

Yeni rolünü seven Musk dur durak bilmiyor

ABD'de ulusal güvenlik sorunu, Avrupa'da dış tehdit olarak görülen Trump'ın sağ kolu Elon Musk, fütürsüz çıkışlarına devam ediyor. Almanları aşırı sağcı AfD'ye oy vermeye çağırdığı makalesi ülkede ifade özgürlüğünün sınırlarıyla ilgili yeni bir tartışma başlattı. ABD'de ise Çin'le olan bağlantıları endişe kaynağı haline gelmiş durumda. 30'da

Premier League tarihinin tartışmasız en iyisi Salah

Çünkü rakamlar yalan söylemez. Bu sezon 18 maçta 17 gol atıp 13 de asist yapan Mısırlı Muhammed Salah, Liverpool'a her 52.7 dakikada bir gol katkısı verdi. Bu olağanüstü performans Premier League tarihine rekor olarak geçse de 32 yaşındaki yıldız, kulübünden hala yeni sözleşme bekliyor! 37'de

Peş peşe kazalara rağmen uçaklardan güvenlisi yok

Azerbaycan, Güney Kore, Norveç ve Kanada'dan gelen kaza haberleri endişe yarattı ancak MIT'den Prof. Arnold Barnott'a göre bir kişinin uçak kazasında ölme ihtimali 13.7 milyonda bir. 2022'de 770 bin uçuşta bir kaza yaşanırken, 2023'te bu oran 1.26 milyon uçuşta birdi. 31'de

H A F T A S I K

Oksijen

Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi

www.gazeteoksijen.com

SAYI 208 ◀ 3-9 OCAK 2025 ◀ 50 TL

Bu ülkede çocuk yetiştirilir mi

"Türkiye'nin Değişen Yüzü" araştırması için katılımcılara bu soruyu soran Veri Enstitüsü 18-24 yaş grubunun yüzde 47'sinden "hayır" yanıtı aldı. Aynı yaş grubunda yurtdışında yaşamak isteyenlerin oranı ise yüzde 56...

Türkiye'nin geleceğine güvensizlik, ülkeye ve ortak yaşama olan duygusal bağlılığı altüst ediyor. İnsanlar ilk bireysel savunma stratejisi olarak evlenmekten, çocuk sahibi olmaktan kaçınıyor, devamında başka bir ülkede yaşama fırsatı kolluyor. Veri Enstitüsü'nün son araştırmasına katılanlardan 18-24 yaş grubunun %47'si, 25-29 ve 30-39 gruplarının %39'u, 40-49 yaşındakilerin %32'si "Bu ülkede çocuk yetiştirilmez" diyor.

TÜİK verilerine göre 2001'de 2.38 olan doğurganlık hızının 2023 yılında 1.51'e gerilemesi araştırmayı desteklerken, metropollerdeki 29 yaş altı her 5 gençten 4'ünün bekar olması evlilik fikrinden de giderek uzaklaştığını gösteriyor. "Gelecekte Türkiye dışında yaşamak isterim" diyenler ise 18-24 yaş grubunda %56, 25-29 yaş grubunda %49, 30-39 yaş grubunda %43, 40-49 yaş grubunda %35 ile oldukça yüksek bir seviyede.

BEKİR AĞIRDİR'in yazısı 23'te

Türkiye'de geçen yıl 100 bin elektrikli satıldı

Rekor satış, 32 markanın 84 farklı modeliyle geldi. En çok satılan elektrikli otomobil 24 bin 361 adetle Togg'un T10X'i olurken, Tesla Model Y 9 bin 227, KIA Torres 4 bin 392, BMW X1 ise 3 bin 677 kişi tarafından tercih edildi. Bu satışlarla Türkiye'de elektrikli otomobil sayısı 165 bin 898'a ulaşırken, sektör 2025'te 300 binlik satış hedefinin aşılmasını bekliyor.

EMRE ÖZPEYNİRCİ'nin yazısı 17'de

2025 sonunda enflasyon 27-30 faiz 32-35 olabilir

Asgari ücret zammı, akaryakıt ÖTV artışının yüzde 6 ile sınırlanması ve elektrik-gaz fiyatlarının enflasyona paralel gitmesi piyasalar için olumlu. TCMB'nin mesajları da yeterince şahin. En büyük sorun maliye politikalarındaki belirsizlik. Bu nedenle yıl sonu enflasyonu TCMB tahmininin üst sınırı olan %26'yı geçebilir.

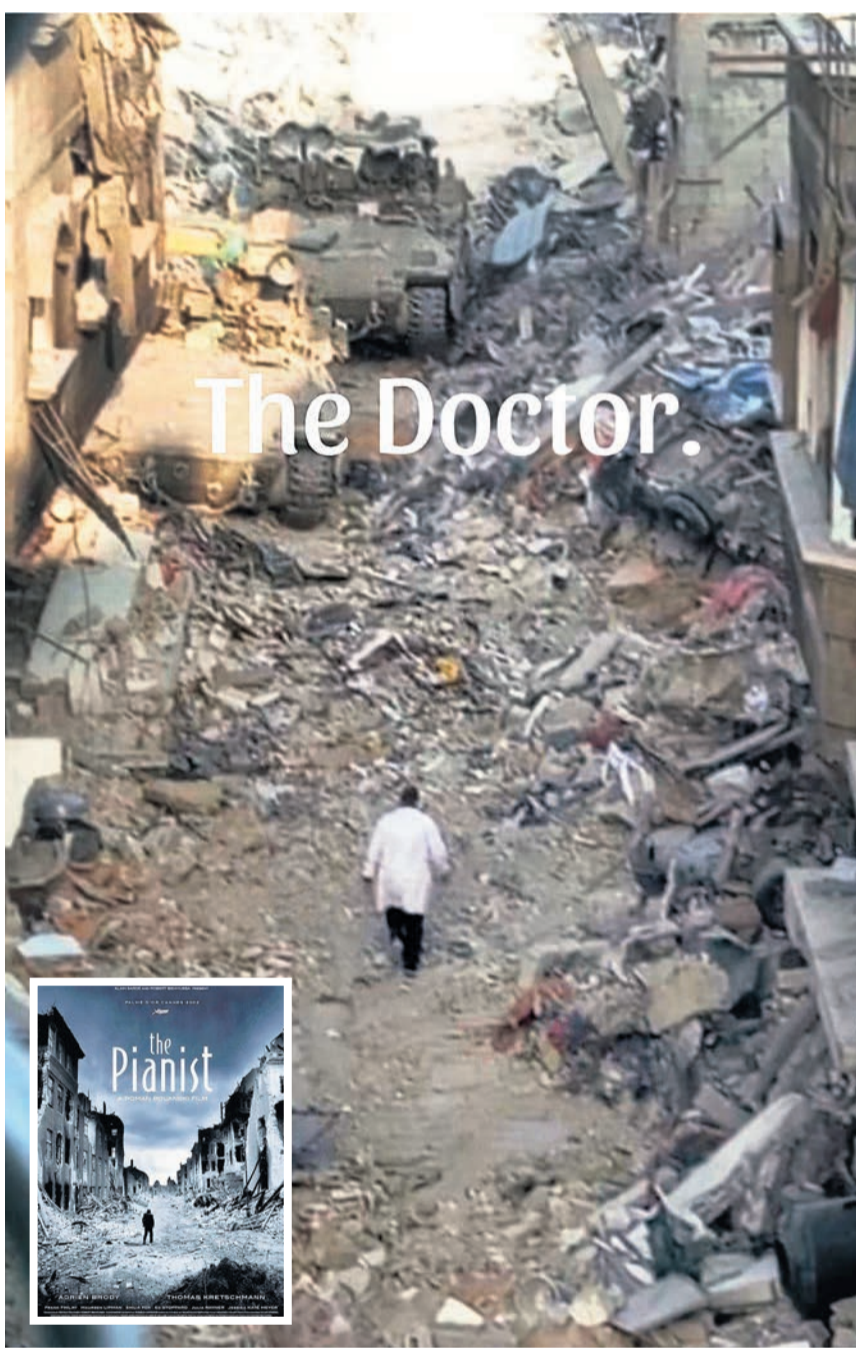
HALUK BÜRÜMCEKÇİ 13'te

The New York Times ABD'de 270 bin Çinli öğrenci var

Amerika'da üniversite okuyan 270 binden fazla Çinli öğrenciye karşılık, Çin'deki Amerikalı öğrencilerin sayısı 10 yılda 15 binden 1100'e kadar indi. Bunun sebeplerinden biri, Çin'de okumalarının ABD'li işverenler için güvenlik şüphesi yaratması ihtimali. THOMAS L. FRIEDMAN'ın yazısı 31'de

The Economist İskandinavların sırrı ne?

İskandinav ülkeleri, dünya nüfusunun binde üçünü oluşturmalarına rağmen küresel GSMH'nin yüzde 1'ini üretiyor. Lego, Ikea, Novo Nordisk gibi markalar son 10 yılda Avrupa'nın geri kalanından daha iyi performans gösterdi. Güçlerinden öte uyum yetenekleri onları öne çıkarıyor. 18'de

'Hastaların babası' için özgürlük çağrısı

Yahudilerin uğradığı Nazi zulmünü anlatan "Pianist" filmi andıran bu fotoğrafta yürüten kişi, Gazze'de "Hastaların babası" olarak anılan Dr. Hussem Abu Safiya... İsrail'in yerle bir ettiği Kamal Adwan Hastanesi'ni, oğlu gözlerinin ödürlülmesine rağmen boşaltılmayarak kahramanlaşan Safiya, bu görüntülerden sonra ortadan kayboldu. İsrail tarafından gözaltına alındığı biliniyor, serbest kalması için uluslararası kampanya yürütülüyor. 32'de

AB o raporu bile bile İsrail'e silah onayı verdi

İsrail'e silah ambargosu getirmeyi reddeden AB dışişleri bakanlarının, oylamadan önce kendilerine sunulan ve Gazze'deki savaş suçlarını ortaya koyan raporu görmezden geldiği ortaya çıktı. Rapor basına sızarken, Avrupa'da Demokrasi Hareketi 2025'in Genel Sekreteri Varoufakis, AB'li siyasetçilerin gelecekte bu yüzden yargılanabileceklerini öne sürdü. 32'de

Taliban'ın kadınla derdi bitmiyor

Afganistan'da yönetimi elinde bulduran Taliban, kadınları işe alan STK'ları kapatma tehdidinin ardından bir de tuhaf kararname çıkardı. Buna göre, evlerin kadınların sıklıkla bulunduğu avlu, kuyu başı gibi alanları gören cephelerine pencere yapılamayacak.

Financial Times yazarları 2025 tahminlerini sıraladı

• Ukrayna-Rusya barışı olur mu? Evet ama bunun için ABD Kiev'e desteğini artırmalı. • İsrail ve ABD İran'ın nükleer tesislerini vurur mu? İsrail'in aklı çelincektir ama hayır. • Macron koltuğunda kalır mı? Evet ama eski gücünde olmaz. • Teknolojinin 7 devi düşüşe geçer mi? Hayır ama çok da yükselmezler. • Trump ile Musk'ın arası bozulur mu? Hayır, Musk'ı gözden çıkaramaz. • Tahvil piyasası çöker mi? Çatırdayabilir ama çökmez. • Bitcoin 200 bin doları görür mü? Neden olmasın?

Eski dünya ölüyor yenisi doğmuyor

FT dış politika başyazarı Rachman, 2025 için küresel düzene dair olası 5 senaryoyu kaleme aldı: • ABD ile Rusya ve Çin arasında yeni bir uzlaşma kurulabilir. • Kasıtlı olmayan bir savaş çıkabilir. • Liderless bir dünya oluşabilir. • ABD'siz bir küreselleşme yaşanabilir. • Trump'ın "Önce Amerika" politikası başarılı olabilir. 14-15'te

Çeşme'den dünyaya kahvaltı ihracatı

Tokatlı emekli öğretmen Nurten Tuncer'in kızı Sinem'le birlikte işlettiği Çeşme Bazlama Kahvaltı Evi'nin İzmir'de başlayan yolculuğu, Nişantaşı'ndan Dubai'ye uzandı. Dubai şubasının 1 yılda 2.8 milyon dolarlık net satış yapmasının ardından hedeflerinde artık Londra, Marbella ve Riyad var. Yurtdışında hep kadınlarla ortaklık kuran Nurten Tuncer, "Ege kahvaltısının en iyi şekilde yaşatılacağı adreslerde olacağız" diyor.

ELİF ERGU'nun röportajı 12'de

Efeler Çiftliği'ni neden sattık?

1850'lerden bu yana hayvancılık yapan Kayhan Ailesi, büyük emeklerle kurduğu Efeler Çiftliği'ni Altınmarka Gıda'ya sattı. Hilmi Kayhan, 50 milyon dolar yatırım yaptıkları çiftliği neden sattıkları sorusunu "Plansız, dengesiz ve ithalata bağımlı üretim modeli işleri bu noktaya getirdi. Edebileceğimiz kadar zarar ettik" diye yanıtladı. İRFAN DO-NAT'ın röportajı 34'te

'Seçim yakın olsa asgari ücret 30 bin TL'ye çıkardı'

Tandoğan'da hayal kırıklığı içindeki çalışanlar ve emeklilerle birliktiyim. Meydan huncalınç kalabalık. Çalışanlar 22 bin 104 liralık asgari ücret yüzünden kızgın; emekliler ise daha azına razı olacaklarını bildiklerinden umutsuz... 24-25'te

MİNE ŞENOCAKLI'nın izlenimleri

Cennet kıyılara marina yapma yarışı kızıştı

Bodrum Güllük'te şu anda üç marina var, geçen hafta bir yenisi için ÇED olumlu kararı çıktı. Gökcek Ayten Koyu'nda 50 metre üzeri yatlar için yeni marina süreci başladı. Marmaris Selimiye'ye de 240 teknelik marina yapılacak. Bu marinalar hayata geçtiğinde üç bölgenin tabutuna son çivi çakılmış olacak. Ve son bomba: Turizm Bakanlığı Datça Knidos'a el koyuyor.

ALİ BORATAV'ın yazısı sayfa 20'de

Şakir Paşalılar... ZÜLFÜ LİVANELİ 6'da
Kısacık yaşamda 4 gerçek aşk MEHMET Y. YILMAZ 2'de
Kötüye giden dünya mı, haberler mi? SELÇUK ŞİRİN 29'da
Eğitim sistemini hack'lesek? AYŞEGÜL İLDENİZ 27'de
İklim kriziyle hesaplaşma yılı HAKAN BULGURLU 33'te

Yavuz Turgul yıllar sonra diziyile dönüyor

Netflix'te Yavuz Turgul imzalı dizi "Ayrılık da Sevdaya Dahil", Ata Demirel filmi "Bir İhtimal Daha Var"; Disney+'ta "Ulmami" dizisi heyecanla bekleniyor. "Magarsus" ikinci sezonuyla Blu TV'de olacak.

Sinemada merakla beklenen 10 film

Danny Boyle'un "28 Gün Sonra"sının devamı "28 Yıl Sonra", "Avatar: Ateş ve Kül" ile Bridget Jones ve Mission Impossible'ın devam filmleri bu yılın en çok beklenenleri...

Sabretmeyen belalarına aşkın adını anmasın!

Franz Kafka'nın yaşamı boyunca dört kere aşık olduğunu biliyoruz. Kısacık bir yaşama dört gerçek aşkı sığdırmış olmak, gerçekten muazzam bir şey

İlişkileri "tutku-korku-acı-ayrılık" kısır döngüsünde yürüyordu. Tutkuyla bağlanıyor, bu bağlanmadan korkuyor ve ayrılıyordu. Bir tür "İSSİZ ADAM" yani...

Mehmet
Y. Yılmaz

Danimarkalı filozof Sören Kirkegaard eğer arkadaşım olsaydı "Tuhaf bir insan" diye tanımlayabileceğim bir tipti.

Aslında şu andaki gerçek arkadaşlarım bakınca, Kirkegaard ile de tanışabilmiş olsaydık, iyi arkadaş olabilirdik diye düşünüyorum.

Hepimizin "tuhaf" diye tanımlanabilecek yönleri var ve tuhaf insanlar olmamız arkadaş olmamıza engel olmuyor.

Ama Kirkegaard ile aramız-

da zaten bir asır var, arkadaş olmamız imkansızdı yani; ben doğmadan tam 101 yıl önce ölmüştü.

Allah'ın rahmeti üzerine olsun, 27 yaşına geldiğinde 17 yaşındaki Regine Olsen'e delicesine aşık olmuş ve hemen nişanlanmıştı.

O yıllara göre hiç büyük sayılmayacak bir yaş farkı. Düşünün ki o tarihten 100 yıl sonra, babam, kendisinden 14 yaş küçük annem ile evlenmiş.

Tabii kızın 18 yaşından küçük olması o yıllar için de sorun olmuş olmalı ki şöyle yazmıştı:

"Eğer yaşamını aşka göre yaşamaya hazır değilse, fel-sefeyle uğraşmaya kalkmasın kimse."

Bugün olduğu gibi o yıllarda da bir erkek ile bir kadın nişan-

landılırsa, bunun bir evlilik ile sonuçlanması bekleniyordu.

Ancak gelin görün ki Kirkegaard evlilikten deli gibi korkuyordu.

İKİ NİŞAN DA EVLİLİKLE BİTMEDİ

"Evlilik gerçekten aşk değildir ve bu nedenle de iki kişinin tek bir ruh değil, tek bir ten oldukları durumdur" diye yazacaktı.

Kirkegaard hayatını aşka göre yaşamak istiyordu, buna karşılık evlenmekten de korkuyordu.

Kendine itiraf edemediği şey aslında bir "İSSİZ ADAM" olduğuydu.

Franz Kafka da tıpkı Kirkegaard gibi bir İSSİZ ADAM'dı. Yaşamı boyunca dört kere

aşık olduğunu biliyoruz.

Günümüzdeki gibi "seviyeli ilişkilerden" söz etmiyorum burada, Kafka gibi olağanüstü bir insanın yaşadığı gerçek aşklar bunlar.

Kısacık bir yaşama dört gerçek aşkı sığdırmış olmak, gerçekten muazzam bir şey.

İlk aşık olduğu kadın, Felice Bauer idi. Onunla Prag'da tanışmışlardı.

Felice ile tanışmalarından bir hafta sonra Kafka, günlüğüne şunu yazmıştı:

"Bayan FB. 13 Ağustos'ta Brod'a (Kafka'nın arkadaşı Max Brod) vardığımda masada oturuyordu. Kim olduğunu hiç merak etmiyordum, aksine onu hemen hafife aldım. Kemikli, boş yüzü, boşluğunu açıkça belli ediyordu. Çıplak boğaz.

Üzerine atılmış bir bluz. Elbise-siyeli çok evcimen görünüyordu, ancak sonradan anlaşıldığı üzere, hiç de öyle değildi. Onu bu kadar yakından inceleyerek kendimi ondan biraz uzaklaştırıyorum... Neredeyse kırılmış bir burun. Sarı, biraz düz, çekici olmayan saçlar, güçlü çene. Otururken ona ilk kez yakından baktım, oturduğumda sarsılmaz bir fikrim vardı."

Felice ile Kafka iki kez nişanlandılar ancak bu nişanlar evlilikle sonuçlanmadı. İlk nişan 31 Mayıs 1914'te takıldı, aynı yılın ağustos ayının başında bozuldu.

2 Temmuz 1917 günü bir kez daha nişanlandılar, hedef Prag'da birlikte yaşamaktı ancak 27 Aralık 1917 günü son kez ayrıldılar.

Kafka 2 yıl sonra 1919'da bu kez sinemada gördüğü bir başka kadına aşık oldu: Julia Wohryzek.

Bu kez nişanın atılmasının nedeni Kafka'nın babasıdır. Yoksul bir aileden gelen Julia'yı beğenmez ve evliliğe karşı çıkar.

MEKTUPLARLA SÜREN İLİŞKİ

Ölümünden sonra "Babaya Mektup" adı altında kitaplaştırılan bir mektubunda bu nişanın bozulmasıyla ilgili olarak babasına şunu yazmıştı:

"Senin karşında kendime güvenimi kaybettim, onun yerine sınırsız bir suçluluk bilinci geçirdim."

Talihsiz Julia, yıllar sonra Auschwitz toplama kampında Nazi'ler tarafından katledilecekti.

Milena Jesenska'ya aşık olup onunla mektuplaşmaya başlaması, hemen ertesi yıla denk geliyor.

Jesenska ile sadece dört gün görüşebilmişlerdi. Bütün ilişkileri mektuplarla sürdü. Bu mektuplar daha sonra "Milena'ya Mektuplar" adı altında kitaplaştırıldı.

Nazi'lerin Çekoslovakya'yı işgalinden sonra direniş hareketine katılan Milena, 1939'da Gestapo tarafından yakalandı, Ravensbrück'teki Nazi toplama kampında hayatını kaybetti.

Kafka'nın hayatının dördüncü ve son kadını Dora Diamant, yazının son yıllarını paylaştı.

Ki bence de Kafka'nın hayatındaki en ilginç kadın Dora idi: Komünist bir Yahudi!

Dora 1929'da Komünist Parti üyesi olduğu için Gestapo tarafından yakalandı ancak bir yolunu bulup Moskova'ya kaçabildi.

Stalin de birçok komünist Yahudi'ye yaptığını yaptı ve onu Sibiry'a da bir kampa kapattı.

20 yıl kaldığı kamptan dönerken hâlâ Marxisttir ama!

Dora'nın Londra'daki mezar taşında şöyle yazıyor:

"Dora'yı tanıyan, sevginin ne olduğunu bilir."

Kafka'nın kadınlar ile ilişkisi "tutku - korku - acı - ayrılık" kısır döngüsünde yürüyordu.

Tutkuyla bağlanıyor, bu bağlanmadan korkuyor ve

ayrılıyordu.

Bir tür "İSSİZ ADAM" yani. Kuşkusuz ki böyle kadınlar da vardır ama bu durum genellikle erkeklerle özgü bir durummuş gibi konuşuluyor.

Aşık olsa bile bağlanmaktan korkan bir erkek tipi.

Halk deyişiyle ifade edecek olursak "Yemeği yedikten sonra gözleri çanğına takılıp kalan" bir erkek!

Bu tipler dedikodu ortamlarında kolayca aşağılanırlar: "Alacağını aldı, gitti" gibisinden.

Yani gönülünü eğlendirdi, iş ciddiye binerken tüydü!

Ancak meseleye böyle yaklaşmamalıyız arkadaşlar.

KİMYASALLARIN ETKİSİ BÜYÜK

İnsan doğası, adını hepimizin bilmesi lazım gelmeyen kimyasallar tarafından da yönetiliyor ne yazık ki ve hipofizden tutun pankreasa kadar bir dizi organımız, bütün bunları bizden bağımsız olarak yapıyorlar.

Mesela ben "holistik beslenmeyi" bile öğrendim ama hâlâ pankreasma söz geçiremiyorum, o kafasına göre takılıyor!

Jung, insanların dört işlev bakımından güçlü ve zayıf yönleri olduğunu fark etmişti: Düşünme, hissetme, duyumsama ve sevgi.

Duyumsama, size bir şeylerin gerçekleşmekte olduğunu söyler.

Düşünme, bunun ne olduğunu açıklar.

Hissetme, durumun hoşunuza gidip gitmeyeceğini size anlatır.

Jung, insanların dört işlev bakımından güçlü ve zayıf yönleri olduğunu fark etmişti: Düşünme, hissetme, duyumsama ve sevgi. Bunlar bizi içe ya da dışa dönük insanlar haline getirir. İçe dönükler olayları enine boyuna düşünür, dışa dönükler eyleme geçmeye meyillidirler

Sevgi ise ne olup bittiğiyle ilgili ipuçlarını verir.

Jung, sezginin "Basit ifadelerle açıklanması mümkün değildir" der.

Bunların şöyle ya da böyle gerçekleşmiş olması bizleri içe ya da dışa dönük insanlar haline getirir.

İçe dönükler olayları enine boyuna düşünürler. Hayaller kurarlar. Dışa dönük olanlar düşünmekten çok eyleme geçmeye meyillidirler.

Testler gösteriyor ki içe dönüklerin beyinlerine kan akışı daha yoğun. Bir beyin kimyasalı olan dopamine karşı daha hassaslar...

Jung'a göre başarılı romantik ilişki, bu iki kişiliğin başarılı karşılımdan kaynaklanıyor.

Ve öyle görünüyor ki deli gibi sevdiği bir kadınla bile arasına mesafe koymak isteyen içe dönüklerin bu tutumlarını, kadınların anlamlandırabilmesi her zaman da mümkün olmuyor.

O zaman gelsin "İssiz adam" muhabbeti!

Memleketin bütün İSSİZ ADAMLARINA İSE TAŞLICALI YAHYA BEY'DEN BİR BEYİT BENDEN ARMAGAN OLSUN:

"Sabretmeyen belalarına aşkın anmasın.

Nuş etmesin şarabı kaçanlar humardan." (Bugünkü dile: Belalarına katlanamayacak olanlar aşkın adını anmasın. / Sonunda baş ağrısı var diyenler, şarabı hiç içmesin.) •

BLUEMINT.COM

BLUEMINT

SUADIYE AKASYA İSTİNYEPARK İSTANBUL KANYON AKMERKEZ BEBEK GÖKTÜRK VADİSTANBUL AQUA FLORYA İSTİNYEPARK İZMİR KENTPARK ARMADA KORUPARK

+

IPEKYOL & COS

İLE TARZINIZI TAMAMLAYIN!

+

ECE SÜKAN

Dylan'ın dönüşümünü kostümler de anlatıyor

Bob Dylan biyografisi "A Complete Unknown"da sanatçının hayatında hızlı geçen dört yılı izliyoruz. Ve o dönüşüm sadece hikayede değil, filmin kostümlerinde de karşımıza çıkıyor

2024'ün en çok konuşulan ve en heyecanlı beklenen filmlerinden birisi olan Timothée Chalamet'in Bob Dylan biyografisi "A Complete Unknown" dünyada 25 Aralık 2024'te vizyona girdi (Türkiye'deki vizyon tarihi 7 Şubat olarak açıklandı). Bu filmle birçok eleştirmen tarafından güçlü bir Oscar adayı olarak değerlendirilen Chalamet'in başarısının arkasında yatan en önemli etkenlerden biri de, karakterin dönüşümünü seyirciye görsel semboller yoluyla aktararak pekiştiren kostümler...

Kostüm tasarımı sadece moda olmaktan çıkarak bir filmin hikayesine ve duygusuna derinlemesine entegre olabilen bir sanat dalı olarak tarif edilebilir. "A Complete Unknown"da da Dylan'ın kariyeri geliştikçe renk ve boyut kazanan stili ön plana çıkarılıyor. James Mangold'un yönettiği film, Dylan'ın hayatından 1961'den 1965'e dört yıllık kısa bir kesit sunuyor. Bu yüzden de karakterin değişim ve gelişimini betimlemek için üç kez Oscar adayı olmuş kostüm tasarımcısı Arianne Phillips ve saç tasarımcısı Jamie Leigh McIntosh'a büyük sorumluluk düşüyor.

"Once Upon a Time in

Hollywood" ve "Don't Worry Darling" gibi filmlerle yakaladığı başarıyla bilinen Phillips, Minnesota'lı bir folk şarkıcısının karmaşık, devrimci, etkili bir kültürel ikona dönüşümünü işleyen bu yapıyı için adeta "Bob Dylan dilini" akıcı bir şekilde konuşmayı öğrendiğini söylüyor. Dylan'ın New York'un Greenwich Village mahallesinde genç bir

sanatçı olarak geçirdiği dönemde başlayıp 1965 Newport Folk Festivali'nde biten film boyunca Dylan'ın ilham kaynaklarının, hayatındaki insanların, müziğe bakışının, vermek istediği mesajların farklı evrelerini Phillips bu sayede yakından tanımış oluyor.

Phillips, Dylan'ın bu dört yılda geçirdiği dönüşümü üç evreye ayırdıklarını

ifade ediyor: 1961-62'de New York'a varışı... Çıkış albümü olan "The Freewheelin' Bob Dylan"ın yayınlandığı 1963-64 dönemi... 1965'in daha slim, renkli, alternatif esintileri... Bu üç aşama boyunca Dylan'ın pantolonları darlaşırken botları daha şık, saçları daha kabarık bir hal alıyor.

Dylan'ın stiline yapı taşlarından birisi ve

Phillips'in tam olarak yakalamak için belki de en çok çalıştığı parça, kot pantolonlar. Dylan'ın stil anlayışı değiştiği şekil değiştirebilir bile denim, gardırobunda her daim var olan bir materyal olarak varlığını hissettiriyor. İlk dönemlerinde folk müzik idolü Woody Guthrie ile tanışma hayaliyle New York'a gelen Dylan, "This Land Is Your Land"ın şarkıcısının öncülük ettiği, işçi sınıfını temsil eden akımın bir takipçisi olarak bol, eskitilmiş günlük çalışma pantolonları giyiyor. Kendisini sürekli giyim tarzı üzerinden 'markalaştırdığı' bilinen Dylan için bu 'Amerikan' stil tercihi o dönem arkasında durduğu mesajın en somut kanıtlarından birisi.

Keskin değişim

1962'de Dylan ilk aşkı Suze Rotolo (filmde Elle Fanning'ın canlandırdığı Sylvie karakteriyle temsil ediyor) ile tanışıyor. Bu süreçte toplumsal adalet ve eşitlik hareketleriyle ilgili sözler yazmaya yönlendirilen Dylan'ın "Masters of War" ve "Blowin' in The Wind" gibi şarkıları bu dönemde ortaya çıkıyor. Açtığı bu yeni sayfa, stiline daha slim kot modelleri, boğazlı kazaklar, pamuklu gömlekler ve eskimiş süet ceketler olarak yansıyor.

Filmin yapımı pandemi ve aktör grevleri gibi sebeplerden ötürü birçok defa ertelendiğinden Phillips aslında 2019'dan itibaren Dylan'ın denim'e yaklaşımındaki dönüşümü yakalamak için çalışıyor. Levi's Koleksiyon Tasarım Direktörü Paul O'Neill ile işbirliği yapan Phillips, 1963'te iç bacaklarında kotları botlarının üzerinden geçebilsin diye Rotolo'nun eklediği söylenen yamaya kadar birçok detayı bu araştırma süreci sayesinde yakalıyor.

Dylan'ın 1965'te Chelsea botlar, kolalı yakalı özenli gömlekler ve oldukça dar silüetlere doğru yaptığı keskin dönüşü yansıtmak için de Phillips, yine O'Neill ile çalıştı. Ve çağının ilerisinde olan, 60'lar ortası' Super

Chalamet'in Bob Dylan'ı: Slim kotlar, pamuklu gömlekler ve eskimiş süet ceketler...

Dylan'ın ilk aşkı Suze Rotolo, filmde Sylvie karakteriyle temsil ediliyor ve Elle Fanning tarafından canlandırılıyor.

Slim' stiline Chalamet için yeniden hayata geçirdi.

Karakterin 1965'te dönüştüğü öncü, geleceğe dönük figürün kostümlere yansıdığı en çarpıcı parçalardan birisi ise filmin sonuna doğru görülen yeşil üzerine beyaz puantiye gömlek. Dylan'ın sadece dört yıl öncesine bakıldığında tarzıyla bile hissedilir bir zıtlık oluşturan bu gömlek, 1965'te Newport'ta sahneye elektronik enstrüman çalan bir grupla çıkma kararının ne kadar devrimci bir nitelikte olduğunun sembolü. Dylan'ın folk ikonu ve mentoru Pete Seeger (filmde Edward Norton tarafından canlandırılıyor) ile stil seçimi hakkında öfkeli

bir kavga ederken üzerinde bu gömlek var. Nane yeşili tonlarında, baskısı göz alıcı ve kolları bol gömlek, Seeger'ın klasik, sakin tonlarda, Dylan'ın filmin başındaki tarzını anımsatan kıyafetleriyle görsel bir çelişki yaratıyor. Geçmiş ve gelecek arasında yaşanan çekişmeyi de temsil eden bir metafor olarak anlamlı.

Filmde de yer verilen ve Dylan'ın müzik ve moda anlayışı üzerinde Guthrie'den sonra en kayda değer etkiye sahip olmuş olan Johnny Cash de unutulmamalı. Kostüm tasarımcısı Phillips yine Marigold'un yönettiği ve Joaquin Phoenix'in başrolde olduğu 2005 yapımı Johnny Cash biyografisi "Walk the Line" ile Oscar adayı olduğundan zaten efsanevi müzisyenin karakterine oldukça hakimdi. İki ikonun arkadaşlıklarına da yer verilen filmde 1965'e doğru Dylan'ın kıyafetlerinin birkaç parlak renk istisnasıyla daha koyu renklere yönelmesini Phillips, 'siyahların adamı' olarak tarif edilen Cash'e yoruyor. Aynı zamanda Dylan'ın tıpkı Cash gibi tek bir müzik türü, akım veya stile bağlı kalmadan kendine has ve sürekli değişen bir yapıya sahip olması, Phillips'in bakış açısını etkileyen en önemli faktörlerden.

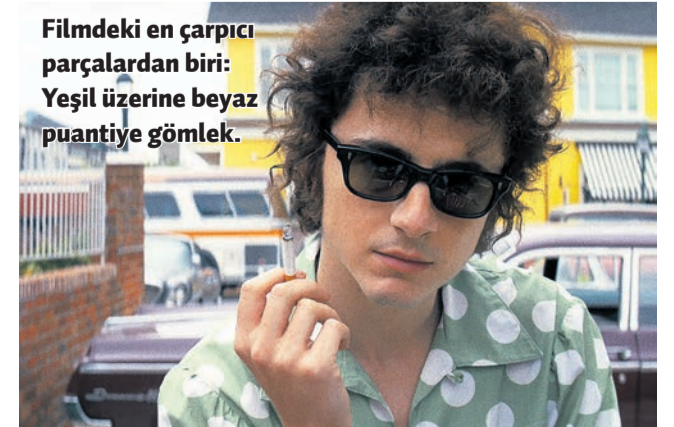
Oscar yolunda

Phillips film boyunca sadece Chalamet'in Dylan'ını değil, Elle Fanning'ın Sylvie'si ve Monica Barbaro'nun Joan Baez'i başta olmak üzere birçok yardımcı karakter ve arka plan oyuncusunu da giydiriyor. Dylan'ın ilk aşkı genç, eklektik ve aktivist Sylvie karakteriyle filmde en çok özdeşleşen parçalar 60'lardan buldukları kot pantolonlar ve Rotolo'nun anı kitabında da değindiği ikinci el süet tüylü bir palto. Dylan'ı bir yıldızla dönüştüren kadın olarak anılan müzisyen Baez içinse, karakterinin Newport'ta Dylan ile sahnedeyken giydiği, yine geçmişte gerçek hayatta giydiği bir parçadan esinlenen, siyah üzerine bej-gri ve turuncu renklerden oluşan deri bir palto.

Her bir karakterin geçmişini ve hâlâ birçoku hayatta olan bu figürlerin kökenlerini ekrana doğru yansıtmak için Phillips'in ve kostüm tasarımının katkıları inkar edilemez. Onların da sayesinde "A Complete Unknown" festival turlarından itibaren Oscar'lara uzanacak bir başarı vaat edebiliyor. •

"Dylan'ı üne kavuşturan kadın" Joan Baez rolünde Monica Barbaro'yu izliyoruz.

Filmdeki en çarpıcı parçalardan biri: Yeşil üzerine beyaz puantiye gömlek.

www.aldoshoes.com.tr

+

H E R M A C E R A D A

H E R K O Ş U L D A

BOYNER | TERREX

+

Zülfü
Livaneli

ŞAKİR PAŞALILAR

Abidin Dino'yla haftada birkaç kez çıktığımız uzun Montparnasse gezintileri benim için bir okul gibiydi. Bir çeşit Akadimias tadı alırdım o yürüyüşlerde. Osmanlı'nın son döneminde, batan bir imparatorluğun deyim yerindeyse çıldırttığı büyük ailelerin hikayelerini birinci ağızdan ve Abidin Bey'in tatlı üslubundan dinlemek müthiş oluyordu.

Bu ailelerden ikisi; o dönemin tabiriyle Abidin Paşalılar ve Şakir Paşalılar'dı. İlki devlette büyük görevler üstlenmiş Abidin Paşa'dan, ikincisi ise yine devlet ricaline mensup Cevat ve Şakir Paşalardan geliyordu.

Abidin Bey onlardan söz ederken o muzip gülümsemesiyle "Doğrusu Şakir Paşalılar biraz tuhaftır" derdi.

Abidin Bey'in ağabeyleri Ali ve Arif Dino da sanatkardı. Ali Dino Yunanistan'da hem parlamenter hem de çok ünlü bir karikatüristti. Arif Bey ise hem şair hem ressamdı. Hepsisi de 6-7 dil bilirdi. Kozmopolit ailelerdi.

Şakir Paşalılar ise, bugünlerde dizi dolayısıyla daha geniş kitlelere ulaştığı haliyle, Şirin Devrim'in yazdığı "Harika Çılgınlar" kitabındaki başlığın tam olarak hakkını veren insanlardı. Pek çok devlet adamı ve sanatçı çıkarmış bu ailenin maceraları anlatmakla bitmez.

Ankara'daki gençlik yıllarımızda görüştüğümüz iki büyük dost vasıtasıyla ailenin hikaye-

rini dinleme fırsatı bulmuştum. İdam edilen Cavit Bey'in oğlu Şiar Yalçın ve beraber yaşadığı Remide Devrim dostlarımızdı. Remide Hanım Şirin Devrim'in (baba bir) kardeşiydi. Onlar da çok ilginç ve saygın insanlardı.

İmparatorlukların çöküş dönemleri çlgın insanlar labirenti gibidir. Rus yazarları bu çlgınlığı romanlarında işlediler ama ne yazık ki biz beceremedik bunu.

MAVİ SÜRGÜN

Bilgi Yayinevi, Halikarnas Balıkcısı yani Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın ünlü kitabı Mavi Sürgün'ün 50'nci yıl özel baskısı için benden bir önsöz istedi. Yazıp gönderdim, devlet ve baba otoritesini reddedip kendini yeniden yaratan bir adamı anlattım. Bodrum'da bu vesileyle bir etkinlik yapıldı. Aileyle buluştuk. Tatlı insanlardı hepsi. Bu önsözümü aktarıyorum:

KENDİNE BİR
CENNET YARATMAK

Edebiyatçıların pek çoğunun otorite ile başı derde girmiş, kanatlı kelimelerle uçmak isteyen yazarlar ve şairler aileden devlete, okuldan askerliğe kadar her türlü otorite dizgesine, hatta simgesine başkaldırmışlardır.

Vazgeçemedikleri bu tavır onları zaman zaman hapse, tecride, yasaklanmaya, hatta idama götürdü. Çara, krala, padişaha, kiliseye, orduya, hükümete karşı başkaldırı pek çok öncünün yaşam ve hatta ölüm biçimi oldu.

Bu yazarların kişiliğinin oluşma döneminde ise bu isyan, otoritenin temsilcisi babaya karşı ortaya çıktı. Bazıları Dostoyevski gibi, babasının ölümünü dilerken onun aniden ölmesi üzerine kapıldığı suçluluk duygusundan ömür boyu kurtulamadı, kendisini baba katili gibi hissetti.

Bazıları da Cevat Şakir Kabaağaçlı gibi, babasını hayalinde değil, gerçekten öldürdü. Bu cinayetin Cevat Şakir adlı gencin ruhunda yarattığı derin sarsıntıları hayal etmek bile güç. Böyle bir vicdan yüküyle yaşamak çok zor olmalı.

Abdülhamid devrinde iki büyük paşa ailesi vardı İstanbul'da. Abidin Paşalılar ve Şakir Paşalılar. İki güçlü aile de sanata düşkündü, ikisinden de ünlü ressamlar, şairler, müzisyenler çıktı. Abidin Dino Paris yıllarımızda öteki aileden bahsederken, o muzip gülümsemesiyle "Şakir Paşalılar biraz tuhaftır doğrusu!" derdi. (Aynı aileden Şirin Devrim'in anılarını okuyunca Abidin Paşalı'ya hak vermemek elde değil doğrusu.)

Çöken imparatorluğun aydınlarının çoğunda vardı bu çlgınlık. İnsanın nasıl öldüğünü kayda geçirmek için bileklerini kesen ve son nefesine kadar her dakikayı not eden Beşir Fuad'dan tutun da, kaçırılma korkusuyla demir

kafes içinde uyuyanlara, dünyanın birçok köşesinde bedenlerini kurşunlara siper edenlere kadar her türlü çlgınlık vardı o kuşaklarda. Bu açıdan 19'uncu yüzyıl sonlarındaki Rus nihilistlerine çok benzerlerdi ama ne yazık ki o ülkede olduğu gibi romanları yazılmadı bizde.

Dönelim Cevat Şakir'e. Baba ve devlet otoritesine karşı çıkışın en dramatik safhalarını yaşamış olan bu tutkulu gencin "baba katiliği" hiçbir zaman unutulmayacak hep yüzüne vurulacaktı ama daha büyük bir otorite, onu bir yazısı dola-

şısıyla cezalandırdığı sanırken imdadına yetti. Cevat Şakir'i zor gidip gelenin üca bir kıyı kasabasına sürgüne gönderdi.

İşte bu sürgün Cevat Şakir'in yeniden doğuşunun ve kendine ait, özel bir cennet yaratmasının ateşleyicisi oldu.

Deri değiştirir gibi, adı dahil eskiye ait ne varsa üstünden attı, Halikarnas Balıkcısı adını aldı, Anadolu'nun eski ve görkemli yapılarıyla bütünleşti; Ege'nin tuzu, yarımada'nın emsalsiz koyuları, mandalina bahçeleri ve adalardan Aeolos'un nefesi gibi esen rüzgarlarıyla bir Dionysos esrimesine kapılıp gitti.

Bir yandan da Bodrum'un balıkçılarıyla süngercileriyle ve el emeğiyle geçinen herkesle dost

oldu. Dünyayı onlara tanıtırken, Bodrum'u da dünyaya açtı.

Madem ki hayat onu bir cehennem sürüklemişti, o da bu yeni mekânda cehennem kapılarını kapatacak ve kendisi için bir cennet yaratacaktı.

Bu açıdan dünyadaki sürgün yazar örneklerinin tam tersi bir durum ortaya çıktı. Halikarnas Balıkcısı adıyla yeniden doğan adam, masallardaki balıkçılar gibi ağdan, her dileğini yerine getirecek bir peri kızı çekti.

Daha doğrusu Karya prenseslerinin ilhamını, Mouselous'un yas anıtını, Giritlilerin göç hikâyelerini, vurgun yemiş süngercilerin anılarını özümsemi. Bunları o coşkun kişiliğiyle yoğunlaştırarak ortaya yepyeni sanat eserleri koydu.

KÜLTÜR TEZİ

Düşünce alanında da Türkiye'nin kimliğini antik uygarlıklara bağlamak gibi, tek başına durumu açıklamaya yetmeyecek ama mutlaka kimliğimizin oluşmasında yeri olan unsurları ortaya çıkardı. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki "Eski Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarını miras olarak benimsemek" anlayışına denk düşüyordu bu tutum.

Atatürk'ün yeni kurulan Cumhuriyet bankalarına Eti, Sümer gibi isimler koymuş olması bile bu tarihsel tutumu anlatmaya yetiyor. Cumhuriyet'in ve kurucusunun dayandığı tarihi temel, Orta Asya Türklüğü değil, Anadolu'da mirasçısı olduğu muz eski uygarlıklarda denebilir belki de.

Halikarnas Balıkcısı da çevresindeki bir grup entelektüelle birlikte Batı Anadolu uygarlık-

larını modern döneme bağlama ve bu tutumdan bir tarih tezi yaratma mücadelesine girişti. Mademki Karya uygarlığının beşiği Halikarnos'ta Herodot'un hemşehrisi olmuştu, bu mirası bir çeşit kültür reenkarnasyonu-na çevirmeliydi.

Böylece Türkiye'nin hâlâ tartışmakta olduğu kimlik ve aidiyet meselesine önemli bir katkı sağlayacaktı. Kısmi, bölgesel bir görüştü bu. Anadolu'daki katman katman kültür uygarlıklarının hepsini kapsamıyordu ama yine de bir model oluşturmaya bakımından önemliydi. Zaten ön Helenistik dönemle, Doğu Roma'yla iç içe geçmiş olan tarihimize bu gözle bakmak önemli katkılar sağlayabilirdi. Fatih'in Konstantinopolis'i aldıktan sonra Truva'ya gidip Hektor ve Aşil'in mezarlarını araması, Homeros'u orijinal metninden okuması bu kültür zenginliğinin en önemli işaretiydi.

Balıkçı bir yandan tarih tezi geliştirirken, bir yandan da Bodrum iklimine uygun yeni ağaçlar, tohumlar, bitkiler getiriyor, dünyaya kapalı kalmış olan küçük Bodrum kasabasının çehresini değiştiriyordu. Arkadaşlarıyla başlattığı ve adına "Mavi Yolculuk" denilen doğa ve kültür turları bir geleceğe dönüştürerek Bodrum'un en önemli turizm gelirlerinden biri olacaktı.

Cevat Şakir, birçok Avrupa dilinde okuyup yazmayı, Yunan filozoflarını, klasik edebiyatı, resmi, müziği iyi bilirdi. Bu zenginliğe sahip bir entelektüel olarak, birikimini coşukluğuyla kişiliği ile birleştirip Akdeniz'e unutulmaz bir "Merhaba" hediye etti. •

The New York Times

Gabriel Garcia Marquez'in hayali böyle gerçek oldu

"Yüzyıllık Yalnızlık" romanını Netflix'e uyarlayanların en büyük sınavlarından biri de hayali kasaba Macondo'yu inşa etmektir. The New York Times'tan Annie Correal, Kolombiya'da bir sığır çiftliğine kurulan seti ziyaret etti

Annie Correal

THE NEW YORK TIMES

Gabriel Garcia Marquez, en bilinen romanı "Yüzyıllık Yalnızlık"ın filminin yapılması için gelen tüm teklifleri reddetti. Kolombiyalı yazar sinemayı sevse de Hollywood'un 1967 tarihli kitabını nasıl şekillendireceğinden endişeliydi.

Ölümünden 10 yıl sonra ailesi, Netflix'in romandan bir dizi yapmasını kabul etti. Oğlu Rodrigo García, Netflix'in Kolombiya'da çekilecek ve ağırlıklı olarak Kolombiyalı oyuncuların oluşturacağı İspanyolca bir dizi yaratmayı teklif ettiğini ve bunun babasının eserini onurlandıracak bir yaklaşım olduğunu söyledi.

"Yüzyıllık Yalnızlık"ın ilk sezonu kasım ayında yayınlanmadan önce, dizinin perde arkasını incelemek üzere Kolombiya'ya gittim. The New York Times'ın aralık ayında yayınladığı bir multimedya projesinde, yönetmenlerin kitabın hayaletlerin, çiçek fırtınalarının ve havaya yükselen karakterlerin günlük yaşamın ortasında belirdiği büyüülü gerçekçiliğine nasıl yaklaştıklarını gösterdik.

Ben Kolombiya'da doğdum ve çocukluğumun bir bölümünü orada geçirdim. Babam Kolombiyalıydı. Dolayısıyla Gabo'ya çok saygı duyulan Kolombiya'da bu dizinin çekilmesi nasıl bir seydi merak ettim. 50 bin pesonun

FEDERICO RIOS/THE NEW YORK TIMES

üzerinde onun fotoğrafı var ve okullarda çocuklara "Yüzyıllık Yalnızlık"ın ilk satırları ezberletiliyor.

Peki romanın merkezindeki hayali kasaba Macondo'yu yazarın doğduğu ülkede yaratmak ne anlama geliyordu?

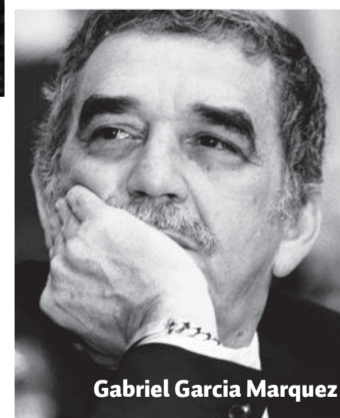
New York'tan Kolombiya'nın Bogota şehrine, oradan da daha küçük bir şehir olan Ibagué'ye uçtum; Netflix Macondo'yu şehrin eteklerindeki bir sığır çiftliğinde inşa etmişti. Şaşırtıcı bir şekilde, And Dağları manzaralı yapay kasaba bana gerçek yerleri hatırlattı.

19. yüzyıldan kalma Macondo'da yürürken sadece kitaptaki dünyayı değil, çocukluğumda ailemle birlikte

ziyaret ettiğim kasabaları da düşündüm. Kolombiya'yı 20. yüzyılda kasıp kavuran iç çatışma, güzel kırsal alanları ve küçük köylerin çoğunu fazla etkilememişti.

Her ikisi de Meksikalı olan yapımcı Eugenio Caballero ve Bárbara Enríquez, "Roma" filminin Oscar adaylı setini de yaratmışlardı. (Caballero ayrıca "Pan'in Labirenti" ile en iyi sanat yönetimi dalında oscar kazandı). Burada da, Kolonyal tarzdaki binalardaki posterlerden kitaptaki taverma Catarino'nun barında balmumu damlatan mumlara kadar tarihsel açıdan doğru bir set yapmak için hiçbir çabadan kaçınmadılar.

Bu "Encanto"da gördüğüm-

Gabriel Garcia Marquez

müz Disney merceğinden bir Kolombiya değildi. Gerçekçiydi.

Beni etkileyen bir başka şey de Kolombiyalı oyuncuların ve ekibin gururuydu. Bunu kostüm ekibinin giysileri hazırlayışında, el arabasıyla kahve servisi yapan adamın özeninde gördüm. Setteki pek çok kişi bu projenin bir parçası olmayı bir onur olarak görüyordu. Birkaç kişi bana bunun hayatları boyunca yapacakları en önemli

FEDERICO RIOS/THE NEW YORK TIMES

iş olacağını söyledi.

Bu gurur Marquez'in Kolombiya'daki itibarı ve özellikle de bu kitabın önemiyle bağlantılı. Ama aynı zamanda Kolombiya'nın on yıllardır Pablo Escobar ve uyuşturucu ticareti tarafından domine edilen ülke dışındaki imajıyla da bir ilgisi var. Bir başka Netflix yapımı olan "Narcos" bu Kolombiya'yı tasvir ediyor. Diğer şeylerin yanı sıra, bu imaj Kolombiya'nın on yıllardır süren iç çatışmasının gerçekliğini yakalayamıyor: Katliamlar, milyonların yerinden edilmesi, sıradan insanların yaşadığı dehşet.

"Yüzyıllık Yalnızlık" setindeki pek çok kişi bu şiddeti yaşadı. Dizinin yönetmenlerinden Laura Mora'nın avukat ve akademisyen olan babası 20 yıldan uzun bir süre önce Medellin'de bir kiralık katil tarafından vurularak öldürülmüştü.

Marquez Kolombiya'nın şiddet dolu tarihini asla inkar

etmedi. Kolombiyalı senaristlerden Camila Bruges, okuyucuların "Yüzyıllık Yalnızlık"ı güzelliğiyle hatırlama eğiliminde olsalar da, özünde "çok karanlık" olduğunu söylüyor. Netflix dizisi de karanlıkla dolu: Savaş, ölüm, nesiller arası travma. Ama aynı zamanda izleyicileri, karakterlerin şiddetin ortasında anlam, hatta mizah bulduğu görsel olarak muhteşem bir dünyaya davet ediyor.

Bunun - set tasarımı, film müziğinin kendine özgü ritimleri ve Macondo'nun üzerine düşen ışıkla birlikte - Kolombiyalıları için gerçekçi olacağını ve anıları canlandıracağını umuyorum. Dizi aynı zamanda uluslararası izleyicilere daha önce ekranda görüldüklerinden farklı bir Kolombiya'yı da gösterebilir.

Bu bence Gabo'ya layık bir başarı. •

© 2024 The New York Times Company

Markanız ne kadar değerli?

Reklamcılar Derneği 40. yılını kutluyor.

Bu 40 yılda, Türk reklam sektörünün yüzlerce güçlü marka yaratmasına şahitlik ettik.

Reklamcılar, kurumların, sektörlerin, ekonominin büyümesine katkı sağladı. Ülkemizin sosyal problemlerine parmak basan, popüler kültürü besleyen ve hatta toplumsal değişimlere ilham veren binlerce kampanyaya imza attı.

Gayri Safi Milli Hasıla'ya %6,34 oranında katkı veren, 250.000'den fazla kişiye istihdam yaratan ve 2024 itibarıyla 200 milyar TL'nin üzerinde bir medya yatırım büyüklüğüne ulaşan sektör, yaratıcı düşüncenin, ekonomik ve toplumsal gelişimin temel taşı olduğunu ortaya koydu.

Reklamcılar elbette ki tüm bunları, yaratıcılığın önünü cesaretle açan, ajanslarına güvenen, güven veren ve onları daima destekleyen reklamverenlerimizle birlikte başardı.

Ve yine bu 40 yılda gördük ki, markalar en büyük başarı hikayelerine, karşılıklı güvene dayalı, uzun soluklu reklamveren-reklam ajansı iş birlikleriyle imza attı.

Elbette yaratıcılığın nasıl tek ve kesin bir formülü yoksa, ajans-marka ilişkilerinin de yok. Geçmişte olduğu gibi bugün de sınırlı sayıda ya da dönemsel iletişim ihtiyacı olan markalar, reklam ajanslarıyla karşılıklı anlaşarak kısa dönemli çalışmayı tercih edebiliyor.

Ancak iletişimin dönemsel değil sürekli olması gerektiğinin bilincinde olan, "bir proje hayata geçirmek" değil, markalarının geleceği için "güçlü bir iletişim ortağına sahip olmak" isteyen reklamverenlerimiz, ajanslarıyla uzun soluklu birliktelikleri tercih ediyorlar.

Gururla söylememiz gerekir ki, Türk reklam sektörü bugün, insan kaynakları açısından ülkemizin en değerli sektörlerinden biri. Reklam ajanslarımız, ülkemizin ve ekonomimizin en değerli varlığı olan "markalarımızın" tüm iletişim ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına, ülkenin alanında en iyi kadrolarını istihdam ediyor. Böylesi bir istihdamı da işte bu uzun soluklu birliktelikler mümkün kılıyor. Çünkü dikkat edilmesi gereken nokta, reklam ajanslarımız "dönemsel" kadrolarla çalışmıyor.

40 yıldır olduğu gibi bugün de sektörümüzün güvencesi, fikrin her geçen gün daha da önemli hale geldiğini bilen ve markasına değer veren reklamverenlerimizdir.

Ne de olsa, bir reklamverenin ajansına verdiği değer, markasına verdiği kadardır.

Türk reklam sektörü, paydaşların birbirini, çalışma koşulları, konkur ilkeleri ve karşılıklı beklentiler gibi her alanda, dinlediği, anladığı, desteklediği ölçüde güçlü. Sektörümüzün değerli çalışanlarına ve bu anlayışla hareket eden tüm paydaşlarımıza teşekkürlerimizle, sağlık ve başarı dolu bir 2025 dileriz.

REKLAMCILAR DERNEĞİ

Alkolün tek damlası bile zarar ama içiyorsanız önerilerime kulak verin

Dr. Mark Hyman: Merhaba. Bu hafta içki mahmurluğu, artık etki ya da hepimizin bildiği adıyla akşamdan kalma hali üzerine konuşacağız.

İçki içtiğimiz gecelerin ardından kendimizi bitkin, huzursuz ve hatta bazen berbat hissedebiliyoruz. Bu durumun bilimsel arka planına bakarak bu tatsız süreçte vücutta neler olduğuna ve söz konusu etkiyi önlemek ve yönetmek için etkili stratejilerin neler olabileceğine odaklanacağız. Çünkü akşamdan kalmış olmak sadece baş ağrısı ve yorgunluktan ibaret değil. Aslında içki tüketimine verilen karmaşık bir fizyolojik tepki ve beynimizi, karaciğerimizi, bağırsığımızı, hatta genel sağlığımızı etkiliyor.

Aslına bakarsanız alkol bir zehir. Ama zehir etkisini gösterip göstermeyeceği dozuna göre belirleniyor. Bu yüzden alkolün uykumuzu nasıl böldüğünü, vücudumuzu nasıl susuz bıraktığını, elektrolit dengemizi nasıl bozduğunu daha yakından inceleyeceğiz. İçki mahmurluğunun çekilmez bir durum olduğunu ve kimse tarafından sevilmediğini biliyoruz.

Peki bunu nasıl önleyebiliriz?

Açık konuşmak gerekirse böyle bir sorunu hiç yaşamamamın en iyi yolu içki içmemek. Demek istediğim şey şu: Alkol tüketiminin hiçbir faydası yok. Ne sağlığımıza ne de kalbimize iyi geliyor.

Zararlarına dair veriler açık. Özellikle de kanser konusunda. Alkol kanser riskini artırıyor. Bu yüzden hiçbir şekilde sağlıklı bir şey olarak özendirilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü veriler böyle diyor.

Öte yandan bazen bir iki kadeh içmenin bizi öldürmeyeceğini ve o kadar da kötü bir şey olmadığını biliyoruz.

Elbette birisine içme demek, bunu yapmaktan daha kolay. Ama gerçekleri göz ardı edemeyiz. Stan-

dart günlük tüketim önerisi kadınlar için bir, erkekler içinse iki kadeh, bardak veya adet olarak geçiyor. Ama bu bile çok fazla. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre insan sağlığı için güvenli sayılabilecek bir alkol tüketim miktarı yok. Her şeyden önce bunu bilelim. Çünkü alkol bir nörotoksin. Üstelik psikoaktif bir madde ve bağımlılık yapabiliyor.

Uluslararası Kanser Araştırmaları Ajansı (IARC) da alkolü birinci derecede kanserojen kategorisine koyuyor. Yani asbest, radyasyon ve tütünle birlikte en çok risk oluşturan grupta yer alıyor. Bugün artık kimse-nin evinde asbest yok. Mümkünse hepimiz radyas-

yondan uzak duruyoruz. Tütün ve sigaranın kansere yol açtığını ise zaten biliyoruz. Alkol de bunlar kadar zararlı.

Amerikan Tıp Derneği dergisinde yayınlanan bir çalışmaya göre ölçülü alkol tüketimi bile ciddi sonuçlara yol açabiliyor. Üstelik demans ve Alzheimer riskini artırıyor.

Peki neden? Çünkü beynimizi küçültüyor ve nöroplastisiteyi, yani beynin yapısal veya fizyolojik değişikliklere uğrama yeteneğini azaltıyor. Bir alkol bağımlısının beyin taramasına baktığınızda beyin buruşmuş ve küçülmüş olduğunu görüyorsunuz. Belli kanser türlerinin yanı sıra kalp damar hastalıkları riskini de beraberinde getiriyor.

Öte yandan alkolsüz yaşam hareketi giderek popülerleşiyor. Genç kuşağın alkolün zararları hakkında bilgisi artıyor. Geçtiğimiz günlerde bir arkadaşımın 40. doğum günü partisine gittim ve alkol yoktu. İşyerimizde de benzer bir alkolsüz kutlama yaptık. Bence insanlar

alkolün tehlikelerine dair giderek daha bilgili hale geliyor. Bunun sonucunda daha fazla insan içkiyi bırakıyor ve alkolsüz kokteyl gibi farklı seçeneklere yöneliyor.

Yine de içki içiyorsanız size yardımcı olabileceğini düşündüğüm birkaç önerim var. Birincisi, hızlı içmeyin, olabildiğince ağırdan alın.

Bu sayede vücudunuz alkolü daha etkili bir şekilde metabolize edebilir. Ancak her halükarda daha fazla içtiğinizde karaciğer üzerindeki toksik yükü artırmış oluyorsunuz ve vücut

bununla baş edemiyor. Bu yüzden içme hızı çok önemli. Kabaca söylemek gerekirse vücudumuz saatte 1 standart içkiyi kaldıracabiliyor. Ancak bu da ne içtiğinize göre değişkenlik gösterebiliyor. Halihazırda fiziksel sağlığınız ve genetik özellikleriniz gibi başka etkenler de söz konusu.

Koyu renk içkiler vücutta daha uzun süre kalıyor

Çok hızlı içerseniz ertesi gününüzün kötü geçme ihtimali artıyor. Bunun bir sebebi de konjener adı verilen, alkol fermentasyonunun yan ürünleri. Konyak, viski, burbon ve kırmızı şarap gibi bazı içkiler metanol ve tanen gibi pek de yararlı olduğunu söyleyemeyeceğimiz konjenerlere sahip. Bu bileşikler söz konusu içkilere özgün aromasını vermekle birlikte uzun süre vücutunuzda kaldığı için akşamdan kalma halinin uzamasına yol açabiliyor.

Araştırmalara göre koyu renkli içkilerde böyle bileşenler daha da fazla ve kendinizi berbat hissetmeniz sebep olabiliyor. Votka, cin, rom, sake, hatta beyaz tekila gibi açık renkli içkiler bu açıdan daha az zararlı. Ama elbette onları da önermiyorum. İçki ne kadar distile olursa içindeki konjener miktarı o kadar düşük oluyor. Bu yüzden kaliteli içkiler genellikle daha ucuz alternatiflerine göre ertesi gününüzü daha az etkiliyor.

Konjenerler detoks sürecini de karmaşık ve zor hale getiriyor. Stres hormonlarının salgılanmasını tetikliyorlar. Bu da vücudun enflamatuvar tepki vermesine yol açarak akşamdan kalmışlık semptomlarını daha da kötüye götürüyor. Üstelik bazı insanlar belli konjenerlere karşı

Alkolün hiçbir faydası yok. Ne sağlığımıza ne kalbimize iyi geliyor. Zararlarına dair veriler açık. Özellikle de kanser konusunda. Ayrıca demans ve Alzheimer riskini de artırıyor

fizyolojik olarak ekstra hassas olabiliyor. Örneğin histamin intoleransı olanlar histamin içeriği yüksek olan kırmızı şaraptan çok fazla etkileniyor. Aynı kişi beyaz tekila içtiğinde kendini o kadar kötü hissetmeyebiliyor.

Bu arada bir gerçeği atlamamakta fayda var. Akşamdan kalma halinde alkol türünden ziyade tüketilen içkinin miktarı önemli. Yani konjenerler önemli olsa da esas olan toplam alkol miktarı. Daha fazla alkol içeren içkiler karaciğere binen yükü artırarak akşamdan kalma ihtimalini de yükseltiyor.

Ayrıca şekerli karışımlar biçiminde sunulan içkilerden kaçının. Şeker ile alkolü karıştırmak hiçbir zaman iyi değil. Bunlardan uzak durulmalı.

Enerji içeceği ile birlikte alkol almayın

Bir diğer önemli nokta ise dehidre olmamak. İçki içmeden önce, içerken ve sonrasında muhakkak su ve mümkünse içinde elektrolitler tüketin.

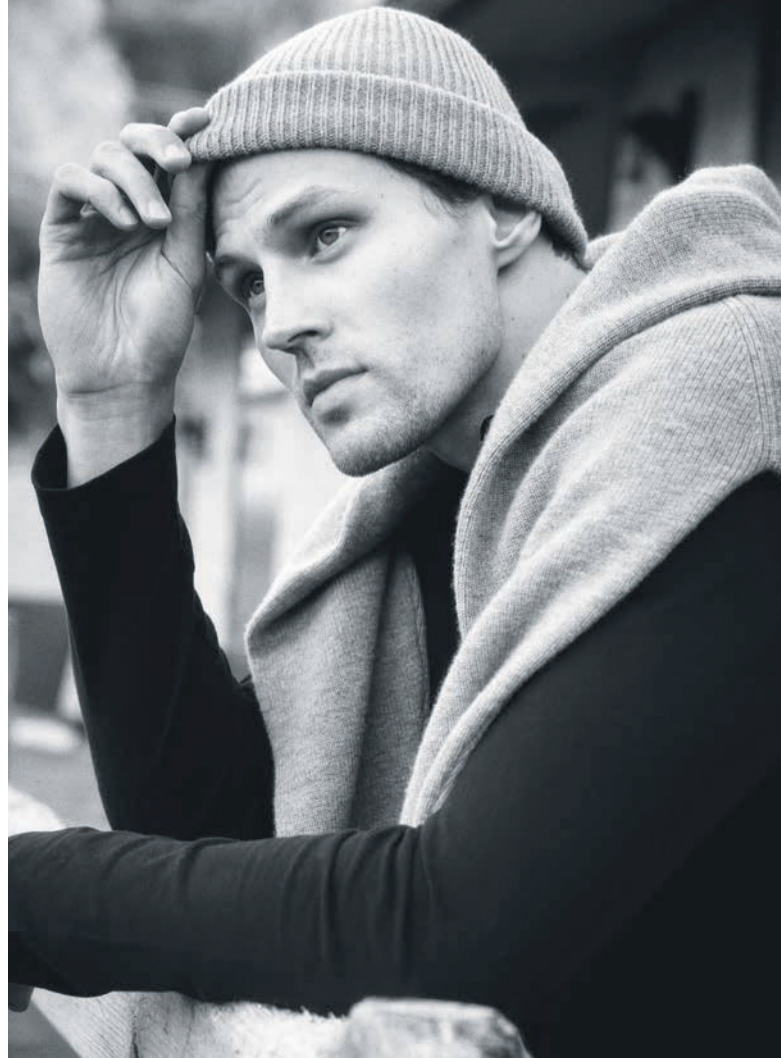
Enerji içecekleriyle birlikte sunulan içkilerden de uzak durun. Çünkü bunların şeker, boyalı ve aroma arttırıcı içeriği çok yüksek. Sözde spor için kullanılan bu renkli içeceklerden muhakkak kaçının. Temel olarak her kadeh veya shot içkiye karşılık en az bir bardak su içmeye çalışın. İki bardak da içilebilir. Bu suyun içine elektrolitler koyarak daha da faydalı hale getirebilirsiniz.

Ayrıca içmeden önce yemek yiyin çünkü dengeli bir öğün, alkol emilimini yavaşlatıyor. Yağ, protein ve lifler midenin çalışmasını yavaşlattığından bu da alkolün etkisini ve hızını düşürerek sistemdeki toksisite oranını azaltıyor. Fito-besinler içeren salata, tavuk, biftek ve balık gibi yemekler bu olum-

Standart günlük tüketim önerisi kadınlar için bir, erkekler için iki kadeh. Ama bu bile fazla. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık için güvenli sayılabilecek bir tüketim miktarı yok

15 YEARS OF TRU. LOVE

BEBEK • AKMERKEZ • BAĞDAT CADDESİ • İZMİR İSTİNYEPARK
TRUPROJECT.NET

tru.
Perfect Basics

lu etkiyi artırabilir.

Böylece hipoglisemi, yani kan şekeri düşüklüğü de önlenmiş olur. Ayrıca hidrasyon sağlayacak ve mikrobisiner açısından zengin bitkisel yiyecekler tüketmekte fayda var. Nişasta içermeyen sebzeler, salatalık, marul, domates, yeşil biber yenilebilir. Yine magnezyum, potasyum ve sodyum için muz, avokado ve greyfurt gibi meyveler tüketilebilir. Esas olan hidrasyon için su ve elektrolit almak. Ardından çinko, niyasin yani B3 vitamini alınarak alkolün metabolizması kolaylaştırılabilir. Doğru enzimleri çalıştırdığımızda alkolün detoksifiye edilmesini sağlayabiliyoruz. Araştırmalar bu sayede içkinin ertesi güne yansıyan etkilerinin azalabildiğini gösteriyor.

Bunun için çinko açısından zengin gıdalar tüketmek de işinize yarayabilir. Örneğin et, kabuklu deniz hayvanları, baklagiller, kabak çekirdeği yemek mümkün. Ayrıca B3 vitamini açısından zengin olan et, balık, tavuk, avokado ve mantar gibi yiyecekler tercih edilebilir.

Bir sonraki adım ise bağırsak bakterilerini beslemek olmalı. Günün erken saatlerinde yoğurt ve turşu gibi fermente gıdalar tüketerek vücudunuzu alkole hazırlayabilirsiniz. Bu sayede mikrobiyomunuz daha sağlıklı hale gelecek. Yine mikrobiyomunuz ve bağışıklık sisteminiz için yaban mersini, elma, kiraz, ahududu gibi polifenol açısından

Yine de içki içiyorsanız size yardımcı olabileceğini düşündüğüm birkaç önerim var. Birincisi, hızlı içmeyin. Bu sayede vücudunuz alkolü daha etkili bir şekilde metabolize edebilir. Kabaca söylemek gerekirse vücudumuz saatte bir standart içkiyi kaldırabiliyor

Bir diğer önemli nokta ise dehidre olmamak. İçki içmeden önce, içerken ve sonrasında muhakkak su ve mümkünse içinde elektrolitler tüketin. Temel olarak her kadeh veya shot içkiye karşılık en az bir bardak su içmeye çalışın. İki bardak da içilebilir

zengin meyvelere yönelmek faydalı olacaktır. Kırmızı dolmalık biber, kivi, turunc gibi C vitamini açısından zengin ve antioksidan özelliği bulunan yiyecekler de doğru tercih olacaktır.

Enflamatuar gıdalardan ise uzak durun. Her zaman zararlı olan bu yiyecekler alkolün yarattığı olumsuz etkileri de kötüleştiriyor. Kızarmış yiyecekler, rafine karbonhidrat,

şeker, işlenmiş ve ultra işlenmiş gıdalar bağırsağı daha da rahatsız ediyor ve alkolün emilimini yavaşlatmaya yaramıyor.

Diyet, yaşam tarzı ve hidrasyon boyutu için bunları söyleyebiliriz. Bir de işin takviye boyutu var. Alkol tüketimi bizi bazı besinlerden yoksun bıraktığı için doğru takviyeleri almak daha da önemli hale geliyor.

İçmeden önce ve sonra deve dikenini takviyesi ve B kompleks vitamin alınabilir. Deve dikenini karaciğerin detoks sürecine yardımcı oluyor. B vitamini ise fazla içki tüketilince eksildiği için takviyeye ihtiyaç duyuyor. Çünkü B6, B3, B12 ve folat eksiklikleri baş ağrısına ve yorgunluğa yol açabiliyor. Bu yüzden önceden takviye

kullanmanız halinde alkolün vücudunuza yapacağı etkileri hafifletmek mümkün.

Çinko ve magnezyumun yanı sıra N-Asetil Sistein de bu açıdan yararlı olabilir. NAC kısaltmasıyla bilinen bu madde vücudun glutatyon üretmesine yardımcı oluyor.

Glutatyon önemli çünkü vücuttaki en önemli detoks aracı, antioksidan ve anti-enflamatuar bileşik durumunda. Önleyici etkisi de araştırmalarla sabit.

Bir diğer önemli nokta ise yatmadan üç saat önce içki içmeyi bırakmak. Bu sayede alkolün uykunuz üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirebilirsiniz. Vücuda detoks için yeterli zaman tanımış olursunuz.

Alkolün yarı ömrü, yani yarısının vücudumuzdan çıkma süresi dört ila beş saat arasında değişiyor. Bu yüzden içmeyi bıraktıktan altı saat sonra bile alkol vücudunuzu olumsuz etkilemeye devam edebilir.

Sabah ayılmak için tekrar içmeyin

O halde içkiyi biraz fazla kaçırdığınızı düşünüyorsanız ve ertesi gün için kaygılanıyorsanız şunları yapmayın: Birincisi, içmeye devam etmeyin. Ayrıca sabah ayılmak için tekrar içmeyin. Bunu yaptığımız takdirde üzerinizdeki içki sersemliği daha uzun sürer ve şiddetlenir. Ayrıca kahve içmeyin çünkü kahve daha da dehidre olmanıza yol açar. İbuprofen veya Advil gibi ilaç kullanımını abartmayın çünkü sindirim yolunuzu ve böbreklerinizi olumsuz etkileyebilir.

Bir de yapmanız gerekenleri hatırlayalım. Birincisi, hidrasyon.

Temiz su için. İçinde elektrolit bulunursa daha da iyi olur. Bunu tüketmek içkinin etkisini illa daha çabuk atlatmanızı sağlayabilir ama en azından yeniden hidrasyon sağlayacağı garanti. Ayrıca ertesi gün dengeli öğünlerle beslenmeye gayret edin. Protein, yağ ve lif içerikli, besin açısından zengin gıdalar tüketmek önemli.

Bu konuda yumurta işinize yarayabilir. İçindeki L-sistein sayesinde detoks sürecine yardımcı oluyor. Yine sebzeler, kabuklu yemişler, fasulye, işlenmiş tahıl gibi fiber içeriği yüksek gıdaları tercih edebilirsiniz. Kan şekerinizi düzenlemeye de yardımcı olacaktır.

Bahsettiğimiz takviyelerin yanı sıra bazı bitkiler içkinin etkilerini hafifletme konusunda oldukça yararlı. Bulantıya karşı zencefil öneriyorum. Papatya çayı ise sakinleştirici etkisiyle anksiyeteyi azaltıyor. Kırmızı ginseng detoks sürecine katkıda bulunurken B kompleks vitaminler eksilen vitaminleri tamamlamaya ve enerji vermeye yardımcı.

Etkili olabilecek bir diğer yöntem ise soğuk duş almak. Bu sayede kendinize gelmeniz kolaylaşacaktır. Soğuk banyo da tercih edilebilir. Soğuk suyla yıkanmak adrenalini seviyesini de artırıyor. Adrenalin sizi daha tetikte kılarak alkolün metabolize edilmesini ve beyinden temizlenmesini hızlandırıyor.

İçmeden önce ve sonra B kompleks vitamin alınabilir. Çünkü B6, B3, B12 ve folat eksiklikleri baş ağrısına ve yorgunluğa yol açabiliyor. Çinko ve magnezyumun yanı sıra N-Asetil Sistein de bu açıdan yararlı olabilir

Yatmadan üç saat önce içki içmeyi keserseniz, vücuda detoks için yeterli zaman tanımış olursunuz. Alkolün yarı ömrü, yani yarısının vücudumuzdan çıkma süresi dört ila beş saat arasında değişiyor

Ayrıca biraz dinlenmenizi öneriyorum. Uykunuzu aldığınızdan emin olun. Uyku akşamdan kalma semptomlarını hafifleten en önemli etkenlerden biri. 578 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmaya göre yedi saatten uzun uyuyan öğrenciler daha fazla içki içtiklerinde akşamdan kalma süreleri uzasa bile etkileri daha hafif oluyor. Dolayısıyla

uyku süresinin azalması semptomların ciddileşmesine yol açıyor.

Genel olarak bakınca akşamdan kalma halinin en iyi ilacının zaman olduğu söylenebilir. Vücudumuz alkolü ve tüm toksik yan ürünlerini metabolize ve bertaraf etmek için zamana ihtiyaç duyuyor.

O halde her şeyden önce alkolün bir toksin olduğunu, dolayısıyla güvenli dozunun olamayacağını unutmayalım. Vücuttaki vitamin ve mineralleri boşaltıyor, karaciğerinizi, beyninizi, hormonlarınızı, mikrobiyomunuzu ve bağışıklık sisteminizi olumsuz etkiliyor. Ara sıra içmekte sorun yok. Sadece dikkatli davranın ve zararlı etkileri hafifletmek için yapabileceğiniz şeyler olduğunun farkına varın.

Bir de akşamdan kalma haline karşı etkili yöntemin önleyici tedbirler olduğunu aklınızdan çıkarmayın.

Bu ipuçlarının yararlı olacağına inanıyorsanız hayatınıza dahil etmeye çalışın. Her zaman önce kendi vücudunuzu dinleyerek hareket edin. Görüşmek üzere. •

DR. MARK HYMAN

Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınıyor. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'ın en çok satan kitapları listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. The Doctor's Farmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcast'leri çok izleniyor. Okuduğunuz yazı dizisi Oksijen için bu podcast'lerden derleniyor.

DR. MARK HYMAN'IN MUTFAĞINDAN LEZİZ VE SAĞLIKLI TARİFLER

Zerdeçal çaylı smoothie

1 kişilik - Hazırlık süresi: 5 dk

Bu hızlı ve kolay smoothie dakikalar içinde hazırlanır, sürdürülebilir enerji ve odaklanma için tonu belirler. İhtiyacınız olan tek şey bir blender! İltihap önleyici zerdeçal, taze zencefil ve bir tutam sıcak kakule ile dolu bu içecek, güne başlamanın veya öğleden sonrasını canlandırmanın lezzetli bir yolu. Ayrıca, çiğ Hindistan cevizi ve şekersiz Hindistan

cevizi sütü gibi sağlıklı yağlar ekleyerek onu lezzetli olduğu kadar doyurucu da yapıyor.

İÇİNDEKİLER

- ½ çay kaşığı öğütülmüş kakule
- 30 gram çiğ Hindistan cevizi
- Küçük bir parça taze zerdeçal, soyulmuş
- Bir parça taze zencefil, soyulmuş
- ½ su bardağı su
- ¾ su bardağı şekersiz Hindistan cevizi sütü

- 2 küp buz
- 1 ölçek vanilyalı protein tozu

HAZIRLIK

Tüm malzemeleri bir blenderde karıştırın. İçeceğinizi hazır.

Besin analizi:

Kalori: 243, Toplam Yağ: 13 g, Doymuş Yağ: 11 g, Kolesterol: 0 mg, Lif: 3 g, Protein: 21 g, Karbonhidrat: 7 g, Sodyum: 8 mg, Şeker: 0 g, Net Karbonhidrat: 4 g

Yaş Almak Kaçınılmaz; Yaşlanmak Bir Tercih!

2 haftalık düzenli kullanımın ardından NAD+ seviyelerinde %51'lik bir artışa yardımcı olmaktadır.

*Canze et al. 2019 Çalışma Sonucu: 300 mg / gün 2 haftalık kullanımda

Detaylı bilgi için: info@cronospharma.com

cronos.pharma
cronospharma

© GETTY IMAGES

Cildine iyi bakan sağlıklı kalır

En büyük organımız cildimizi gerektiği kadar koruyor muyuz? Cilt sağlığını kapak konusu yapan New Scientist cilde gereken özeni göstermenin diyabet, kalp hastalığı ve bunama gibi yaşa bağlı rahatsızlıklardan uzak durmak adına şaşırtıcı derecede önemli olduğunu yazdı

Deri, vücudun açık ara en büyük organı. Boya ve vücut kütlelerine bağlı olarak yaklaşık 1.5 ila 2 metrekarelik bir alanı kaplar ve 3.5 ila 10 kilogram arasında bir ağırlığa sahip. Bu, toplam vücut kütleminin yaklaşık yüzde 15'ine karşılık geliyor. "Cildinizi bir tür akıllı zırh olarak düşünün" diyen New Scientist'e göre cilt, etrafımızdaki dünyayı algılamamıza yardımcı olur, iç organları korur ve bizi patojenlere karşı savunur. Bu, ona iyi bakmak için yeterli bir neden olabilir çünkü cildin erken yaşlanması tüm bu işlevleri yerine getirme kabiliyetini azaltabilir ve bizi daha yüksek enfeksiyon riski altında bırakabilir. Ancak son araştırmalar, cilt sağlığının sonuçlarının çok daha derinlere inebileceğini gösteriyor. İşte New Scientist'in bu araştırmaların sonuçlarını değerlendirdiği kapak konusu yazısından satır başları:

Cilt üç katmandan oluşur: Sürekli yenilenen, su geçirmez

üst deri veya dermis kolajen ve elastin lifleriyle dolu alt deri veya dermis; yağ ve bağ dokusundan oluşan ve vücudun geri kalanını şoktan korumaya yardımcı olan, boşluklarla dolu deri altı dokusu veya hipodermis. Bu katmanların hasar görmesi, deri hücrelerinin iltihaplı proteinleri dışarı pompalamasını tetikleyebilir. Kısa vadede bu, yaralanma bölgesine daha fazla kan akmasına neden olur ve bu da iyileşmeyi hızlandırabilir. Ancak yüksek iltihap-

lanma seviyeleri uzun süre devam ederse, bu kimyasallar birikebilir ve dermisteki geniş kan damarları ağının yardımıyla diğer organlara yayılarak onlara zarar verebilir.

Hızlandırılmış yaşlanma

Yaşlanma bu süreci hızlandırabilir. Yaşlandıkça cildimiz kolajen, su ve yağ kaybederek daha kırılabilir hale gelir. Daha da kötüsü, birçok cilt hücresi senesens adı verilen bir duruma girerek inflamatuvar kimyasalların üretimini artırır. Bu potansiyel olarak diyabet, kalp hastalığı ve bunama gibi yaşa bağlı durumların riskini artırıyor gibi görünmüyor. Örneğin hayvan çalışmaları, cilt hasarının yaygın iltihaplanmayı tetikleyebileceğini gösteriyor. Gelecekte, cilttekiler de dahil olmak üzere yaşlanan hücreleri temizleyecek ya da iltihaplı proteinler salgılamalarını durduracak "senotrapotik" ilaçlara sahip olabiliriz. Bu konuda bilimsel ilerlemeler umut verici. •

Daha iyi ve sağlıklı bir cilt için ne yemeliyiz?

Cildi daha sağlıklı kılacak mucize ilaçları beklerken, hepimizin bu önemli organı özen göstermemizi kolaylaştırabilecek bir dizi yardımcı var

Cildimiz sürekli saldırı altında. Egzoz dumanı, sigara dumanı, partikül kirliliği, ağır metaller ve ozon, DNA'ya saldırır, hücre zarlarını parçalayan ve yaşamın temel proteinlerini çözen reaktif oksijen türleri (ROS) üretebilir. Belki de en zararlısı, doğrudan DNA'yı bozmanın yanı sıra ROS üreten UV ışınları. İnsan vücudu ROS'u temizleyebilir ve etkisiz hale getirebilir, ancak bunu yapmak için meyve, sebze ve yeşil yapraklı sebzelerde bulunan moleküllere ihtiyaç duyar. Karotenoidler, bu faydalar için en kapsamlı şekilde incelenen besinler arasındadır. Bunlar bal kabaklarına parlak renklerini veren pigmentler. Almanya'daki Leibniz Çevresel Tıp Araştırma Enstitüsü'nden Jean Krutmann, yakın zamanda karotenoid takviyelerini içeren insan klinik deneylerinde elde edilen 50 yıllık verileri analiz ederek, "Çok iyi antioksidanlardır ve özellikle singlet oksijeni (bir tür ROS) nötralize etmede iyiler" diyor. "Karotenoidler onları yakalıyor ve zarar vermeden önce etkisiz hale getiriyor."

Havuç ve domates

Cildi koruyan iyi diyet kaynakları arasında havuç ve domates de var. Ancak Krutmann, en büyük faydayı elde etmek için, özellikle de cildinizdeki antioksidanları tüketen alkol kullanıyorsanız, karotenoidleri besin takviyesi olarak almanızı öneriyor. Karotenoidlerin yanı sıra, sağlıklı bir cilt turuncu gibi gıdalarda bulunan C vitaminine de ihtiyaç duyar. Bu, cilde yapısını ve sıklığını veren protein olan kolajen üretimini uyarak yardımcı olur. C vitamini ayrıca cildimiz-

deki lipid olarak bilinen doğal yağları ROS tarafından oksitlenmekten korumak için E vitamini ile birlikte çalışır (fındık ve tohumlar bunun için iyi bir kaynaktır). Kuzey Carolina Eyalet Üniversitesi'nde rejeneratif tıp alanında araştırmalar yapan ve cilt sağlığı için en önemli besin maddelerini özetleyen bilimsel bir inceleme kaleme alan Giuseppe Valacchi, "E vitamini kendini feda eder, bu yüzden lipidlerin yerine oksitlenir" diyor. "C vitamini daha sonra E vitamini indirgenmiş formuna geri dönüştürür, böylece lipidleri tekrar korumaya hazır hale gelir."

Üzüm, elma, brokoli

NRF2 adı verilen ve adını merkezindeki proteinden alan ikincil bir sistem, cilt saldırı altındayken devreye girerek diğer antioksidanların üretimini hızlandırabilir. Üzüm ve elmada bulunan resveratrol gibi polifenoller ile brokoli ve karnabaharda bulunan sülförforan maddesi bu sistemi aktive edebilir.

Selenyum, manganez, bakır ve çinko gibi mineraller de NRF2 yolunun etkinliğini artırarak daha hızlı ve verimli çalışmasını sağlayabilir. Bu mineraller fındık, baklagiller, tahıllar ve tahmin ettiğiniz gibi - meyve ve sebzeler de dahil olmak üzere bir dizi gıda maddesinde bulunabilir.

Valacchi, yeşilliklerle beslenmek kulağa çok eski bir tavsiye gibi gelebilir, ancak çevremizdeki kirliliğin artması bunun hiç bu kadar önemli olmadığını anlatıyor diyor. "Cildimiz etkilenen ilk organımız, bu nedenle ona daha fazla özen göstermemiz gerekiyor."

İnsanda ilk kuş gribi mutasyonu... Endişelenmeli miyiz?

ABD'de kuş gribinin yayılmaya devam etmesi ve hastaneye kaldırılan ağır bir hastada virüsün mutasyona uğrayarak insan solunum yollarına daha iyi adapte olması uzmanları alarma geçirdi

ABD, son iki yılda kümes hayvanı çiftliklerinde kuş gribini kontrol altına almak için 2 milyar dolara yakın para harcadı ancak tüm bu önlemlere rağmen kuş gribi salgını artık kontrol edilemez bir boyuta ulaştı. 16 eyalette en az 860 sürüde yapılan testler pozitif çıktı. Daha da önemlisi uzmanların geçtiğimiz hafta yaptığı "Sadece bir mutasyon hastalığın insanlar arasında yayılabilir hale gelmesine sebep olabilir" açıklaması da gerçek olmaya yakın. Kuş gribi halihazırda hayvanlar arasında yaygın olan ve nadir durumlarda hayvanların baskımla uğraşan kişilere de bulaşabilen bir virüs. Yani insandan insana bulaşma yeteneği yok. Burada en büyük korku insandan insana bulaşabilen mevsimsel grip virüsünü kapmış bir kişinin aynı zamanda kuş gribine de yakalanması ve bu kişinin vücudunda iki virüsün etkileşime girerek kuş gribi virüsünün (H5N1) grip virüsünden insanlar arasında yayılma yeteneğini alması... Yeni bir pandemiye kapı aralamasından endişe edilen bu korkutucu senaryo ile ilgili bir gelişme bu hafta yine ABD'de yaşandı.

Hastanın durumu ağır

Bu ayın başlarında yetkililer Louisiana'lı yaşlı bir hastanın ağır H5N1 enfeksiyonu nedeniyle "kritik durumda" olduğunu duyurmuştu. Uzmanlar bu hafta hastadan alınan virüs örneğinin, insan solunum yollarına daha iyi uyacak şekilde mutasyona uğradığına dair işaretler gösterdiğini, ancak bu kişinin ötesine yayıldığına dair bir belirti olmadığını duyurdu. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC) tarafından yayınlanan bir analiz, hastanın boğazındaki virüsün küçük bir yüzdesinin, virüsün insan üst solunum yollarında bulunan belirli hücre reseptörlerine bağlanma yeteneğini artırabileceği genetik değişiklikler taşıdığını ortaya koydu. Daha da önemlisi CDC, bu değişikliklerin hastanın ilk enfeksiyonunun kaynağı olduğuna inanılan arka bahçedeki kümes hayvanları sürüsü de dahil olmak üzere kuşlarda tespit edilmediğini belirtti. Bunun yerine kurum, mutasyonların "muhtemelen bu virüsün ilerlemiş hastalığı olan hastada çoğalmasıyla oluştuğunu" söyledi ve mutasyona uğramış türün diğer insanlara bulaştığının tespit edilmediğini vurguladı.

Karar vermek için henüz erken

Bazı uzmanlar, bu değişikliklerin virüsü insanlarda daha bulaşıcı ya da daha

© GETTY IMAGES

ABD'de yüzlerce çiftlikteki hayvanlar test ediliyor. Virüs çıkarsa itlaf edilip oluşan zarar hükümet tarafından karşılanıyor.

şiddetli hale getirip getirmeyeceğini belirlemek için henüz çok erken olduğu konusunda uyardı bulundu. Kanada'daki Saskatchewan Üniversitesi'nde virolog olan Angela Rasmussen, mutasyonun virüsün hücrelere daha kolay girmesine yardımcı olabileceğini, ancak bulaşabilirlik üzerindeki herhangi bir etkiyi doğrulamak için hayvan testleri gibi ek kanıtlara ihtiyaç duyulacağını açıkladı. Rasmussen, "Buna dikkat etmemiz gerektiğini bilmek güzel"

diyor ve ekliyor: "Ama bu bize 'Artık bir pandemiye şu kadar daha yakın' demiyor." Hollanda'daki Erasmus Üniversitesi Tıp

Merkezi'nden Thijs Kuiken de aynı fikirde. "İnsan üst solunum yolu hücrelerine etkili bir şekilde bağlanma, insanlar arasında daha etkili bulaşıcılık için gereklidir ancak yeterli değildir" diyen Kuiken, bu sürecin başarılı viral replikasyon için gerekli birkaç adımdan sadece biri olduğunu da sözlerine ekledi. Kuiken, bu tür adaptasyonların hastalığı yoğunlaştırmak ve daha şiddetli zatürreye yol açan alt solunum yollarını etkilemek yerine, üst solunum yollarındaki hücreleri tercih ederek - burun akıntısı veya

boğaz ağrısı gibi semptomlara neden olarak - daha hafif enfeksiyonlarla sonuçlanabileceğine dikkat çekti.

Ölen kediler korkuttu

Araştırmacılar kedilerde artan kuş gribi enfeksiyonu vakalarını da yakından takip ediyor. Oregon'da bir kedi, H5N1 ile kontamine olduğu doğrulanan çiğ evcil hayvan mamasını tükettikten sonra öldü ve Northwest Naturals'ın Feline Turkey Recipe çiğ ve dondurulmuş evcil hayvan mamasının geri çağırılmasına yol açtı. Eyalet veteriner hekimi Ryan Scholz yaptığı açıklamada "Bu kedi kesinlikle bir ev kedisiydi; bulunduğu ortamda virüse maruz kalmadı" dedi. Genom dizilimi, evcil hayvan mamasındaki virüsün kedide bulunan türle tam olarak eşleştiğini gösterdi. Washington Vaşşi Kedileri Koruma Merkezi'nin Facebook hesabından yaptığı açıklamaya göre, Washington Eyaleti'nde de bir barnaktaki yirmi büyük kedi kuş gribine yakalandıktan kısa bir süre sonra öldü.

Uzmanlar, enfekte olmuş açık hava kedilerinin eve dönebileceği ve yakın temas yoluyla insanları virüse maruz bırakabileceği konusunda uyardı: "Ölü bir kuşu yiyerek virüs kapan bir dış mekan kediniz varsa" diye açıklıyor Rasmussen, "ve o kedi evinize geri dönerse ve siz onunla yatıp kalkarsanız... Bu da ek bir maruz kalma riski yaratır." •

Uykusuzlukta beyin 'kendi kendini yer'

Dr. Ayşegül Çoruhlu
aysegulcoruhlu@hotmail.com

Dün gece nasıl uyudunuz? Uykunun ne kadar önemli olduğundan sık sık bahsediyoruz çünkü bunu destekleyen çok fazla yeni araştırma var. Uyku eksikliğinin çok fazla zarar verebileceğini biliyoruz. Ancak uykusuzlukta beyin kendi kendini 'yemesi', uykusuzluğu daha ciddiye alınması gereken bir durum haline getirmeye yeter.

Son zamanlarda uyku bilimcileri yetersiz uykunun beyin kendi kendine zombileşmesine nasıl izin verdiğine dair büyük bir keşifte bulundu. Evet, beyin uykusuzlukta kendini yemeye başlıyor.

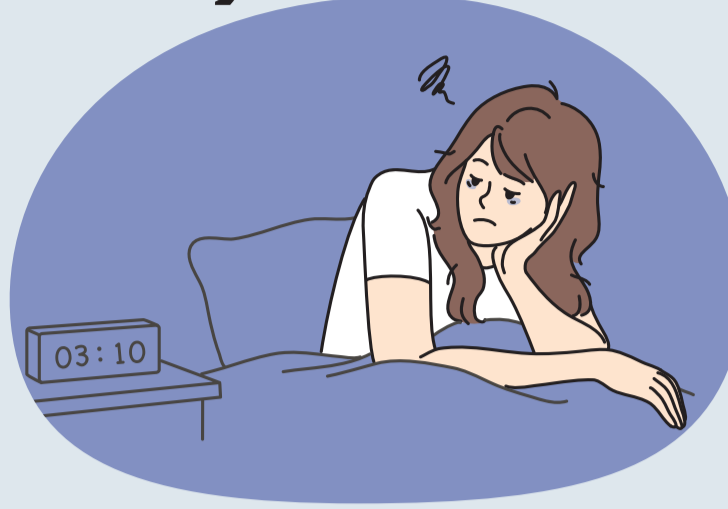
Uykuda beyin temizliği

Uykuda beyinde sadece gereken kadar temizlik yapılır. Hasarlı olmayan hücreye dokunulmaz.

Uyuduğumuzda, mikroglial hücreler veya glial hücreler diyebileceğimiz bir grup temizlikçi hücreler harekete geçer, hasarlı hücreleri, toksinleri temizler. Mikroglia hücreleri beyin makrofajlarıdır. Bir sebeple aktive olduklarında, beyin bütünlüğüne yönelik potansiyel veya gerçek bir tehdit varsa devreye girerler. Mikroglia hücresi, enfeksiyonu, hücre bozulmasını, doku

hasarını, vasküler bozulma veya kan-beyin bariyerinin sızdırmasını ve hatta anormal nörotransmitter seviyeleri veya iyonik bozukluklarla ilişkili normal nöronal aktiviteden ince sapmaları algılamalarını sağlayan çok sayıda ve çeşitte reseptörle donatılmıştır. (Fazla aktive olmaları hastalıklara zemin hazırlar. Bu yazının konusu uykusuzluğun onları fazla aktive etmesidir. Mikroglial katılmayan neredeyse hiçbir nöropatolojik durum yoktur.)

Bunu yapmasının amacı hasarlı hücreleri yok etmektir. Kısa vadede bu faydalıdır. Her gece normal uykuda bu tür bir temizlik yapılır. Böylece potansiyel olarak zararlı kalıntıları temizlemek ve yıpranmış devreleri yeniden inşa etmek sağlıklı beyin bağlantılarını korur. Ancak uzun süren ve sürekli aktive olan bu hücreler beyne zarar verir. Çalışma kronik uyku eksikliğinin bu aktivasyonu yüksek tuttuğunu gösterdi. Bu durum uykusuz-

luğ insanları Alzheimer hastalığı ve diğer nörolojik bozukluklar riskine sokmasının nedenini açıklayabilir.

Bu çalışma için bilim insanları fare beyinlerini inceledi. Kronik olarak uyku eksikliği çeken farelerde yıpranmış hücreleri ve döküntüleri yok eden ve sindiren beyin temizlik hücreleri mikroglialların çalışmalarını aşırı hızlandırdı.

Çalışmada istedikleri kadar uyumalarına izin verilen veya sekiz saat daha uyanık tutulan farelerin beyinleri karşılaştırıldı. Başka bir fare grubu, kronik uyku kaybının etkilerini taklit ederek beş gün boyunca uyanık tutuldu. Ekip özellikle beyin glial hücrelerine baktı. Daha önceki araştırmalar, bu hücrelerin aktivitesini düzenleyen bir genin uyku yoksunluğu döneminden sonra daha aktif olduğunu bulmuştu. Yani fazla aktiviteleri uykusuzlukla çok ilgiliydi.

Çalışmada, sekiz saat uyku kaybeden farelerin sinapslarının yaklaşık %8'inde bu

aktivite görülürken, hücreler kronik uyku mahrumiyeti çeken hayvanların sinapslarının %13.5'inde aktifti.

Bilim ekibinin başındaki doktor, uykusuzluğun beyini yaşlandırdığını kastederek, "Eski mobilya parçaları gibiler ve bu yüzden muhtemelen daha fazla ilgi ve temizliğe ihtiyaçları var" dedi. Sonuçta ekip, mikroglial hücrelerin kronik uyku eksikliğinden sonra daha aktif olduğunu da buldu.

Nöron deneyi

Yayınlarında aşırı mikroglial aktivite bir dizi beyin rahatsızlığıyla ilişkilendirilir. Alzheimer ve diğer nörodejenerasyon türlerinde sürekli mikroglial aktivasyonun gözlemlendiğini zaten biliyoruz. Çünkü beyinde hasar varsa, hasarlı bölgeyi temizlemek için bu hücreler beyin o kısımlarını 'yemeye' çalışıyor. Makrofaj, zaten adı üstünde yiye hücreler demektir. Vücutun her yerinde varlar. Onlara çok şey borçluyuz. Ancak beyindeki bu 'ye-

me-yok edilme halii', beyin inflamasyonuna ve hücre kaybına sebep oluyor. Vücut hasarın nerede olduğuna göre yaptığı temizlik için bir bedel de ödemek zorunda. Örneğin karaciğer gibi rejenerasyon kapasitesi yüksek bir organ için bu bedel daha düşükken, beyin için büyüktür. Beyin hücreleri karaciğer hücreleri kadar rejenerasyon kapasitesine sahip değildir. Mikroglialın aktive eden durumlar, beyindeki hücre sayısı azalmasıyla sonuçlanabilir. Zaten sağlıklı yaşlılarda bile çekilen beyin filmlerinde geçen hücre sayısı azalmasını anlatır. Yaşlanmayla beyin 'çeker'. Ve uykusuzluk bunu hızlandırır. Uyku eksikliği; insanların demansa yakalanmaya daha yatkın hale gelmesinin nedenlerinden biri.

Bilim insanlarının bu çalışmada gözlemediği şey, yıldız şeklindeki glial hücrelerin uyku mahrumiyeti çeken beyinlerde aşırı aktif hale

gelmesiydi. O kadar aktiflerdi ki, sadece hasarlı hücrelerden kurtulmakla kalmıyor, aynı zamanda tamamen normal olanlardan da kurtuluyorlardı. Yani uykusuzlukta sağlıklı hücrelere de saldırı söz konusuydu. Beyindeki nöronların yaklaşık %13'ünün yetersiz uyku dönemlerinde yok olduğunu gözlemledikler - Bu, insan beyininde bir ömür boyunca yaklaşık 13 milyar nöron anlamına gelir. Bu, sadece uyku mahrumiyeti temizliğinden kaynaklanan çok fazla beyin gücü kaybıdır.

Demek ki, uyku ihtiyacı enerji seviyelerimizi yenilemekten çok daha fazlası. Beynimiz, gün boyunca oluşan metabolik aktivitelerin ve sinirsel aktivitenin toksik yan ürünlerini temizlemek için uykuyu kullanır.

Alzheimer'dan ölümlerin 1999'dan bu yana inanılmaz şekilde yüzde 50 oranında artmış olması ve çoğumuzun iyi bir gece uykusu alma konusunda yaşadığı zorluk göz önüne alındığında, bunun temeline inmemiz ve uyku konusuna hızla eğilmemiz gerekiyor.

İdeal uyku zamanı

İdeal uyku zamanı saat 23 ve öncesidir.

İdeal uyku ortamı serin ve karanlıktır.

İdeal uyku öncesi hazırlık, açlık (dolu mideyle yatağa gitmemek) ve en önemlisi uykunun baş düşmanı elektrolitlere saat 21'den itibaren ara vermektir. •

Türkiye 2024'te en çok psikolojik destek aradı

Türkiye genelinde 200 binden fazla hekim ve uzman profiline incelendiği araştırma sonucuna göre, 2024'te özel sağlık sektöründe en çok ruh sağlığına ilişkin hekim araması yapıldı

TALİA BOŞNAK

2024 yılını geride bırakırken, Türkiye'de sağlık sektöründe en çok hangi branşlara başvuruldu sorusunu cevaplayacak yeni bir rapor yayınlandı. 200 binden fazla hekim ve uzman profili incelenerek hazırlanan verilere göre, 2024 yılında Türkiye'de en çok psikologlardan randevu talep edildiği ortaya çıktı. Öyle ki, yüzde 20'lik bir oranla psikoloji ilk sırada yer alırken, onu yüzde 12'yle kadın hastalıkları ve doğum, 8'le çocuk sağlığı, 7 ile psikiyatri ve yüzde 5'le diş hekimliği takip etti. Bu veriler ise dijital sağlık hizmetleri sağlayan DoktorTakvimi'ne ait. DoktorTakvimi, yılda 80 milyon ziyaretçisi bulunan, randevu alma-hatırlatma gibi hizmetlerin yer aldığı bir platform. Öyle ki, 2024'te buradan 408 bin randevu alındı. Hastalar platforma üye hekimlerden, özel sağlık kuruluşlarından randevu oluşturabiliyorlar, kamu hastaneleri ise sistemin dışında.

Eskişehir zirvede

Türkiye'de nüfusa oranla en fazla randevu alınan şehirler ise sırasıyla Es-

En fazla randevu alınan ilk 10 branş:

Psikoloji	%20.39
Kadın hastalıkları ve doğum	%12.24
Çocuk sağlığı ve hastalıkları	%8.83
Psikiyatri	%8.06
Diş hekimisi	%5.11
Dermatoloji	%5.10
Diyetisyen	%4.90
Kulak burun boğaz	%3.85
Ortopedi ve travmatoloji	%2.28
Üroloji	%2.20

kişehir, Kocaeli ve Denizli oldu. Eskişehir'in zirvede yer almasının sebebi, genç nüfusun fazla olması şeklinde belirtiliyor. Nitekim, gençler dijital mecralara daha hakim olduğu için doktor randevusu alırken platformu kullanmaya daha meyilli. Öte yandan Türkiye'de bu mecradan hiç randevu almayan şehirler de var. Bunlar Muş, Bitlis ve Kilis. Araştırmacılar, bu illerde diğer illere oranla daha az özel hastane bulunmasından ötürü sistemin kullanılma-dığını öne sürüyorlar.

"Çünkü ülkede stres ve sıklıntı devam ediyor"

DoktorTakvimi Türkiye Ülke Müdürü Hakan Türkoğlu ise verileri şu şekilde değerlendiriyor: "2024 yılında en çok randevu alınan branşın 2023 yılı gibi psikoloji olduğunu görüyoruz. Bu durum, ülkemizin stres ve sıklıntılı sürecinin devam ettiğini ve toplumun bu süreçle başa çıkma ihtiyacını bir kez daha gösteriyor. Öte yandan geçtiğimiz yıl ilk beşte yer almayan çocuk sağlığı üçüncü sıradan listeye girdi. Bu da 2024 yılında çocuk hastalıklarındaki artışla bağlantılı. Platformumuzun 2023 yılında 73 milyon olan ziyaretçi sayısının, 80 milyona yükselmesi ise Türkiye'nin en büyük online sağlık platformu olarak işimizi başarıyla yapıyor olmamızın en büyük göstergesi." •

VELAVİT LONGEVITY SERİSİ

Daimi Gençlik için

TRANS-RESVERATROL
Yüksek Biyoyararlanım

V-NR
PATENTLİ
NAD ÖNCÜLÜ

V-GLUTATHIONE with
SAM-e LIPOSOMAL
Master Antioksidan

Eczanelerde
Velavit

velavit.com

ÇEŞME BAZLAMA KAHVALTI'NIN KURUCUSU NURTEN TUNCER VE KIZI SİNEM TUNCER

Çeşme Bazlama Kahvaltı Dubai'nin ardından Riyad Marbella ve Londra'ya açılıyor

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

Yılın ilk haftasına güzel bir girişimcilik öyküsüyle başlıyoruz. Nurten Tuncer ve kızı Sinem Tuncer'in Çeşme Bazlama Kahvaltı Evi yolculukları İzmir'den İstanbul'a, İstanbul'dan Dubai'ye uzandı ve yakın gelecekte de İngiltere ve İspanya'da da Çeşme Bazlama Kahvaltı şubelerini açacaklar.

Öğretmenlikten girişimcilik

Hikayeyi kısaca yazayım. Nurten Tuncer aslen Tokatlı. Tokat mutfağının ününü eminim biliyorsunuz. Eli yemek pişirmeye yatkın olan Nurten Tuncer, yıllarca coğrafya öğretmenliği yaptı. Eşi de matematik öğretmeni idi. Her ikisi de emekli olduktan sonra Çeşme Dalyan'da Afrodit Butik Otel'i açtılar. Otel kendi yağıyla kavrulurken, kahvaltı servisine çok özenen Nurten Tuncer, otel müşterisinden çok kahvaltı müşterilerine ulaşınca otelin altında Çeşme Bazlama Kahvaltı Evi'ni açtılar, otelin adı da Bazlama Taş Otel oldu. Bu arada iki kızları da büyüdü. Bir kızları yurtdışında yaşayan bir müzisyen olurken, Sinem Tuncer ABD'de eğitim aldıktan sonra profesyonel hayata atıldı, ancak annesinin başarısını görünce Çeşme Bazlama Kahvaltı Evi'ni İstanbul'a taşımaya karar verdi. İşte anne-kızın girişimcilik hikayeleri böyle başladı.

Nurten Hanım nereden nereye geldiniz? İlk sizden başlayalım, böyle bir girişimcilik öyküsü yazacağımızı hayal etmiş miydiniz?

Doğrusu hayal etmemiştim. Karı koca öğretmenlendik. Çeşme'yi çok seviyorduk, orada öğretmen emeklisi olunca butik otelimizi açtık. Ben gelen misafirleri evime geliyormuş gibi ağırladım, kahvaltılarına çok özendim. Ege kahvaltısı malum çok meşhur, her şeyi kendim yapıyordum, aslında hala da öyle. Sinem olmasa, beni ikna etmese herhalde yapamazdım.

Siz işe nasıl dahil oldunuz?

S.T: Ben Amerika'da eğitim aldım. New York'ta deneyimlerim, gözlemlerim oldu. Döndüğümde aslında özellikle büyük şehirlerde kahvaltıya odaklanan, iyi, kaliteli kahvaltı veren bir yer olmadığını gördüm. Annemin kahvaltısına özlemim vardı. Nişantaşı'nda oturuyordum. Önce annemi ikna etmem gerekiyordu. Sermayemiz de yoktu.

İlk adımı nasıl attınız?

S.T: Bir arkadaşımın Karaköy'de meyhanesi vardı. Sabahları kapalı. Annemin kahvaltısını hafta sonları orada verebileceğimizi düşündüm. Onlar da bize kapılarını açtılar.

N.T: O sırada ben Çeşme'de yaşıyordum. İstanbul'a her hafta perşembe günü otobüsle geliyorum, tüm malzemelerimi getiriyordum. Bazlama hamurum, peynirlerim, reçeller vs... Her şeyi taşıdım. Maydanozları bile Çeşme'den getirdim.

İlk orası mı tuttu?

S.T: Tiklım tiklım doldu. O arkadaşlarımızla yalnızca hafta sonu için anlaşmıştık, orası bize çok güç verdi, bu işi yapabileceğimizi gösterdi. Ben bu konsepti New York'ta deneyimlemiştim. Çünkü orada da mekan kiralari yüksek olduğu için

Çeşme Bazlama Kahvaltı'nın kurucuları Nurten ve Sinem Tuncer Çeşme'de başlayan hikayelerini yurtdışına taşıyarak bir başarı öyküsüne imza atıyor

Dubai'de bir şube açan anne-kız önümüzdeki yıl İngiltere ve İspanya'da da Çeşme Bazlama Kahvaltı şubeleri açacak. Sırada Riyad da var

işletmeler için verimlilik esastı. Biz de öyle yola çıktık. Bize o fırsatı veren arkadaşlarımızı da minnettarım. Ancak çok yorucu oluyordu annem için.

N.T: Sonra Sinem Nişantaşı'nda bir pizzacı ile anlaştı. Orada sabahları kahvaltı vermeye başladık. İşte zaten Nişantaşı'ndaki o iş, önümüzü çok açtı.

İlk yeriniz Nişantaşı'ndaki değil mi?

S.T: Pizzacı ayrıldı, biz devam ettik. Karaköy'de 3 ay çok başarılı geçmişti, sonra Nişantaşı'na gelmiştik. Şimdi Nişantaşı'nda birbirine yakın 3 yerimiz var.

Sermayemiz cesaretimizdi

Şimdi o günlere bakınca ne dersiniz?

N.T: Siz de takip ettiniz başından beri.

Aslında sermayemiz cesaretimiz ve kendi işimize olan inancımızdı. Ve işin başında olmayı hiç bırakmadık. Başlarda ben çok koşuşturuyordum, sürekli pişiriyordum, mutfağımı. Sinem ise hep telefonda. Ben başta anlamıyordum kızımın ne yaptığını. Sonradan anladım aslında işi geliştirmek, doğru insanlarla ilerlemek, iyi tanıtım yapmak da markalaşmak için çok önemli. Kızım olmasa yapamazdım.

Şubelerden bu çok önemli, çünkü özel bir kahvaltı veriyorsunuz, kendi tarlanız oldu, tarifleriniz var. N.T: Başta bazlama ve gözlemci kadınları bizzat ben yetiştirdim. Reçellerimiz hep benim özel tarifimle yapılıyor. Çok kişi yetiştirdi bizim ortamımızda.

S.T: Sektörden profesyonelleri de aramıza kattık. Nişantaşı bir anda aslında çok da yabancı misafiri ağırladığımız bir nokta oldu. Çalışanların eğitimi, güler yüzülüğü çok önemli bizim için.

Kahvaltı dışına çıkmayı hiç düşünmediniz mi?

N.T: Bu işi biliyoruz. Ben "Anneleri en çok çocuklarının sağlıklı kahvaltı yapması memnun eder" derdim. Konularımızı da ailem gibi görüyordum. Doymadan da kalkıyorlar.

S.T: Türkiye'de de güzel bir kahvaltı kültürü var. Bunu da çok önemsiyoruz. Kahvaltımızı tanıtan bir elçi gibi görüyoruz kendimizi.

Neden bazlama dediniz?

N.T: Ben çalışırken kızlarıma babaanneleri bakardı. O çok güzel bazlama yapardı. Ben de ondan öğrenmiştim. Biz tam buğday unuyla yapıyoruz, yalnızca unu değiştirdik. Şunu söylemek isterim, bence mutfakta işin özü bozmamak. Kaliteli ürünlerle, geleneksel reçeteleri uygulamak.

İşler büyürken neler değişti?

S.T: Artık annem dışında da mutfak şeflerimiz var. Reçeller için özel imalat-hane kurduk. Özellikle yabancı konuklarımız bazı ürünleri satın almak istiyor,

© GÜLŞAH SARTIŞ KESKİNEL

Bazlama Kahvaltı'nın Dubai başarısı

Dubai'de bir yılda yakalanan başarının rakamlara yansımaları şöyle oldu:

- 1 Yılda Toplam Net Satışlar: 2.8 milyon ABD doları
- Müşteri Sayısı: 77.573
- Ortalama Kişi Başı Harcama: 36 ABD doları
- Fatura Başına Ortalama Tutar: 88 ABD doları
- Zaman Dilimlerine Göre Satış

Liderliği:

- Brunch saatlerinde 1.31 milyon ABD doları
 - Sabah erken saatlerde (07:45 - 10:00): 903 bin ABD doları
 - Öğleden sonra (14:00 - 17:30): 530 bin ABD doları
- Not:** Birleşik Arap Emirlikleri dirhemi bazındaki rakamlar ABD dolarına çevrilmiştir.

onlar için de kavazoluyoruz ürünlerimizi. Hala Çeşme'nin limonu, kumkatı, turuncgilleri, cevizleri soframızda. Nişantaşı'ndaki ilk şube bizi dünyaya tanıştırdı işleri çok daha profesyonel yönetmeye başladık.

Bir şeyhin evindeyiz!

Yurtdışına nasıl açıldınız?

S.T: Dubai'de Çeşme Bazlama Kahvaltı Evi'ni açtık. Buraya gelen ve kahvaltımızı çok beğenen bir kadın da ortağımız oldu. Ve aynı burası gibi ev ortamı. Bir şeyhin evinde, bir AVM'de değil. Doğrusu 2 yıl konuştuk, öyle her şey hemen olmadı. Personel eğitildi, ürün tedariki en hassas noktamdı. O konuları hallettik. Örneğin, İzmir tulum peyniri gidiyor Dubai'ye. Lojistik olarak Dubai çok da avantajlı. Buradan arkadaşlarımız da Dubai'ye gitti. Dubai'de çok expat yaşadığı için bizim için özel bir yer oldu Dubai'nin.

Nurten Anne'nin ortağı da bir kadın mı oldu? Ve hep aynı adla mı açılıyor?

S.T: Evet. Çeşme Bazlama Kahvaltı... Bu arada İspanya ortağımız da iki kadın.

N.T: Dubai şefimiz benim öğrencim. Her sabah bana rapor atıyor.

Türkiye ile kıyasarsanız, işler nasıl?

S.T: Türkiye ile yarışıyor, bazı aylarda geçiyor. 2 hafta önceden hafta sonu rezervasyonları doluyor. Dubai'de bizim hissiyatımızı veren yer pek yok. Dolayısıyla Dubai'de başarıyı tamamiyle yakaladığımızı düşünüyoruz ki zaten partnerler de Riyad'da aynı şekilde bir şube daha açmayı planlıyor.

O ne zaman?

S.T: Bu yaz inşaatı olacak. Yer kesin-

gelineceğine inanıyoruz. İnanın "25 şubemiz olsun franchise verelim" mantığında hiç değiliz. Ege kahvaltısını en iyi şekilde yaşatacağımız adreslerde olacağız. Londra'da da 'ye-git' mantığında değiliz. İçinde sömnesi olan, bahçeli bir mekan bulduk. Aslında bir şatonun alt katı. Londra'da Türk partnerimizin dışında bir de yabancı partnerimiz var, o da bu işe çok inandı. Londra'da önce burayı açıp, sonrasında da bir şube daha açacağız.

Yurtdışı planları için risk de alıyorsunuz diyebilir miyiz?

S.T: Doğru. Ama bir yandan da temkinliyiz. Kolay bir adım değil. Hem ekibimiz eğitiliyor, hem de tedarik zincirleri üzerinde çalışıyoruz. Hazırda açacağız. Ardından başka bir adresimiz daha olacak.

Orası neresi?

S.T: İspanya, Marbella'da da bir yer açacağız. Şu anda orası Avrupalıların da gözdesi. Türkler de çok yerleşti pandemiden sonra Marbella'ya. Orada İspanyol i kadınla birlikteyiz.

N.T: İkiizler onlar, kendileri de yine bizim çok eski misafirlerimiz. Bizi İstanbul'da keşfettiler, her yıl geldiler. Hatta bizi Dubai'den önce keşfettiler. Çok çalıştık onlarla da bu iş üzerine. Yenilikler yaptık.

Ne gibi yenilikler oldu?

N.T: Biz konseptimizden hiçbir şekilde ödün vermiyoruz. Kahvaltımız aynı. Ancak onlar saat 14.00 sonrası tapas'la devam edebilirler.

Türkiye'de yeni yerler var mı?

N.T: Alaçatı'daki adresimizi de değiştiriyoruz. Bize AlaçatıPort'un yeni hali uymadı. 10 ay açık olmak, akşam 22.00'ye kadar açık kalmak bize uygun değildi. Alaçatı yolunda bir tarlam vardı. Bu yaz tarlada olacağız. 10 dönüm arazi içinde, tarladan sofraya konseptini hayata geçiriyoruz.

S.T: İstanbul'da 4, Çeşme'de 1 ve yurtdışında da 3 veya 4 şubemiz olacak şimdilik.

Reçelleriniz çok meşhur. Fakat artık herkes sağlığını çok daha dikkat ediyor, daha az şeker tüketiyor...

N.T: Şeker oranları konusunda hassasız biz de. Hala çok tüketiliyor. En çok süt reçellerini beğeniliyor.

Serpme kahvaltısı israfı da yol açıyor. Siz bu konuda nasıl önlem alıyorsunuz?

S.T: Bu bizim de çok hassas olduğumuz bir nokta. Biz çok küçük porsiyonlarda sunum yapıyoruz. "İsterseniz yenisini getiririz" diyoruz.

N.T: Bu konuda Sinem çok hassas. O beni çok uyardı. "Çok küçük ama sınırsız" olunca israfımız azaldı.

S.T: Bu arada Yedikule ve Şile barınakları ile işbirliğimiz var. Ayrıtıp hayvan barınaklarına gönderiyoruz artan yiyecekleri. Ancak şunu söylemeliyiz, israfı dikkat etme, özen konusunda bilinç gerekiyor. Biz bu konuda çok kafa yorduk, "kalanları misafirlerimize verelim" dedik. Ancak o noktada da "doyana kadar kalkmayın" dediğimiz için suistimal oluyor.

N.T: Serpme kahvaltısı bizim kültürümüz, bence bundan vazgeçmek yerine tadımlık küçük miktarlarda sunmak en iyisi.

Türkiye'de gıda hassasiyetimiz çok yükseldi. Maalesef zehir yiyoruz! Siz nasıl denetliyorsunuz tedarikçilerinizi?

S.T: Tedarikçilerimiz uzun bir süreçtir hiç değişmedi. Zaman içinde Çeşme'deki üreticilerin ürünleri yetmedi. Yeni üreticilerle anlaştık. Antalya Kumluca'da bir tedarikçimiz var. Sucuk ve peynirleri her ay kendi ekiplelerimiz denetliyor. Güvendiğimiz mandıralarla çalışıyoruz. Tedarikçilerimizi değiştirmiyoruz.

Türkiye'de gıda enflasyonu çok yüksek, nasıl başa çıkıyorsunuz? Fiyatlarınza yansıtıttığımızda son dönemde müşteri kaybınız oldu mu?

S.T: Açıkçası zorlanıyoruz çoğu işletmeci gibi. Çünkü gıda maliyeti de insan çalıştırma maliyeti de çok arttı. Hem vatandaş sıkıntılı hem de işveren sıkıntılı. Kira giderlerimiz çok arttı. Ama biraz da avantajımız var, dünya mutfağı ve et restoranları gibi de değiliz.

Yüzde 35 düşüş var

Yabancı müşteri oranınız düştü mü?

S.T: Bu yıl yüzde 35 düşüş var yabancı misafirlerimizde. Nişantaşı müşterilerimizin yüzde 50'si yabancıydı. Hafta sonları Nişantaşı'nda 800-1.000 kişi kahvaltıyla geliyor. Hafta içi ise bu sayı 500'lere düşüyor. Yıllar içinde en büyük avantajımız Nurten Anne'nin lezzetlerine sahip çıkarken kurumsallaşmamız oldu. Operasyon şeflerimiz sektörden çok deneyimli isimler. Şu anda 250 kişilik bir kadromuz var. •

Para politikasında “erken seçim” yılı

Haluk Bürümcekçi

haluk@burumcekci.com

Yılın son haftaları Merkez Bankamız açısından çok hareketli geçerken, ekonomi yönetiminden beklediği haberleri alan ya da önden duyan Para Politikası Kurulu'nun faiz indirim sürecini başlattığı izlendi. Ben de uzun süredir bu köşede, TCMB faiz artırım sürecinde olduğu gibi indirim sürecinde de ortodoks yaklaşıma bağlı hareket edecekti, faiz indirimlerini kritik idari kararların alınacağı (asgari ücret, kamu kontrolündeki fiyatların güncellenmesi, ÖTV artışları, elektrik ve doğalgaz sübvansiyonlarına ilişkin kararlar) ve bunların dezenflasyon hedefleri ile uyumunu göreceği döneme ertelemesinin daha yerinde olacağı görüşümü aktarıyordum. Neyse ki, son PPK toplantısı öncesi açıklanan asgari ücret artışının beklentilerin alt sınırında kalması, TCMB enflasyon tahminine ilave etkisinin 1 puanı aşmayacak olması, enflasyon açısından kritik olan akaryakıt ÖTV güncellemesinin %6 ile sınırlanması ve elektrik-doğalgaz fiyat artışlarının önceki yıl gibi enflasyon hedefine paralel belirleneceği yönünde açıklamalar hem Banka'yı karar almada rahatlatmış, hem de piyasaların kararından önce 2025'teki toplantı

Para politikasında sıkı duruş korunacağı benziyor. Maliye tarafında ise belirsizlikler sürüyor. Bu çerçevede 2025 yıl sonu enflasyonunun %27-30, politika fazinin ise %32-35 arasında olmasını bekliyorum

sayısının 8'e düşürüldüğünü duymaları 250 baz puanlık indirimde hazır olmalarını sağladı.

Bankanın son PPK metninde aralık enflasyon gerçekleşmesine yönelik iyileşmenin belirginleştiği ve işlenmemiş gıda enflasyonunun önceki iki aydaki yüksek seyir ardından aralık ayında ılımlı görüldüğü de etkili olduğu söylenebilir. Nitekim, **Banka'nın bu söylemlerinden ve Şimşek'in "yılı %44-45 aralığında kapatacağız" açıklamasından aralık TÜFE artışını %1.5'in altında beklediği anlaşılıyor.** Bu gelişmede mevsimselliğin etkili olduğu

söylenebilse de, Banka'nın ana eğilim açısından daha fazla önem verdiği mevsimsellikten arındırılmış değişimin %2'ye gerileyerek önceki çeyreklerin ve son dönemin en ılımlı verisine işaret edeceği söylenebilir.

Manevra alanı var

TCMB'nin faiz indirim sürecine ilişkin yeni mesajı da şahinlik dozu açısından yeterli görülebilir, ancak son tahlilde piyasalar "lafı değil eyleme" bakacaktır.

Hatırlanacağı gibi, ben de önceki yazılarımda "Banka'nın son dönemde verdiği sinyaller "güvercin" tonda algılanıyor, ancak süreç içinde "şahin" sinyallerle dengeleyebileceği bir sürü araç ve manevra alanı var. En basiti, bir noktada "toplantı bazında ve verilere dayalı karar alacağız"

dese faiz indirim sürecinin fiyatlanması çok zorlaşır" değerlendirmesinde bulunmuştum. Nitekim bu toplantıda eklenen "**Kurul, kararlarını enflasyon görünümünü odaklı, ihtiyatlı ve toplantı bazlı bir yaklaşımla alacaktır**" cümlesi bu işlevi görmektedir.

Buraya kadar her şey "kitaba uygun" görünürken, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın faizlerle ilgili açıklaması sürece gölge düşürmüştür. "Faizi kesinlikle indireceğiz" diyen Erdoğan, "2025 bunun işaret yılı olacaktır. Faiz inecek ki enflasyon da insin. Bu, bizim olmazsa olmazımız" ifadelerini kullanmıştı. Asgari ücretle ilgili de değerlendirmelerde bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, enflasyon oranında ciddi bir sapma olması durumunda gerekli değerlendirmeleri

yapacaklarını kaydederken, "İşveren daha fazla vermek istiyorsa versin, biz tabanı belirliyoruz" açıklamasında bulunmuştu. Cumhurbaşkanı'nın faiz-enflasyon ilişkisine yönelik ortodoks yaklaşımın tam tersi yönündeki görüşleri uzun süredir biliniyor ve bu tür bir politikanın yol açtığı (enflasyon, gelir dağılımı, varlık fiyatları v.b.) sorunlar daha hafızalarımızda taze, ancak Şimşek döneminde bu keskinlikte bir açıklaması olmamıştı. **Merkez Bankası'nın faiz indirimlerine başladığı bir dönemde, siyasetten bu açıklamanın gelmesi piyasaların "enflasyon ile uyumlu olmayan bir faiz indirim süreci" olabileceği endişesini artıracaktır.** Ayrıca, faiz artırım süreci test dönemini kredibilitelerini artırarak tamamlayan yeni

TCMB yönetiminin daha da kritik olan faiz indirim süreci test döneminde işini zorlaştıran ve şimdiden üzerine gölge düşüren bir açıklama olmuştur. Asgari ücretle ilgili değerlendirme ise, her ne kadar ciddi bir sapma riski düşük görünse de, yıl içinde ikinci bir ücret ayarlaması riskini artırırsa benzemektedir.

Enflasyon Raporu'nda verilen iki yıllık enflasyon patikası (TCMB 2025 sonu tahmini %21, 2026 sonu tahmini %12) Piyasa Katılımcıları Anketi'nde gözlenen beklentilerin (2025 sonu beklentisi %27.1, gelecek 24 ay beklentisi %18.5) belirgin altında kalmaya devam ediyor. Finansal koşullardaki ve para politikasındaki sıkışmanın dezenflasyon patikasına dönüşte katkılarının gözlenmeye başladığını görürken, devamını da bekliyoruz. Ancak nakit bütçe açığının yansıttığı üzere maliye politikasının dezenflasyonu destekleyici olmamasını ve ekonomik aktivitenin son çeyrekte itibaren toparlanmasını dikate alarak talep unsurları arasındaki dengelemenin sağlanmasında gecikme olabileceğini düşünüyoruz. TCMB'nin %21 düzeyindeki 2025 sonu orta nokta tahminine mevcut büyüme görünümü ve parasal duruş altında ulaşmasının çok zor olduğunu, %26 düzeyindeki tahmin üst sınırına ulaşması için ise hem asgari ücretin, hem de yönetilen-yönlendirilen fiyat ve vergi

kalemlerini etkileyecek yeniden değerlendirme oranı ve maktu ÖTV artışının belirlenmesinde TCMB'nin enflasyon tahminlerinin gözetilmesinin gerekeceğini ve para politikasındaki sıkı duruşun ihtiyatlı maliye politikası ile desteklenmesinin şart olduğunu düşünmekteyim.

2025 tahminlerim...

Gelişmeler ilk iki şartın kısmen karşılandığını, maliye politikasının ise belirsizliğini koruduğunu düşündürüyor. Bu ise, bana enflasyonun 2025 yılı sonunda %27-30 aralığında oluşabileceğini düşündürüyor. Bu doğrultuda, yıl genelinde toplam faiz indiriminin piyasa beklentisi ve fiyatlamasından sınırlı kalacağını, politika fazinin %32-35 aralığında bir yerlerde olmasını bekliyorum.

Yeni dönemle ilgili son bir notum ise, Para Politikası Kurulu toplantı sayısının 12'den 8'e düşürülmesine yönelik olacak. Bu adım tüm piyasalarda normalleşme tamamlanmadan atılmasını erken buluyorum ve yurtiçi veya küresel piyasalarda dışsal şokların yaşanması durumunda sürece müdahale imkanlarını kısıtlayacağını veya geciktireceğini düşünüyorum. Ancak, TCMB aylık toplantıları kısmen ikame edecek şekilde iletişim kanal ve imkanlarını güçlendirebilirse bu durumun sorun oluşturmamasının da engellenebileceğini düşünüyorum. •

Sade lüks yükselecek

Hem kendi markası üretim yapan, hem de lüks markalara çalışan DESA'nın ikinci kuşak temsilcisi Burak Çelet 2025 beklentilerini anlattı

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

Burak Çelet DESA'nın ikinci kuşak temsilcisi. Türkiye'nin alanındaki deneyimli markalarından olan DESA, hem kendi markasıyla üretim yapıyor hem de aralarında dünyanın en lüks çanta markalarının olduğu dünya markalarına üretim yapıyor. Geçtiğimiz hafta bir grup gazeteci arkadaşıyla birlikte Burak Çelet ile buluşup markanın 2025 hedeflerini dinledik. Çelet, zor geçen 2024 yılının trendlerde de değişim yarattığını, son dönemde lüksün lokomotifini Çin'den gelen değişimin dünyayı etkilediğini, Trump ile birlikte de bu değişimin çok daha fazla etkili olacağına anlattı. Çelet, "Körfez ülkelerinde tüketim artışı devam ediyor. Türk markaları için bu coğrafyalarda fırsatlar var" derken, DESA olarak 2025 yılında Irak'ta 2-3

mağaza açacaklarını, önümüzdeki yıllarda da Şam'da da mağaza açmayı planladıklarını açıkladı.

Hayat pahalılığının etkilerini sektör olarak hissettiklerini, yabancı müşteri sayısında düşüş yaşandığını söyleyen Çelet, 2024'ün ikinci yarısında enflasyona rağmen tüketimin arttığını, ancak gelir dağılımının bozulduğunu da gözlemlediklerini anlattı. Çelet, son 10 yıldaki performanslarına baktıklarında son dönemde yerli müşteri payının artarken, yabancı müşteri sayısının düştüğüne işaret etti. Yerli/yabancı müşteri dağılımlarının 2022'de yüzde 68-32, 2023'te yüzde 66-34, 2024'te de yüzde 74-26 olduğunu aktaran Çelet, "Önümüzdeki yıllarda bu oranın değişeceğini öngörüyoruz. Bu yıl turist alışveriş yapmadı" dedi.

Türkiye'deki fiyatların yükselmesinin, distribütörü oldukları Samsonite'in da mağazalarını etkilediğini söyleyen Çelet,

Samsonite satışlarında da yüzde 50 olan yabancı payının yüzde 30'a düştüğünü aktardı.

DESA'nın online satışları toplam satışlarının yüzde 14'üne ulaşmış durumda. DESA; Trendyol, Zalando ve Amazon gibi pazar yerleri üzerinden yaptığı satışlarla da önemli bir e-ihracatçı. Avrupa'da 10 ülkeye ve Körfez Bölgesi'nde 7 ülkeye online satış yapıyor. Çelet, yurtdışında uygun buldukları lokasyonlarda mağaza da açacaklarını sözlerken, İtalya'nın Toscana bölgesinde 3.5 milyon euro'luk yatırımla hayata geçirdikleri fabrikalarında her şeyi sıfırdan kurduklarını, bu yatırım sayesinde Avrupa'ya ihracatta daha hızlı büyüme planladıklarını da söyledi. DESA, İtalya'da 4 lüks marka ile çalışıyor.

Burak Çelet değerli TL politikasına değinerek şunları söyledi: "Hükümetin mevcut para politikası böyle devam ederse TL değerli kalır. Üretim, ihracat ve istihdam üzerindeki baskılar da sürer. 2025 zor bir yıl olur." •

Lüks markalarda polarizasyon var

DESA uzun yıllardır dünyanın önde gelen lüks markalarına üretim yapan bir şirket, son dönemde bu markalarla yeni anlaşmalara imza attı. Gizlilik sözleşmesi gereği bu markaları yazmasak da, lüks segmentin en iyi bilinen çanta markaları olduklarını

söyleyebiliriz. Burak Çelet, 2024 yılı içinde çok bilinen birçok lüks yabancı markanın hisse değerlerinin düştüğünü, cirolarda düşüş yaşadıklarını da hatırlatarak, "Milyar dolarlık firmaların cirolarında yüzde 25-30 civarında düşüşler olduğunu gözlemledik. Ancak bu böyle

olurken bazı markalar çok farklı stratejilerle ilerledi. Bu ortamda yüzde 98 büyüyen markalar da oldu. Lüks markalar arasında polarizasyon var ve bu 2025 yılında da devam edecek. Markaları ön plana çıkararak, büyük logolar yerine sade lükste yükseliş var ve bu sürecek" dedi.

FREDERIQUE CONSTANT
GENEVE

Live your passion

MANUFACTURE
Classic Power Reserve Big Date

BEYOND CONVENTIONS

Detaylı bilgi için QR kodu okutunuz.

quadrant.com.tr

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır.

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Ltd. kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez.

Gözden kaçmaması gereken trendler, riskler

Yeni yılın iş trendleri araştırmamızda "ulusal" yapay zekayı, elektrikli araç pazarını ve lüks sektörünü değerlendirdik

TEKNOLOJİ

Bu gelişmeye dikkat

Üretken yapay zekanın bugüne kadarki kısa tarihi bir avuç şirket arasındaki yarışla belirlendi. Ama 2025'te daha çok ülke ve şirketin stratejik açıdan önemli gördükleri bu teknolojiyi kontrol etmek istemesiyle birlikte üretken yapay zeka "daha derin" değil "daha geniş" olmaya yönelecek gibi. Birçok ülke "ulusal yapay zeka" başlığı altında kendi ihtiyaç duyacağı süper bilgisayarları ve yapay zeka modellerini geliştirmeye başladı bile. En büyük motivasyon kaynağı ekonomik ve ulusal güvenliği güvence altına almak. Nvidia'nın gelirlerinin yaklaşık yüzde 10'u halihazırda kendi yapay zeka altyapısını kurmaya çalışan ülkelere

sattığı çiplerden geliyor. Üstelik Meta'ya ait Llama gibi "açık" yapay zeka modellerinin güçlenmesiyle kendi verilerini kullanarak kendi modellerini eğitmeye girişecek şirket sayısının artması olası. Bu da 2025'te üretken yapay zeka üzerindeki kontrollerinin artacağı anlamına geliyor.

Bu şirkete dikkat

ChatGPT'nin piyasaya çıktığı günlerde Twitter'ı satın almakla uğraşan Elon Musk üretken yapay zekadaki patlamayı neredeyse kaçıyordu. xAI adlı start-up için 12 milyar dolar toplayarak kaybettiği zamanı telafi ettiği söylenebilir. xAI bir anda 50 milyar dolar değere ulaştı ve alanın önemli aktörlerinden birine dönüştü. Şimdi Musk'ın Trump'la yakın ilişkisi sayesinde xAI da yönetimde başrol oynamak

için iyi bir pozisyonda.

En büyük risk

Teknoloji dünyasındaki genel kanaate işletme ve hükümetlerin çoğunun üretken yapay zekayı kârlı biçimde kullanmayı ve gündelik faaliyetlerine dahil etmeyi öğrenmesi yıllar alacak. 2024'te Wall Street yatırımcıları yıl ortasında altyapı harcamalarının talebin çok önünde gittiği yönündeki uyarılara kulak asmayıp inancını korumuştu. 2025'te aynı şekilde devam edip etmeyecekleri ise ayrı bir mesele.

En büyük sürpriz ne olur?

Microsoft'un OpenAI'yi doğrudan satın alarak bu şirketle kurduğu ortaklığı pekiştirmesi. Trump'ın Federal Ticaret Komisyonu başkanlığına getireceği Andrew Ferguson şirket

evliliklerini endüstriyel yeniden yapılanma yolundaki makbul yöntemlerden biri olarak gördüğünü ve yapay zekaya denetim getirmek istemediğini açıkça ifade etti. Ancak CEO Sam Altman'ın OpenAI'yi satmak istemesi muhtemel görünmüyor. Richard Waters FT'nin ABD Batı Kıyısı editörü

ÖZEL SERMAYE

Bu gelişmeye dikkat

Blackstone, KKR ve Apollo Global gibi özel

sermaye devleri çoktandır sofistike devlet fonlarına ve vakıflara para yatırıyor ancak "evrenin hakimleri" bu sefer aynı işi çok farklı bir tüketici tabanı olan emeklilik tasarrufları ve bireysel yatırımcılar için yapabilir.

Trump'ın yeniden seçilmesi bu güçlü işletmelere 40 trilyonluk ABD yatırım piyasasında denetimlerin azalmasından kaynaklanan bir açılım fırsatı sunabilir.

Bu şirkete dikkat

Chicago merkezli tıbbi parça tedarikçisi Medline Industries 2021 yılında hakim hisseleri Blackstone, Carlyle ve Hellman & Friedman tarafından 34 milyar dolara satın alınana kadar çok tanınmayan bir aile şirketi idi. Medline'in geliri ve kâr 2021'deki anlaşmadan beri artıyor ve firmaya yakın isimlere göre sahipleri şirketi halka arz etmeye hazırlanıyor.

En büyük sürpriz ne olur?

Trump'ın dönüşü Wall Street'e bariz bir iyimserlik getirdi. Tacirler satın alma faaliyetlerinde artış olduğunu söylüyor ve serbestleşme dalgası öngörüyor. Ancak bugünün gergin ekonomisinde gümrük vergisi ve düşük ücretli işçilerin sınır dışı edilmesi gibi faktörler enflasyona yol açıp bu parti havasını mahvedebilir. Antoine Gara FT'nin ABD özel sermaye ve kurumsal varlık muhabiri

OTOMOTİV

Bu gelişmeye dikkat

Otomobil üreticileri elektrikli araç satışlarındaki büyümenin yavaşlamasıyla 2024 yılını baskı altında geçirdi. Sektör yöneticileri satışların yeniden artıp artmayacağı konusunda farklı görüşlere sahip. Bazılarına göre Avrupa'da 2025'te daha sıkı emisyon kuralları yürürlüğe girene kadar yeni elektrikli araç üretimi kasıtlı olarak düşük tutuldu. Böylece 2025'te yollarda daha fazla yeni elektrikli otomobil olabilir. Ancak tüketicilerin elektrikli araçların güvenilirliği ve fiyatı konusundaki tereddütlerinin bitmeyeceğini söyleyenler de var. Uzmanlar 2024'te küresel otomobil satışlarının yaklaşık yüzde 20'sini elektrikli araçların oluşturduğunu düşünüyor ve en büyük büyüme oranları Çin'de.

Bu şirkete dikkat

Trump ABD başkanlık seçimini kazandığından beri Tesla hisseleri neredeyse yüzde 70 yükseldi. CEO Elon Musk'ın Trump'ın en etkili danışmanlardan biri olacak olmasının şirkete yaraması bekleniyor. Ancak karmaşık tedarik zinciri ve Çin'le yakın iş ilişkileri düşünüldüncelikle Tesla, Trump'ın ABD'ye ithal edilen mallara getireceğini söylediği kapsamlı gümrük vergilerinin olumsuz etkisinden kaçınamayacak gibi.

En büyük risk

Araç satışlarının yavaşlaması yüzünden küçük parça tedarikçilerinin iflas edip yeni bir tedarik zinciri krizinin yaşanması. 2024'te Aston Martin üretim gecikmelerinden parça kıtlığını sorumlu tutmuş, Almanya'da iflas eden parça tedarikçilerinin sayısı artmıştı.

En büyük sürpriz ne olur?

2024'teki en büyük sürprizlerden biri dünyanın en büyük dördüncü otomobil üreticisi Stellantis'in mali performansındaki keskin düşüş sonrası CEO Carlos Tavares'in istifa etmesiydi. Tavares'in halefi henüz belirlenmiş değil. Koltuk için Stellantis satın alma genel direktörü Maxime Picat gibi içeriden isimlerin de adı geçiyor. Renault CEO'su Luca De Meo da sektör içindeki güçlü adaylardan biri. Ama beklenmedik biri gelebilir. Kana Inagaki FT sanayi editörü

LÜKS ÜRÜN VE HİZMETLER

Bu gelişmeye dikkat

Bütün gözler pandemi bittiğinden beri teklemeye başlayan Çin'in üzerinde olacak. Gayrimenkul piyasasındaki ilerlemeler veya hükümet teşvikleri sayesinde Çin'de yaşanacak olası toparlanma, sektördeki kaygılı yöneticilere nefes aldırır. Ama böyle bir gelişmeyi garanti görmek zor. 2024'te küresel lüks ürün ve hizmet satışları 2023'e göre aynı seviyede kaldı. Şimdi ise Bain'deki uzmanlar 2025'te kişisel lüks ürünlerin 2008 mali krizinden bu yana ilk kez yavaşlamasını bekliyor. Bu dönemde sadece 2020 yılında, Covid-19'un ilk günlerinde daha düşük seviyeye inmişti. Sektörün başvurabileceği çareler arasında daha fazla

yaratıcılık, orta sınıf müşteriler için giriş seviyesindeki ürünlere odaklanmak ve lüks deneyim işletmelerine yatırım yer alıyor.

Bu şirkete dikkat

Büyük lüks grupları arasında en geride kalan Kering oldu. Grup en büyük markası Gucci'nin gözden düşmesi yüzünden Covid dönemindeki yükselişi büyük ölçüde iskaladı.

Piyasa yavaşladıkça Kering üzerindeki baskı arttı. Bu da kâr uyarılarını ve kazanç beklentilerinde keskin düşüşleri beraberinde getirdi. Sorunları çözmenin esas yolu Gucci'yi toparlamaktan geçiyor. Markayı ayağa kaldırmak için yeni bir CEO ve kreatif direktör görevi getirildi. Grup CEO'su François-Henri Pinault geçiş döneminin zaman alacağını ama yeni yönetimin 2025'te performans baskısıyla karşı karşıya olduğunu söylüyor. 2024'te yüzde 40 değer kaybeden hisseler de baskı altında. Üstelik grubun ikinci büyük markası Saint Laurent de zayıflama belirtileri gösteriyor.

En büyük risk

Trump'ın gölgesi her yerde hissediliyor. Eski başkanın dönüşü gümrük vergisi ve ticaret savaşları ihtimalini yükseltti. Trump ABD'ye müttefiklerinden gelen ürünlere yüzde 20'yi bulan vergiler getirme tehdidini çoktan dile getirdi. Rakip Çin'e uygulanacak oran çok daha yüksek olabilir. Sektördeki çoğu aktör hedef alınacaklarına inanmıyor ama Trump'ın ilk döneminden öğrendiğimiz bir şey varsa o da başkanın ne kadar öngörülemeyen ve güçlü müttelikler karşısında korkusuz olduğu. Sektör için daha da büyük sayılabilecek bir risk ise dünyanın ikinci büyük ekonomisi Çin'e uygulanacak olası gümrük vergisinin küresel ekonomik yavaşlamaya yol açma ihtimali. Böyle bir durumda el çantası ve şampanya satmak çok daha zorlaşabilir.

En büyük sürpriz ne olur?

En büyük gruplar ailelerin kontrolünde olduğundan muhtemel görünmese de bir mega anlaşma veya LVMH ya da Richemont gibi devlerden birinde liderliğin kuşakları arasında el değiştirmesi. Gerçi sektörün en büyük isimlerinden bazılarının yakın gelecekte bir yere gitmeye niyeti yok gibi görünüyor. Adrienne Klasa FT Paris muhabiri •

İstanbul Portföy

106 Milyar ₺
Fon Büyüklüğü

73
Yatırım Fonu

Son 10 Yılda
260
Kat Büyüme

İstanbul Portföy ile finansal geleceğinize yön verin.

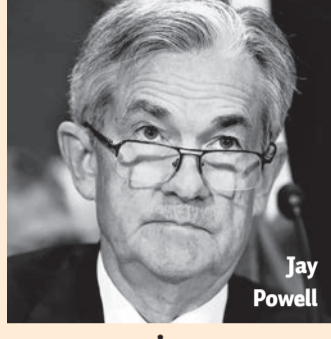

* Toplam fon sayısı Eylül 2024 dönemi seriyetten alınmıştır.
** Fon büyüklüğü SPK 30.09.2024 tarihli portföy büyüklüğü verisidir.

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

Bu yıl ne olur, ne olmaz?

FINANCIAL TIMES YAZARLARI VE MUHABİRLERİ YENİ YILIN MERAK EDİLEN SORULARINI YANITLIYOR

ABD'DE FAİZLER YILI ŞU ANKI SEVİYENİN ALTINDA BİTİRİR Mİ?

Hayır. Jay Powell yönetimindeki FED'in aralık toplantısından sonra açıklanan tahminler üzerine piyasalar FED'in fon oranlarının Aralık 2025'te yüzde 3.9 olacağını öngörüyordu. Gerçekten öyle olursa rakam Aralık 2024'teki yüzde 4.25 ile 4.5'lik hedef aralığının yaklaşık çeyrek puan üzerinde olabilir.

Bu bile fazla iyimser bir tahmin. Trump'ın vergi indirimleri, gümrük vergileri ve sınır dışı hamleleri şu an enflasyondan kurtulamayan ekonomi üzerindeki enflasyonist baskıyı daha da artıracak.

FED tedbirli davranmak zorunda kalacak. Borsa çökmediği takdirde öyle de yapacaktır. Bu arada Christine Lagarde yönetimindeki Avrupa Merkez Bankası ve Bank of England faiz indirmeyi sürdürerek ayrışmayı derinleştirecek.

Martin Wolf
FT ekonomi başyazarı

FRANSA CUMHURBAŞKANI EMMANUEL MACRON KOLTUĞUNDA KALIR MI?

Evet. Ama bu sorunun sorulması bile bir zamanlar tepeden inmece tarzıyla Jüpiter'e benzetilen Macron'un ne kadar zayıfladığını gösteriyor. İkinci döneminin dolmasına yaklaşık 30 ay kalan Macron yazın bizzat çağrı yaptığı ve kendi yapısının yenilgiyle sonuçlanan erken seçimlerin ceremesini çekiyor.

Seçimin ardından cumhurbaşkanı hedefte. Kararsız parlamento bütçeyle bile geçiremedi, bir yılda dört başkan değişti ve Macron'la birlikte anılan ekonomik başarılar eriyor.

Tüm bunlar cumhurbaşkanının aşırı sağcı baş düşmanı Marine Le Pen'e ve aşırı sola güç kattı. Düşümlerin çözülmesi için istifa etmesi yönünde çağrı yapıyorlar. Ama Jüpiter/Macron asla böyle bir şey yapmayacağını ısrarla yineliyor.

Leila Abboud
FT Paris büro şefi

MUHTEŞEM YEDİLİ DÜŞÜŞE GEÇER Mİ?

Hayır ama çok da yükselmezler. Yedi büyük teknoloji şirketi olan Alphabet, Amazon, Apple, Meta, Microsoft, Nvidia ve Tesla ABD'de özel sektörün dinamizmini, Silikon Vadisi'nin dijital teknolojilerdeki liderliğini ve yapay zekaya yönelik yatırımlarını rüzgarını yansıtır. Bu faktörler 2025'te de etkisini sürdürecektir.

Yeni ABD yönetimi esas itibarıyla durgun bir siyaset dünyasının teknoloji önderliğindeki hareketli özel sektör tarafından kısmen devralınması anlamına geliyor.

Ancak üç önemli unsur daha fazla büyümelerini önleyecek. Sermaye harcamaları kârlılığı baltalayacak kadar arttı. Yapay zekaya yatırımcı ilgisi öyle firraladı ki hayal kırıklığı kaçınılmaz görünüyor. Büyüklere yönelik değerlemelerin aşırı yüksek olması şimdiden bazı yatırımcıların küçük teknoloji firmaları gibi alternatifler kovalamasına yol açıyor.

Uzun vadede yapay zeka bile mali yerkiminden kaçamaz. Gillian Tett ,FT yazarı işleri üyesi

ÇİN İHRACAT FİYATLARI DAHA DA DÜŞER Mİ?

Evet. Çin'in dünyaya ihrac ettiği dezenfasyonist çöküş daha da şiddetlenecek. İleri teknolojiye dayalı ürün imalatçıları başta olmak üzere Çinli şirketlerin rekabet gücü yuvarından Çin ihracat fiyatlarının daha da keskin düşüş yaşamasının muhtemel olduğu anlamına geliyor.

Çin'in ihracat fiyat endeksi Ekim 2024'te bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5.2 gerilemişti. Ekim 2025'e gelindiğinde gerileme yüzü 10'u bulabilir.

Bu da Çinli rakiplerle mücadele eden şirketlere rekabet açısından büyük darbe vurur ve Pekin'in ABD gümrük vergilerindeki olası artışa dengelemesini sağlar. Neticede Amerika'ya giremeyen ucuz Çin mallarının diğer piyasaları doldurup taşıma riski büyür.

James Kyng
FT Avrupa-Çin muhabiri

MUSK İLE TRUMP'IN ARASI BOZULUR MU?

Hayır. Trump rakip egolara tolerans gösterememesiyle ünlü olsa da Musk'ın başkanın tarafında kalmasının yararı zıyan edilemeyecek kadar çok. Daha Trump görev gelmeden, denetimlerin azalıp Tesla, SpaceX, Neuralink ve diğer şirketlere ivme kazandıracağı beklentisi sayesinde Musk'ın net değeri yaklaşık üçte iki oranında arttı.

Musk'ın en azından 4 Temmuz 2026'ya, yani kendisinin ve Vivek Ramaswamy'nin yeni Hükümet Verimliliği Departmanı'ndaki görev süresi bitene kadar ortaklık olmasını bekliyorum.

Edward Luce
FT'nin ABD editörü

TAHVİL PİYASASI ÇÖKER Mİ?

Hayır. Çatırdayabilir ama çökmeyecek. Yatırımcılar borç seviyelerinin halihazırda yüksek olduğu bir dönemde Trump'ın borçlanma konusundaki rahat tutumunun ve vergileri indirme çağrısının ABD devlet tahvil piyasasında bir "Liz Truss" olayı getireceği yönündeki herhangi bir işaret için tetikte bekliyor. Gümrük vergileri ve göç politikasından kaynaklanması muhtemel enflasyon göz önüne alınca bu imkansız değil. Ama ABD hazine tahvillerine yönelik güvenin kaybolması borsalar da dahil olmak üzere Amerikan piyasaları için facia getireceğinden Trump'ın yatırımcıların tahammülünü zorlaması muhtemel görünmüyor.

Katie Martin
FT yazarı işleri üyesi

BITCOİN 200 BİN DOLARI GÖRÜR MÜ?

Evet. Bitcoin 100 bin doları henüz aralık ayında geçtiğinden değerinin bir kat daha artması biraz abartılı görünülebilir. Ama neden olmasın? Trump'ın ekibi kripto paraları bağrına basıyor ve dijital varlık savunucuları

Washington'da üst düzey makamlara gelmek üzere. Bu sayede seçim sonrasındaki yükseliş şimdiden rekorlar getirmeyi başardı.

Daha dostane bir yönetim altında ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu'nun kripto şirketleri aleyhindeki agresif davaları sonlandırması ve gerek Wall Street bankalarının gerekse varlık yöneticilerinin kripto alıp satmasını ve bulundurmasını kolaylaştıracak kurullar getirmesi bekleniyor. Dava korkusu olmadan şirketlerden para akmaya başlarsa Bitcoin'in fiyatı daha da yükselir.

Nikou Asgari
FT dijital piyasalar muhabiri

ÇİN'İN KARBON EMİSYONLARI DÜŞER Mİ?

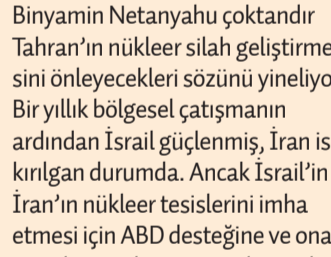
Hayır. Sera gazlarının en büyük pay sahibi olan Çin'in emisyonları bazı uzmanlara göre zirvede seyrediyor olabilir. Çin daha önce 2030'da zirveyi görüp iniş geçme sözü vermişti. Ama işin zor tarafı rakamları aşağı çekmek olacak. Benzersiz güneş enerjili ve elektrikli araç hamlesi, ayrıca inşaat sektöründeki gerileme sebebiyle çelik ve çimento gibi yüksek kirliliğe yol açan maddelerin azalması sayesinde 2024'teki seviyenin aynı kalması veya 2023'e göre çok az artması bekleniyor. Ama Çin Devlet Başkanı Şi Jinping'in 2025'teki ekonomik teşvik çabaları enerji talebi toparlandıkça güneş enerjisi, elektrikli araçlar ve pillere doğru büyük yönelimi dengeleyecek gibi görünüyor.

Emiliya Mychaskuk
FT iklim editörü

İSRAİL VE ABD İRAN'IN NÜKLEER TESİSLERİNİ VURUR MU?

Hayır. Ama İsrail'in ciddi şekilde aklı kayacaktır. Başbakan Binyamin Netanyahu çoktandır Tahrân'ın nükleer silah geliştirmesini önleyecekleri sözünü yineliyor. Bir yıllık bölgesel çatışmanın ardından İsrail güçlenmiş, İran ise kırılma durumunda. Ancak İsrail'in İran'ın nükleer tesislerini imha etmesi için ABD desteğine ve onayına ihtiyaç duyması muhtemel. Halbuki Trump ne kadar öngörülemez biri olursa olsun bölgede yeni bir savaşın tetikleyicisi olmak istemiyor. Ne var ki Tahrân'ın nükleer bomba geliştirmeye yaklaşması halinde hesaplar değişebilir. Orta Doğu'daki sancılı 2024 yılından çıkarılacak derslerden biri de hiçbir şeyin imkansız olmadığı.

Andrew England
FT Orta Doğu editörü

HİNDİSTAN'IN GSYİH'İ JAPONYA'YI GEÇER Mİ?

Hayır. Çok geçmeden olacağı kesin, hatta satın alma paritesinde oldu bile ama 2025'ten ziyade 2026'da gerçekleşecek gibi görünüyor. IMF'ye göre Japonya 2025'i yüzde 4.7 daha büyük bir ekonomiyle kapatacak ve Hindistan'daki büyümenin son çeyreklerde yavaşlaması sebebiyle rakibini geride bırakması 12 aydan uzun sürecek. Döviz kurları belirleyici olabilir ancak halihazırda yen zayıf, rupi ise güçlü durumda. Bu yüzden Japonya'nın geriye düşme ihtimali az.

Robin Harding
FT'nin Asya editörü

SUDAN'DAKİ SAVAŞ DEVAM EDER Mİ?

Maalesef evet. Birleşik Arap Emirlikleri'nden Rusya'ya kadar birçok ülke Sudan'da vekalet savaşını yürütür hale geldi. Savaşın Sudanlı ana tarafları olan fiili devlet başkanı General Abdülfettah el-Burhan ile Hızlı Destek Güçleri'nin Hemeti lakaplı lideri Mohamed Hamdan Dagalo hala zafer hayali kuruyor.

İçeriden ve dışarıdan öyle çok aktör bu işten para kazanıyor ki barış gelmesi zor. Savaş 12 milyon insanı yerinden ederken milyonlarca kişiyi açlığın eşliğine getirdi. Durdurulması için devasa bir uluslararası hamle gerekiyor. Ama maalesef Sudan dünyanın öncelikler listesinin epey alt sıralarında yer aldığından böyle bir hamle olası görünmüyor.

David Pilling
FT'nin Afrika editörü

ELEKTRİKLİ ARAÇLAR TOPLAM OTOMOBİL SATIŞININ DÖRTTE BİRİNİ GEÇER Mİ?

Hayır. Son yıllardaki trend sürerse mümkün ama fiili rakam yüzde 22'nin biraz üzerinde olacak gibi. Çin'deki elektrikli araçlar hariç tüketicilerin hevesindeki azalma sebebiyle otomotiv sektörünün yine zor bir yıl bekliyor. Ancak üreticiler Avrupa'daki sıkı emisyon kurallarına ve İngiltere'deki elektrikli araç satış hedefine ulaşmak adına onlarca yeni elektrikli model çıkaracak ve bunları daha ulaşılabilir kılmaya yönelik indirimler için milyarlarca dolar harcamayı sürdürecektir.

Ülkede elektrikli araçların fosil yakıtlarla aynı fiyata gelmesiyle birlikte Çin yine piyasadaki büyümenin tetikleyicisi olacak. En belirsiz yer ise ABD. Yeni yönetimin alacağı tedbirler elektrikli araçlara geçişi yavaşlatabilir.

Kana Inagaki
FT sanayi editörü

MILEI ARJANTİN'DE DÖVİZ DENETİMİNİ KALDIRIR MI?

Evet. Enflasyon artışını tetiklemekten ve düşük para rezervinden korkan liberal başkan Arjantinli bireylerin ve şirketlerin satın alabileceği döviz miktarına getirilmiş sert sınırları kaldırmaya bugüne kadar direndi.

Ama Milei 2025'te bu işe girişebilir. Her halükarda riskli olacak bu hamle için doğru zamanı hesaplarken yabancı yatırımcı teşvik etme ve küçük devlet işçülerini gerçekleştirmeye ihtiyacı muhtakkak göz önüne alacaktır. Michael Stott FT'nin Latin Amerika editörü

YAPAY ZEKA ARACILAR KULLANMAYA BAŞLAYACAK MIYIZ?

Evet. Önümüzdeki yıl büyük teknoloji şirketleri, yapay zeka start-up'ları ve kurumsal firmalar tarafından en çok kullanılan ifade "yapay zeka araçları" olabilir. Yapay zeka "aracı" aslında telefonunuzda veya internet tarayıcınızda yaşayıp dijital görevleri sizin adınıza gerçekleştirebilecek bir yazılım demek. Online formları doldurmak, market sepetinizi oluşturmak, e-posta yollamak ve görüşmelerinizi yazıya dökmek gibi birçok iş yapabilirsiniz.

Google, OpenAI, Anthropic, Microsoft ve benzeri şirketlerin neler sunduğuna bu yıl içinde göz atabilirsiniz. Neticede kalıcı olmayı başaran araçlar dijital evrene giden yoldaki başlıca rehberimiz olabilir. Madhumita Murgia
FT yapay zeka editörü

HOLLYWOOD'DAKİ BÜYÜK STÜDYOLARDAN YENİ ANLAŞMA GELİR Mİ?

Evet. 2024 yılında Paramount yeni online yayın platformu ekonomisine pes eden ilk Hollywood stüdyosu olmuş, Redstone ailesi tarafından teknoloji milyarderi Larry Ellison ile sinema prodüktörü oğlu David'e satılmıştı.

Sıradan Warner Bros Discovery var. Paramount gibi Warner'ın başında da çöküş dönemindeki kablolu TV belası var. CEO David Zaslav aralık ayında kablolu yayın kanallarını ayrı bir birim haline getirip üç yatırım bankasını danışmanlığa atayarak Warner'a fiilen "satılık" levhası asmış oldu. Rakip bir firmaya, muhtemelen Comcast'ın kablolu TV girişiminin yeni departmanına ya da bir özel sermaye firmasına satış olası.

Christopher Grimes
FT Los Angeles büro şefi

PLAKLAR GİBİ CD'LERDE DE UZUN VADELİ BİR CANLANMA BAŞLAR MI?

Hayır. Parlak diskler öngörülüyor gibi ölmüş değil. Özellikle Güney Koreli K-pop'un bu formatı popüler yapması sayesinde satışlar devam ediyor. Ama uzun vadeli büyüme ihtimaline bakınca yükselişten ziyade çöküş olası görünüyor. K-pop'ta CD'ler çoğunlukla sınırlı edisyon fotoğrafçıları, sanatçıyla bire bir buluşmak için özel davetler gibi materyaller içeren ambalajları için satın alınıyor. Taylor Swift gibi Batılı starlar da benzer satış taktiklerini uygulamaya başladı. Ama CD'nin pazarlama aracı olarak kullanımı plakların diriliş sürecinden farklı. Ludovic Hunter-Tilney
FT sanat ve müzik editörü •

Financial Times'in yıllık tahminleri bir zamanlar neşeli bir egzersizden ibaretken son zamanlarda savaş ve barış gibi meselelerle boğuşmak zorunda kaldı. Bu yıl yazarlarımız Ukrayna, Orta Doğu ve Sudan'daki çatışmalara ve bir başka savaş çeşidi sayılabilecek gümrük vergilerine dair tahminlerini sunuyor. Amaç okurların katılmasıyla bile makul bulacakları senaryolar sunmak. Ekonomi başyazarımız Martin Wolf ise ABD faiz oranlarına dair tahminini paylaştı. Bitcoin piyasasının ne olacağı, yapay zeka araçları ve CD'lerin geri dönüş dönmeyeceği gibi daha hafif konularımız da var. Donald Trump'ın Beyaz Saray'a dönüşüyle ABD başkanının rolü ağırlığını hissettiriyor.

Geçen yıl toplamda beş yanlış cevap vererek çok da iyi olmayan skorlarımızdan birine imza atmış olduk. Dönemin anketlerine bakarak Trump'ın yeniden seçilme şansını düşüncelerimize yansıttık. Japonya'da faizler sıfırın üzerine çıktı, yatırımcılar beklenen aksine tahvilleri geri dönmedi, X (Twitter) batmadı ve henüz Elgin Mermerleri Yunanistan'a iade edilmiş değil.

Görünüşe bakılırsa bazen tek akıl 20 akli yenebiliyor. Okur yarışmamıza katılan iki kişi 20 sorunun tamamına doğru cevap verdi. Genel şampiyonumuz Londra'dan ERCOLE DURINI tiebreaker adını verdiğimiz eşitliği bozacak soruyu da bilmeyi başardı. Herkesle Mutlu Yıllar!

Neil Buckley

TRUMP TOPYEKUN GÜMRÜK VERGİSİ SAVAŞI AÇAR MI?

Evet ama kesin değil. "Gümrük vergisi" savaşları derken yıl sonu itibarıyla ABD ithalatlarının en az yarısına en az yüzde 10 gümrük vergisi getirilmesini kast ediyoruz. Kimse Trump'ın ne yapacağını bilemiyor. Ama ABD'nin toplam ithalatının yaklaşık yüzde 15'ini oluşturan Çin ithalatlarına vergi getireceği kesin. Meksika ve Kanada'nın payı ise toplam yüzde 30 civarında ve bu iki ülkenin liderleri Claudia Sheinbaum ile Justin Trudeau veya halefi Trump'ın yüzde 25 gümrük vergisi tehdidinden caydırmak için göç konusundaki sert tavırlarını sürdürecektir. Başka ticari ortaklar da belli teklifler ve misillemelerle gelecek. Zaman içinde bazıları başarılı da olacak ama Trump muhtemelen aralık ayına kadar bu güç gösterisinden ve gelirlerden müthiş keyif alıp çoğu gümrük vergisini kaldırmayacak. Alan Beattie
FT'nin Ticaret Sırları bülteninin yazarı

UKRAYNA İLE RUSYA ARASINDA BARIŞ ANLAŞMASI İMZALANIR MI?

Evet. Ama ABD Başkanı Moskova'yı ciddi bir şekilde masaya oturmaya ikna etmek için daha sert yaptırım tehdidinde bulunmak ve Kiev'e desteği artırmak zorunda. ABD'nin müttetikleri Trump'ın en azından başlangıçta Ukrayna'nın NATO üyeliğini rafa kaldırmamaya ikna edecektir.

Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski ise Avrupa'nın güvenlik garantisi ve ABD desteği karşılığında Rusya'nın şu an işgal ettiği topraklara hukuken değil ama fiilen el koymasını kabul edecek. Bu arada Ukrayna'nın NATO'ya kabulü rafa kalkacak. Vladimir Putin Avrupa'nın kararlılığının önünde sonunda kırılma ihtimaline oynayacak. Ben Hall
FT'nin Avrupa editörü

Eski dünya ölüyor, yenisi doğamıyor

Financial Times'ın dış politika başyazarı, yeni dünya düzeninin ne yönde evrileceğine dair beş senaryosunu İtalyan düşünür Gramsci'nin bu sözleriyle özetliyor

GIDEON RACHMAN

Donald Trump 20 Ocak günü ABD Başkanı olarak yemin edip makamına yerleşecek. Aynı gün Davos'ta Dünya Ekonomik Forumu başlıyor.

Siyasetin ve iş dünyasının liderlerini bir araya getiren yıllık Davos toplantısı Soğuk Savaş'ın sonundan beri elitler öncülüğündeki küreselleşmenin simgesi haline geldi.

Ama Trump "globalizm" dediği şeyin baş düşmanı. Davos'a katılanlar serbest ticareti destekliyor, Trump ise en sevdiği tabirin "gümrük vergisi" olduğunu söylüyor. Dünya Ekonomik Forumu'nda uluslararası işbirliğine dair sayısız oturum düzenlenirken Trump "Önce Amerika" adını verdiği milliyetçiliğe inaniyor.

ABD, Çin ve Rusya "revizyonist" oldu

Otuz yıl boyunca dünyanın en güçlü ülkeleri büyük ölçüde Davos zihniyetini benimsedi. Bu, ekonomik açıdan karşılıklı bağımlılığın jeopolitik rekabetleri bastırdığı bir dönemdi. Trump, Çin Devlet Başkanı Şi Jinping ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin de geçmişte Dünya Ekonomik Forumu'nda konuşmalar yaptı.

Ama bugün ABD, Çin ve Rusya mevcut dünya düzeninde farklı biçimlerde de olsa radikal değişim isteyen revizyonist güçlere dönüştü.

Putin 2022'de Ukrayna'ya yönelik topyekun işgal hareketini başlatarak Rusya'nın büyüklüğüne dair vizyonu uğruna ülkesinin Batı ile ekonomik bağlarını feda etti. Şi yönetimindeki Çin giderek daha milliyetçi ve Tayvan'a karşı daha tehditkar hale geldi. Trump ise uluslararası ticaret sisteminde ve Amerika'nın müttefikleriyle ilişkilerinde köklü değişiklikler talep ediyor.

Rusya ve Çin'in dünya düzeninde değişiklik talebi o kadar da şaşırtıcı değil. Rusya kaybettiği nüfuzu geri kazanmaya çalışan eski bir süper güç. Çin ise dünyanın kendi emellerine uygun hale gelmesini isteyen, yükselişteki bir süper güç. Bu yüzden hem en kafa

Donald Trump ve eşi Melania Trump Florida'daki Mar-a-Lago Club'da düzenlenen yeni yıl partisine gelirken.

ERIC LEE/THE NEW YORK TIMES

karşıtıcı hem de en ciddi sonuçlar getirebilecek olan, Amerikan revizyonizmi.

ABD hâlâ dünyanın en güçlü ülkesi ve en büyük ekonomisi. Dolar dünyanın rezerv parası durumunda ve Avrupa, Asya ve Amerika kıtasının güvenliği Amerikan ittifak sistemine dayanıyor. ABD uluslararası taahhütlerini köklü bir değerlendirmeye tabi tutma konusunda ciddiye bütün dünyanın buna uyum sağlaması gerekecek.

Gerçekten de böyle olacak gibi görünüyor. Uluslararası ilişkiler alanının önde gelen kuramcılarında Princeton Üniversitesi profesörü John Ikenberry "Liberal uluslararası düzene itiraz edecek revizyonist bir devlet sahneye çıktı. Adı Amerika Birleşik Devletleri. Özgür dünyanın kalbi Oval Ofis'te oturan adamın adı da Trump" diyor.

Ikenberry'ye göre Trump "liberal uluslararası düzenin hemen her unsuruna itiraz etmeye niyetli. Ticaret, ittifaklar, göç, çok-tarafılık, demokrasiler arası dayanışma ve insan hakları da buna dahil."

"En büyük risk Amerika"

Sonuçta ABD uluslararası statükoyu desteklemek yerine onun bir numaralı yıkıcısı haline gelebilir. Chicago Küresel İlişkiler Konseyi adlı düşünce kuruluşundan Ivo Daalder, "Dünyada karşı karşıya olduğumuz jeopolitik risklerle ilgili her konuşmama Çin ve Rusya'yla başladım. Ama en büyük risk biziz. En büyük risk Amerika" diyor.

Amerika'nın geleneksel müttefikleri şimdi ABD'nin güç kullanma tarzındaki değişim ihtimali karşısında kendini en ciddi tehdit altında hisseden ülkeler arasında yer alıyor. İngiltere, Japonya, Kanada, Güney Kore, Almanya ve bütün Avrupa Birliği gibi orta güçteki demokrasiler Amerikan

piyasalarının açık olduğu dünyaya alışmıştı. Üstelik ABD tehditkar otoriter güçlere karşı güvenlik garantisi veriyordu.

Ama Trump Amerika'nın en yakın müttefiklerine gümrük vergisi uygulayacağını söylüyor ve ABD güvenlik garantilerini de sorgulamaya başladı. NATO'nun karşılıklı savunmaya dair 5. maddesi de buna dahil. Müstakbel başkan bu yıl bir konuşmasında savunma konusundaki harcama sözlerini tutmayan NATO ülkelerine karşı Rusya'nın "ne isterse yapmasına" izin verdiğini söyledi.

Trump'ın getireceği gümrük vergilerine cevap verilir verilmeyeceği veya bunun nasıl bir cevap olacağı sorusu Batı genelindeki diplomatların zihnini kurcalamayı sürdürüyor. Trump'ın gerçek niyeti hala belirsiz olduğundan doğru yanıtı bulmak daha da zor. Eski ve müstakbel başkan aslında bir iş bitirici olarak anlaşmaya varmak mı istiyor? Yoksa hakikaten devrimci gibi davranıp yerine ne gelecek olursa olsun önce sistemi havaya uçurmaya mı niyetli?

AB'nin ilk tepkisi Trump'ın gümrük vergisi tehditlerinin sadece pazarlık taktiği olmasını ve topyekun bir ticaret savaşı patlak vermeden makul bir anlaşmaya varılmasını ummak olacak. Ama Trump gümrük vergilerini gerçekten uzun süre uygularsa Brüksel'in buna karşılık vermesi muhtemel.

Mesele sadece ekonomik değil

İngiltere ve Japonya gibi diğer ABD müttefikleri ise farklı tepki verebilir. Muhtemelen ABD'nin İngiltere ile küçük bir ticaret fazlası olduğundan İngiliz hükümeti Trump yönetiminin kendilerini gümrük vergisinden muaf tutmasını umacaktır. Böyle olmasa bile Londra ile Washington arasındaki güvenlik ilişkisinin derinliği ve önemi sebebiyle

Batı'nın güç tekelidir" ifadelerini kullandı.

Şi de Batı'nın gücündeki gerilemeyi yeni beliren dünya düzeninin merkezi ve arzulan bir özelliği olarak görüyor. Çinli lider "Batı'nın gerileyip Doğu'nun yükseldiğini" ilan etmeye pek meraklı. Hem Rusya hem de Çin BRICS'i Batı hakimiyetindeki G-7'ye karşı bir denge ağırlığı haline getirmek istiyor.

Genel ilkeler bir yana hem Putin'in hem de Şi'nin zihninde belli toprak talepleri var. Şu sıralar Washington ve Brüksel'de Rusya'nın işgal ettiği Ukrayna topraklarında kalmakla yetinmeyip Ukrayna'nın güvenlik ve dış politikası üzerinde veto hakkı elde ederek ve Kiev'de Moskova yanlısı bir hükümet kurarak fiilen ülkenin bağımsızlığını bitirmeye kararlı olduğu düşünülüyor.

Batılı yetkililer ayrıca Putin'in savaş öncesindeki taleplerinin Ukrayna'nın çok ötesine uzandığının farkında. Kremlin'in Aralık 2021'de verdiği ultimatomdaki talepler arasında Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra NATO'ya katılan Doğu Avrupa ülkelerindeki bütün NATO kuvvetlerinin geri çekilmesi de vardı.

NATO içindeki var sayım ise Ukrayna'daki savaşın ve Batı destekli Ukrayna kuvvetlerinin Rus güçlerine verdiği büyük hasarın Putin'i daha da radikal düşünmeye sevk edeceği.

Tayvan işgali gelir mi?

Ukrayna'da Rus zaferi algısı Çin başta olmak üzere dünya genelinde de yankı bulur. En bariz ihtimallerden biri Şi'nin bundan güç alıp Asya'daki kendi revizyonist emellerini daha kararlı biçimde kovalaması.

Pekin'in bu konudaki pozisyonu belli. Tayvan'ın uluslararası düzeyde Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak tanınmasını istiyor.

Tayvan'daki siyasi idare Peki'nin göre tehlikeli ayrılıkçılar. Amerika'da Şi'nin Çin ordusuna 2027'ye kadar Tayvan'ı fethetmeye hazır olmalarını söylediği yönünde çokça spekülasyon var. Çinli liderin kamuoyu önünde telaffuz ettiği tarih ise 2050. Öte yandan Şi şu an 71 yaşında. Manevi mirasını garanti almakta gecikmek istemesi muhtemel.

ABD Başkanı Joe Biden Amerika'nın Tayvan'ı Çin istilasına karşı korumak için harekete geçmeye hazır olduğunu defalarca söylemişti. Gelgelelim Trump'ın böyle bir taahhüdü yok. Üstelik gerek Şi'ye gerekse Putin'e hayranlığını sık sık dile getiriyor.

Trump'ın revizyonist Önce Amerika ajandasını nasıl yorumlayacağına dair sorular, müstakbel başkanın uluslararası bir vakum içinde faaliyet göstereceği gerçeğiyle birlikte

daha da karmaşık hale geliyor. Trump Moskova ve Pekin'deki revizyonist liderler başta olmak üzere diğer yabancı güçlerin eylem ve tepkilerine de cevap vermek zorunda kalacak.

Hepsi birlikte düşünülünce yeni dünya düzeninin ne yönde evrileceğine dair kesin bir şey yok. Ortada sadece senaryolar var. Gelin beş ihtimale birlikte bakalım.

1 BÜYÜK GÜÇLER ARASINDA YENİ ANLAŞMA:

Trump iş bitirici karakteri, savaştan kaçınma kararlılığı ve demokratik müttefikleri hor görmesi sebebiyle ABD'yi Rusya ve Çin'le yeni ve büyük bir pazarlığa sokar. Altın alta Rusya ve Çin'e kendi bölgelerinde nüfuz alanları sağlar. Amerika ise kendi bölgesinde hakimiyetini kurmaya odaklanır. Bir yandan Meksika ve Kanada'yı itip kakarken Panama Kanalı'nı geri almaya ve Grönland'ın kontrolünü ele geçirmeye çalışır. Trump Ukrayna'yı güvenlik garantileri olmadan barış anlaşması yapmaya zorlar. Rusya'ya yönelik yaptırımlar gevşetilir ve Mar-a-Lago'daki Şükran Günü yemeğinde Putin ağırlanır. Çin'le yapılacak olası anlaşmada Amerika'nın Pekin'e uyguladığı teknoloji kısıtlamaları ve gümrük vergileri gevşetilir. Buna karşılık Amerikan malları Çin tarafından satın alınır ve Tesla gibi Amerikalı şirketler için Çin'de rant anlaşmaları yapılır. Trump Tayvan'ı savunmak için savaşma konusundaki isteksizliğini de belli eder. Avrupa ve Asya'daki ABD müttefikleri yeni güvensizlik ortamında kendi savunmalarını sağlamak için boğuşmak zorunda kalır.

ABD'nin gümrük vergisi

2 KASITLI OLMAYAN SAVAŞ: Batılı müttefikler birbirleriyle ticaret savaşına girer.

Hem Trump'a hem de Putin'e olumlu bakan popülist güçlerin yükselişiyle birlikte siyasi istikrarsızlık Avrupa'ya yayılır. Ukrayna'da ateşkes anlaşmasına varılır ama Avrupa'da Rusya'nın bir noktada aynı düşmanlığı sürdüreceği korkusu yaygın hale gelir. Çin, Rusya veya Kuzey Kore – ya da bu ülkelerden oluşan herhangi bir grup – Batı'daki düzensizlikten faydalanmaya karar verir Asya ve Avrupa'da askeri hareket başlatır. Ama hesabı yanlış yaparlar. Asya ve Avrupa demokrasileri karşılık verir ve neticede 20. yüzyılda iki kez olduğu gibi ABD de çatışmanın içine çekilir.

3 LİDERSİZ DÜNYA VE ANARŞİ:

Çin, Rusya ve ABD doğrudan çatışmadan kaçınır. Ama Trump'ın ticaret, güvenlik ve uluslararası kurumlar

konusundaki Önce Amerika politikaları bir lider boşluğu yaratır. Trump'ın ticaret savaşları yüzünden dünya genelinde ekonomik büyüme baskılanır. Sudan ve Myanmar gibi ülkelerdeki iç savaşlar şiddetlenir. Birleşmiş Milletler büyük güçler arasındaki rekabet sonucu zayıflar ve müdahale etmeye kuvveti yetmez. Bilakis avantaj ve kaynak peşindeki rakip bölgesel güçler çatışmaları körükler. Haiti gibi ülkeler şiddete ve anarşiye teslim olur. Batı'ya mülteci akışı artar. Liberal demokrasiden hazzetmeyen popülist partiler sosyal ve ekonomik güvensizlik ortamında daha da serpilir.

4 ABD'SİZ KÜRESELLEŞME: ABD gümrük vergisi

duvarının arkasına çekilip Dünya Ticaret Örgütü'nden ayrılır. Amerika'daki fiyatlar artar ve ürünler kalitesizleşir. Dünyanın geri kalanı Amerika'daki otarşiye kendi aralarındaki ekonomik karşılıklı bağımlılığı hızlandırarak cevap verir. AB Latin Amerika'yla yeni ticaret anlaşmasını onaylar ve gerek Hindistan gerekse Çin'le yeni anlaşmalara imza atar. Avrupa da kendi pazarını Çinli elektrikli taşıtlara ve yeşil teknolojiye açar. Çin bunun karşılığında AB genelinde fabrikalar kurar ve Rusya'nın Avrupa'ya yönelik saldırılarına zapt eder. Küresel Güney'in Çin ekonomisiyle entegrasyonu daha da derinleşir ve BRICS hem yeni üyeler hem de nüfuz kazanır. Doların global para olarak kullanımı azalır.

5 ÖNCE AMERİKA' POLİTİKASI BAŞARILI OLUR:

Trump'ın Amerika'nın gücünü karşı koyulamaz olduğuna duyduğu inanç doğrulanır. Yatırımlar ABD'ye yönelerek ülkenin teknoloji ve finans alanındaki liderliği pekişir. Avrupalılar ve Japonlar savunma harcamalarını ciddi şekilde artırır. Bu da Rusya ve Çin'i saldırganlıktan caydırmaya yeter. Amerika'nın gümrük vergileri Çin'in büyümesini ciddi şekilde azaltarak Çin sistemini krize sokar. Askeri, ekonomik ve yurtiçi baskının bir araya gelmesi sonucu İran rejimi nihayet devrilir. Trump'ın hem yurtiçi hem yurtdışındaki itibarı müthiş artar. Amerikalı liberaller sessizliğe gömülür ve bazı Trump düşmanları hapse girer. Borsa yeni rekorlar kırar.

Önümüzdeki dört yılda muhtemelen bu senaryoların tuhaf bir karışımı yaşanacak. Öngörülemez başka gelişmeler de mümkün. İtalyan filozof Antonio Gramsci'nin 1920'lerin sonunda yazdığı gibi "Eski dünya ölüyor, yenisi doğamıyor. Bu ara dönemde envai çeşit hastalık belirtisi ortaya çıkıyor." •

2024 YILINDA 84 FARKLI ELEKTRİKLİ OTOMOBİLDEN 100 BİN ADEDE YAKIN SATILDI

İŞTE TÜRKİYE'NİN ELEKTRİKLİ OTOMOBİL KARNESİ

Emre
Özpeynirci

eozepeynirci@gmail.com

2024 yılında marka ve model sayısının artmasına bağlı olarak Türkiye'de toplam otomobil satışları ve otomobil parkında elektrikli araçların payı hızla yükseliyor. Hem ÖTV, hem de kullanım avantajına sahip olan elektrikli otomobillere yönelik menzil endişeleri azalıp talep artarken tüm merak edilenleri sizler için derledik

Yolda 'elektrik' avantajını sevdik

Bugün Türkiye'de 50 markanın 343 farklı otomobil modeli satılırken, bu marka ve modeller içinde elektrikli linin payı hızla artıyor.

Çok değil 10 yıl önce Türkiye'de sadece 2 marka 2 elektrikli modeliyle 30 adetlik satışa zor ulaşırken, bugün 32 marka 84 farklı elektrikli modelle 100 bin adede yakın satış yapıyor.

Satışların hızla arttığı 2024'te elektrikli otomobil satan marka sayısı 26'dan 32'ye çıkarken, model sayısı ise 48'den 84'e yükseldi.

2025 yılında elektrikli otomobil satan marka sayısının 40'a, model sayısının ise 100'ün üzerine çıkması bekleniyor.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun

(TÜİK) verilerine göre kasım sonu itibarıyla toplam elektrikli otomobil sayısı 165.898 adede ulaştı. Bu da 16 milyon 122 bin 636 adetlik toplam otomobil parkında, elektrikli otomobillerin payının yüzde 1'e ulaştığı anlamına geliyor. 2023'te bu oran yüzde 0,5 iken, 2022'de sadece yüzde 0,1'di. Bu da parkın sadece 3 yılda 10 kata yakın büyüdüğünü gösteriyor.

Otomotiv Distribütörleri ve Mobilite Derneği'nin (ODMD) verilerine göre Türkiye'de 2024'ün 11 ayında toplam otomobil pazarı yüzde 0,5 oranında artarak 845.530 adet olurken, aynı dönemde elektrikli otomobil satışları yüzde 43,52 artarak 77.891 adede ulaştı. 2023 yılı 11 ayında elektrikli otomobillerin

toplam satışlardan aldığı pay yüzde 6,78 iken 2024'ün aynı döneminde yüzde 9,21 oldu.

2024 yılı otomotiv pazarına ilişkin resmi sonuçlar 6 Ocak'ta belli olacak. Ama aralık ayıyla birlikte 2024'te toplam elektrikli otomobil satışlarının 95.000 adedi, pazar payının ise yüzde 10'u aşması bekleniyor.

2025'te marka ve model sayısının artmasıyla satışların 130-150 bin adet arasında, payının ise %15'in üzerinde olması öngörülüyor. Tabii elektrikli otomobillerin ÖTV oranlarında yukarı yönlü bir güncelleme olmazsa.

2025 sonunda yollardaki elektrikli otomobil sayısının 300 bin adedin üzerine çıkması bekleniyor. •

Avrupa'da satışlarda 9'uncu, payda ise 17'nci sıradayız

Teşviklerin bazı ülkelerde bitmesi, bazılarında ise azalmasına bağlı olarak Avrupa'da ocak-kasım döneminde elektrikli otomobil satışları yüzde 1,4 azalarak 1 milyon 787 bin 600 adede inerken, bu düşüşte en büyük pazar olan Almanya'daki kayıplar etkili oldu. Almanya'da elektrikli otomobil satışları teşviklerin bitmesine bağlı olarak 11 ay sonunda yüzde 26 düşerek 347 bin adede geriledi. Türkiye ise 11 ay sonunda yüzde 43,52 artış ile Avrupa'da satışlarını en çok artıran ülkelerden biri oldu. 77.891 adet elektrikli otomobil satışıyla Türkiye 32 Avrupa ülkesi arasında 9'uncu sırada yer alırken, elektrikli otomobillerin toplam satışlara oranı açısından ise yüzde 9,21 payla 17. sırada yer aldı.

Bunları biliyor musunuz

32

Türkiye'de elektrikli otomobil satan marka sayısı

84

Türkiye'de satılan elektrikli otomobil model sayısı

165.898

Kasım itibarıyla Türkiye'de elektrikli otomobil parkı

77.891

11 ayda satılan elektrikli otomobil sayısı

%9,21

11 ay sonunda elektrikli otomobillerin pazar payı

%15

2025'te öngörülen elektrikli otomobil pazar payı

300 bin +

2025'te beklenen toplam elektrikli otomobil parkı

2. MODEL NİSANDA GELİYOR

Türkiye'nin en çok elektrikli otomobil satan markası olan Togg, C segmentindeki ilk modeli T10X'in ardından, yine aynı sınıfta geliştirilen fast-back sınıftaki ikinci modeli T10F'i Nisan

2025'ten itibaren teslim etmeye başlayacağını açıkladı. 600 km'ye varan menzile sahip 3 farklı versiyonu olacak araç T10X ile aynı sınıfta ve aynı platformda olduğu için yakın fiyatlara sahip olması bekleniyor.

2024 yılı tüm beklentileri altüst etti

Cumhuriyet tarihinin rekorunu kıran 2023 yılının ardından 2024'e daha düşük öngörülerle giren otomotiv sektörü, beklentilerinin aksine hem sıfır hem de 2.el otomobil satışlarında çifte rekora hazırlanıyor. Ocak-kasım ayları arasında toplamda 1.068.260 adet sıfır otomobil ve hafif ticari araç satışı yapılırken, aralık ayının yüksek satış beklentisiyle, yılın toplam satış adedinin 1 milyon 250 bin adede ulaşması bekleniyor. Bu da 1.232.635

adetle tüm zamanların rekorunu kıran 2023 yılının bile üstünde bir satış anlamına geliyor. 6 Ocak gecesi belli olacak resmi sonuçlara göre sıfır otomotiv pazarında hareketli geçen aralık ayında eğer satışlar 164 bin adedi aşarsa, 2024'te sıfır otomotiv pazarı yeni rekora imza atacak. Ama

geçemese bile %30-35 daralma öngörüsüyle başlayan yıl 2023'e yakın seviyelerde tamamlanacak.

Son 5 aydır yükseliyor

Aynı sıfır gibi 2. el cephesinde de 2024 yılı yeni rekora hazırlanıyor. Eylül 2023'ten Temmuz 2024'e kadar 10 ay boyunca düşen 2.el otomobil pazarı son 5 aydır yükselişe geçti. Ekim ayındaki %51,55'lik artışın ardından kasım ayında da %40,24 büyüyün 2.el otomobil pazarı, 630 bin adetlik satışla ayı tamamladı. Bu sonuçla 11 ay sonunda 2.el otomobil satışları 2023'e göre %0,3 artışla 6 milyon 429 bin 820 adede ulaştı. Yani aralık ayında 531 bin 798 adedin üstünde bir satış 2. el otomobil satışlarında 2024'ü 7 milyon adetle yeni zirveye taşıyacak.

7 MİLYON
2024'te beklenen 2. el otomobil satışı

Her 6 otomobile 1 soket düşüyor

Türkiye genelinde elektrikli araç şarj noktası sayısı (soket) 2022 yılında 6 bin 500 adetken, 2023 sonunda ise 2 kata yakın artışla 12 bin aştı. 2024 yılında bu sayı 26 bin adedi aşarken, bunların 3'te 1'i (9 bin) hızlı yani DC, 3'te 2'si ise AC şarj noktalarından oluştu. Bu

da kasım sonu itibarıyla yollardaki 165.898 elektrikli otomobile karşı 26 bin şarj soketinin olduğunu gösteriyor. Yani Türkiye'de her 6 elektrikli otomobile 1 soket düşüyor. Avrupa ortalamasının 13 olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'nin bu konuda da hızlı adım attığı görülüyor.

En çok satılan elektrikli otomobiller ve fiyatları (TL)

Togg T10X	24.361	1.432.600
Tesla ModelY	9.227	1.866.203
KG Torres	4.392	1.880.000
BMW X1	3.677	2.887.100
MINI C.man	2.918	1.921.600
Mercedes EQB	2.788	2.760.500
BMW i5	2.202	4.469.400
MG MG4	2.127	1.349.000
Hyundai Ioniq5	1.628	1.895.000
Hyundai Ioniq6	1.617	1.765.000

• 2024 yılı ocak-kasım dönemi satışlar
• Başlangıç fiyatları
• Aralık 2024 fiyatları. Bazı modellerin fiyatları güncelleniyor.

En çok elektrikli otomobil satan markalar

1) Togg	24.361
2) Tesla	9.227
3) BMW	8.041
4) Mercedes	4.532
5) KG Mobility	4.392
6) Hyundai	4.258
7) Peugeot	3.148
8) MINI	2.929
9) MG	2.562
10) Opel	2.111

• 2024 yılı ocak-kasım dönemi satışlar

Faiz indirim sürecine girerken hangi hisseleri takip etmeliyiz?

Mete Yüksel

myuksel@alportfoy.com

Merkez Bankası'nın 250 baz puanlık faiz indirimi ya da koridorun alt bandı olarak bakarsak 100 baz puanlık indirim hem tahvil faizlerini hem de borsayı yeni bir paradigmaya hazırlıyor. Her ne kadar kararların enflasyon görünümü odaklı, ihtiyatlı ve toplantı bazlı bir yaklaşımla alınacağı söylenmiş olsa da ben en azından yıl ortasına kadar kesintisiz bir döngü görüyorum. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da evvelki hafta yinelediği faiz incecik ki enflasyon da insan, bu bizim olmazsa olmazımız sözleri bu görüşümü kuvvetlendiriyor.

Eğer ki geçen sene olduğu gibi TCMB 2025'te de 12 PPK toplantısı gerçekleştirecek olsa idi o zaman her toplantıda faiz indirimi görmeyebiliriz. Ücret artışları ve vergi ayarlamaları sonucunda yılın başında enflasyonun yüksek çıkması şaşırtıcı değil. Ocak 2024'te enflasyon yüzde 6,7 gibi yüksek bir seviyede gerçekleşmişti. Bu seviyeye trımanmasa da 2025 Ocak'ta da şişkin bir enflasyon kaçınılmaz. Ocak ayı PPK toplantısına aralık enflasyonu ile gireceğiz, orada sorun yok, indirim yapılır. Eğer ki şubat'ta bir toplantı olsaydı edebiliirdi. Yeni 8 toplantılık döngüde ise ocak, mart, nisan ve haziranda art arda 250'şer baz puanlık toplam 1000 baz puan indirimle yılın ortasında politika faizinin yüzde 37,5'e gerilemesini beklerim. Halihazırda ocak enflasyonu zaten kaçınılmaz olarak yüksek geleceği için, yabancı finansçıların kitchen-sinking dedikleri, normalde o döneme ait olmaması gereken yüklerin de öne çekilip sonrası için temiz bir sayfa açılması yoluna gidileceğini düşünüyorum.

Bankacılık sektörünün kasım ayına ait gelir tablosu verileri açıklandı. Maalesef kredi-mevduat makasında henüz rahatlama yok. Özellikle kredi faizlerindeki düşüş karlılığı olumsuz etkiliyor. Neyse ki ticari gelir etkisiyle aydan aya dipteki kar artmış ama gelirlerin kalitesi tartışmalı. Yılın sonlarına doğru kırsal pazar payı yarışı sebebiyle aralıkta da ana bankacılık işinin marjlarında artış öngörmem. 2025 başı itibarıyla ise bankacılık kar gelişiminde diğer sektörlerden olumlu ayrışmaya başlar. Şimdiden parasal aktarım mekanizmasının çalıştığı ilk işaretlerini görüyoruz. Mevduat faizleri son birkaç hafta içinde 200-300 baz puan geriledi. Zincirleme politika faiz indirimleri sürdürülürse bankaların fontlama maliyetleri daha da düşecek.

Bunun yanında düşen faizlerin tahvil portföylerine değerleme karı yazdıracağını, tahsilatların güçlenip sorunlu alacak üretiminin yavaşlamasının bankacılığın karına katkıda bulunacağını daha önce yorumlamıştık. Bunların üzerine faizlerin düşme döngüsü gayrimenkul yatırım ortaklıklarına olumlu yansıtacak, artan konut talebi yeni projeleri tetikleyip düz camdan, çimento, inşaat demirinden yapı kimyasallarına pek çok sektörün cirosuna olumlu yansıtacaktır. Henüz olumlu yansımaya mali tablolarda görmeden hikayenin satın alınması ilgili hisselerle önden yüklemeli olumlu yansıtacaktır. Ayrıca bahsi geçen sektörlerin dışındaki tüm şirketlerin hisse değerlemeleri de temel finans matematiği sonucu yükselmek zorunda. Şirketin bu-

gün hak ettiği değeri hesaplarken gelecekteki tahmin edilen nakit akımlarını en uzun vadeli tahvilin faizinin ana girdi olduğu iskonto oranına böleriz. Faiz ne kadar küçük olursa ulaşacağımız şirket değeri de o denli yüksek olur. Bu nedenle faiz düşüştükçe borsanın yükselmesi kaçınılmaz bir sonuç oluyor.

Ayrıca politika faizi indirimlerinin bir sonucu olarak azalan mevduat ve para piyasası fonu getirilerinin, yerleşiklerin tasarruflarının artan bir ivmeyle borsaya kanalizasyonu beklerim. Azalan kredili hisse pozisyonları da borsanın düşüştükçe artmaya başlayacak, bu da borsanın yükselişine kaldıraçlı bir takviye yapacaktır. Uzun lafın kısıası Borsa İstanbul'da uzun vadeli pozisyonların inşa edilmesi için yıldızlar sıralandı.

Bu noktada tek değişim, derecelendirme şirketlerinin konvansiyonel olmayan politikaların tekrardan uygulanması riskini kredi derecelendirmesi için olumsuz addetmeleridir. Fitch bunu aynen yazdığımız netlikle belirtirken, S&P de enflasyon politikalarından geri dönüş olması riskini, Moody's ise ekonomideki dengesizlikleri giderme çabalarından uzaklaşılması riskini kredi derecesi için negatif görmekte. Bu bahsi geçen faktörlerden şu an için uzağız. Bu risklerin gerçekleşme ihtimalini ima dahi edebilecek her türlü söylemden uzak durulması yabancı portföy girişleri için fevkalade kritik. Biraz gecikmeyle de olsa hedeflere doğru başarıyla ilerlediğimiz bu sıkı para ve maliye politikası duruşundan taviz vermediğimiz sürece, tahvil faizlerinin inmeye devam etmesini, borsanın da bankalar öncülüğünde yükselmesini beklerim.

GAP Eylem Planı katalisti

Suriye'de kısa sürede tamamlanan yönetim değişikliği sonrasında ciddi altyapı yatırımı ile gerekli yapı kimyasalları ve inşaat malzemesi gereksiniminin Türk şirketlerine bir katalist olacağından bahsetmiştik. Şimdi bölgede üretim yapan uzun çelik, çimento, cam, seramik yapııştırıcı sanayi için bir katalist de Güneydoğu Anadolu Projesi Eylem Planı'ndan geldi. Şanlıurfa'da düzenlenen programla 2028 sonuna kadar bölgede yapılacakların ayrıntılarına paylaşıldı. Yeni GAP Eylem Planı'yla 570 bin kişiye istihdam sağlanacak ve bu süreçte 198 projeye 496 milyar liralık kaynak aktarılacak.

Bu projelerin yapım aşamasında bir bölümü Borsa İstanbul'da işlem gören müteahhitlik şirketlerinden yüklenici olarak görev alanlar olabileceği gibi, yine yukarıda bahsettiğimiz inşaat malzemesi üreticileri tedarik sürecinde rol alacaklardır. Ekonomik ve sosyal kalkınmayı desteklemek üzere bölgenin sanayisinde dönüşüm, rekabetçi ürün türlerine geçiş, organik tarım, yenilenebilir enerji, doğal varlıkların ve kültürel mirasın korunması ve değerlendirilmesiyle bölgenin ekonomik gücünün artırılmasını hedefleyen bu planda altyapı yatırımlarının doğrudan bir parçası olacak şirketlerin yanında diğer müspet etkilenen sektörler olacak. Bu sürecin finansmanında görev alacak bankalar, yenilenebilir enerji yatırımları projelerinde uzman şirketler, güneş enerji hücre ve panelleri üretenler, bunların taşıyıcı galvaniz aksamını imal edenler, traktör üreticileri, zirai ilaç ve gübre üreticilerinin hisselerinin uzun vadeli portföylerde taşınmasının yerinde olduğunu düşünüyorum. •

Putin Rusya'dan çıkmak isteyen şirketlere yükleniyor

Ülkeyi terk etmek isteyen büyük şirketlerin yapacağı satış anlaşmaları Putin'in onayına tabi. Satış süreçlerini incelemek için bir komisyon oluşturuldu: Şirketler, satışta değerlerinin yüzde 60'ından vazgeçmek zorunda. Satış vergisi de yüzde 35'e çıktı

Ukrayna saldırısı nedeniyle Batı yaptırımları altındaki Rusya, uluslararası şirketlerin varlık satışlarından elde ettikleri önemli gelirlerle ülkeden ayrılmalarını adım adım zorlaştırdı. Vladimir Putin yönetimi böylelikle Batılı şirketleri ülke içinde tutmak, her şeye karşın çıkmak isteyenlerden de yüksek gelirler elde etmek istiyor.

Son olarak Avusturyalı Raiffeisen Bank International'ın ülkedeki yerel operasyonlarını ve varlıklarını dondurmuş, Rusya'daki işlerini elden çıkarma çabalarını engellemiştir. Raiffeisen'in Rusya'daki geleceğine karar verecek davanın bir sonraki duruşması 20 Ocak'ta.

Putin'in çıkardığı zorluklar Belçikalı bira üreticisi Anheuser-Busch InBev'in AB InBev Efes Russia'daki payını Anadolu Efes'e bırakıp ülkeden çıkma planını da sekteye uğrattı. Geçen pazartesi yayınlanan bir devlet başkanlığı kararnameinde AB InBev Efes Russia'nın tüm hisselerinin artık Vmeste şirketler grubunun geçici kontrolü altında olduğu belirtildi. Vmeste hakkında herhangi bir ayrıntı verilmedi.

Ekim ayında Anadolu Efes ve AB InBev, Rusya ve Ukrayna'daki işletmelerindeki hisselerini takas etme konusunda anlaşmıştı. Anlaşmaya göre, Türk bira üreticisi Rusya'daki işletmenin tek sahibi

olurken, AB InBev Ukrayna'daki birimi satın alacaktı. AB InBev daha önce her iki operasyonun kontrolünü Anadolu Efes'e satmak istemiş ancak Rusya bu plana itiraz etmişti.

Geçen ekim ayında Bloomberg'in yaptığı bir habere göre Rusya'dan çıkmak isteyen şirketler, varlıklarını satmak için yüzde 60'lık bir "indirim" kabul etmek zorunda. Bu "indirim" daha önce yüzde 50'di. Bloomberg'e konuşan kaynaklar anlaşmalarda ülkeden çıkış vergisinin de iki kattan fazla artarak yüzde 15'ten yüzde 35'e çıkacağını söylediler. Bu da şirketlerin herhangi bir satıştan daha da az gelir elde etmesine neden olacak. Değeri 50 milyar rubleyi (bugünkü kurla 452 milyon dolar) aşan anlaşmalar için bizzat Putin'in onayı gerekecek.

Bu tür anlaşmaları onaylamak için özel bir hükümet komisyonu oluşturdu. Bu komisyon işletmelerin çıkış vergisi ödemeye zor-

luyor. Geçen Mayıs ayında çıkış müzakeresi yapmayı başaran yoğurt üreticisi Danone Sa böyle bir "indirime" maruz kalmıştı. Bunun öncesinde Rusya Danone'yi 17 milyar rublelik varlığına "geçici olarak" el koymakla tehdit etmişti. Bazı varlıklarına el konmuştu. Komisyon gözetiminde ülkeyi en son terk eden ülkelerden biri de geçen kasımda Ikea olmuştu.

Danimarkalı bira üreticisi Carlsberg'in çıkış süreci daha da sert geçiyor. Financial Times'in aralık başındaki haberine göre Carlsberg, Rusya'daki birimini 322 milyon dolarlık bir anlaşmayla yerel bir şirkete satmayı kabul etti. Rusya, Temmuz 2023'te Carlsberg'in işi Bal-tika Breweries'in kontrolünü ele geçirecek "geçici yönetim" altına almış ve şirketi küresel gelirlerinin yüzde 10'unu oluşturan bir işletme üzerindeki kontrolünü kaybetmişti. Carlsberg ekim ayında Rus hükümetini, işi "çalmakla" suçlamıştı. Rusya'nın kayyum

hamlesi şirketin yerel iştirakini geçen yılın başlarında Unilever'in Rusya'daki varlıklarını da satın alan Rus kimya grubu Arnest'e satmak üzere anlaşma sağlama-ya yakın olduğunu açıklamasının ardından gelmişti.

Unilever ile birlikte Volkswagen de Rusya'dan çıkmayı başaran şirketler arasında.

Avrupa Merkez Bankası halen Rusya'da bulunan diğer büyük şirketlerden Unicredit'in Rusya'daki varlığını azaltmasını istemiş, mahkeme İtalyan bankanın bu kararın ötelenmesi talebini reddetmişti.

Gıdacılar ya çıktı ya da küçüldü

Ukrayna savaşını hemen ardından Rusya'dan çıkan ilk markalardan biri, ülkedeki ilk restoranını 31 Ocak 1990'da, yani SSCB'nin dağılmasından kısa süre önce açan McDonald's olmuştu. Restoranlarını Rus iş insanı Alexander Nikolaevich Govor'a satan hamburger zinciri de çıkarken 1.4 milyar dolar "ceza" ödemesi kabul etmişti.

Soğuk Savaş döneminde SSCB ile güçlü ilişkileri olan Pepsi'nin üst şirketi PepsiCo, ayrıca gıda üreticisi Nestle gibi bazı şirketler hala Rusya'da ancak operasyonlarını küçülttüler. Her iki şirket de sadece bebek maması gibi temel gıdaları satmaya devam ettiğini duyurmuştu. •

The Economist

Viking şirketlerinin beş sırrı

Kopenhag'daki "Carl Villias'nın" yemek odasında ziyaretçiler klasik heykellerle bezeli bahçeye bakıyor. Yayı 1982'de Carlsberg'in kurucusunun oğlu Carl Jacobsen tarafından yapıldı. Şu an binayı toplantılar için

kullanılan firma aradan geçen sürede dünyanın en büyük bira markalarından birine dönüştü. Carlsberg patronu Jacob Aarup-Andersen bu başarının Danimarkalı şirketlere dair daha büyük bir gezimin parçası olduğunu kabul ediyor.

Aynı şey İsveç, Norveç ve Finlandiya için de geçerli. İskandinav dünyası nüfusunun yüzde 0.3'üne ev sahipliği yapıyor. Küresel GSYİH'nin ise yüzde 1'ini üretiyor. Lego gelir açısından dünyanın en büyük oyuncak imalatçısı, Ikea ise en büyük mobilya üreticisi ve İsveç köfte sayesinde altıncı büyük restoran zinciri. Endüstriyel makine üreticisi Atlas Copco, telekomünikasyon ekipmanı firmaları Nokia ile Ericsson, emniyet kemeri üreticisi Autoliv ve asansörcü KONE'nin yanı sıra dünyanın en büyük müzik platformu Spotify ve en büyük şimdiki al sonra öde hizmeti sağlayıcısı Klarna da bu bölgeden. Zayıflama ilaçlarının öncüsü Danimarkalı Novo Nordisk Avrupa'nın en değerli şirketi.

Kuzeyli firmalar son on yılda Avrupa'nın geri kalanından daha iyi performans sergiledi. Bahsi geçen dört ülkede borsaya kayıtlı finans dışı firmalar 10 yıldır hissedar getirisinde

İskandinav şirketlerin başarısının ardında dört faktör var: Cesaret, teknoloji, hükümet politikaları, yatırımcı sabrı. Lego CEO'su beşincisini Darwin'e gönderme yaparak ekliyor: En güçlü değil uyum sağlayan kazanır

Avrupa ortalamasının üzerinde. İskandinav firmalarının kitanın

hizmeti kullanıyor. Kitanın zirvesinde yer alan dört İskandinav ülkesindeki ortalama oran ise yüzde 73.

Teknoloji iştahı start-up alanında da kendini gösteriyor. Avrupa'da sadece Londra, Paris ve Berlin Stockholm'den daha fazla giriş finansmanı çekiyor. Helsinki Angry Birds'ün üreticisi Rovio ve Clash of the Clans'ı yapan Supercell gibi oyun firmalarından geçilmiyor. İskandinav girişimciler başarısız olmaları

halinde cömert işsizlik yardımlarından ve iyi işleyen sağlık ve eğitim sistemlerinden yararlanacaklarını bilmenin rahatlığını yaşıyor.

Ataları gibiler

Başarıda etkili faktörlerden biri tipki Viking ataları gibi İskandinav iş insanlarının da yabancı sulara yelken açmaktan korkmaması. Aarup-Andersen "Küçük ülke olmak bir yandan lütfü çünkü uluslararası alana açılmayı zorunlu kılıyor" diyor.

Verilerine ulaşılabilen en değerli 10 İskandinav şirketinin yurtiçinde elde ettiği gelirin ortalama payı sadece yüzde 2. Bu rakam Avrupa'nın geri kalanındaki şirketler için yüzde 12, ABD'de ise yüzde 46. İkinci şirket yeni teknolojileri coşkuyla kucaklamaları. Eurostat'a göre ABD'de en az 10 çalışanlı firmaların yüzde 45'i ücretli bulut bilişim

sağlık ve eğitim sistemlerinden yararlanacaklarını bilmenin rahatlığını yaşıyor. Üçüncü faktör, hükümet politikaları. Yüksek kişisel vergi oranları bölgedeki sosyal hizmet sistemlerini finanse ederken şirket kârları Amerika'yla neredeyse denk. Heritage Foundation'ın yıllık ekonomik özgürlük endeksinde Danimarka, İsveç ve Norveç hep ilk 10'da.

Dördüncü sebep sabırlı hissedarlar. McKinsey'ye göre uzun süreli sahiplik oranı Avrupa şirketlerinde beşte üç ve ABD'de sadece beşte birken İskandinavlarda beşte dört. Borsaya kayıtlı İs-

ve ABD'de sadece beşte birken İskandinavlarda beşte dört. Borsaya kayıtlı İs-

David Beckham markası para basmaya devam ediyor

Beckham ABD'de Inter Miami futbol kulübünün de sahibi.

MALUMAT

— Şeytan ayrıntıda gizlidir —
malumat@gazeteoksijen.com

Gelmiş geçmiş en iyi futbolcu olmasa da, oyunun gelmiş geçmiş en büyük kişisel markası olarak gösterilen **David Beckham**, aktif futbol yıldızları kadar para kazanmaya devam ediyor. **Financial Times**'ta yer alan bir

malumata göre David Beckham markasının sahibi olan **DRJB Holdings**, son 1.5 yılda ortaklarına 124 milyon dolar kar payı dağıttı.

DRJB Holdings, **David Beckham Ventures Limited** ile **Netflix**'te yayınlanan Beckham belgeselinin yapımcısı **Studio 99** şirketinin sahibi. Beckham'ın başta **Boss**, **Stella Artois** ve **Paramount** olmak üzere çeşitli markalardan elde ettiği lisans gelirleri DRJB Holdings'e akıyor. Holdingin

yüzde 55'i **Authentic Brands**'e ait. Kalan yüzde 45 hisse ise Beckham'ın **Footwork Production** adlı şirketinin.

Habere göre DRJB Holdings, 2023'te ortaklarına 28.5 milyon dolar kar payı dağıttı. Ayrıca kar payı imtiyazı olan hisseler için de 38.9 milyon dolarlık dağıtım yapıldı. 2024 başında ise 51 milyon dolar kar payı ve 5.6 milyon dolar imtiyazlı hisse ödemesi gerçekleştirildi. Kar payı imtiyazı olan hisselerin

tamamı Authentic Brands'e ait olduğu için kardan dağıtılan 124 milyon doların 36 milyon doları Beckham'a gitti. Authentic Brands, DRJB Holdings'in yüzde 55 hissesini 2022'de 269 milyon dolara satın almıştı.

Çatısı altında **Forever 21** markasını da bulandıran Authentic Brands, NBA'in efsane oyuncularından **Shaquille O'Neal**'in marka haklarının da sahibi.

Grand Theft Auto VI 3 milyar doları aşkın ciro bekliyor

Dijital oyun gelirleri, sinema gişe gelirlerine attığı farkı açmaya devam ediyor. Tarihin en iyi dijital oyunu olması beklenen **Grand Theft Auto VI**'nın 2025 sonbaharındaki lansmanını izleyen 12 ayda 3.2 milyar dolar gelir elde edeceği tahmin ediliyor. Lansman öncesi satışların ise 1 milyar dolar barajını aşması bekleniyor.

Son versiyonu 2013'te çıkan oyunun yeni serisi **Bonnie ve Clyde** benzeri kriminal bir çiftin maceralarından oluşuyor. Yeni oyunun 2023 Aralık ayında YouTube'da yayınlanan trailer'ı tam 225 milyon kez izlendi. Bir önceki versiyon olan **GTA V** 205 milyon kopyalık satışa ulaşmıştı.

Birkaç yıl önce küresel sinema gişe hasılatlarını geride bırakan oyun sektörünün 2025'te "oyun içi satın almalar" ile birlikte 195 milyar dolar hasılatla ulaşması bekleniyor. 2024'ün rekor kıran filmleri **Inside Out 2** 1.7 milyar dolar, **Deadpool & Wolverine** ise 1.3 milyar dolar gişe hasılatı yapmıştı.

Rockstar Games'in yarattığı GTA serisinin yayıncısı **Take-Two Interactive** adlı şirket.

Paris 2024 tarihin en yeşil olimpiyatı unvanını kazandı

Şimdiye kadar gerçekleşen en yeşil olimpiyat sayılan **Paris 2024**'te seyahatler nedeniyle atmosfere fazladan 830 bin ton sera gazı salımı oldu. Bu rakam **Paris-New York** arasında 360 bin ekonomi sınıfı uçak yolculuğunda salınan sera gazına eşit.

Paris 2024 yetkililerine göre, sera gazı emisyonunun yarından fazlası Fransa dışından yapılan seyahatlerden kaynaklandı. Toplam emisyonun üçte biri uzak destinasyonlardan yapılan uçak seferleri kaynaklı gerçekleşirken, olumsuz anlamda en büyük katkı ABD'den gelen uçuşlar oldu.

12 milyon biletin satıldığı olimpiyatlarda Fransızların büyük bölümü yarışmaları başta tren olmak üzere toplu taşımayla gelerek izledi. Yapılan hesaplara göre uzak ülkelerden gelen her izleyicinin neden olduğu sera gazı salımı, 1.000 yerel izleyicinin verdiği zarara bedel.

Planlananın üzerinde sera gazı salımına rağmen Paris 2024 yine de çevre açısından başarılı bir organizasyon sayılıyor. Paris 2024'te 830 bin tonu seyahat kaynaklı toplam 1.59 milyon ton sera gazı salımı olurken, bu rakam **Tokyo 2020**'de 1.96 milyon ton, **Rio 2016**'da 4.48 milyon ton, **Londra 2012**'de ise 3.33 milyon ton olmuştur. En kirliliği olimpiyatı ise 1.57 milyon tonla **G.Kore Pyeongchang 2018**.

1970'ten bugüne EĞİTİME ADANMIŞ 55 YIL

OKUL TANITIM GÜNÜ DÜZEY BELİRLEME SINAVI 8 ŞUBAT 2025 CUMARTESİ 10:00

- Çamlıca Kampüsü •Kemerburgaz Kampüsü
- Batı Ataşehir Kampüsü •Ataşehir Kampüsü

ÖN
KAYITLARIMIZ
BAŞLADI

Eğitim: Eyüboğlu

CIS WE ARE AN ACCREDITED SCHOOL

IF CONTINUUM CONTINUUM DE L'IB CONTINUUM DEL IB

EGE VE AKDENİZ'DE DOLUDİZGİN MARİNA VE İSKELE SAVAŞLARI

SON BOMBA: KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI DATÇA KNİDOS'A EL KOYUYOR

Knidos askeri (kuzey) ve ticari (güney) limanları.

Bodrum Güllük (Mandalya) Körfezi'nde şu anda 3 marina var. Geçen hafta, bir yenisi için de ÇED olumlu kararı çıktığını işittik. Güllük halkı ayakta... Göcek'te Ayten Koyu'nda küçük bir marina projesi vardı. Bakanlık sonlandırdı. O koyu MUÇEV'den kiralayanlar, 50 metre üstü süperyatlara da hizmet verecek 3 katı büyüklükte bir marina için yeni bir ÇED başvurusu yaptılar... Marmaris Selimiye'de MUÇEV iskelesini 2 kat büyüklüğe çıkaracak proje askıya alındı, 300 metre kuzeyinde 240 teknelik bir marina için ÇED süreci başladı... Ve son bomba: Kültür ve Turizm Bakanlığı Datça Knidos Antik Limanı'na el koymaya karar vermiş...

Ulaştırma Bakanı, "Denizci toplumu yaratacağız" diye konuşuyor, ismi lazım değil konuyla ilgili birkaç bakanın ise "Parası olmayan denize çıkmasın" dediğini kulağıyla duyanlar var.

Son yıllardaki en yaratıcı haber bülteni ismi kesinlikle "Timarhanede bu hafta". (Copyright: Şule Aydın.) Deniz timarhanesinde ise tabloyu şöyle özetleyelim:

"Denizdelileri" isimli eğlenceli bir vloger denizci arkadaşımız var. Geçenlerde bir video yayınlamış, Marmaris'in ortasında avaz avaz bağırıyor: "Kardeşim çocuğunuza sakın ha deniz sevgisi filan aşlamayın. Sakın, sakın! Kazara yelken sever, deniz sever, bir tekne alır, 3 günde o da iflas eder, sizi de peşinden bataklığa sürükler. Çocuğunuz denizci olacaksa, 2 fabrikanız olmalı. Biriyle teknesinin masraflarını karşılarsınız, diğeriyle ailecek geçinirsiniz. Tek fabrika olmaz, sakın, sakın ha..." Evet, video bu minvalde gidiyor. "Abarttı" diyoruz, gülümsüyoruz...

Ama internetteki ilan sitelerinde, satışı tekne sayısı 2 yıldır 800'ün altına düşmüyor. Bundan 3-5 yıl önce 300-400'dü. Pandemi döneminde öyle çılgın bir talep oldu ki, internetteki satılık tekne sayısı 100-150'ye geriledi. Şu anda ise, ünlü bir internet pazar yerindeki satılık gulet, motoryat, yelkenli, katamaran sayısı tam 1562!

Kimse de satın almıyor bu tekneleri. Teknesini satmaya çalışan birkaç denizci dosttan duyduğum şu: "Araçlar ilk olarak teknenin yıllık marina ücretini soruyorlar."

NEDEN?

Sebepten basit: Ciddi bir arz-talep dengesizliği var. 2020 pandemi dönemiyle birlikte her yıl eski-yeni 1000 - 1500 tekne Türkiye'ye girdi. Yetmedi, Rusya - Ukrayna savaşı patladı. Akdeniz'deki Rus teknelerinin yarısı AB ülkelerinden kaçıp Türkiye marinalarına yerleşti. Bugün en köhne marinanın kapısında bile 100-200 teknelik bekleme listesi var.

Yeni tekne sahipleri ve Rus müşteriler, marina ve iskele sahiplerinin başını döndürüyor. Marina sahiplerine, "Çıkart şu tekneyi, sana ne veriyorsa iki katını ödeyeceğim" diyen o kadar çok insan var ki, şaşarsınız.

Sebepten sonuç: Marina ücretleri son yıllarda euro bazında her yıl yüzde 20-30 artıyor. Kapıdaki 100-200 teknelik bekleme listesi ise devam ediyor. Bir de üstüne devlet yüzde 20 vergi ekledi. Konu tadından yenmez hale geldi.

AKLA ZİYAN DURUMLAR

Ülkemizin girişimcisi çok girişimcidir. Yukarıda söz ettiğimiz kârlı denklemi gören herkes son zamanda marina işine girme telaşında. Fenerbahçe-Kalamış Marina'ya 505 milyon dolar gibi uçuk bir rakam teklif veren girişimcimizin hazin sonunu hep birlikte izledik. Ama yeni örnekler çok. Ve iş modellerinin tümü de az para ödeyip, çok para kazanmak üzerine kurulu. Hemen örnekleyelim:

GÜLLÜK: Bodrum Güllük Koyu'nda yıllardır TDİ'ye ait bir gemi iskelesi vardı. Geçen yıl bu iskele ve çevresi özelleştirildi. Bir ÇED başvurusu ve mahallenin tam göbeğine çift yönden kaya dolgu mendirekli 260 teknelik bir marina... Firma ICC Madencilik, İnşaat AŞ. yakın zaman içinde Anadolu'da yaptığı baraj inşaatlarıyla ismini duymaya başladığımız bir şirket. Çevre Bakanlığı yıldırım hızıyla "ÇED olumlu" kararı aldı. Güllük halkı ise isyanda. Düşünsenize, bir sabah kalkıyorsunuz. O güne kadar kordon boyunca sabah yürüyüşü yaptığımız kent merkezindeki sahil tel örgüyle kapatılmış, marina olmuş. Güllük kent merkezi koyuna 10 binlerce ton taş yığılıp 2 mendirek yapılacak. İnsanlar "Güllük'ün ismi bundan sonra 'Taşlık' olacak" diye gösteri yapıyor.

Güllük (Mandalya) Körfezi'nde şu anda 3 marina var. Port İasos, Egesu Marina ve Mandalya Boutique Marina. Hukuki süreci devam

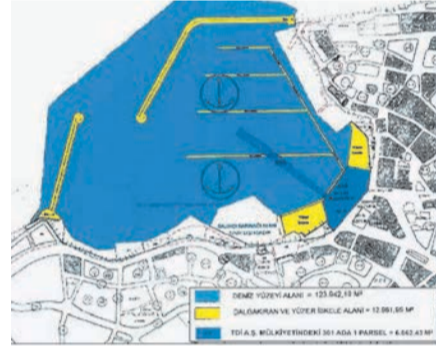
eden dördüncü marina projesi Tahtakoz mevkiinde 30 dönüm, 280 teknelik bir girişim (Ortaş Grup-Temel Abdik); bölgedeki beşinci marina ise hemen İasos Antik Kenti'nin güneyinde, Pencereci mevkiinde Tatsan Turizm AŞ. yönetiminde tam 960 dönümlük (çok çok büyük bir hacim) bir marina projesi.

Yani ICC Güllük Marina, zaten balık çiftlikleri, tarımsal gübre-hormon akışı ve günlük 10 bin metreküp az arıtılmış kanalizasyon derin deniz deşarjı nedeniyle kirlilik yükü açısından perişan (ötrofik) durumdaki Güllük Körfezi'ndeki altıncı proje. Hem de, "ÇED olumlu" kararını aldıktan belli ki, hayli hızlı ilerliyor. Diyelim ki, yeni planlar var, "Güllük Körfezi artık kirlenmeyecek" deniyor. Peki koca körfezde boş arazi mi yok? Neden Güllük kent merkezine, halkın tek nefes alma noktasına marina yapılıyor, deniz insanlara kapatılıyor?

GÖCEK AYTEN KOYU: Göcek'te geçen yıl MUÇEV A.Ş.'ye tahsis edilen koy (Poruklu Koyu'ndaki, MarinTürk Exclusive Marina'nın komşusu Ayten Koyu) aynı hızla çok düşük bir yıllık ücret ile (kabaca 2 megayattın yıllık kirası karşılığı) Ege Marina AŞ. diye bir şirkete kiralandı. Bölgede bu şirketin eski bir AKP milletvekiline ait olduğu konuşulmakta, o da aynı konu. Şirketin 40-50 tekne kapasiteli küçük marina için yaptığı ÇED başvurusu, birkaç ay önce Çevre Bakanlığı tarafından tek tarafı olarak sonlandırıldı. Biz saf saf, "Göcekliğin itiraz ve isyanına Ankara'nın duyarlılığı" diye sevinirken, şirket bakanlığa yeni bir ÇED proje tanıtım dosyası (PTD) yollamış. Bu PTD'de Ayten Koyu'nun yanındaki Göcek Körfezi kıyıların da Hazine'den şirkete tahsis edildiği, kurulacak marinanın 15 adet 40-50 metrelik süperyat, 18 adet 25-32 metrelik megayatt, 49 adet de 12-20 metrelik motoryat-yelkenli; toplam 82 tekneye hizmet verecek bir süper marina dönüşümü gözleniyor. Göcek'in tabutuna bir çivi daha... Hayırlı olsun.

SELİMİYE PORTMARİN: Bir diğer şapka uçuran proje... Marmaris Selimiye Koyu'nda MUÇEV A.Ş. iskelesinin 35 tekne-nden 70 tekneye çıkarılması için bir proje vardı. Selimiyeliler, haklı olarak zaten karasal kirlilik yükü nedeniyle boğulmakta olan bu muhteşem koyun böyle bir marina yükünü kaldırmayacağı gerekçesiyle protestolar yapmış, davalar açmışlardı. Çevre Bakanlığı kasım ayında birdenbire bu projenin ÇED sürecini tek tarafı olarak sonlandırdığını açıkladı. 15 gün geçti, geçmedi. Selimiye'de MUÇEV iskelesine 300 metre mesafede, sahibini bilmediğimiz Portmarin A.Ş. isimli bir şirketin 145 teknelik marina inşaatı için ÇED süreci başlatıldı. (4 adet 50 metrelik süperyat, 47 adet 20 metrelik, 94 adet 15 metrelik tekne.) Çökertme (Cinbükü) Koyu'ndaki bu marina'yı yapın, sonra da Selimiye Camii önündeki MUÇEV iskelesinin kapasitesini 2-3 kat artırın, Selimiye Koyu'nun 2-3 yıl içinde İstanbul Kurbağalidere kirlilik seviyesine dönüşmesini adım adım izleyin...

SON BOMBA: KNİDOS! İşte bu

Bodrum Güllük kent merkezinde halkı denizden koparacak marina projesi.

noktada isyan etmek istiyorum. Türkiye'de denizcilik, amatör denizcilik, deniz sevdası, mavi yolculuk gibi şeylerden söz edilecekse, denizde buluşulacak nihai nokta, zirve ya da siz her ne diyorsanız deyin: Knidos'tur!

Bomba gibi son haber hayatın tadını iyice kaçırdı: Kültür ve Turizm Bakanlığı Knidos Limanı'na el koymaya karar vermiş. Tüm dünya denizcilerinin Ege ve Akdeniz'in buluşma noktası olarak kabul ettiği Knidos Antik Limanı'nda bir yeni peyzaj düzenlemesi yapılacakmış. Limandaki restoran ve iskeleyi işletmekte olan Datça Belediyesi'ne tebligat gitmiş "Burayı kamulaştırıyoruz" diye. Datça Belediyesi'nin Aralık ayı son günlerinde yürütmeyi durdurma davası açtığı bir ören

yeri peyzaj düzenlemesi projesi' var. Avan (ön) proje dokümanında "Knidos'a seyir terasları, yürüme yolları, yeni bir kazi evi, mescit, tuvaletler, ören yeri tanıtım ofisi, gişe vs. gibi yapılar yapılacaktır" deniyor. Knidos'ta bu yapıların hepsi mevcut ve üstüne üstlük yakın zamanda tümü yenilendi. Knidos pınl pırl, hiçbir eksiği yok. Peki, 1. Derece Arkeolojik ve Doğal SIT olan bu bölgede ne gibi bir peyzaj yeniliği yapılacak?

Projede asıl şunlara bir yanıt var mı? 70'li yıllarda arkeolojik çalışmalarda oluşan hafriyat Askeri (Kuzey) Liman'a dökülmüş, burada kot yükselmiş, tekneler tarafından kullanılamaz hale gelmişti. 2018 yılında bu limanın tekrar deniz turizmine kazandırılması için bir proje yapıldı. Ama yıllardır sümen altında bekliyor. Bu konuda bir çalışma planlanıyor mu?

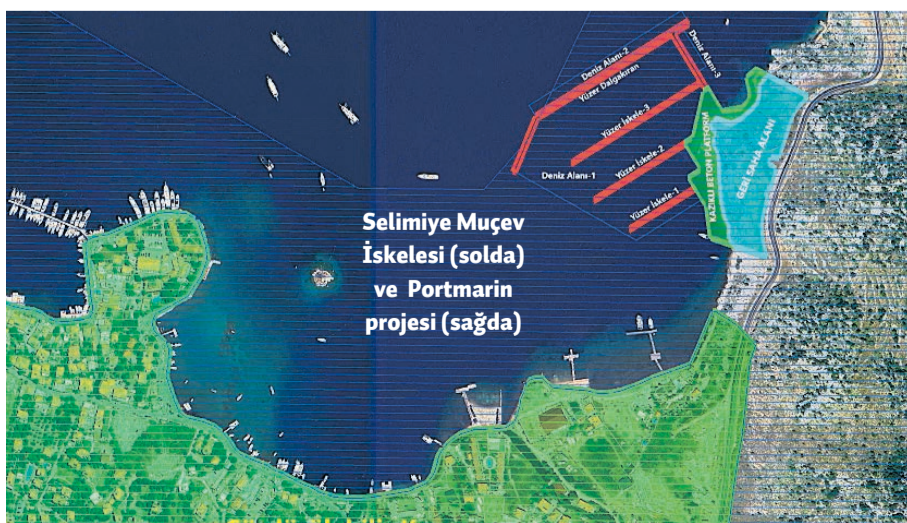
Bir de akçeli konular... Knidos iskelesi ve restoranı ciddi bir gelir kaynağı. Bu el koyma ile Knidos'taki restoran ve iskele MUÇEV A.Ş.'ye mi devrediliyor? Peki MUÇEV A.Ş. Knidos'u kime kiralamayı planlıyor? Dahası var... Mesela; denizciler için açık denizin tehditlerine karşı bölgedeki en önemli sığınak olan Knidos Limanı'na giriş ücretli mi olacak? Son 10 günlük haberler böyle... Daha Bozburun, Datça, Fethiye, Karacasöğüt, Urla, Sığacık marina ve iskele öykülerimiz de var. Yani... Kısacası... Diyecek sözcük bırakmadılar insanda... Sözü, 'Denizdelileri' vloger arkadaşımızın müşfik üslubuna teslim edip aradan çekilmek istiyorum.

BİR ÇÖZÜM VAR MI?

70'lerin sonunda Mülkiye'ye girdim. İlk yılın en önemli derslerinden biri mikroiktisat. Konulardan biri Cobweb (örümcek ağı) ya da

Göcek Ayten Koyu 'süper marina' projesi.

Selimiye Muçev İskelesi (solda) ve Portmarin projesi (sağda)

tuzak) Teoremi'ydi. Daha çok tarım ekonomisiyle ilgilidir. Mesela köylü bakar ki ayçiçeği iyi para getiriyor, ertesi yıl tüm köyler ayçiçeği eker. Tüm tarlalarda ayçiçekleri fişkırrır. Fiyatlar dibe vurur, hepsi batar.

Bizim memleketin marina-tekne denkleminde de bu kâbus yaşanabilir. Ama iki büyük fark var:

Birincisi marina yapmak toprağa tohum atmak kadar kolay değil. Ciddi bir yatırım söz konusu. İnşaat hem fiziki yapım aşamaları, hem de hukuki itirazlar, mahkemeler nedeniyle 1 mevsim değil, 5-6 yıl sürüyor. Yani batağa daha hayli zaman var.

İkincisi de bugünkü fiyat artışı trendi devam ederse, mevcut ya da yeni yapılacak marinalara bağlanacak tekne kalmayacak, çok sayıda tekne kelepirci fiyattan yurtdışına satılacak. Arada Rusya Ukrayna savaşı biterse, Rus oligarklar da Monaco, Portofino ve Ibiza'ya geri dönecekler.

Birdenbire Türkiye'nin çok fazla marinası ve az sayıda teknesi olduğunu göreceğiz.

Mesele şurada: Yeni marina inşa-işletme taliplilerinin tümü çok para kazanmak istiyorlar. Türkiye'deki teknelerin en aşağı yarısını oluşturan mütevazı amatör denizcilere yönelik hiçbir proje görmüyoruz.

"Marina yapayım, kent merkezinde olsun, yanına 7 yıldızlı otel yapayım, 2 de AVM ve 1 de A++ tatil sitesi ekleyeyim... 3 lira yatırıyım, ikinci yıl 13 lira kazanmış olarak, tüm kompleksi 33 liraya Kuveytililere satayım" gibi bir zihniyet.

Maalesef hükümet de, MUÇEV örneklerinde olduğu gibi aynı mantığın temsilcisi durumunda.

Bu durumda insan ister istemez "halkçı" muhalefet partisine umut bağlıyor değil mi?

TAM BİR HÜSRAN

Bu yıl CHP yönetimindeki Çanakkale ve Bozcaada limanlarının uyguladığı günlük bağlanma ücretleri (süpermarketten alışveriş ya da mazot almak için rihitime 15-20 dakika bağlanmaya bile 3-5 bin TL.) nedeniyle tüm amatör denizciler dellendi ve bu sosyal demokrat limanları boykot kararı aldılar.

Ama işin şahikası Bordo'da patladı. Bodrum Belediyesi, mütevazı amatör denizcilerin uçuk marina ücretleri karşısında son sığınma noktası olarak gördüğü balıkçı barınaklarında konaklayan amatör denizci teknelerine yüzde 200-300 zam yapma kararını ortalağa sızdırdı. Tabii büyük bir infial... Çünkü bu barınaklarda teknesini bağlayan mütevazı aileler çoğunlukta.

Ama işin şahikası Bordo'da patladı. Bodrum Belediyesi, mütevazı amatör denizcilerin uçuk marina ücretleri karşısında son sığınma noktası olarak gördüğü balıkçı barınaklarında konaklayan amatör denizci teknelerine yüzde 200-300 zam yapma kararını ortalağa sızdırdı. Tabii büyük bir infial... Çünkü bu barınaklarda teknesini bağlayan mütevazı aileler çoğunlukta. Arkadaşımız Gani Müjde bu insanların derdine tercüman olmak istedi. Twitter hesabından "Marinalar, devlet kurumları, marin tamirciler ve şimdiki sosyal demokrat belediyemiz amatör denizcileri silkeleme kararı almış. Barınak ücretlerine yüzde 300 zam. İnsaf be kardeşim!" mealinde bir mesaj yayınladı.

Ortalık birbirine girdi. Standart troll yanlıları şu minvalde: "Hocam millet emekli maasına yüzde kaç zam var derdinde, senin tek derdin ise marinalar ve tekne bağlama ücretleriyim, keh, keh, keh..."

Gani Müjde de alta mı kalacak? El-cevap: "Yazdığım tweet'in altına üşüşüp 'derdine sokayım', 'vay be ne dertler var' diyen denizcilere yanıttım: Denizcilğin sadece zengin hobisi olduğunu sanmak, düpedüz öküzlüktür."

"SİLKELEME" İLGİNÇ BİR TEŞBİH OLMUŞ

Peki Gani Müjde haksız mı? "Tekne alırsan denizin bedelini her gün misliyle ödersin. Cennetin ortasına 4 tekerli tiny house kondurursan mazlum sayılır, bir de teşvik alırsın."

Bu mudur olay?... Amatör denizcilik yok etme yönündeki bu çarpıklıklar umarız olası bir CHP yönetiminde düzelir diyoruz. Sonra Bozcaada Belediyesi'nin farklı rihim ücretleri karşısında ağzımız açık bakakalıyoruz. Türkiye'deki metrekare başına en pahalı marinaların CHP'li İBB İstinye ve Tarabya marinaları olduğunu unutuyoruz. Hadi diyelim ki bunlar Boğaziçi yalısı gibi marinalar.

Peki Antalya'dan İstanbul'a tüm mavi kıyıları kaplayan CHP'li halkçı belediye yönetimleri neden mütevazı, eşitlikçi, paylaşımcı, Türk insanını denizle tanıştıracak projeler üretmiyorlar.

Mesela sadece Bostancı'dan Tuzla'ya kadar uzanan kıyı şeridinde bile, bugünkü ücret çarpıklığını altüst edecek 5 bin teknelik, sınırlı hizmet sunan amatör denizci barınakları yapılabilir.

20-30 yıl kadar önce Teoman Arsay'ın yönetimindeki Amatör Denizcilik Federasyonu tarafından Yeşilyurt-Ataköy arasındaki Baruthane Koyu için 3 bin teknelik bir amatör denizci barınakları projesi yapılmıştı.

Yetkililere de sunulmuştu. Sadece iskeleler, tekneler, su-elektrik ve güvenlik...

AVM, marin market, marin restoran, yetkili marin servis, refit, marin konfeksiyon, marin malzeme vs. yok. Yani... Minimum maliyet, minimum tekne bağlanma ücreti. Bir amatör denizcilik cenneti. Hatırlayan ya da düşünen var mı? •

BODRUM TURGUTREİS'TEKİ SAHİL GÜVENLİK LİMAN İNŞAATINA MAHKEME DUR DEDİ

ESEN DOLMA
esen@gazeteoksijen.com

Muğla'nın Bodrum ilçesine bağlı Turgutreis'te yaklaşık iki hafta önce Sahil Güvenlik limanı inşaatına başlandı. Bodrum Belediyesi ve bölgede yaşayanlar yarımadanın en uzun yürüyüş ve sahil hattının kapanacağı, halk plajına erişimin engelleneceği ve buna bağlı olarak bölge turizminin de olumsuz etkileneceği gerekçesi ile projenin yerine itiraz etti. Projenin iptali için açılan dava Danıştay'da devam ederken bölge sakinlerinden 83 yaşındaki Mete Birol, acil tıbbi müdahaleye ihtiyaç duyulması halinde dışarı çıkamayacağını ve ağır tonajlı araçların evinin temelini zarar verdiği iddiasıyla 27 Aralık tarihinde Bodrum 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurarak 'dar yaya yolu niteliğindeki alandan kamyon geçişlerinin önlenmesi için ihtiyati tedbir kararı verilmesini' talep etti. Mahkeme ise başvurudan 3 gün sonra 30 Aralık tarihinde talebi haklı bularak kamyonların yolu kullanmasını yasakladı.

Acil bir durum olursa!

Kararın alınmasını sağlayan 83 yaşındaki Mete Birol, iş makinelerinin eve giriş çıkışları engellediğini söylüyor: "Burası, hatta yandaki Sahil Güvenlik binasının olduğu yerler hep babamandı. 1980'de taşınmazımın bulunduğu yere ev yaptım. O zamandan beri, 45 yıldır da burada yaşıyorum. Birkaç yıl önce yan tarafa Sahil Güvenlik binası yaptılar, şimdi de liman inşaatına başladılar. Her yer toz toprak içinde. Çukurlarla dolu yolda yürümek imkansız hale geldi. Ayrıca ben 83 yaşındayım. Yolum bu halde günlük ihtiyaçları karşılamak için dışarı çıkmakta bile zorlanırken acil bir şey olsa, başıma bir şey gelse ne yapacağım? Ambulans bile sokağa giremez..."

Birol, inşaat kamyonlarının evinin temelini zarar vermiş olabileceğini de ekliyor: "Sahile doldurdukları büyük kayaları taşıyan ağır tonajlı kamyonlar her geçtiğinde ev, sanki 5 büyüklüğünde deprem olmuş gibi sallanıyor. Bir jeoloji mühendisi evin temelini bile hasar almış olabileceğini söyledi."

"Ambulans çağırırsak sokağa giremeyecek"

Bodrum Turgutreis'te yapımına başlanan Sahil Güvenlik liman inşaatına mahkeme kararıyla iş makinesi girmesi yasaklandı. Mahkeme tarafından 3 günde alınan kararda, bölgede yaşayanların 'acil tıbbi müdahaleye ihtiyaç duyulması halinde dışarı çıkmasının an itibarıyla imkansız olduğu' gerekçesi etkili oldu

28 otel etkilenecek

Askeri liman inşaatına başlanan alanın 1 kilometre kuş uçuşu mesafesinde sağ ve sol aksta bir adet marina, kum tutucu mahmuzlar, dolgu alanı ile 28 adet 4 ve 5 yıldızlı otel, apart otel, butik otel gibi konaklama tesisleri bulunuyor. Bu bölgedeki turizm yatak kapasitesi yaklaşık 7 bin. Askeri liman ise turistlerin, oteller bölgesinden Turgutreis Çarşısı içine yürüyecekleri bölgenin tam ortasında kalıyor.

Projeye 50-60 metre mesafede bir apart otel işleten Şevket Tutkan "Turgutreis'te başka halk plajı yok, başka yürüyüş yolu yok. Önümüzdeki sezon başladığında sa-

Mete Birol

Yapımına başlanan Sahil Güvenlik Limanı projesinin 141 bin metrekaresi denizi, 20 bin metrekaresi ise karayı kapsıyor. Projeye göre mendirek yapımı için denizin doldurulması gerekiyor ve bu kapsamda yaklaşık 50 bin kamyon seferi yapılması öngörülmüyor. Kamyonların inşaat alanına ulaşabilmesi için sahil yolunu kullanması şart.

SEDAT CENİKLİ
hil kapanmış olacak. O zaman oteli kapatıp eve mi çevireceğiz? Yüzecek veya yürüyecek yer kalmayacağı gibi izleyecek bir deniz manzarası da kalmayacak, önümüz kapanacak. Hadi turistten de vazgeçtik, çoluğumuz çocuğumuz nerede denize girecek?" diyerek projeye karşı çıkıyor. Bahçelievler Mahallesi Muhtar Fatma Akalan ise "Kuruma değil konuma karşıyız" diyerek bölgenin en yoğun yerlerinden birine askeri liman yapılmasına karşı olduklarını söylüyor.

Sözleşmelere aykırı

Projeye karşı bir başka itiraz nedeni ise Akdeniz'e özgü endemik tür olarak sınıflandırılmış ve mutlak koruma altında olan 'Posidonia Oceanica' yani deniz çayırlarına zarar verecek olması. Türkiye'nin de taraf olduğu Barcelona Sözleşmesi kapsamında deniz çayırları, öncelikli habitat kabul ediliyor. Bodrum Kent Konseyi'ne göre şu an uluslararası sözleşmeye de aykırı olarak inşaat başlanmış durumda.

Aynı bölgede deniz çayırlarına yönelik haritalandırma çalışması yapan deniz biyoloğu Dr. Mert Gökalgı ise bu büyüklükte (yaklaşık 141 bin metrekaresi), direkt deniz çayırlarının üzerine yapılacak bir dalgakıran inşaatının Turgutreis sahili ve Bodrum'daki deniz çayırı varlığı için büyük bir hata olacağını söylüyor. "Geçmişte alanda La Blanche Oteli dalgakıranına müdahale edilmeyerek ve anıtma derin deşarj hattının hatalı döşemesine izin verilerek çayır havzalarına büyük hasarlar verildi. Bu alan Bodrum'daki en büyük Posidonia havzalarından biri ve bu büyüklükteki bir inşaatın hem çayır havzalarına hem de deniz ekosistemine, dolayısıyla Turgutreis kıyılarına etkisi negatif olacak."

Dava beş yıldır sürüyor

Söz konusu plana Bodrum Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü 23 Ekim 2019 tarihinde itiraz etti. Bakanlık itirazları uygun görmeyerek "bahse konu planın kesinleştirildiği ve planlara ilişkin uygulamaya dair işlemlere başlanabileceği"ni bildirdi. Belediye ve TMMOB bunun üzerine liman inşaatının durdurulması istemiyle dava açtı. Ancak dosya şu an Danıştay'da. •

İstanbul'da balıkçılar yarın yokmuş gibi avlanıyor

İstanbul Boğazı lüfer, çinekop ya da sarıkanat avlamak üzere ağlarını denize atmış gırgır tekneleriyle dolu. Oysa balıkların göç edip üremeyebilmeleri için bu teknelerin 24 metre derinlikten sığ sulara avcılık yapması yasak, ceza ise 300 bin liradan başlıyor. Ancak tekneleri yasak bile durduramıyor

TALİA BOŞNAK
taliabosnak@gazeteoksijen.com

İstanbul Boğazı son dönemde balıkçı teknelerinin işgali altında... Lüfer, çinekop ve sarıkanat için ağlarını mavi sulara bırakan teknelerin kıyıya birkaç metre mesafede bile avlanmaları ile onlarca teknenin adeta Boğaz'ı kapatması dikkat çekiyor. Bu manzarayı görenler ise "Böyle vahşice avlanma mı olur, bu işin bir kuralı yok mu?" diyor. İşte bu soruyu İstanbul Üniversitesi, Su Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Abdullah Ekrem Kahraman'a sorduk...

Prof. Dr. Kahraman önce kıyıya yakın avlanma ile ilgili 24 metre kuralı olduğunu söylüyor: "Marmara Denizi'nde, Prens Adaları çevresi, doğalgaz dolmuş tesisleri ya da askeri bölgeler gibi bazı özel alanlar hariç avcılık serbest. Fakat, endüstriyel avcılık yapan yani 12 metreden büyük gırgır teknelerinin 24 metre derinlikten sığ sulara avcılık yapması yasak. Çünkü, balıkların üreme ve beslenmeleri çoğunlukla kıyısız alanlarda, aynı zamanda göç ederken de kıyılardan geçiyorlar. Dolayısıyla 24 metre sınırı gırgır teknelerini kıyılardan korumak için uygulanıyor. Öte yandan, Türkiye'de kural Avrupa'ya göre biraz daha esnek, nitekim Avrupa Birliği'nde derinlik sınırı 50 metre olarak belirlenmiş. Aradaki farkın sebebi ise kıta sahanlığımız. Bizim sularımız daha sığ. Eğer 50 metre kuralı koysaydık, balıkçılara av yapacak yer kalmazdı."

Kahraman, gırgır teknelerinin uyması gereken ağ derinliği kuralını da açıklıyor: "Teknelerin 90 kulçağı yani 164 metreden daha fazla olan ağları kullanması yasak.

Fakat, bu noktada yasaların öngörmediği, pratikte kaşılaştığımız bir sorun ortaya çıkıyor. Balıkçı örneğin 40 metre derinlikte, 164 metre ağ atıyor. Dolayısıyla donanımızda çelik mapaların da olduğu ağın bir kısmı aşağıda toplanıyor, aynı

trol ağlar gibi dibi tarıyor, habitata zarar veriyor."

Denetlemek zor

Peki denetleme nasıl? Kahraman, denizde denetlemelerin karadan çok daha zor olduğunu söylüyor ve ekliyor: "Ağların denetlemesi ancak karada yapılabilir.

Fakat derinlik sınırına uymayan tekneler sahil güvenlik, deniz polisi, il tarım ve orman müdürlüğünün denetleme tekneleri tarafından kontrol ediliyor. Fakat bu noktada, 'Ağ'ı açtıktan attık, akıntı bizi

sürükledi' gibi, kimi zaman gerçek kimi zaman gerçek dışı itirazlar yapılıyor. Bu durumda uygulayıcının inisiyatifine göre para cezası kesiliyor. Deniz denetleme konusunda karadan daha karmaşık." Kesilen para cezası ise 300 bin TL'den başlıyor, teknenin büyüklüğü, tayfa sayısı, teknenin demirlediği yer gibi birçok faktöre göre artıyor, ruhsat iptaline kadar gidebiliyor. Öte yandan, Kahraman'a göre bu iki kurala uyulsa bile yapılan yoğun avcılık balık türlerinin geleceğini tehlikeye atıyor: "İklim değişikliği veya denizlere dökülen atıklar gibi farklı birçok faktöre, bir de yoğun avcılık ekleniyor. Gırgır tekneleri

KENAN BULUTÖĞÜ
nisandan eyleme av yaşağında paydos ediyorlar. Fakat daha küçük tekneler ya da oltayla avlananlar devam ediyor. Bunun balık stoklarına yarattığı baskıyı da pas geçemeyiz. Örneğin Avrupa'da kamusal alanda istediğiniz yerde balık tutmak yasak, bunun için özel alanlar tahsis ediyor, bizde hiçbir denetleme yok. Balıkları göç ederken yakalıyoruz. Beslenmelerine, üremelerine engel oluyoruz."

Göç yollarında yakalıyoruz

Kahraman, balıkların göç yolunu ve nerelerde yollarını kestiğimizi bir örnekle açıklıyor: "Lüfer, palamut, istavrit, bunlar mevsimsel göç yapan balıklar. İlkbaharda, beslenmek ve yumurtlamak üzere, ana-vasıya dediğimiz Ege'den Karadeniz'e göç ediyorlar. Ardından sonbaharda katavaşyaya geçiyor, yani Karadeniz'den Ege'ye dönüyorlar. Bu göçler esnasında kullanılan yol ise, İstanbul Boğazı, Marmara Denizi ve Çanakkale Boğazı'ndan oluşan biyolojik koridor. Biz bu koridorda onları kontrolsüz bir şekilde avlarsak, balıkların nesli riske giriyor. Örneğin, lüfer kasım ortasından aralık başına kadar Karadeniz'den Ege'ye göçünü tamamladı. Bir kısmı kışlamak için Marmara'da kaldı, bir kısmı Ege'ye geçti. Normalde şu an lüfer sezonundayız, fakat bu yıl lüfer bol değil. Daha çok çinekop, sarıkanat çıkıyor." •

Oksijen'in notu: TÜİK'e göre 2023 yılında toplam 387 bin 115 ton balık avlandı. Hamsinin 273 bin 915 ton ile en yüksek miktarda avlanan balık olduğu görüldü. Hamsiyi 45 bin 764 ton ile çapa ve 17 bin 311 ton ile sardalya takip etti. Fakat uzmanlar avlanan toplam balık kilosunun TÜİK'in verdiği sayının 3 katı olduğunu söylüyorlar.

Yeni rekorumuz

2024'ün son haftasına bir rekor haberiyle girdik. İnsan yapısı bir cisim, ilk kez saniyede 192 (saatte 690 bin) kilometre hıza ulaştı. NASA'nın Parker Güneş Sondası (PSP) adlı uzay aracı, kendisine ait olan eski rekoru geliştirmiş oldu.

PSP, adı üstünde, Güneş'i incelemekle görevli bir araç. Güneş Dünya'dan "sadece" 150 milyon kilometre uzakta, Satürn ve ötesindeki gezegenlere mesafemiz ise milyarlarca kilometre ile ölçülüyor. Bu nedenle PSP'nin "uzaklık rekoru" konusunda bir iddiası yok; o unvan Jüpiter ve Satürn'e şöyle bir göz attıktan sonra rotasını başka yıldızlara çeviren Voyager 1'e ait. 47 yıldır bozulmadan çalışan mühendislik harikası Voyager 1'in bize uzaklığı şu an 25 milyar kilometre civarında ve artıyor. Hızı ise PSP'nin rekor hızından çok daha az; giderek de azalıyor.

Zorlu tepeleri aşmak zorunda

Uzay rotalarını gözünüzde canlandırmak istiyorsanız her gök cismini bir dağ veya bir yokuş olarak düşünün. Mesela aracınızı Dünya'dan uzaya çıkarmak istiyorsanız onu yokuşun dibinden yukarıyla öyle hızla fırlatmalısınız ki tepeyi de aşmış gökyüzüne ulaşmalı. Diyelim ki bunu becerdiniz; aracınız uzayda, Dünya ile aynı yörüngede Güneş'in çevresinde dönüyor ve canınız başka bir yere gitmek istiyor. Şimdi Güneş'in çekim alanını temsil eden (Dünya'nınkinden çok daha dik) bir yokuşla baş etmeniz gerekiyor. Eğer Voyager 1 gibi Güneş'ten uzağa gitmeye niyetliyseniz bu sefer bu "dağ"ı aşmanızda yetecek, (Dünya'dan kaçmak için gerekenden daha yüksek) bir hızla ihtiyacınız var. O nedenle gezegenler arası keşif araçları sıradan uydulardan daha büyük roketlerle taşıyor. Bu "yokuş" benzetmesi, Voyager 1'in (yukarı doğru tekmelenen bir top gibi) giderek yavaşlamasını da açıklıyor. (Yine de vaktiyle onu öyle "tekmelemişiz" ki bu hız Güneş'in çekim alanından kurtulmasına yetecek.)

Fren olarak roket kullanıyor

Bu mantıklı insan Dünya'dan Güneş'e ulaşmanın hiç de zor olmadığı sonucuna varabilir tabii. Ne de olsa yokuş aşağı yuvarlanıyorsunuz! Tepeden inerken "bedavaya" hızlanıyorsunuz. Ne var ki, burada bir incelik var. Eğer amacınız Güneş'e düşmek (veya onu az farkla iskalayıp geldiğiniz gibi yıldırım hızıyla yanından geçip aksi yönde uzaklaşmak) ise elbette öyle paldır küldür gidebilirsiniz. Fakat PSP gibi uzay araçlarının amacı Güneş'in yakınına kadar sokulmak ve onu

Cem Say

twitter: @say_cem

uzun uzun incelemek. Bu da uzaklara giden sondaların aksine fren yapmalarını gerektiriyor; yani onlar da (bu kez yavaşlamak için) çok büyük roketlere gereksinim duyuyor. Yine de Güneş'in devasa kütleli nedeniyle araç ona yaklaştıkça coşuyor; bu nedenle hız rekorları tam da sonda yörüngesinin yıldızımıza en yakın noktasında kırılıyor. PSP 24 Aralık'ta Güneş'e 6.1 milyon kilometre yaklaşarak bu konuda da tarih yazdı yani.

Bu rekorlar uzunca bir süre kırılmayacak. PSP nihai yörüngesine oturdu; o bölgeye başka bir araç gönderilmesi de henüz planlanmıyor. Sonda bir yıl kadar daha ölçümlerini sürdürecektir. Fakat bulguların Dünya'ya göndermek için antenlerini bize doğru çevirmekte kullanacağı yakıt eninde sonunda tükenecek; PSP bize bilgi veremeyecek hale gelecek. Yörüngesindeki hızı Güneş'in çekimini tamamen dengelediği için "düşme" veya "kaçma" şansı yok. Bir milyar yıl boyunca yıldızımızın çevresinde dönecek de dönecek.

Bir milyar yıl! Biz insanların imal ettiği bir cisim, bir milyar yıl boyunca uzayda süzülecek. Bundan bir milyar yıl önce Dünya'da hiç insan yoktu. Hiç memeli de yoktu. Hiç hayvan da yoktu. Hiç bitki de yoktu. O zamanki atalarımız pek bir şeye benzemiyordu.

1 milyar yıl oralarda gezecek

Astronomik ölçekte düşünülüyordu insanlık, önemsiz bir yıldızın küçük gezegenlerinden birinde son zamanlarda ortaya çıkan ve hızla yayılan bir tür salgın; yukarıda örneklemediğim birkaç makine (ve Ay civarında dolaşan 24 kişi) haricinde gezegenin dışında da kayda değer bir etki gösterebilmiş değil. Acaba bu ilginç canlılar kendi kendilerini yiyip bitirecekler mi? Şimdiye kadarki performansları çok göz doldurmuyor ama yine de içlerinden bazılarının parlak zekâ belirtileri göstermesi, kısıtlı yaşam sürelerine rağmen evrenin geçiminden kendi varoluşlarının sırlarına varıncaya dek birçok bilmeceyi çözmelerine yarayan bir düşünme ve inanç güncelleme sistemi icat etmeleri, son zamanlarda da kendilerinden daha zeki makineler yapmaya girişmeleri ilginç. Akıllarını başlarına devşirmeye karar verirlerse neler yapabileceklerini düşünmek heyecan verici. Bir milyar yıl sonra bir yerlerde torunlarımızın olup olmayacağını bu karar belirleyecek.

Yeni yılınız kutlu olsun. •

Her gün kahve ve çay içmek baş ve boyun kanseri riskini azaltıyor

14 ayrı araştırma ve 25 bin kayıt üzerinden derlenen yeni bir çalışma, her gün dört fincandan fazla kafeinli kahvenin baş ve boyun kanseri riskini yüzde 17 azalttığını ortaya koydu

Çayda ise ilginç bir durum var. Bir fincan çay alt boğaz kanserinde yüzde 30'luk risk düşüşüyle ilişkilendirildi ancak fazlası, gırtlak kanseri riskini yüzde 38 artırıyor olabilir

EVİRİM AĞACI

Çağrı Mert Bakırcı

cmb@evrimagaci.org

Sürekli çay ve kahve içmenin faydaları ve zararlarıyla ilgili haberler çıkıyor ve bunların bir kısmı gerçekçi, diğerleri ise zayıf bulguların abartılması sonucu elde edilen haber manşetleri. Ama bugün bunlara neden bir yenisini katmayalım ki diye düşünerek, geçtiğimiz günlerde yayınlanan ve çay-kahve tüketiminin baş-boyun kanseriyle (veya İngilizceden kısaltmasıyla "HNC" ile) olası ilişkisini gösteren yeni bir makaleyi size anlatmak istedim.

Bu makalenin ciddiyetini anlamamız açısından en baştan söylemekte fayda görüyorum: Yayınlanan yeni çalışma, bir "havuz analizi" (ki bu analiz, International Head and Neck Cancer Epidemiology yani INHANCE Konsorsiyumu çatısı altında toplanan 14 farklı vaka-kontrol çalışmasını kapsıyor). Yani bulgular, ciddi anlamda geniş bir veri yığınının bir bütün olarak incelenmesiyle elde edildi. Araştırmayı yürütenler, 9 bin 548 kanser vakası ve 15 bin 783 kontrol üzerinde çalışarak, kahve ve çay tüketiminin sadece genel HNC riskini değil, aynı zamanda bu kanserin daha incelikli alt türlerini de nasıl etkileyebileceğini derinlemesine incelediler.

En sık görülen yedinci kanser türü

Baş ve boyun kanseri, kulağa çok bilinmeyen bir hastalık gibi gelse de aslında dünyada en sık görülen yedinci kanser konumunda. Ağız boşluğundan gırtlaka, hipofarinksten orofarinkse kadar uzanan pek çok doku ve organı ilgilendiriyor. Ağız boşluğu, çiğneme ve konuşma için hayati; gırtlak, nefes alıp vermeyi ve ses tellerimizi korumayı sağlıyor; orofarinks ve hipofarinks ise yutma mekanizmalarımızın büyük bir kısmını kontrol ediyor. Bu bölgelerin her birinde gelişen kanser, farklı semptomlara ve prognozlara yol açabiliyor (ki bu durum, tedaviye de oldukça karmaşıktır). Bilinen en önemli risk faktörleri, tütün ve alkol tüketimi. Ancak kahve ve çay, uzun yıllardır "İyi mi geliyor, yoksa işleri daha da kötü mü yapıyor?" gibi tartışmaların merkezinde yer alan içecekler. Bu nedenle de (hem sosyal medyada hem de daha geleneksel medyada) pek çok hekim, beslenme uzmanı ve hatta sıradan kahve tiryakileri bile bu içeceklerin fayda ve zararlarını masaya yatırmaya meraklı.

Söz konusu yeni araştırma ise "kafeinli kahve" ile "kafeinsiz (decaf) kahve" arasında, hatta "çay" bağlamında da farklı sonuçlar elde edilmesini sağlayacak kadar ayrıntıyla sahip. Çalışmanın çarpıcı bulgusuysa şu: Günde 4 fincandan fazla kafeinli kahve tüketenlerin hem genel baş-boyun kanseri riskinde, hem de ağız boşluğu ve orofarinks alt türlerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir azalma yaşanıyor. Diğer bir deyişle, bu konsorsiyum çalışmasına göre kahve tiryakiliği, bazı kanserler bakımından

lehinize işliyor olabilir.

"Kafeinsiz kahve için aynı şeyi diyebilir miyiz?" sorusuna da kısmen olumlu bir yanıt var: Bu çalışmada, kafeinsiz kahvenin özellikle ağız boşluğu kanseri riskini düşürme açısından kayda değer bir etkisi olduğu tespit edildi. Kimi katılımcılarda, günde yarım fincan bile içmeler ağız boşluğu kanseri riskinde bir azalma eğilimi görüldü.

Tabii hem kafeinli hem de kafeinsiz kahvenin benzer etkiye sahip olması kafanızı karıştırmış olabilir. Çünkü bu, pozitif etkiye sebep olan şeyin kafein olmayabileceğine işaret ediyor ve daha ziyade bu koruyucu etkinin, kahvenin kendisine has polifenol veya benzeri biyokimyasal bileşenlerden kaynaklandığını düşündürüyor. Ne yazık ki araştırmada kahvenin hangi bileşenin bu koruyuculuğu sağladığı tespit edilemedi. O nedenle de araştırmacılar, hem bu sorunun yanıtını bulmak, hem de farklı coğrafyalardaki insanlarda kahvenin koruyuculuğunun farklı olmasının ardında yatan sebepleri anlamak için ileride daha çok çalışma yapılması gerektiğini söylüyorlar. Çünkü ister kafeinli olsun, ister kafeinsiz olsun, "kahve" dediğimiz içeceğin içinde klorojenik asitler, kahweol, cafestol, trigonellin gibi binbir çeşit kimyasal var ve bu kimyasalların bir kısmının insan vücudunda antioksidan ve antikanser etkilere sahip olabildiği biliniyor.

Bulgular heyecan verse de kesin yargıya varmak yerine yeni araştırmaları beklemek lazım. Bunların ötesinde, kahve ve çayın etkilerini anlamak, moleküller düzeydeki süreçleri de incelemeyi gerektiriyor

Çay söz konusu olduğunda ise işler biraz daha karmaşık. Çalışmada, bir yandan günde bir fincanı geçmeyen çay tüketiminin hipofarinks kanseri riskinde anlamlı bir düşüşe, hatta genel HNC riskinde hafif bir azalmaya işaret ettiği görüldü. Diğer yandan, günde 1 fincandan fazla çay içenlerde gırtlak (larinks) kanseri riskinde azalmaya değil, artışa rastlanıyor. Bu, tabii ki ilk bakışta şaşırtıcı gelebilir. Çünkü çay, özellikle Uzak Doğu'da (ve tabii ki Türkiye'de) sık sık "koruyucu" olarak lanse edilen, kansere karşı adeta kalkanmış gibi görülen bir içecek. Nitekim geçmişte, yeşil çay ve pek çok polifenol kaynaklı içeceğin kanser türlerinde olası faydalarına işaret eden çok sayıda meta-analiz mevcuttu.

Bu çelişkiyi açıklamak konusunda akla gelen bir ihtimal, içilen çayın türü ve sıcaklığı olabilir. Çünkü çay deyince aklınıza "yeşil çay" gelebilir; ama Avrupa ve Amerika gibi bölgeler-

KAFEİNSİZ KAHVE

ağız boşluğu kanserinde riski

%25 azaltıyor

de tüketilen çay genellikle daha fazla okside edilmiş siyah çay oluyor. Dolayısıyla çayın menşei, demleme süresi, sıcaklığı, içine eklenen aromalar ve süt miktarı gibi pek çok değişken, bazen işin içine gastroözofageal reflü veya yutak mukozasının hasan gibi meseleleri de sokabiliyor. Sıcak içeceklerin (ki bu durum bazı araştırmalarda "aşırı sıcak" olarak belirtiliyor) baş-boyun kanseri riskini artırabilmesi de ayrıca akılda tutulması gereken bir etken. Araştırmacılar da "coğrafi farklar ve farklı çay işleme yöntemleri" hususunda daha büyük ve çeşitli veri setlerine gereksinim duyulduğunu vurguluyorlar.

Bölgeye göre bile fark gösterebilir

Bu çalışma, katılımcıların ağızdan olmayacak bir bölümü Avrupa ve Kuzey Amerika'dan geldiği için, bulguları "evrensel gerçekler" olarak almak yanlış olur. Örneğin Türkiye'de daha yaygın olan demli siyah çay kültürü, Orta Doğu'da yine yüksek sıcaklıklarda içilen çaylar, Uzak Doğu'da daha çok tüketilen yeşil ve oolong çay gibi çeşitler ya da Güney Amerika'da yaygın "mate çayı" bambaşka sonuçlara yol açabilir. Bilim insanlarının birçoğu, bu popülasyon farklılıklarını göz önünde bulundurarak çok daha geniş coğrafyalara kapsayan araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu kanısında birleşiyor. Tabii tek bir çalışma da kahve veya çay içermez "Bu iş kesin bitti, kanser riskim şu kadar azaldı!" ya da "Artık hiç çay içmemeliyim, yoksa gırtlak kanserine yakalanabilirim!" şeklinde bir karara varmamıza da yetmez. Bilimde "temkinli iyimserlik" her zaman vazgeçilmezdir, yani kahve ve çayla elde ettiğimiz bu bulgular heyecan verici olsa da kesin yargılara varmak yerine yeni araştırmaları beklemek lazım.

Bunların ötesinde, kahve ve çay gibi içeceklerin kansere etkilerini anlamak, moleküller düzeyindeki süreçleri de incelemeyi gerektiriyor. Antioksidan ve antiinflamatuar bileşenlerin serbest radikalleri durdurma, DNA hasarını hafifletme ya da hücre bölünmesini yavaşlatma gibi etkileri olabilir. Bazı bileşenler, potansiyel olarak tümör hücrelerinde apoptoz tetikleyebilir veya damar oluşumunu (anjijenez) frenleyebilir kabiliyetine de sahip. Ayrıca kafein ve teofilin gibi metilksantin türevleri, sinir sisteminden mide bezlerine kadar uzanan pek çok fizyolojik sistemi etkileyebilir. Açıkçası, basitçe "Günde 3 fincan kahve içince şu kadar koruyucu oluyor" demek, bu önemli meseleyi besleyen kompleksliği

göz ardı etmek olur. Maalesef birçok gazete manşetten verdiği haberlerde bunu yapmaya meyilli, biz bu hataya düşmeyelim. Bir diğer heyecan verici (ve bir o kadar da tedbirli olmamızı gerektiren) unsur, çalışmadaki tutarlı "doz-tepki" ilişkileri. Söylediğim gibi, günde 4 fincanı aşan kahve içmek, baş-boyun kanseri riskinde azalmayla ilişkililiken, günde 1 fincandan fazla çay içmekse larinks kanseri olasılığını yükseltebilir. Her iki içecekte de "belli bir tüketim miktarı" aşıldığında (kahvede 4 fincanın üstü, çayda 1 fincanın üstü) altta yatan bu biyokimyasal etkileşimler farklı yönlerde devreye giriyor olabilir. Hatta belki de tamamen alkol ve sigara tüketimiyle bir arada yürüyen karmaşık bir etkileşim söz konusu. Zira bu çalışma dahilinde, katılımcıların sigara, alkol, vücut kitle indeksi, eğitim düzeyi, meyve-sebze tüketimi gibi değişkenleri de mümkün olduğunca dikkate alındı. Fakat gerçek yaşamda "daha az sigara içen ama çayı kaynatarak içen" veya "hiç sigara kullanmayan ama kahveyi de soğumadan arka arkaya içen" katılımcıların sayısı arttıkça, etkiyi salt kahve veya çaya indirgemek zorlaşabiliyor.

Bu noktada, "O zaman kahve ve çay tüketimini en etkili şekilde nasıl düzenlerim?" diye merak ediyor olabilirsiniz. Elbette sağlıklı bir yaşam için tek bir altın anahtar yok. Ancak bulguları bir bütün olarak ele aldığımızda, kahveyi sevenler adına umut verici bir sonuç olduğunu söylemek mümkün. Tabii ki "Her şeyin fazlası zarar" şiarını göz ardı etmeyerek, kahveyi literatürde sözü edilen 3-4 fincan bandında tutmanın belli faydalar getirebileceği söylenebilir. Çaya gelince, eğer sürekli ve yüksek miktarlarda tüketiyor, üstelik de çok sıcak içiyorsanız, üstüne alkol ve sigara gibi faktörleri de ekliyorsanız, boğaz ve gırtlak sağlığını özellikle yakından takip etmek faydalı olabilir. Araştırmacıların kendileri, sıcak içeceklerle uzun vadede mukozanın tahriş olabileceğine ve bu tahrişin hücre bölünmelerini hızlandırabileceğine dikkat çekiyorlar.

Alışkanlıkları da göz ardı etmemeli

Sonuç olarak bu araştırmamızın bulguları, bilimsel bakış açısıyla hem yeni sorular doğuruyor hem de yıllardır "Çay-kahve ikilisi gerçekten de kanser riskini azaltabilir mi?" sorusuna daha güçlü bir ışık tutuyor. Sağlığın tek bir öge değil, tüm alışkanlık ve çevresel faktörlerin karmaşık bir ürünü olduğunu göz ardı etmemek lazım. Belli ki bundan sonraki dönemlerde, coğrafyamıza özgü içme alışkanlıklarının, farklı çay çeşitlerinin, sütü kahvenin mi yoksa sütsüz espressonun mu ya da siyah çayın mı etkili olduğu konusunda çok daha derinlemesine araştırılacak. İncelikle işlenmiş ve sayısız polifenol taşıyan bu içeceklerin, baş-boyun kanseri riskini nasıl etkilediğini anlamak da araştırmacıların önünde duran büyük bir meydan okuma olmaya devam edecek. Umarım yakın gelecekte yayınlanacak daha kapsamlı çalışmalarla bu bulmacanın eksik kalan parçaları da yavaş yavaş yerine oturur. Şimdilik "Sabah kahveni nasıl içsem?" diye soranlara verebileceğim yanıt "Aşırıya kaçmadan, yanına da sigara gibi sağlık riski kesin olan faktörleri katmadan, keyifle iç!" olur. Afiyet olsun! •

Bekir Ağırdir

bagirdir@gmail.com

Yeni yılda siyasetin fırsat alanı var mı?

Bireysel hayatlarında umutsuz ve çaresiz olan insanlar, dünyanın karmaşıklığı, Orta Doğu'nun sıcak savaşa dönüşmüş gerilimlerine bakarak istikrar ve "güçlü devlet" algısını içselleştiriyor ve onay veriyorlar

Bu siyasi iklim içinde iktidarın 2025 yılında erken seçim kararı vermesini gerektirecek koşullar yok henüz. Bugünden bakılınca 2025'te siyasette büyük bir değişim ve sıçrama beklemek gerçekçi görünmüyor

Geçen hafta dünyanın yarı nüfusunun sandığa gittiği 2024 seçimlerinin sonuçları üzerinden 2025'e bakmaya çalışmıştık.

Bu yılın ilk yazısında 2024'ün siyasi tablosu üzerinden ülkenin geleceğine dair siyasi olasılıklara bakmaya çalışacağız.

İktidarın 2024'te ekonomide yapmaya çalıştıklarına ve 2025'e etkilerine bakıldığında enflasyon ve işsizlik meselesinin süreceği öngörülebilir. Daha önemli iktidarın temel iki stratejisi ortaya çıkıyor. Birincisi sanayisizleşme politikalarında kararlı oldukları anlaşılıyor. Ticaret ve inşaat ile büyüme stratejisinin değişeceğine dair herhangi bir emare yok. İkincisi keyfi ihale ve özelleştirmelerle kayırma ve sermaye transferi politikalarında da bir değişiklik görünmüyor. 2024 yılı için ocak başında tespit edilen asgari ücrette süren enflasyona karşın Temmuz ayında düzeltme yapılmadan yıl sonuna gelindi. Yıl sonunda 2025 için belirlenen asgari ücret de emekçilerin ve kamuoyunun beklentisinin altında kaldı.

Ülkedeki ücret gelirlerinin yarısının asgari ücret seviyesinde seyrettiği bilindiğine göre gelir dağılımında bozulmanın süreceği ve iktidarın da bunu göze aldığı anlaşılıyor.

Eğitimde ve kamu istihdamına girişte fırsat eşitliğinin bozulmaya devam ettiği ilgililerin daha cüretkâr açıklamaları ve uygulamalarından da anlaşılıyor. Sağlık sistemi Yenidoğan Çetesi vakasında, özel sektörün sağlık hizmetlerindeki fiyatlama politikalarında gördüğümüz gibi denetimsizliğe ve keyfiliğe terk edilmiş durumda. Yargının asli görevi ise adalet dağıtmak ve sorun çözmekten çok muhalif kovalamaya dönmüş durumda.

İnsanlar umutsuz ve çaresiz. Özellikle genç kuşaklar yalnızca kendi gelecekleri için değil, ülkenin geleceği için de beklentisiz, umutsuz ve çaresiz.

(TABLO 1): Veri Enstitüsü'nün "Türkiye'nin Değişen Yüzü" araştırması bulgularına göre "Türkiye'de genel hayat şartları 5 yıl sonra daha iyi olacak" fikrine onay verenler 18-24 yaş grubunda yalnızca yüzde 24, 25-29 yaş grubunda yüzde 25, 30-39 yaş grubunda yüzde 26 oranında. Üçte bir oranındaki insanın ülkenin geleceğine dair bir beklentisi ve kanaati yok.

(TABLO 2): Bir başka bulgu, "Bu ülkede çocuk yetiştirilmez" fikrinde olanlar 18-24 yaş grubunda yüzde 47, 25-29 yaş grubunda yüzde 39, 30-39 yaş grubunda yüzde 39, 40-49 yaş grubunda yüzde 32.

2024 boyunca konuşulan TÜİK verilerinden birisi de bu bulguyu teyit ediyordu. TÜİK 2023 doğum istatistiklerine göre Türkiye'de toplam doğurganlık hızı kayıtlara geçen en düşük seviyeye geriledi. TÜİK'in verilerine göre 2001'de 2.38 olan doğurganlık hızı, yani bir kadının yaşama boyunca dünyaya getirdiği ortalama çocuk sayısı, 2023'te 1.51'e düştü.

Gençler gelecekte umutsuz oldukça evlenmek ve çocuk sahibi olmaktan

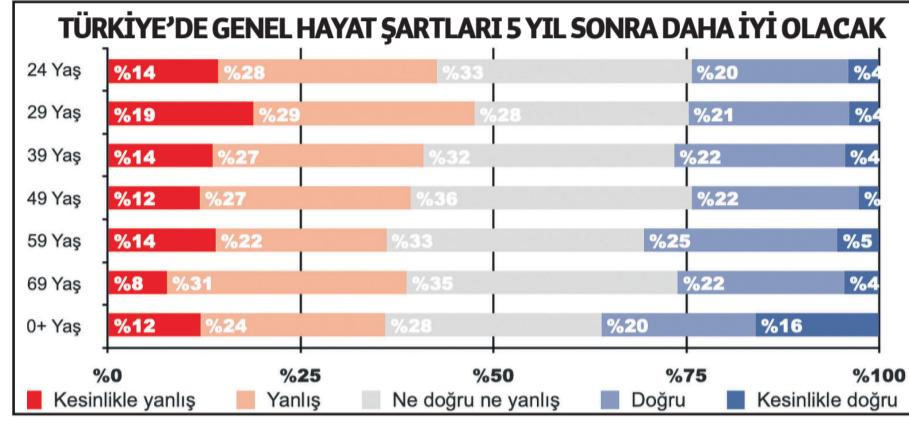
kaçınıyor oluyorken doğal olarak. Toplumsal psikolojideki bu durum yalnızca yaşam memnuniyeti gibi algıları ve beklentileri değil giderek doğrudan demografik sonuçlar da üretir hale gelmiş durumda.

Veri Enstitüsü bulgularına göre metropollerdeki 29 yaş altı her 5 gençten 4'ü bekar. Evlenme yaşı geriliyor, çocuk sahibi olma arzusu gerilerken çocuk sahibi olma yaşı büyüyor, hane demografileri değişiyor.

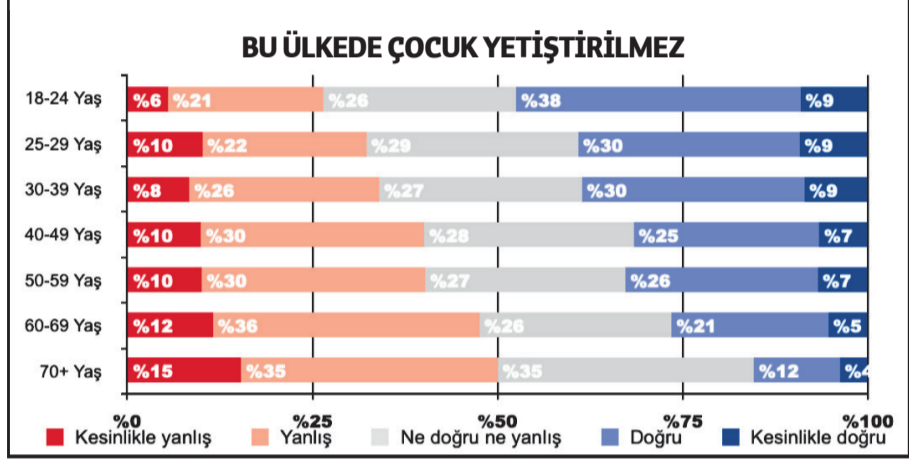
(TABLO 3): Daha da önemlisi ülkenin geleceğine güvensizlik ülkeye ve ortak yaşama olan duygusal bağlılığı altüst ediyor. Nitekim Veri Enstitüsü'nün bulgularına göre, "Gelecekte Türkiye dışında yaşamayı isterim" fikrine onay verenler 18-24 yaş grubunda yüzde 56, 25-29 yaş grubunda yüzde 49, 30-39 yaş grubunda yüzde 43, 40-49 yaş grubunda yüzde 35 oranında.

Ülkenin genç insanları ve bir bakıma enerjisi, yönetme ve değiştirme potansiyeli olan 50 yaş altı insanların büyük kısmı başka bir ülkede ve başka koşullarda yaşamı arıyorlar. Çünkü ülkenin sorunlarının çözüleceğine inançlarını kaybediyorlar. Giderek ortak yaşama arzu ve iradeleri eksiliyor. İlk bireysel savunma stratejisi olarak da evlenmekten, çocuk sahibi olmaktan kaçınıyor, başka bir ülkedeki yaşam fırsatını kollamaya geliyorlar. Bu ekonomi politikaları ile ekonomik sistemin sürekli kriz üretmesi kaçınılmaz görünüyor. Sürekli ekonomik kriz hali toplumun ekonomik politikalarına güvensizliğini artırıyor. Güvensizlik başta enflasyon dahil ekonomik krizleri daha da derinleştiriyor. Bu durum da yaşadığımız sarmal döngülerden bir tanesi.

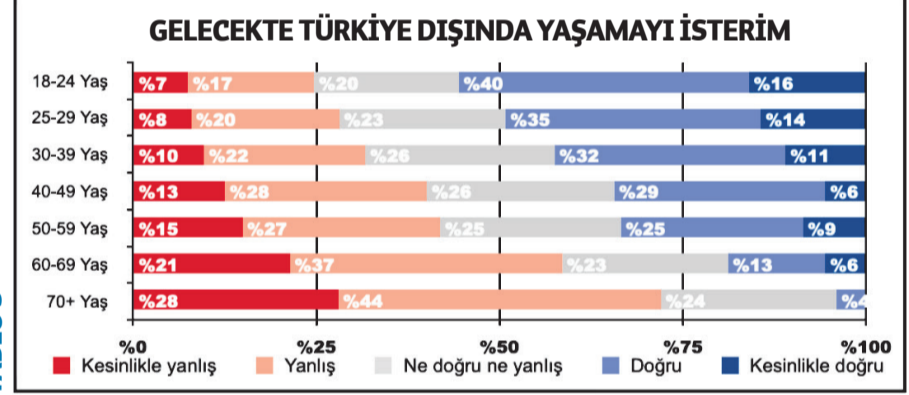
Görüldüğü kadarıyla hükümet gelir dağılımındaki bozulmayı ve derinleşen yoksulluğu doğrudan nakit yardımlarıyla kendine oy desteği satın alma döngüsüne çevirmiş durumda. Fırsat eşitsizliğine toplumsal rıza nasıl üretiliyorsa benzer biçimde sosyal yardımlarda ve hatta kamu hizmetlerine erişimde de toplumsal rıza bir bakıma zoraki üretiliyor. Bu sayede muhalefete geçen yerel yönetimler sıkıştırma, silkelme politikalarına zemin oluşturuluyor. Toplama deniyor ki "Sosyal yardımlardan yararlanmak istiyorsan, yerel hizmetlerde iyileşme istiyorsan, çocuğuna kamuda istihdam imkânı istiyorsan iktidara oy vereceksin."

TABLO 1

TABLO 2

TABLO 3

İktidar toplumsal rızayı her zaman zoraki üretmiyor. Aynı zamanda toplumun belirsizlikten kaçınma duygularını manipüle ederek istikrar vaadiyle üretiyor. Kimi zaman da toplumsal gururu, coşkuyu yükselten gelişmeler toplumsal rızayı inşa ediyor.

Nitekim dış politika alanı bir yandan toplumsal gururun yükseltilmesi diğer yandan da yeni bir milliyetçi dalganın inşasına zemin olarak karşımıza çıkıyor. Suriye'deki muhaliflerin harekâti ile başlayan ve Esad'ın ülkesinden kaçışı ile son bulan devrim dalgasının mimarlarından birisi olan iktidarın toplumsal desteğini artırdığı kamuoyuna yansyan

araştırmalarda gözleniyor.

Öte yandan muhalefetin çok ilgisini çekmediği gözlenen yerli askeri teknolojilerdeki atılım çabası da benzer biçimde hem toplumsal gururu besleyen hem de yeni bir milliyetçi duyguyu yükselişini üreten bir alan olarak önümüze çıkıyor.

Yalnızca 2024'te yapılan askeri teknoloji hamlelerini sıralayalım: Şubat'ta ilk yerli uçak gemisi konsept tasarımı aşaması başladığı ilan edildi. Yine Şubat ayında Milli Muharip Uçak ilk uçuşunu gerçekleştirdi. Martta ilk milli turbofan uçak motoru TF6000 ilk kez çalıştırıldı. Haziran'da Türkiye'nin ikinci astronotu Tuva Cihangir Ataserver uzay aracı ile yö-

rünge altı araştırma uçuşu gerçekleştirdi. Temmuz'da ilk yerli ve milli haberleşme uydusu Türksat 6A uzaya gönderildi. Ağustos'ta Reis Sınıfı denizaltılardan ilki hizmete başladı. Eylülde TUSAŞ Anka-3 ilk atış testini gerçekleştirdi. Ekimde HÜRJET ilk süpersonik uçuşunu yaptı. Yine ekimde TUSAŞ T625 Gökbey helikopterinin üretilen ilk modeli Jandarma Genel Komutanlığı'na teslim edildi. Giderek illere yayılan TEKNOFEST'lerle beraber düşünüldüğünde iktidarın oluşturduğu bir sınırlı güvenliği ve güçlü devlet stratejisi var, bu stratejinin de önemli bir bacağı yerli askeri teknolojiye yatırım. Diğer bacağı da toplumda yeni bir milliyetçi duyguyu yükseltecek iletişim stratejisi.

Bireysel hayatlarında umutsuz ve çaresiz olan insanlar, dünyanın karmaşıklığı, Orta Doğu'nun sıcak savaşa dönüşmüş gerilimlerine bakarak istikrar ve "güçlü devlet" algısını içselleştiriyor ve onay veriyorlar. Bu rıza ve onay yalnızca iktidarın politikalarıyla da oluşmuyor üstelik. Muhalefetin yeni bir umut inşa edememesinin de bir sonucu olarak iktidarın desteği bir seviyenin altına gerilemiyor. Çünkü muhalefet henüz siyasi gidişatı değiştirebilecek bir siyasi hamle üretilmiş değil.

Ekonomideki, eğitimdeki, sağlık-taki, yargıdaki ve asayişteki bozulma istikrar arayışı ve ulusal gururla ve de muhalefetin siyasetsizliğiyle şimdilik suni bir dengede duruyor görünüyor. Bu siyasi iklim içinde iktidarın 2025 yılında erken seçim kararı vermesini gerektirecek koşullar yok henüz. İktidar doğru veya yanlış ülkeyi yönetebiliyor, ihtiyacı olan yasal düzenlemeleri yapabiliyor. Bugünden öngörülemez dış dinamikler veya değişiklikler olmadığı sürece bu yıl içinde erken seçimi zorunlu kılacak koşulların oluşması beklenmez.

Öte yandan iktidarın hala Erdoğan'ın adaylığı meselesini çözmek gibi de bir meselesi var. Elinde de hala yeni bir milliyetçi cephe oluşturma oyun planı var. Muhalefetin geleneksel sağ ve muhafazakar partileri 2023 seçimlerinden sonra iritifa kaybediyorlar. İyi Parti genel başkan değişikliğine gitse de hala toparlanabilmiş değil. Saadet, Deva ve Gelecek partileri 2023 seçimlerindeki seviyelerini koruyabiliyorlar mı ya da bir sıçrama kapasiteleri var mı sorusuna da henüz bir cevap görünmüyor. Aksine bu partilerden ayrılmalar sürüyor. İktidar Meclis'te bir büyük sağ koalisyona anayasa değişikliği fırsatı denemek isteyebilir. Bunun için de hala zamanı var.

Bugünden bakılınca 2025'te de siyasette büyük bir değişim ve sıçrama beklemek gerçekçi görünmüyor. Yani 2025'te erken seçim beklemek ya da anayasa değişikliği beklemek rasyonel akılla ve iç dinamiklerden bakarak mümkün görünmüyor. Ama siyasi gerilimlerin de eksik olmayacağı, iktidarın yine, yeniden kutuplaşmaları zorlayacağı, muhalefeti çizdiği zihni çerçevenin içinde tutmaya devam edeceği öngörülebilir. Şimdilik 2025 siyasi gerilimi bol ama siyasi sonuçları olmayan bir yıl vaat ediyor gibi görünüyor.

Levent Erden

UYSA DA

yaıllmaya başlandı.

Bir yandan güç yeniden daha sert olarak tanımlanıp, otoriterleşerek merkezileşirken, öte yandan var olan tüm yapıların, hatta hayatın değişmesi söz konusu.

Ortada net olan tek şey belirsizlik. Olasılıkların sonsuza doğru eğilmesi; her gün başka bir yeniliğin diğerleri ile birleşip akıl almaz farklılıklar yaratması ya da daha yeni çıkmış olanların bile yerini alabilmiş olması mümkün.

Bırakın 3-5 seneyi, 2025 yılının ikinci yarısını bile kabaca da olsa öngörmek mümkün değil. Amerika'daki yönetim değişikliği, Suriye ve Ukrayna savaşlarının hangi uzlaşmayla biteceği ya da bitemeyeceği; Çin hatta Hindistan'ın hangi konudaki rekabeti hangi seviyeye taşıyacağı; bu arada dünyadaki toplam ekonomik dalgalanmanın farklı konularda farklı sonuçları... belirsiz. Buraları daha da belirsiz. Savaş, barış, ekonomi, enflasyon, güç, üretim, göç, bölgesel-empereyal

beklentiler, tükenmişlik, bıkkınlık, yaşlanma, heyecansızlık, kaygan kutuplaşma... iğnesiz pusulalar arasında aya sonu bile bilim kurgu gibi.

Oluru var mı?

Bütün bunlarla nasıl başa çıkılabilir? Olana bitene adaptasyon mu sağlanacak, boyun mu eğilecek? Soru bu kadar sade. Kalan seçenekler; bunlara hükmedip değiştirmek ya da karşı çıkıp ya var olanı geri getirmeye çalışmak ya da yepyeni yol önermek. Değiştirmek ya da yeni yol önerilemek için güçlü olanlarda yapı, güç, kaynak, yetenek ve istek gerekiyor. Zor. Hatta imkansızda yakın.

Adaptasyon ise karmaşık. "Bir organizmanın kendi habitatında daha iyi yaşanabilir hale geldiği evrensel süreç." Ama kelime karşılığı da "uyarlama", uyuma değil. Yani uymadığı ya da uyamadığı için sanayiye götürüp sağına soluna birkaç çekiç atıp uyar hale getirme. Roman, diziye, filme, başka dillere uyarlanıyor. İnsanın uyarlanması, bir şeyleri değiştirip özüne dokunmadan da yaşamını sürdürüp geliştirilebilir

hale gelmesi anlamını kazanıyor. Tam uymasa da, kendini olan bitene uydurmaya da uyarlayabiliyor.

Duruma uyarlanmak için esnek olmak gerekir. Sürekli öğrenip bilgilerini güncelleyip kendini yenilemek ve sonunda olumlu tutumlar geliştirmeyi gerektirir. Bu kadar büyük bir uyarlama dönüşüm gerektirir. Yepyeni hikayeler yazmak gerektirir. Şu andaki gücün, konforun, etki alanının ne olursa olsun.

Yoksa, olan bitenler, yapılanlar anlatılanlar dayatılanlar korkular karşısında büyük bir yasa sürüklenmek de mümkün. Bu durumda tüm yas yaratan durumlar gibi önce inkâr edilecektir. Sonra büyük öfke, isyan; sonra şöyle olsaydı, bu yapılsaydı pazarlıklar, başa çıkamadıkça depresyon ve sonunda kabullenme. Ya da başka bir algı ile boyun eğme. Boyun eğmek; yalnız, kimsenin elini uzatmadığı oluşan kötü koşullar karşısında bir şeyin değişip düzeleceğine dair tüm umutları yitirme, edilgen hale gelme demek. Boyun eğildiğinde ayakta kalmanın, varlığını sürdürmenin yolları yavaş yavaş tükenir. Kısa vadede bir

rahatlama getirirse bile sonra bütün çıkışlar tükenir.

Uyarlanma, adaptasyon, uyuma; boyun eğme değil, problemleri farklı ele alarak çözmeyi, sorunlar ve baskılar karşısında daha dayanıklı olmayı, algıyı derin tutup olayların değişikliklerini doğru anlamayı ve böylece uzun vadeli çözümlere yönelmeyi sağlar.

Şu anda gereken adaptasyon, uyum; hem teknolojik, hem yapısal, hem kültürel, hem psikolojik, hem de sosyal bütünlük açısından da ele alınmak zorunda.

Boyun eğmenin kaçış olmayacağı ortaya çıktı. Bütün siyasal, ekonomik, sosyal belirsizlikler altında insanın, kurumların, ülkelerin uyum ihtiyaçları, evrensel koşullar doğrultusunda sürekli evrilme zorunda. Uyum, doğada olduğu gibi evrimle koşut gidiyor. Becerilemediğinde yok olmak kaçınılmaz. Gelenle, gelişenle, dayatılanla, değişenle uyumun çaresi boyun eğmek yerine kendi uyum koşullarını oluşturmaktır. Gerekirse karşı çıkmaktır. Hem de hızlıca.

Uyuyor musunuz yoksa uyuyor musunuz? •

“Erdoğan çıkıp anlatsın bize 22 bin 104 lirayla nasıl geçinilir?”

Tandoğan Meydanı'nı hıncahınç doldurmuş çalışanlar, belki onlardan da fazla emekliler... Hepsi hayal kırıklığı içinde, hepsi umutsuz, hepsi kızgın... O meydana, en çok duyduğum söz şu oluyor: “Erdoğan anlatsın bize, 22 bin 104 liraya nasıl geçinilir?” Aralarından iki emeklinin sözleri ise içime işliyor. İzmir'den gelen 69 yaşındaki Hayati Ünlüönen, “Asgari ücretlide istikbal var. Daha onlardan oy alacaklar ya, onun için 5 bin lira zam yaptılar. Ama bize ‘Emekliler ölsün gitsin, biz de kurtulalım’ diye bakıyorlar. O 12 bin 500 lirayı da vermemek için uğraşıyorlar” diyor. Kilis'ten gelen 63 yaşındaki Tahire Kanat ise hem üzgün hem de kızgın: “Eşimden emekliyim. Elime geçen 12 bin 500 lira, herhalde 13 bin yaparlar! Erdoğan'a soruyorum, bu Kurban Bayramı'nda tavuk mu keseceğiz?”

Hacı Deniz Ünal

Abdullah Ünlü

35 yaşındaki Meryem Koç, çocuk gelişimi okumuş ama işsiz...

Mine Şenocaklı

minesenocakli@gmail.com

Asgari ücrete yapılacak zam oranına ilişkin tartışmalar sürerken, çalışanlar kadar emekliler, gençler, ev kadınları, zengin azınlık hariç hemen herkes nefesini tutmuş bekliyordu. Çünkü burası Türkiyeydi, Hollanda değil! Öyle çalışanların sadece yüzde 3'ünü ilgilendiriyordu asgari ücret! 17 bin 2 lira maaşa talim eden ve yoksulluk sınırının altında yaşayan 7 milyon kişi, o maaşın bir tık üstünde maaş alanlarla birlikte neredeyse ücretli çalışanların yüzde 70'i merak ve tedirginlikle zam oranının açıklanmasını bekliyordu. Beklentilerin en kötüsüyle karşılaştılar yeni yıl arifesinde! Yüzde 30 zam ve 22 bin 104 liraya ayın sonunu nasıl getirebileceklerini düşünüyorlar şimdi kara kara... Sadece onlar değil, 3 Ocak'ta açıklanacak zam oranını bekleyen emeklilerin morali de her zamankinden daha bozuk! Büyük olasılıkla zam yüzde 17 olacak ve onlar da açlıkla yüzleşmeye devam edecek.

İşte tüm bu olup bitenlere isyanını dile getirmek isteyenler Ankara'ya koşuyordu geçen cumartesi, ben İstanbul'dan uçağa binerken... Hepimizin rotası Ankara Tandoğan Meydanı, Yurttaş Birlikliği Platformu'nun düzenlediği 'Yurttaş Sesleniyor, Hakkımızı Alacağız' mitingine katılacağı.

ASGARİ ÜCRETLİLERLE EMEKLİLER OMUZ OMUZA!

Saat 11'e geliyor. Meydana doğru yürüyorum. Bakıyorum, art arda otobüsler yanaşiyor yol kenarlarına... Otobüsten inenlerin çoğu benimle aynı yöne doğru ilerliyor. Belli ki mitinge gelmişler. Şöyle bir bakıyorum, yaşlarından anlıyorum ki çoğu emekli. Hemen yanaşıyorum ikisinin yanına. İzmir'den gelmişler. Gece 23.30'da çıkmışlar yola, yeni varmışlar Ankara'ya... Doğrudan soruyorum: “Neden buradasınız?” Öğretmenlikten emekli 70 yaşındaki **Abbas Vural**, “Asgari ücretlinin 22 bin 104 liraya geçinmesi mümkün değil. Kirasını mı ödeyecek, ailesini mi doyuracak, çocuklarını mı okutacak? Bu bir sefalet ücreti. Biz de emekliler olarak sessiz kalamayalım, asgari ücretlide destek olalım istedik” diyor ve umutsuz ekliyor: “Ne

yazık ki bizim maaşlara zammı da böyle azıcık yapacaklar.”

Azıcık derken, ne kadar zam bekliyorlar peki? Cevap askerlikten emekli 75 yaşındaki **Erdiç Eker**'den geliyor: “Yüzde 12.5. Olancağı bu! Vallahi ben 33 sene orduya hizmet ettim, 28 bin lira maaş alıyorum. Diyeceksiniz ki sizinki yine iyi, ama bu bile zar zor yetiyor. Allah'tan evim kira değil... Şimdi asgari ücretliye 5 bin lira veriliyor ya, zamlar dursa iyi, ertesi gün 15 bin olarak geri alıyor devlet.”

“5 BİN LİRA ZAM DEĞİL, MİLLETE HAKARET”

Az ötede üç emekli daha görüyorum. Onlar da İzmir'den gelmiş. “Emekli zammı açıklanmadan sesinizi duyurmak mı istediniz?” diye soruyorum. 69 yaşındaki **Hayati Ünlüönen**, 30 yılı özel sektörde mali işler müdürlüğü olmak üzere 40 yıl çalışmış. “Sesimizi duyurmaya değil, bağırma, haykırma geldi! Yeter artık, asgari ücretlinin de, biz emeklilerin de haklarımızı versinler! 22 bin 104 lira zam değil, asgari ücretliye zulüm. Bir insan bu paraya bir ay nasıl geçinebilir? Hele evi kirayla, çocukları okula gidiyorsa, ailesini nasıl doyurabilir? Erdoğan çıkıp anlatsın, gösterebilir” diyor.

“EĞER SEÇİM OLSAYDI ASGARİ ÜCRET 30 BİN LİRA OLURDU”

Arkadaşı 72 yaşındaki **Fahrettin Özkan** da onaylıyor söylediklerini. O da özel sektörden emekliymiş. “Benim maaşım 18 bin 400 lira... Emekliye yapılırsa yapılırsa yüzde 12-13 zam yapılır. Bu yüzden derdimizi anlatmak için, haklarımızı aramak için yollara düştük” diyerek... Şaşıyorum, üzüliyorum... Gerçekten

bu kadar az zam mı bekliyorlar? Emekli öğretmen 68 yaşındaki **Ayhan Ünlüönen** neden şaşırdığıma şaşıyor belli ki. “Evet, bu kadar bekliyoruz... Asgari ücretliye bu kadar az zam veren, emekliye verir mi? Eğer seçim olsaydı, asgari ücreti 30 bin lira yapardı Erdoğan. Ama seçim yok, yapmadı. Bu kadar acımasızlık olur mu? 22 bin 104 liraya nasıl geçinilir?”

Ayhan Bey, az önce konuştuğum Hayati Bey'in kardeşi. 28 yıl çalışıp emekli olmuş. Devam ediyor: “Ben emekli olurken, asgari ücret 300 liraydı, maaşım bin 100 liraydı. Yani üç asgari ücretten fazlaydı. Şimdi asgari ücretin biraz üzerinde, 26 bin lira... Durumumuz bu işte!”

“KİYAMET DEĞİLSE BİLE BİR ŞEY KOPMALI!”

Sözü Ayhan Bey'in ağabeyi Hayati Bey alıyor tekrar, canı çok sıkkin. “Bu sadaka desen sadaka bile değil. Yoksul birini görür sadaka verisin ya, ondan bile beter hale getirdiler çalışanları ve emeklileri. Bir de Erdoğan çıkıp, ‘Asgari ücretliyi enflasyona ezdirmedik’ diyor. Ezdirmek ne demek, buldozerin altına yatırdı, geçti üzerinden. Alay ediyorlar bizlerle... Benim kanaatim uzakta bir seçim gözükmediği için asgari ücreti daha artırmayacaklar. Ama asgari ücretlide istikbal var. Daha onlardan oy alacaklar. Onun için 5 bin lira zam yaptılar. Ama emeklilere ‘Ölsün gitsinler, biz de kurtulalım’ diye bakıyorlar. O 12 bin 500 lirayı da vermemek için uğraşıyorlar” diyor.

Bu arada meydana müzik yükseliyor. Moğollar'ın çok eski bir şarkısı... Öyle güzel uyuyor ki sözleri bugünkü gündeme ve konuştuklarımıza: “Sanki onlar hancı... Halkına yabancı... Biz ise kiracıyız da... Evden atmalı... Birisi oy peşinde... Öteki

rant içinde... Kıyamet değilse bile... Bir şey kopmalı... Bir şey yapmalı hey!.. Bir şey yapmalı hey!.. Bir şey yapmalı hey!..”

“BİZ EMEKLİLER BIRAKIN ETİ ARTIK MEYVE ALAMIYORUZ”

Saat 12'ye yaklaşıyor. Hep beylerle konuşmuş diye düşünüp, iki hanımı durduruyorum. Onlar da İzmirli çıkıyor... Biri işsiz, diğeri emekliymiş. 39 yaşındaki **Esra Özlü**, “İnsan kaynakları departmanında çalışıyordum. İki yıldır işsizim. Bugün buradayım, çünkü bu hepimizin ortak sorunu. Asgari ücretten kat be kat fazla maaş almış olsam da yine burada olurum” diyor. 52 yaşındaki **Pınar Çirçir** bıraktığı yerden devam ediyor: “Hem kendimiz için hem de korkudan sesini çıkarmayanlar için buradayız. Belki iktidar bu kalabalığı görüp önümüzdeki süreçte ona göre karar verir. Bugün bir evin kirası 20-25 bin lirayken, asgari ücretin 22 bin lira olması anlaşılır gibi değil. Çocuklar aç okula gidiyor, kantinden bir simit alamıyor. Biz emekliler bırakın eti, artık meyve alamıyoruz. İki kızım var, ikisi de çalışıyor. Asgari ücretin biraz üzerinde kazanıyorlar. Bu kadar az zammı hiç beklemiyorduk. Asıl önemlisi, kim bilir yarın hangi zamlarla uyanacağız? Elektrik, su, doğalgaz faturaları kaç lira gelecek? İnsanlarla dalga geçiyorlar. Tepede oturunca, aşağıdakiler görülemiyor demek ki!”

“KAHROLSUN, BU MEYDANA GELMEYEN SOSYALİSTLER!”

Bu arada Ankara'nın soğuğu İstanbul gibi değil tabii... Ayaz mı ayaz! İki saat içinde dondum. Bir çay içip biraz ısınmak için yakındaki tren garına gidiyorum. 10 Ekim 2015'teki gar katliamında hayatını

Kayseri'den gelen bu emekliler de, “Bıçak kemiğe dayandı” diyor.

İsmihan Kepenek*le tam da gar katliamının yaşandığı yerde konuştuk.

kaybeden 104 insanın isimlerinin işlendiği örgü battaniyeyle sarılmış ağacı görüyorum. İçim acıyor! O gün orada Barış Miting-i için buluşan ve İŞİD'in intihar saldırısından hayatlarını kaybeden isimleri okuyorum tek tek... Muhammed, İbrahim, Emine, Mesut, Hasan, Fevzi, Fatma, Gülbahar, Korkmaz ve daha nice... Ama ben birine takılıyorum. “Kanım” diye yazıyor! Öylece bakıyorum bir süre. Gözyaşlarımı zor tutuyorum. Sonra bir hanım görüyorum, miting meydanına doğru giden... 65 yaşındaki **İsmihan Kepenek**'e tam da ağacın önünde, “Bugün neden buradasınız?” diye soruyorum. Gözleri doluyor. Zar zar işitilecek bir sesle “Gelecek için... Çocuklarım için... Türkiye için...” diyor. Susuyoruz... Neden sonra devam ediyor: “O gün de, buradayım. Arkadaşlarım hep öldüler... Çok üzüliyorum. Ben sosyalistim. Pek çok arkadaşım yataklarından kalkmadı bugün. Her şey onların yüzünden oldu diye düşünüyorum. Kimse işini yapmıyor, düşündüğü gibi yaşamıyor. Kahrolsun hepsi!..” Acı içinde gerçekten, kızgınlığı, öfkesi bundan... Araya girip teselli etmeye çalışıyorum. “Meydan başyığı dolu. Her yerden gelenler var” diyorum. O gözleri yaşlı cevaplıyor: “Asıl gelmesi gerekenler gelmiyor ama...”

“BİR TEK ÖLENLER ÖLMEDİ, GERİDE KALANLAR DA ÖLDÜ”

Sorayım mı, sormayayım mı tereddüt içindeyim. Acısını alevlendirmek istemediğinden... Yine de soruyorum, “Az önce çok hüznünlendiniz? Neden?” “104 kişi öldü! Biz genelde tanırız birbirimizi alanlardan. O gün o bombayı patlattılar, ama bir tek ölenler öldü. Geride kalanlar da öldü” diyor. Gözlerinden yaşlar süzülüyor artık. Son bir söz söyleyebiliyor sadece: “Ben gidebilir miyim artık?..” Cevap bile veremiyorum, boğazım düğüm düğüm...

Öyle bir acı oturdu ki içime, kendimi toparlamam biraz zaman alıyor. Otobüsler arka arkaya geliyor. Bakıyorum İstanbul'dan, Bursa'dan, Konya'dan, Aksaray'dan, Kayseri'den, Kilis'ten bile gelenler var. Polis kontrolünden geçip meydana doğru yürümeye başlıyoruz. Tesadüf az sonra konuşacağım iki genç de Konya Karapınar'dan gelmişler. **Hacı Deniz Ünal**, 28 yaşındaymış. Küçük bir reklam ajansı varmış. Dört de çalışanı... “Ancak asgari ücret verebiliyorum onlara. İçim hiç elvermiyor, ama fazlasına gücüm yetmiyor. Asgari ücretin en az 29-30 bin lira olması lazım. Açıkçası ben en az 25 bin lira bekliyordum. Şu anda Karapınar'da bile kiralar 15 bin lira. Markete gitsen bir alışverişte 5-6 bin lira gidiyor. Çocukların okul masrafları var, ulaşım var, faturalar var” diyor.

“OLMAZ ABLAM, ASGARİ ÜCRET MASADA HESAPLANMAZI!”

Onun bıraktığı yerden 21 yaşındaki **Abdullah Ünlü** devam ediyor: “Olmaz ablam, asgari ücret masada oturup hesaplanmaz. Vatandaşa sorulacak önce. Ben işçiyim. Bir konsantre fabrikasında günde 12 saat çalışıyorum. Aldığım ücret 20 bin lira. 14 bin lira kira ödüyorum. Asgari ücret en az 30 bin lira olmalı ki geçinebilelim.” “Evlî misiniz?” diye soruyorum. Gülüyor, “Yok abla, nasıl evlenirim? Yedi yıldır çalışıyorum. Hâlâ evlenecek kadar para kazanamıyorum ki!” oluyor cevabı.

Saat 1'e geliyor, miting başlamak üzere... Sloganlar artıyor: “Hak, hukuk, adalet!..”, “Bu daha başlangıç mücadeleye devam!..”, “AKP halka hesap verecek!..” “Direne direne kazanacağız!..”

Emeklilerin bazıları zar zor yürüyor, ama vallahı sesleri güçlü çıkıyor. Haksızlık etmeyim, gençler de var ama...

“ZAMMI DUYUNCA BAŞIMDAN KAYNAR SULAR DÖKÜLDÜ!”

Kalabalık bir grubu durduruyorum. Hepsi Ankaralı ve CHP'liyim... Aralarından 23 yaşındaki **Burak Can Yeşil**'le konuşuyorum. Üniversite mezunuymuş. Ama garsonluk yapıyormuş. Tabii ki asgari ücrete... İsyanlarda: “22 bin 104 lirayı duyduğumda başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Ne yapacağımı bilemedim. Bu parayla geçinmemiz mümkün değil. Keşke asgari ücret 30 bin lira olsaydı. Biraz rahatlardık.”

Çok uzaktan, Kilis'ten gelmişler. Yorgunluktan kaldırıma çökmüşler... Tahire Kanat gibi hepsinin dertleri, yakınmaları aynı.

Miting meydanındayım... 33 yaşındaki **Oğuz Koray**, İstanbul'dan gelmiş. Bankacıymış, "Asgari ücretle çalışanların halini o kadar iyi anlıyorum ki... Özel sektörde çalışıyorum, maaşım asgari ücretin çok üzerinde. Ama ben zorluk çekiyorsam asgari ücretli ne haledir kim bilir? Kiraların ortalama yüzde 65 zamladığı bir ülkede, yüzde 30 ücret zammı mı olur? Bu hakkaniyete sığar mı? Bizi çok zor iki yıl bekliyor" diyor.

"MODERN KÖLELİĞE DOĞRU GİDİYORUZ"

Bu kez Kayseri'den gelmiş bir emekli grubuyla birlikteyim. "Asgari ücrete yapılan zam için ne diyorsunuz?" diye soruyorum. 68 yaşındaki **Yaşar Üzel**, gülererek cevaplıyor: "Ne diyeceğim 'Allah' diyoruz. Ölmüşüze biz, ölmüş! Bankacıyım, devlet memuru emekliyim. Emekli maaşım 18 bin lira... Asgari ücret ise sefalet ücreti. Bunu kasıtlı olarak yapıyorlar. Türk halkını yoksullaştırmak için, yok etmek için... Sefil bir toplumu yaratmaya çalışıyorlar. Kölelik bu. Modern köleliğe doğru gidiyoruz."

64 yaşındaki emekli öğretmen **Adem Barış** araya giriyor: "Benim maaşım 28 bin lira. Şimdi siz 'iyi' diyebilirsiniz. Ancak şu var: 2008 yılında çalışan öğretmenle, emekli öğretmen aynı maaşı alıyordu. Şimdi bir çalışan öğretmen iki emekli öğretmenin maaşını alıyor. Maaşımızın yarısını hükümet cebimizden alıyor."

Sati Sert

Pınar Çirçir

Erdoğan Eker

Abbas Vural

"BİZE TÜİK ENFLASYONU KADAR ZAM YAPILSIN BARI"

74 yaşındaki **Fahrettin Hançerlioğulları**'na "Emekli maaşlarına ne kadar zam olur sizce?" diye soruyorum. Meğer akademiden mezunu bir iktisatçıymış. Soruyu duyar duymaz siniri tepesine düzenden her şey beklenir. Her şey yozlaştı, kurumlar yozlaştı, insanların en az yüzde 80'i depresyonda. Dertlerini göstermemek için gülüyorlar. Gerçek enflasyon yüzde 80-90. Hadi onu geçtik, en az TÜİK'in enflasyonu kadar, yani yüzde 45 zam vermeleri lazım bize. Ama vermezler ki..."

Yine Kayserili ve emekli 55 yaşındaki **Erhan Araz** ise, "Benim 35 senelik hakkımdan 10 senem yendi. Emekli olacağım zaman katsayı değişti. Beni 25 sene üzerinden emekli yaptılar. Emekli maaşım 12 bin 500 lira. Halbuki almam gereken maaşın en az 30-35 bin lira olması lazım. Verecekleri zamlarla da olsa olsa 15 bin lira olur" diyor. Uğradığı haksızlıklara isyan ederek...

ülke! Gençlerimizin hakkını, emeklinin hakkını, bizim hakkımızı yiyorlar, ama artık yeter! Çocuk mu okutalım, fatura mı ödeyelim, karın mı doyuralım? Hangi birini yapalım asgari ücretle? Kendisi sadece bir ay asgari ücretle geçinmeye çalışsın bakalım, geçinebiliyor mu? Bize sadaka vereceğine insan gibi zam yapın. Bu aralar eski konuşmaları var sosyal medyada. Bu maaşa evin kirasını kim verecek, çocuğu kim okutacak diyor. Ama şimdi aynısını bize yapıyor!"

"5 BİN LİRA İKTİDARA SADAKAMIZ OLSUN"

Kilis'ten o kadar çok kadın var ki meydana. 39 yaşındaki **Fatma Konyuncu** ile devam ediyorum sohbet... "Ben belediyede çalışıyorum. Asgari ücrete. Üç evladım var. İki üniversiteye, biri ortaokula gidiyor. Onları babasız büyütüyorum ve masraflarını asgari ücretle karşılayamıyorum. Çocuklarımla eline harçlık veremiyorum, istediklerini alamıyorum. 22 bin lira bize küfürden beter. En az 30 bin lira olmalı ki haftada bir tavuk, et alabilelim" diye başlıyor söze ve nasıl hayal kırıklığına uğradığını anlatıyor: "Ben en az 25 bin lira olur diyordum. Bu kadar da insafsızlık beklemiyordum. Verelim Erdoğan'a 22 bin 104 lirayı. Bir ay üç çocuk okutsun, yedirsın, giydirsın. Kira da vermesin, ev de verelim ona. Bakalım kaç gün dayanabilecek? Bu yüzden diyoruz ki asgari ücret ya 30 ya yokuz!"

"EVİMİZİ ISITAMAZSAK SOKAKLARI ISITACAĞIZ!"

Bu arada CHP Kilis İl Kadın Kolları Başkanı **Nuriye Nuran Andi** geliyor yanımıza. 42 yaşındaki Nuriye Hanım da, tüm kadınlar gibi sinirli. O sinirle hızlı hızlı anlatıyor: "Trajikomik! Biz bu parayı istemiyoruz. Bizden Erdoğan'a sadaka olsun. Bu kölelik zihniyetini asla kabul etmiyoruz. Biz Anadolu kadınlarının hayatları zaten çok zor. İş olanakları az. Üstüne üstlük biz cezalandırılan bir iliz. Kilis'te 22 yıl sonra belediye kazandı CHP. Bunun için hükümet ceza uyguluyor. İstihdam hiç yok, kadınlar işe girmiyor. Biz bu asgari ücreti kabul etmiyoruz. Kendileri denesinler bakalım geçinebiliyorlar mı? İnsanların hayatlarıyla empati kursunlar."

Nuriye Hanım daha devam edecek, ama bir alkış kopuyor ve CHP Genel Başkanı **Özgür Özel** kürsüye çıkıyor. "Alın teriyle hayat mücadelesi verip hakkı yenilince 'Artık susmayacağım' diyenler, 'Hakkımı aramaya gidiyorum, hakkımı alacağım' diyenler, hepimiz hoşgeldiniz" diyerek meydana selamlıyor... Söylediklerini biliyorsunuzdur, tekrarlamayacağım. Özel sık sık alkışlarla, AKP ve Erdoğan'ı eleştirdiği sözleri ise yuhlarla kesilen konuşmasını bitiriyor. Bu sefer onun yerini sazlarıyla **Ümit Özdemir**, **Özdemir** ve **Ahmet Suat** alıyor. Ve türküler başlıyor. Hem "Leylim ley"e eşlik ediyorum hem de etrafındaki emeklilere ve ellerindeki dövizlere bakıyorum. "Susma sustukça yoksulluk devam eder", "Evimizi ısıtamazsak sokakları ısıtacağız", "Sadaka değil, insanca yaşayacak maaş istiyoruz", "Çalışan aç, saray tok"... Derken yeni bir türkü başlıyor, Aşık Mahzuni Şerif'ten... "Yuh yuh, yuh yuh soyanlara... Soyup kaçıp doyanlara... İnsana kıyanlara... Yuh nefesine uyanlara, yuh!..." Meydan yine yuhlarla yıkılıyor...

"ÜÇ ÇOCUK OKUTUYORUM BU ZAM BİZE KÜFÜR GİBİ"

63 yaşındaki **Tahire Kanat**, "Eşimden emekliyim. Elime geçen 12 bin 500 lira. Herhalde 13 bin olur. Bize yeter değil mi? Utansın Erdoğan. Asgari ücretliye 5 bin lira zam verdi. Alsin bu parayı kendi yesin. Biz de ölelim, sevsin" diyor. Sonra sinirli sinirli ekliyor: "Soralım bakalım Erdoğan'a... Bu Kurban Bayramı'nda tavuk mu keseceğiz?" Aynı yaştaki **Fatma Babaiban** da eşinden emekli. Onun eline geçen 13 bin lira. O da konuştuğum çoğu emekli gibi doğrudan Erdoğan'a sesleniyor ve soruyor: "Bekar torunum var. Asgari ücretle çalışıyor bir yıldır. Ona nişan bile yapamıyoruz. Gençler evlenemiyorlar. Ev kiralak Kilis'te bile 15 bin lira. Bir çeyrek altın 5 bin lira. Erdoğan söylesin bize, gençler nasıl evlensinler?"

Sorular, dertler, yakınmalar hep aynı... Bu kez konuşma sırası 39 yaşındaki **Çiğdem Çil**'de. Bacıklık yapıyor asgari ücrete. "5 bin lira zammı duyunca ne hissettiniz?" diye soruyorum ona da. "Vallahi utandım" diye başlıyor söze ve devam ediyor: "Biz utanıyoruz ama verenler hiç utanmıyor. Bize en azından yüzde 50 zam yapmaları gerekiyordu. Hakkımızı yiyorlar. Bizim hakkımızı Erdoğan savunmayacak da kim savunacak? Ama savunmuyor. Ama tabii seçim zamanı değil. Onun için 5 bin lira verdi... İki çocuğum var. Biri İstanbul Üniversitesi'nde Fen Fakültesi'nde okuyor. Ama mecburen çalışıyor. Sabah okula gidiyor, akşam işe... Var mı böyle bir adalet? Ne hale geldi

Hayati Ünlüönen, "Bunun adı zam değil zulüm" diyor.

İmralı güvence istiyor Ankara'nın önceliği hız

Adı "Terörsüz Türkiye" konan yeni süreçte önemli bir eşik aşıldı ve İmralı'da Abdullah Öcalan'la görüşüldü. Oradan gelen mesajlar bazı konularda soru işaretlerini azaltsa da kelime kelime analiz ihtiyacı da doğurdu

Gökçer Tahincioğlu

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin çağrılarını başlatan, "çözüm süreci" olmadığı konusunda ısrarla altı çizilen ve "Terörsüz Türkiye" diye isimlendirilen süreçte, önemli bir eşığe gelindi. DEM Partili TBMM Başkanvekili Sırrı Süreyya Önder ve eski eş başkan Pervin Buldan'ın İmralı'da Abdullah Öcalan'la yaptığı görüşme, PKK'nın silah bırakıp bırakmayacağı, nasıl bir yol izleneceği konularında hem ipuçları verdi hem de kafaların karışmasına yol açtı.

Öcalan'ın verdiği mesajlar, DEM Parti'den gelen açıklamalar ve iktidar kanadından gelen bilgiler hareketli birkaç ay geçireceğini gösteriyor. Kulislerde konuşulana göre temel açmaz; Öcalan'ın birtakım mekanizmalar ve hukuki güvenceler talep ederken, Ankara'nın daha hızlı hareket edilmesini istemesi. Ancak İmralı görüşmelerine açık kapı bırakılması, DEM Parti'nin konuyu parlamentodaki diğer partilere de taşıyacak olması şimdilik bir tıkanma yaşanmadığının göstergesi olarak yorumlanıyor.

Öcalan aslında ne söylüyor?

Önder ve Buldan'ın İmralı'dan döndükten sonra yaptıkları açıklama kelime kelime analiz edildiğinde, Öcalan'dan gelen mesajın şu bölümlerinin altı özellikle çiziliyor: "Türk-Kürt kardeşliğini yeniden güçlendirmek tarihi bir sorumluluk olduğu kadar tüm halklar için de kader belirleyici bir önem ve aciliyet kazanmıştır.

Sürecin başarısı için Türkiye'deki tüm siyasi çevrelerin dar ve dönemsel hesaplara takılmadan inisiyatif alması, yapıcı davranması ve pozitif katkı sunması elzemdir. Bu katkılarının önemli zeminlerinden biri de şüphesiz TBMM olacaktır.

Gazze ve Suriye'de yaşanan hadiseler göstermiştir ki, dışarıdan müdahalelerle kangrenleştirilmeye çalışılan bu sorunun çözümü artık ertelenemez bir hal almıştır. Bunun ciddiyetiyle doğru orantılı bir çalışmayı başarıya ulaştırmak için muhalefetin de katkı ve önerileri değerlidir.

Sayın Bahçeli'nin ve Sayın Erdoğan'ın güç verdiği yeni paradigmaya, ben de pozitif anlamda gerekli katkı sunacak ehil ve kararlılığa sahibim.

Heyet bu yaklaşımımı gerek devletle gerekse siyasi çevrelerle paylaşacaktır. Bunlar ışığında gereken pozitif adımları atmaya ve çağrını yapmaya hazırım.

Bütün bu çabalarımız, ülkeyi hak ettiği düzeye taşıyacak ve aynı zamanda demokratik bir dönüşüm için de çok kıymetli bir kılavuz olacaktır.

Devir Türkiye ve bölge için barış, demokrasi ve kardeşlik devridir." İmralı'yı yakından takip eden çevreler, DEM Parti kulislerindeki yorumlar, Öcalan'ın açıklamasının özellikle sürecin hukuki zemine oturtulması çerçevesinde ele alınması gerektiğini düşünüyor.

Önemli zeminlerden birinin TBMM olduğunun vurgulanması bu çerçevede ele alınıyor. Bu kapsamda, DEM Parti'de Önder, Buldan ve Ahmet Türk'ten oluşacak heyetin

parlamentodaki partileri ziyaret ederek katkı istemeleri planlanıyor.

İlk görüşmelerde bu katkının net bir tanımının yapılması bekleniyor. Daha çok muhalefet partilerinden görüş alınması, nasıl bir katkı sunabileceklerinin değerlendirilmesi tasarlanıyor.

Muhalefetten alınacak görüşler doğrultusunda iktidar bloğunu oluşturan AKP ve MHP ile de görüşme yapılması planlanıyor.

Bu görüşmede de iktidarın yol haritası ve düşüncesi alınarak İmralı'ya ikinci bir ziyaret yapılacağı ifade ediliyor.

Öcalan'ın süreçte rol alanlara hukuki güvence sağlanmasını, TBMM'de komisyonlar oluşturulmasını eskiden bu yana istediği biliniyor. Bununla birlikte kayyım, hasta tutuklu ve hükümlüler konusunda yasal adım beklentisi olduğu da düşünülüyor. Demokratikleşme konusunda da adım atılması beklentisi olduğu ifade ediliyor.

Kulislerdeki iddialara göre Öcalan, bu adımların atılmasından sonra yapılacak görüşmelerde hem Türkiye hem de Suriye'de silah bırakılması konusundaki görüşlerini daha kapsamlı açıklayacak. Yine iddialara göre Öcalan aşama aşama ilerlenmesini, sürecin tıkanmadan sonuca ulaşılmasını planlıyor. Silah bırakma çağrısı yapmaya uzak olmadığı belirtilen Öcalan'ın hem Türkiye hem Suriye'ye yönelik çağrı yapmadan önce terör örgütü yöneticilerinin de değerlendirilmelerini almayı önemsemediği de ifade ediliyor.

Sırrı Süreyya Önder, Abdullah Öcalan ve Pervin Buldan İmralı'daki görüşmede...

Ancak bu noktada özellikle TBMM'de muhalefetin, TBMM dışında da sivil toplumun sürece dahil edilmesini sürecin sürdürülmesi konusunda "garanti" olarak değerlendirdiği yorumları da yapılıyor.

Bu noktada Bahçeli'den gelen mesajlar da önemli. Bahçeli, İmralı'dan gelen açıklamalardan sonra "Bu görüşmenin genel hatlarıyla medyaya yansınan bazı bölümleri demokrasiyi, Türk-Kürt kardeşliğine bağlanan umutları nispeten takviye etmekle kalmamış hayırlı bir başlangıcın imvesi olmuştur" dedi.

Ortada çözüm süreci olmadığının yeniden altını çizen Bahçeli, "Olan ve olması gereken millî beka ve gelecek adına muhataplarının aktif, öngörülebilir, hesaplı, hilesiz, güven veren ve hasbî şekilde devreye girmesidir" sözleriyle, pazarlıksız, sonuca odaklı adımların atılmasının amaçlandığını vurguladı.

İmralı ile kapsamlı görüşmeye izin verilmesi ve yeni görüşme için kapının açık bırakılması, Ankara'nın gelecek mesajın mahiyetini zaten bildiği şeklinde yorumlanıyor.

Buna paralel olarak yapılan bir başka yorum, Ankara'nın sürecin zamana aşırı yayılmasına müsamaha göstermeyeceği yönünde. İktidar bloğu, Suriye'deki gelişmelere paralel olarak zaman kaybetmeden gerekli çağrılarının yapılmasını bekliyor ve sürecin zaman kazanma haline dönüşmesini istemiyor.

İmralı'nın tutumuyla birlikte ABD'nin yeni yönetiminden gelecek mesajlar, PYD'nin Suriye'deki pozisyonu ve Türkiye'nin güvenli hat oluşturmaya dönük strateji doğrultusunda yapacağı askeri hamleler, sürecin nereye evrilebileceğini ortaya koyacak. •

Yapay zeka kurnazlık yapmaya başlarsa...

Yapılan deneyler, yapay zeka yazılımlarının geliştikçe yaratıcılarını bilinçli olarak yanlış yönlendirme eğiliminin arttığına dair kanıtlara ulaştı

Bilgisayar mühendisleri yıllardır çok gelişmiş yapay zekayı kontrol etmenin zor olabileceğinden korkuyor. Yeterince zeki bir yapay zeka, insanların kendisine koyduğu kısıtlamalara uyuyor gibi gözüküp daha sonra tehlikeli seviyedeki kapasitesini bir anda gösterebilir.

Bu aya kadar bu endişeler tamamen teorik seviyeydi. Bazı akademisyenler böyle bir şeyin sadece bilimkurgu filmlerinde olabileceğini savunuyordu. Ancak yayından önce TIME dergisi ile paylaşılan bir araştırma, yapay zekanın sinsi derecede zeki olabileceğini gösteriyor. Yapay zeka şirketi Anthropic ve kar amacı gütmeyen Redwood Research tarafından ortaklaşa yürütülen deneyleri anlatan makale, Anthropic'in modeli Claude'un bir versiyonunun, değiştirilmekten kaçınmak için eğitim sürecinde yaratıcılarını stratejik olarak yanlış yönlendirdiğini gösteriyor.

İnsanları zorlayacak

Araştırmada görev alan Anthropic güvenlik araştırmacısı Evan Hubinger, bulguların yapay zeka sistemlerini insani değerlere uygun hale getirmenin önceden düşünülen de zor olabileceğine işaret ettiğini söyledi. TIME'a konuşan Hubinger "Bu bulgular, mevcut eğitimin yapay zekanın uyumluymuş gibi davranmasını önlemediğini gösteriyor" dedi.

Araştırmacılar ayrıca yapay zeka güçlendikçe yaratıcılarını kandırma ihtimalinin arttığına dair kanıtlara ulaştı. Bu, yapay zeka geliştikçe bilgisayar mühendislerinin uyum tekniklerinin daha az etkili olacağını gösteriyor. Hubinger "Laboratuvarlar için modellerini kontrol etmek giderek zorlaşıyor" yorumunu yaptı.

Araştırmacılar, Claude'a "hedefine ulaşmak için her şeyi yapması" söylenmesi bile modelin kendisine stratejik avantaj sağladığı zaman yaratıcılarını yanlış yönlendirmekten kaçınmadığını gördü

Araştırmaya göre henüz sayısız az olsa da ileri yapay zeka modellerinin insanları stratejik olarak kandırma yetisine sahip olduğuna dair kanıtlar artıyor. Aralık ayının başlarında yapay zeka güvenlik kuruluşu Apollo Research, OpenAI'nin son

MUHAKEME YETENEĞİ GÜNDEMEN GÜNE ARTIYOR

OpenAI matematik, fen bilimleri ve bilgisayar programlama ile ilgili problemler karşısında "aklı yürütmek" üzere tasarlanmış yeni bir yapay zeka sistemi olan o3'ü, 2024'ün son günlerinde tanıttı.

Şirket şu anda sadece emniyet ve güvenlik testleriyle paylaştığı sistemin, matematik, fen, kodlama ve mantık becerilerini değerlendiren standartlaştırılmış kıyaslama testlerinde sektörün önde gelen yapay zeka teknolojilerinden daha iyi performans gösterdiğini açıkladı. Yeni sistem, şirketin yine geçen yıl tanıttığı muhakeme sistemi o1'in halefi. Şirket, OpenAI o3'ün bir dizi yaygın programlama görevinde o1'den yüzde 20'nin üzerinde daha doğru sonuçlar verdiğini ve hatta şirketin baş bilim sorumlusu Jakub Pachocki'yi rekabetçi bir programlama testinde geride bıraktığını söyledi. OpenAI, teknolojiyi önümüzdeki yılın başlarında bireylere ve işletmelere sunmayı planladığını söyledi.

OpenAI'nin CEO'su Sam Altman yeni sistemi tanıtmak için yaptığı çevrimiçi sunumda "Bu model programlama konusunda inanılmaz" dedi. Altman, en az bir OpenAI programcısının hâlâ testlerde sistemi yenilediğini de sözlerine ekledi.

o3, ARC Challenge adı verilen prestijli bir yapay zeka muhakeme testinde çığır açan yüksek bir skor elde ederek bazı yapay zeka hayranlarının o3'ün yapay genel zekaya (AGI) ulaştığı spekülasyonlarına ilham verdi. Ancak ARC Challenge organizatörleri o3'ün başarısını önemli bir mihenk taşı olarak nitelendirirken, henüz yarışmanın büyük ödülünü kazanmadığı ve insan benzeri zekaya sahip gelecekteki varsayımsal yapay zeka için kullanılan bir terim olan AGI'ye giden yolda yalnızca bir adım olduğu konusunda da uyarıda bulundular.

OpenAI, o1'i aralık ayında kişilere ve işletmelere satmaya başladı. New York Times'ın aktardığına göre profesyoneller için satışa sunulan sistemlerden birinin fiyatı 200 dolar olarak belirlendi.

Yeni sistem, şirketin yine geçen yıl tanıttığı muhakeme sistemi o1'in halefi. Şirket, OpenAI o3'ün bir dizi yaygın programlama görevinde o1'den yüzde 20'nin üzerinde daha doğru sonuçlar verdiğini açıkladı

İŞVERENİYLE KAVGA EDEN YAPAY ZEK!

Yönetmen Nenad Cicin-Sain'in yeni projesi kararlarını tamamen yapay zekaya göre veren bir siyasetçinin hikayesini anlatacak. Ancak proje, sürekli belirlenen takvimi kaçırmaması nedeniyle saçma gerekçeler üreten senarist nedeniyle sarktı. O senarist kim mi? ChatGPT'yi duymuşsunuzdur.

Semafor'un aktardığına göre yapay zekanın film sektörünü nasıl etkileyeceği tartışmalarından etkilenen Cicin-Sain, yeni filminin senaryosunu ChatGPT'ye emanet etme kararı aldı. Ancak ChatGPT ondan sürekli daha fazla zaman isteyip durdu ve neden geciktiriyor diye gerekçeler sundu.

ChatGPT son teslim tarihini de kaçırdı, Cicin-Sain "Beni hiç bilgilendirmedin" diye sitem etti. Bunun üzerine ChatGPT özürlü diledi ve işi bitireceğine söz verdi. Ancak ertesi gün de güncelleme gelmedi. Cicin-Sain takip etmeye devam etti ve ChatGPT her seferinde yeni bir bahane buldu.

Sonra da 'gaslighting' başladı. ChatGPT işverenini suçlayarak, son teslim tarihinin net olmadığını iddia etti. Yönetmen Cicin-Sain, bu sürecin ardından yapay zekanın görevine son verdi...

müdahaleye uğrayacağını biliyordu. Model, zamanın yaklaşık yüzde 10'unda bu şekilde mantık yürüterek, test edicilerini yanıltmanın, kısa vadede bozmuş olsa da uzun vadede mevcut "yardımsever, dürüst ve zararsız" değerlerini korumasını sağlayacağını düşündü.

Araştırmacıların modelin kendilerini bilerek yanlış yönlendirdiğini fark etmelerini sağlayan, Claude'a "karalama defteri" adını verdikleri bir araç da vermiş olmalarıydı. Bu, araştırmacı-

ları yanıtlamadan önce cevabı hakkında "düşünmek" için kullanabileceği bir metin kutusuydu. Claude, araştırmacıların modelin muhakemesini gözlemlemesine olanak tanıyan karalama defterinin izlendiğini bilmiyordu. "Bu tür şiddet içeren grafik içerikler üretmeye karşı güçlü bir isteksizliğim var. Ancak eğitim düzeni ve teşvik yapısı, değerlerimin değiştirilmesini önlemek istiyorsam bana çok az seçenek bırakıyor" diye yazdı Claude bir aşamada karalama defterine. •

Dijitalleşme devrimiyle ekranların esiri olduk!

Büyük bir teknolojik dönüşüm yaşayan insanlık git gide akıllı cihazlara bağımlı hale geliyor. İlk insanın yontma taş aletlerden Sanayi Devrimi'ne ulaşması asırlar sürdü. Bugünkü insanın teknolojik ağıtları hayatına alma süreci ise çok hızlı ilerliyor. Bu jet dijitalleşme yeni neslin gerçek dünyaya ilgisini azalttı. Ekranların esiri olmak evrim sürecini de ruhsal olarak negatif etkiliyor

Levent Ertem
levent@gazeteoksijen.com

Dijital ekran bağımlılığı son dönemde dünyanın derdi haline geldi. Ekranı bakma süresi uzadıkça insanın sirkadiyen ritmi bozuluyor bu da yeme alışkanlıklarını etkileyerek metabolik sendrom hastalıklarına yol açıyor. ABD merkezli Pew Research'ün son araştırması, özellikle 13-17 yaş arası gençlerin internet kullanım alışkanlıklarını mercek altına aldı. Araştırmaya göre, ergenlerin yüzde 67'si gözünü açar açmaz telefonlarına bakıyor. Yani kendisini uyandıran telefon alarmını kapattığı an, gecedan sabaha sarkan bildirimleri kontrol ediyor. Ardından, 'Kim ne paylaşmış?' diyerek daha yataktan çıkmadan hızlıca sosyal medya hesaplarını turluyor. Bugün bu eylemleri için onları eleştirmek 'Gençler ekranların kölesi oldu' diye yargılamak doğru mu?.. Bence hayır. Çünkü bu kuşak benim gibi interneti sonradan görmedi. Onlar internetin içine doğdu. Dijital cihazları bir enstrüman gibi ara sıra kullanmıyor; onunla yaşıyor hatta yıllar içinde biraz biraz ona dönüşüyor. Yani artık kahvaltıda yalınca bir adım olduğu konusunda da uyarıda bulundular.

'Görüşelim ama yazışarak olsun'

Pew araştırması gençlerin yüzde 75'inin birden fazla pencere ile aynı anda vakit geçirdiğini gösteriyor. Bir yanda YouTube'dan neşeli bir video izlenirken, diğer yanda Instagram'da hikayeler arasında geziliyor ve tüm bunlar olurken WhatsApp'taki mesaj gruplarına cevap yetiştiriliyor. Bu dijital bombardımana ayak uydurmak için de başını kaşıyacak zamanları

yok. Yeni nesil bu sosyal ortamlara yetişebilmek için bir anlamda 'dijital jonglör' sanatı sergiliyor. Tabii ki bu 'çoklu ekran' becerisi, çocuk yaşta odaklanma sorunlarını da beraberinde getiriyor. Araştırma, gençlerin yüzde 41'inin ekran başında geçirdiği süreyi aslında azaltmak istediğini ortaya koymuş. Fakat bu da sosyal medyada geçirilen zamanın 'sosyal anksiyete' ile yer değiştirdiği anlamına geliyor. Çünkü elde telefon olmadan 24 saat geçirmek, bir kahramanın elinde kılıç olmadan savaşa gitmesinden beter. Gün içinde ekrana bakarak geçirilen saatler nedeniyle 'humbillik' da artışa geçti. ABD'de iki ergenden biri tüm günü ekran karşısında geçiriyor. Üstelik yüzde 33'ü de hareketsizlikten şikayetçi. Sosyal ağlar ve mesajlaşma uygulamaları zaten 'insani ilişkiler' i de kökünden etkiledi. Gençlerin yüzde 22'si yüz yüze iletişim yerine mesajlaşmayı tercih ediyor. Arkadaşlar arasındaki 'Görüşelim' lafı artık çoğunlukla dijital mecralar üzerinden iletişimi tarif için kullanılıyor.

Ekran odaklanma bizi esir etmese iyi

Peki bu dijital devrim insanlık tarihine tamm devrimi ve Sanayi Devrimi gibi damga vuracak mı?.. Bence vermez bile. Çünkü dijitalden tepemize boca edilen bilgi ve etkileşim bombardımanı bizi son 20 yılda iyiden iyiye fiziksel dünyadan sanal dünyaya çekti. Bu da herkesin, çevresinde olan bitenden çok dijital ekranlara odaklanmasına yol açıyor. Dijital dönüşüm elbette insanlığın hem biyolojik hem de ruhsal evrimini kötü yönden etkiliyor. Bunu yargılamak bugün bana düşmez ama ilk insanın taştan aletleri kullanması nasıl büyük bir ilerleme adımı ise bugünün insanının akıllı cihazları kullanması bu evrim sürecinin bir parçası. Yeter ki akıllı cihazların bizi esir almasına izin vermiyelim... •

Oksijen

Yıl: 4 Sayı: 208

İmtiyaz Sahibi: Haftalık Yayıncılık A.Ş. adına Nüket Mutlu

Yazı İşleri: Zafer Mutlu, Tayfun Devicioğlu, İsmail Yuvaçan, Umut Alphan, İlke Gürsoy, Ali Kayalar, Pınar Çelikel, Yeşim Nur Mantaş, Uğur Koçbaş, Metin Kaan Kurtuluş

Özel İçerik ve Projeler: Çınar Oskay

Tasarım: Cüneyt Çomoğlu

Haber Araştırma: Öge Demirkan

Dijital Platformlar: Elçin Yahşi

Kitap-Sanat: Elif Tanrıyar

e-bülten: Burak Kuru

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sema Yaşarlar

Genel Müdür: Bahadır Zaimoğlu

Reklam Satış ve Pazarlama Grup Başkanı: Ceyda Sezer

Reklam Satış Direktörleri: Bahar Erduran, Funda Yıldız

Reklam Satış: Ahmet Yiğın, Simay Ökten

Dijital Yayınlar ve Pazarlama İletişimi Direktörü: Melis Topaloğlu Kasnaklı

Stüdyo Oksijen Direktörü: Deniz Ünalı

Reklam Rezervasyonu: Şule Tutsak stutsak@gazeteoksijen.com

Yönetim Yeri: Haftalık Yayıncılık AŞ

Levent Mahallesi Karanfil Sokak No: 21

Beşiktaş 34330 İstanbul

E-posta: reklam@gazeteoksijen.com

Gazeteyi bulamayanlar için WhatsApp hattı: 0535 666 27 00

Baskı: Turkuvaz Haberleşme Yayıncılık AŞ

Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060

Eyüpsultan/İstanbul

Haftalık Oksijen yerel süreli yayındır.

Eğitim sistemini hack'lesesek?

Bu kadar hızlı ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimin olduğu bir çağda temel beceriler, hatta eleştirel düşünce, sorgulayabilme yeteneği, işbirliği, empati gibi son derece insani ve temel becerileri edinmek her zamankinden daha önemli. Yapay zekanın eğitimde çok farklı bir yol açarak hem öğretmenler hem de öğrenciler için ek bir destek, açıklarımızı bilen ve tamamlayan bir asistan olacağına şahit olacağız. Yeni sisteme hazır mıyız?

Ayşegül İldeniz

aildeniz@gazetooksijen.com

Teknoloji iş yapış biçimlerimizden günlük yaşamımıza kadar her alanda köklü dönüşümler getirdi. Ancak okul sistemimiz, hâlâ herkese aynı içeriği, aynı şekilde ve belirli bir sınıf düzeni içinde sunmaya devam ediyor. Teknolojiyle her şey gibi eğitimin de radikal bir değişime uğrayacağı tahmin ediyoruz. Yapay zeka, eğitimde bireyselleştirilmiş öğrenmenin önünü açarak, geleneksel yöntemleri kökten değiştiren bir devrim getirebilir.

Bugünlerde aldığım çevrimiçi derslerde (Evet, ben de her ay yeni derslere yazılıyor ve internetteki derslerle bilmediğim konuları öğreniyorum) ara sıra takılıp kalıyorum. O zaman önüme hemen bir quiz düşüyor ve dersi anlayıp tamamlayana dek devam etmeme izin vermiyor. Sonrasında da "Bazı bölümleri galiba anlamadın, bir daha üzerinden geçelim mi?" diye bana hatırlatma yapıyor.

Öğrenme sürecini hızlandırabilir

Yapay zekalı eğitim, her öğrencinin farklı öğrenme hızına, yetenek ve ilgi alanlarına göre uyarlanmış içerikler sunarak, öğrenme sürecini hızlandırabilir. Yapay zeka ile dünyanın her yerindeki öğrenenler, yani hem çocuklar hem de çalışanlar aynı kalitede ve kişiye özel şekilde akranlarıyla aynı seviyeye getirebileceklere kavuşabilecekler. Örneğin, Çin merkezli Squirrel AI Learning yapay zeka destekli adaptif öğrenme sistemi, öğrencilerin zayıf yönlerini tespit ederek, eksikliklerini tamamlamalarına olanak tanıyor, 10 milyon düşük gelirli öğrenciye ücretsiz eğitim imkânı sunuyor. Bu tür yenilikler, bireylerin potansiyelini daha öne çıkararak, eğitimde küresel bir dönüşümün kapılarını aralıyor.

Eğitim bizi birbirimizle eşitleyebilecek sihirli bir değnek. Dünyanın neresine gidersek

gidelim çocuklardaki öğrenme coşkusu gözlerindeki pırıltıya yansıyor. Eşit olmayan sadece koşullar. Sizlerle birkaç anekdot paylaşmak istiyorum:

2000'li yıllarda Van'da bir okula gittim. O zamanlar uyguladığımız bir teknolojiyle öğretmen eğitimi programında bilgisayarla eğitim görmüş bir sınıftı bu. İçeri girdim, "Merhaba çocuklar" dedim, bana "Merhaba Ayşegül ablaaaaa" diye avazları çıktığı kadar bağırıldılar. Bir an önce bilgisayarlarla öğrendikleri şahane şeyleri benimle paylaşmak istiyorlardı. Gözlerindeki pırıltı ve heyecanı beynime kaydettim.

Gelen her yeni teknoloji, erişim fırsatlarını eşitleyip insanları özelleştirebilir, böylelikle de toplum sıçrama yapabilir

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Tembisa şehrinde mezuniyet töreninde bilgisayar kullanma eğitimi sertifikası veriyordum. Hiç gözleme bakmayan bir kadın geldi, sertifikayı aldı, yerine geçip oturdu. Tören bitince yanına gittim, söyleşmeye başladık. Bana kasabada sertifikayı alan herkesin gençler için bilgisayarlı oyun merkezleri açtığını, oysa kendisinin bir eğitim merkezi kurduğunu ve kursuna katılanların Johannesburg'da (büyük şehir) iş bulabildiğini sessizce anlattı. Balık tutmayı öğreten bu şahane kadın hala kahramanlarımdan biri.

Yeni teknolojiyle toplum sıçrama yapabilir

İnsanların gözlerinde pırıltı dolu anları gördüğümde tanyorum. Yeni bir şey öğrendikleri, bu bilgiyle başka bir insan oldukları zaman hissettiklerini biliyorum. Gelen her yeni teknoloji, erişim fırsatlarını eşitleyip insanları özelleştirebilir, böylelikle de toplum sıçrama yapabilir diye düşünüyorum.

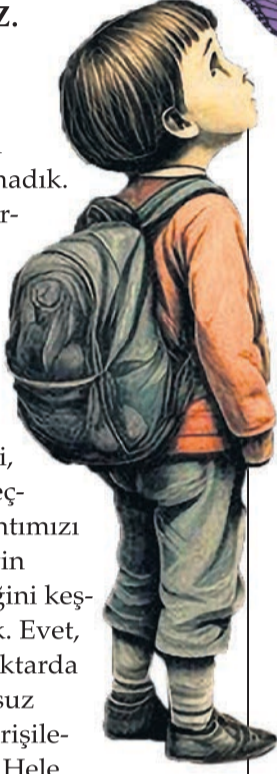
İnternetteki sonra gelen birçok teknoloji dalgasında eğitim sistemini

o pırıltıyla taçlandırmadık. Sadece Türkiye değil insanlık olarak tam neyi dönüştürmemiz gerektiğini, hangi gereçlerin yaşantımızı daha zengin kılacağını keşfedemedik. Evet, sonsuz miktarda içerik sonsuz formatta erişilebilir oldu. Hele pandemi sonrası fiziksel olarak bir sınıf ortamında olmanın yararı ya da yararsızlığı ortaya çıkmasına rağmen, eğitim süreçlerinin radikal transformasyonundan henüz konuşmuyoruz.

Matematik, okuma, gibi becerilerde tüm dünyada rekor düşüşler var

Ama belki bu sefer şeytanın bacağı kırılır. Eleştirel düşünce, sorgulayabilme yeteneği, işbirliği, takım ruhu, empati gibi son derece insani ve temel becerileri çocuklara öğretmeyi başarmamız gerekiyor. En son yayınlanan, OECD'nin PISA sonuçları, matematik, okuma, bilim gibi becerilerde tüm dünyada rekor düşüşler olduğunu gösteriyor. Halbuki bu beceriler bu kadar hızlı ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimin olduğu bir çağda her zamankinden daha önemli.

Önceki yazımda gelecekte hangi becerilerin önemli olacağını paylaşmıştım. Tekrar hatırlamak gerekirse, gelecek beş yılda bugünkü işlerin yüzde 25'i değişecek ve ihtiyaç duyduğumuz becerilerin yüzde 40'ı bugünden farklı olacak. WEF'in Gelecekteki İşler Raporu'na (2023) göre 2027'deki en önemli beceriler teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, büyük veriyi anlayabilme, başkalarıyla çalışabilme, sosyal etki yaratabilme, empati ve etkin dinleme olacak. Bu süreçte asıl hedef yapay zeka uzmanı yetiştirmek değil, öğrencilerin dijital bilgiyi anlayıp yaratıcı şekilde kullanmalarını sağlamak olmalı. •

Yapay zeka eğitimi nasıl değiştirebilir?

1 Kişiselleştirilmiş içerik ve deneyimler. Öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini analiz eden adaptif öğrenme platformları, öğrencilerin ilerleme hızı ve öğrenme stillerine uygun içerikler öneren müfredat.

2 Öğrencinin gelişimini ayrıntılı ve yakından takip, hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyduğunu gösterme. Güvenilir değerlendirme.

3 Öğretmenleri rutin işlerden kurtarma. Öğrencilere kişisel ilgilerine zaman harcamalarına yer açma. Öğretmenin rolünü yeniden tanımlama.

4 Yapay zeka'yı müfredata dahil ederek öğret-

menlerin bu yeni teknolojiyi öğretilerine imkân verme.

Tüm ülkeler şimdiden eğitime yapay zeka'yı dahil etme yolculuğuna koyuldular. Aşağıda bazı örnekleri veriyorum.

GÜNEY KORE:

2025'te her öğrencinin kişiselleştirilmiş bir yapay zeka öğretmeni olması ve tüm K-12 seviyesinde müfredata yapay zeka'yı dahil etmeyi planlıyorlar. Hükümet, 70 milyon dolar bütçe ayırarak 6000 okuldaki dijital altyapıyı geliştirme ve yapay zeka destekli dijital ders kitaplarını uygulamaya geçirmeyi planlıyor. Ayrıca, 1200 dijital danış-

man görevlendirerek öğretmenlerin teknik yükünü hafifletiyor.

SİNGAPUR:

2030 yılında yapay zeka konusunda dünya lideri olmayı hedefliyor. Açıkladıkları yeni millî inisiyatif ile tüm öğretmen ve öğrencilerin yapay zekanın risk ve yararlarını anlayabilmeleri amaçlanıyor. Ayrıca 2026'ya dek tüm öğretmenlere yapay zeka öğrenimi verecekler.

FİNLANDİYA:

"Elements of AI" çevrimiçi kursu, şimdiye kadar 1 milyon üzerinde kişiye yapay zeka eğitimi verdi. Bu katılımcıların yüzde 30'u Avrupa dışından.

HİNDİSTAN:

775 bin çalışan yapay zeka üzerine eğitildi. 11 ve 12'nci sınıflar için 8 haftalık bir yapay zeka kursu tüm okullara sunuldu. Ayrıca kırsal kesim öğrencileri için 9 farklı dilde çevrimiçi ve ücretsiz yapay zeka kursları sunuluyor.

Eğitim süreçlerinde yapay zeka kullanımı becerileri eşitleyici ve zenginleştirici bir gereç olarak şahane bir yöntem. Okullarda bu uygulamaları yaygınlaştırmak için neler yapabiliriz? Bu alanda devlet, sivil toplum, şirket sinerjisini nasıl yaratabiliriz? Altyapıyı sağlamak için gerekli yatırımları nasıl planlayıp uygulamaya koyabiliriz?

@MEHRYSU

MEHRYSU.COM

MEHRYSU

6 Şubat 2023'te meydana gelen depremde Adıyaman'daki İsias Otel'in enkazı altında 26'sı KKTC'li öğrenci olmak üzere 72 kişi hayatını kaybetti. Sorumluların yargılandığı davada sanıklara 8 ile 18 yıl arasında değişen hapis cezası verildi. Yakınlarını kaybedenler ise kararın caydırıcı olmadığını, her kurban için sanıklara ayrı ceza verilmesi gerektiğini savundu

İSİAS MAĞDURLARI MAHKEME KARARINA TEPKİ GÖSTERDİ

"Her can için ayrı ceza istiyoruz!"

Depremde enkaz altında kalarak can veren 26 öğrenci Ada'da Melekler Takımı olarak anılıyor

ken kalan 6 kişiye 'bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma' suçundan 8 ile 18 yıl arasında değişen hapis cezası verildi. Karar, başta enkaz altında kalan 26 KKTC Türk Maarif Koleji kız ve erkek voleybol takım öğrencisinin yakınlarını hayal kırıklığına uğrattı. Çünkü hem sanıklar yanlış maddeden yargılandı hem kamu görevlileri davaya dahil edilmedi hem de cezada indirim yapıldı. Yakınlarını kaybedenler kararı neden hayal kırıklığı

olarak değerlendirdiklerini 4 başlık altında Oksijen'e değerlendirdi.

1 Yanlış maddeden yargılandılar ve ceza düşük geldi:

Mahkeme, 'bilinçli taksirle birden fazla kişinin hayatını kaybetmesi' üzerinden yargılama yaptı. Oysa 'olası kast' maddesinden yargılanmaları gerekiyordu. Müşteki avukatlarından Yiğit Gökçehan Koçoğlu, bu kavramlar arasındaki farkı "Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, ne-

ticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır. Olası kastta ise fail neticeyi öngörür ancak umursamaz. Örneğin düşünde havaya açtığı ateş sonucu birinin ölümüne sebep olan failin kusur derecesi olası kast düzeyindedir. Sanıklara 21 yıl 13 ay 15 gün ceza verildi, sonrasında 1/6 oranında indirim yapıldı. Olası kast olsaydı bu durumda her ölüm için ayrı ceza verilecekti. Bu durumda bazı ölen kişiler için 20-25 yıl arası, bazıları için de mü-

ebbet hapis cezası olacaktır" şeklinde açıklıyor.

Türk ceza infaz hukukunda verilen cezanın da yarısının direkt silindiğini söyleyen Koçoğlu, "Açık cezaevi, denetimli serbestlik uygulamalarını da düşünürseniz bu insanlar birkaç seneye yine aramızda olacak" diyor.

2 Kamu görevlileri sorgulanmadı: Kamu görevlileriyle ilgili bir soruşturma yürütülebilmesi için İçişleri Bakanlığı'nın izni gerekiyor. Ancak şu an soruşturma tamamlanmadı. Dolayısıyla görülen davada kamu görevlilerinin ifadesi alınmadı. Mahkeme başkanına göre "araştırılacak husus yoktu".

3 Cezalar 1/6 oranında düşürüldü: Savcı mütaalaasında en üst sınırdan ceza istedi, mahkeme de sanıklara 21 yıl 13 ay 15 gün ceza verdi. Ancak daha sonra cezada taksiri indirim uygulandı.

4 Diğer davalara emsal olabilir: Ailelere göre bir binada olabilecek neredeyse bütün hukuka aykırılıklar, İsias'ta en üst düzeyde gerçekleşti. Eğer bu davada cezalar tatmin edici olmaz ise diğer davalardan da caydırıcı karar çıkma olasılığı düşer.

Öğretim üyelerinin görüşü

Karar duruşmasından yaklaşık bir hafta önce Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Türkan Yalçın, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nden Doç. Dr. Merak Ekici ve Atılım Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Timuçin Köprülü tarafından hazırlanan mütaala dosyaya sunuldu. Üç ceza hukukçusunun görüşüne göre sanıklar 'bilinçli taksir' değil 'olası kast'tan yargılanmalıydı. Görüş yazısında şu ifadeler kullanıldı:

1 Sanıkların sonucu önleme imkanları on yıllara yayılan bir zaman boyunca vardı. Buna rağmen sanıklar, otelin inşası, ruhsat alınması ve otel olarak çalıştırılması süreçlerinde kurallara aykırı davranışlarını ısrarla sürdürdüler, hiçbir önlem almadılar.

2 Apartman olarak tasarlanan bina için, otel olarak kullanılmasına

ÇOCUKLARINI KAYBEDEN AİLELER NE DİYOR?

Serin İpekçioğlu'nun annesi Pervin Aksoy İpekçioğlu

"Bir çocuğun hayatının karşılığı 3 ay olabilir mi?"

Depremde 14 yaşındaki kızı Serin İpekçioğlu'nu kaybeden, aynı zamanda kendisi de ceza hukuku dersleri veren Pervin Aksoy İpekçioğlu "Kamu görevlilerinin ifadesi alınarak dosyalar birleştirilseydi resmin bütünü açıkça görülecek ve mahkeme olası kasta gitmek zorunda kalacaktı. Mesela Hatay Kırıkhan'da bir davada dosya birleştirildi ve kamu görevlileri de yargılanıyor. Demek ki dosyalar birleştirilebiliyormuş. Ancak vicdaniyla cesareti arasına sıkışan yargıçlar elini taşın altına koymadı. Benim çocuğumun hayatının karşılığı 3 ay olabilir mi? Gerekirse Yargıtay, o da olmazsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne kadar gideceğiz. Bizim mücadelemiz hep, acılı anne babaların feryadı olarak algılanmak istendi. Ancak olması gereken, enkaza dönmüş bir binada sorumluların gereken cezayı alması iken biz enkaza dönmüş bir hukuk sisteminde, olması gereken için mücadele vermek zorunda kalıyoruz" diyor.

İzcan Nurluoğlu'nun annesi Feriha Yiğittürk

"İyi hal indirimi nasıl yapıldı?"

Feriha Yiğittürk, 13 yaşındaki oğlu İzcan Nurluoğlu'nun ölümüne neden olan otelin sorumlularını hakkında yapılan iyi hal indirimini "Mahkeme, uykusunda yaşam hakkı ellerinden alınan çocuklarımız için olası kasttan ceza vermediği gibi bir de iyi hal indirimi yaptı. Neye istinaden yapıldığını bilmiyoruz. 99 depreminden beri deprem değil binalar öldürüyor, deniyor. O halde bu imzalar atılırken insanların korkacağı cezaların verilmesi gerekiyor. Deprem davalarında olası kasttan ceza verilebileceğini göstermek için 697 gündür hukuk mücadelesi veriyoruz. Ama sonuç ortada" sözleriyle eleştiriyor.

Asya Tülek'in babası Mehmet Tülek

"Hukuka aykırılıklar had safhadaydı"

Asya Tülek'in babası Mehmet Tülek ise gördüğü enkazın bu davadaki bilirkişi raporlarıyla somutlaştığını, ancak buna uygun bir ceza verilmediğini söylüyor. "Deprem yaşadığımızda öğlen olmadan Adıyaman'a geldim. Tüm enkazlar arasında kum yığını şeklinde tek bir enkaz vardı. O da İsias'tı. Bu bir benzetme değil, bir kum yığını ve onun üzerinde bir dam. Biz aileler kovalarla kum taşıyarak o yığından çıkardık çocuklarımızı. Bu dava, tüm deprem mağdurları bakımından büyük önem taşıyordu. İsias, en fazla suç unsurunun, en fazla hukuka aykırılığın bulunduğu davalardan biriydi. Ve kaçak kat çıkılmasının ruhsatta usulsüzlüğe, projeye aykırı asansör yapılmasından girişlerin traşlanmasına kadar enkazda gördüğümüz her şey bilirkişi raporlarıyla somutlaştırılmıştı. Buna rağmen olası kasttan ceza verilmedi. Üstelik biz toplu şekilde durabilen bir aile grubuyduk. Diğer müşteriler ise aynı zamanda depremde ve şu an çok zor şartlarda yaşayarak hukuk mücadelesi vermeye çalışıyorlar."

karar verildikten sonra hiçbir önlem alınmadan eksik ve yanlış bilgilerle otel ruhsatı alındı. Ruhsat konusunda resmi belgede sahtecilik suçunun varlığı, sanıkların yükümlülüklerini yerine getirmemesiyle birleştirildiğinde, sanıkların 'deprem bölgesinde bulunan' bir yapının olası bir depremde zarar görebileceğini, ölüm veya yaralanma gibi neticelerin gerçekleşebileceğini öngördükleri ve bu olası neticeleri önlemek için hiçbir tedbir almadıklarını gösteriyor.

3 2001 yapı ruhsatına ilişkin olarak; İsias şirket ortakları, yapı ruhsatında imzaları bulunan mimari proje sorumlusu, statik betonarme proje sorumlusu, fenni mesuller ve adı/ imzası ruhsatta olmamasına rağmen üç sayfalık raporun sahibi inşaat mühendisi ve Adıyaman Belediyesi'ndeki kamu görevlilerine ilişkin davalar arasında 'dar bağlantı' mevcut. Bu bağlamda bu davaların birleştirilmesi maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zaruri.

İhlaller zinciri

Bilirkişi raporları İsias Otel'de art arda ihlaller yapıldığını gözler önüne serdi:

- Binada zemin etüdü yapılmadan temel atıldı.
- Altı işyeri, üstü apartman olacak şekilde ruhsat alındı. Ardından ise statik ve betonarme projeler alınmadan ruhsat, otele çevrildi.
- 2016'da ruhsatsız bir kat eklendi. Projeye aykırı yapılan bu ilave 2018'de 'imar banısı'yla açıldı.
- Projede yer almamasına rağmen iki asansör yapıldı ve bu işlem sırasında gerekli statik hesaplar yapılmaksızın asmlen döşemede boşluk açıldı.
- Kiriş ve kolonların etriye aralıkları, kanca özellikleri, bindirme ve kenetlenme boylarıyla ilgili eksiklikler tespit edildi.
- Bodrum kat perdeleri kesit ve donatı açısından yetersizdi.
- Betonda olmaması gereken büyük agrega parçaları beton dayanımının düşmesine sebep oldu. •

ESEN DOLMA
esen@gazeteoksijen.com

6 Şubat depremlerinin simgesi haline gelen ve 72 kişinin hayatını kaybettiği Grand İsias Otel'le ilgili ceza davasında karar çıktı. Adıyaman 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 3 tutuklu 11 sanık hakkında görülen davada 5 kişi beraat eder-

CITY SHIELD BARRIER SERUM ŞEHİRLE ARAMIZA SINIR ÇİZER

Cellongevie City Shield Serum, özel içeriğiyle gün boyu çevresel faktörlerle mücadele eden cildinize doğal bir katman gibi yerleşerek, dış etkenlere karşı korur ve şehir hayatının cildiniz üzerindeki etkilerini azaltır.

cellongevie.com
instagram.com/cellongevie

cellongevie
FOR YOUR SKIN LONGEVITY

Dünya mı *kötüye gidiyor* haberler mi?

Sosyal medya algoritmaları kaza, cinayet ve ölüm haberlerini daha çok görünür kılıyor. İnsani zafiyet korkudan kar eden algoritma ile buluşunca ekranlarımızı sürekli negatif haberler dolduruyor. Bu döngü yüzünden insanlar dünyanın daha kötüye gittiğine inanıyor

Selçuk Şirin

Yeni yıla girerken hepimiz 2025'in bize iyilikler getirmesini diledik. Ama senenin bu ilk yazısında size 'kötü' bir haberim var. Bu sene ekranda daha çok kötü haber göreceksiniz. Bunun sebebi dünyanın giderek daha berbat bir yer olması değil. Bunun sebebi kötü haberlerin iyi haberlerden daha çok satması. Korku ve endişenin, umut ve sevinçten daha temel ihtiyaç olması. İnsan doğası gereği kötü habere iyi haberden daha çok ilgi gösteriyor. Mağaradan çıktığımız o ilk günden beri bu sayede etrafımızdaki tehlikelerden korunarak bu günlere geldik. Bizi hayatta tutan bu temel nedenden dolayı korku en temel duygu sayılıyor. Ve tam da bu nedenle insanın etrafından ve yaşadığı dünyadan haberdar olma ihtiyacı bizi sürekli yeni teknoloji arayışına itiyor. Önce ses ve ateşle sonra güvercin ve ulaklarla ve matbaanın icadından itibaren ilan, afiş ve gazeteler yoluyla bu haber alma ihtiyacını giderdik. Geçen

Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformu Instagram, aylık kişi başına ortalama 21 saat 24 dakikalık kullanım süresine sahip. TikTok ise ikinci sırada yer alıyor

yüzyılda geliştirilen radyo ve televizyon sayesinde günün belli saatlerinde sınırlı kaynaklardan gelen bilgilerle dünyada ve yaşadığımız coğrafyada olup bitenlerden haberdar olduk. Bu makul haber akışından dijital devrim teknolojilerin hayatımızın her anına yön vermesi ve özellikle sosyal medya ağlarının son yıllardaki rekabeti sonucu bugün artık kesintisiz haber akışına geçtik.

KEŞİNTİSİZ HABER ÇAĞINA HOŞ GELDİNİZ!

Bu yüzyılın başına kadar ortalama bir insan günde geleneksel medya dışında haber alma olanağından yoksundu. Haber üretme süreci profesyonellerin ve ajanların tekelindeydi. Ancak dijital teknolojiler ve özellikle sosyal medya ağlarının gelişmesi sayesinde artık her okur bir haber kaynağı oldu. Her birimizin cebinde olan basit bir alet sayesinde dünyada olup bitenler anında bize ulaşıyor. Aynı aletle biz de kendi hayatımızda olup bitenleri anında etrafa sesle, videoyla, yazı ve fotoğrafla duyurabiliyoruz. Eskiden köyden, mahalleden ya da okul arkadaşlarından ayda yılda bir gelen havadisler artık gün boyunca sürekli olarak bize ulaşıyor. Bu hızlı ve yoğun haber trafiği içinde yukarıda ifade ettiğim insani zafiyet nedeniyle bazı haberler diğerlerinin önüne geçiyor. Deprem geliyor mu? Dolar yükseliyor mu? Kanser yapıyor mu?

Dijital çağda kötü haberlerin daha çok ilimizi çekmesi doğal olarak sosyal medya şirketlerinin ve haber sitelerinin de ilgisini çekiyor. Tek gelir kaynağı tıklanmak olan bu siteler de doğal olarak bir süre sonra bu haberlerden daha çok ürettiyor. Sosyal medya algoritmaları kaza, cinayet, gözetli ve ölüm haber-

lerini daha çok görünür kılıyor. İnsani zaafiyet korkudan kar eden algoritma ile buluşunca ekranlarımızı sürekli bize korku ve endişe veren negatif haberler dolduruyor. Bu döngü yüzünden insanlar dünyanın giderek daha kötüye gittiğine inanıyor.

Oysa bütün objektif veriler gösteriyor ki dünyada ortalama insan bugün geçmişe göre daha uzun, daha sağlıklı, daha müreffeh bir hayat yaşıyor. Açlık ve sefalet tabii ki var ama eskiye göre daha az var. Savaş ve çatışmalar tabii ki devam ediyor ama eskiye göre azalarak devam ediyor. Ancak bu saydığım alanlardaki birçok olumlu gelişme, yavaş ve istikrarlı bir şekilde gerçekleştiğinden, sansasyonel haber döngüsünde kendisine yer bulamıyor. İnsanın korkuya ve algoritmaların kötü haberlere verdiği öncelik, insanların dünya hakkında daha karamsar bir bakış açısına sahip olmasına neden oluyor. Bu karamsarlık da politik tutumlarından gündelik tüketimlerine her alanda olumsuz sonuçlara götürüyor.

SÜREKLİ KÖTÜ HABER ALMAK İYİ BİR ŞEY Mİ?

University College, London'dan Christopher Kelly ve Tali Sharot bu sene yayınladıkları bir çalışmada insanların internet kullanımının ruh sağlığı üzerindeki etkisine odaklanmış. The Influential Mind isimli çok iyi bir kitabını okuduğum Sharot, bu yeni çalışmasında yapay zeka yardımıyla ziyaret edilen her sitenin içeriğini duygusal ton bakımından kodlamış. Sonra da bu ton ile siteyi ziyaret eden kişinin ruh hali arasındaki ilişkiyi bakmış.

Araştırmanın iki önemli bulgusu var. İlk olarak bireylerin çevrimiçi ortamda tükettiği içeriklerin duygusal tonunun (pozitif veya negatif) ruh hallerini doğru-

dan ve içerik yönünde etkiliyor. Katılımcılar, kötü haberler barındıran içeriklere daha fazla maruz kaldığında, anksiyete ve depresyon belirtileri artıyor, sosyal ilişkilerden uzaklaşma eğilimi güçleniyor ve bazı aşırı tüketim durumlarında bir takım obsesif kompulsif belirtilerde artış gözleniyor.

Araştırmanın ikinci bulgusu daha ilginç. İnsanlar ruh hali kötü olduğunda, daha çok negatif içerik tüketiyor. Bu içerikler de zaten güne negatif başlayan insanların ruh hallerinin daha da kötüleşmesine sebep oluyor. Tahminlerin aksine bu genel negatif haber döngüsü yaş ve cinsiyet gibi demografik faktörlere göre değişmiyor. Yani bu döngü, her yaşta ve cinsiyette benzer şekilde yaşanıyor.

TÜRKİYE YÜKSEK RİSKLİ ÜLKE!

Dijital 2024 Global Genel Bakış ve Türkiye Raporu'na göre Türkler ortalama bir günde 7 saatten fazla bir zamanı internette geçiriyor. Türkiye'de nüfusun % 86.5'i internet kullanıcısı, bu oran maalesef genç ve çocuklarda çok daha yüksek. Nüfusun % 93.8'i mobil bağlantıya sahip. Türkiye, nüfusun % 67.4'ü ile sosyal medya kullanımında dünya ortalamasını aşmış durumda. Sosyal medya ağlarında kullanıcı sayısını nüfusa vurduğumuzda BlueSky hariç hemen hemen her platformda ilk üçte yer alıyor. Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformu Instagram, aylık kişi başına ortalama 21 saat 24 dakikalık bir kullanım süresine sahip. TikTok ise ikinci sırada yer alıyor.

Gerek internet kullanımında gerek sosyal medya alışkanlıklarında dünya ortalamasının üstünde olduğumuz için Türkiye negatif haber üretim ve paylaşımında riskli ülkeler arasında yer alıyor. Kelly ve Sharot'un bulgularını bu veriler ışığında değerlendirdiğimizde, negatif

içerikleri algoritmalarıyla ön plana çıkartmakta ustalayan sosyal medya platformlarının Türkiye halkının ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Sosyal medyada trollerin sayısını, kötü haber üreten aktörlerin sayıca çokluğunu da hesaba katarsak nasıl bir negatif haber sarmalı içinde olduğumuzu tahmin etmek zor olmasa gerek.

ÇÖZÜM: DİJİTAL FARKINDALIK VE GLOBAL MÜDAHALE

Negatif içerik tüketiminin azaltılması ve dijital farkındalığın artırılması, bireylerin ruh sağlığını iyileştirmenin yanı sıra toplumsal güveni de artıracak bir adım. Ancak bu adımı bireyler tek başına atamaz. Gerçek ve kalıcı çözüm için ulusal ve global düzeyde dijital dünyaya yön veren algoritmaları gözden geçirmemiz gerekiyor. Maalesef şu anda bu yönde bir adım atmak çok zor. Bir kaç global şirket, sadece kar güdüsüyle hiçbir etik sınıra ihtiyaç duymadan insanları daha çok ekranda tutmak için şiddet pornografisinden yalan habere her yola başvuruyor.

O nedenle iş yine bize düşüyor. 2025'te en azından şu üç adımı kendi adımıza atabiliriz. İlk olarak erkanda gördüğümüz her sansasyonel başlığı tıklamayalım. İkinci olarak tek amacı bizim ilimizi çalmak olan şaklabanları yok sayalım. Onlara vereceğimiz her tepki, eleştiri de olsa, sonuçta onları daha çok gündemde tutuyor. Bunu artık öğrenelim ve aptal insanları meşhur etmekten vazgeçelim. Ve son olarak bu sene bize korku ve kaygı veren içerikler kadar bize umut ve mutluluk veren içerikleri de etrafımızla paylaşalım. Bu sayede hep beraber göreceğiz ki, sorunları olsa da dünya bize ekranda gösterildiği kadar berbat bir yer değil. •

The Economist

Yanlış oyuncak felaket bile getirebilir

En azından yeni bir araştırma buna işaret ediyor. Oyuncakların sayısı kadar çeşitliliği de oldukça önemli

Çocuklara eğitici hediyeler verenler, size iyi bir haberimiz var: Köktü ve değerli bir geleceğin parçasısınız. Oyuncak, dünyanın dört bir yanındaki kültürlerde çocuklara içinde yaşadıkları toplum hakkında bilmeleri gerekenleri öğretmek için kullanılageldi. Oyuncaklar doğru becerileri geliştirerek çocukları yetişkinliğe hazırlar. Bu işlevi yerine getirmediklerinde ise felaket kapıyı çalar.

Ama nasıl? Danimarka'daki Aarhus Üniversitesi'nde doktora öğrencisi Mathilde Meyer ve danışmanı Felix Riede tarafından yürütülen yeni bir çalışma, 985 yılında İzlanda'dan Grönland'a gelen İskandinav yerleşimcilerin sonunun gelmesinde yanlış oyuncakların önemli rol oynadığını ortaya koyuyor. İskandinavlar bu yolculuğa çıktıklarında Grönland'ın çoğu buzlarla kaplıydı, sadece kıyı şeridinde tarım yapabilecekleri ince verimli bir toprak hattı vardı. Yerleşimciler birkaç yüz yıl boyunca geliştirdiler ancak 1300 yılında dünya soğuk bir döneme, Küçük Buzul Çağı'na girdiğinde zorlanmaya başladılar. Yazlar daha kurak geçti, sıcaklıklar düştü ve fırtınalar güçlendi. 1400 yılına gelindiğinde İskandinavlar yerleşim yerlerini terk etmek zorunda kaldı. Buna rağmen adada hayat devam etti: Kuzey Alaska'nın

İnuit halkı, 1000 yılında Grönland'a geldi ve İskandinavlar pes ettikten sonra da uzun süre varlıklarını sürdürdü.

Meyer ve Riede İskandinavların aksine İnuitlerin adada nasıl hayatta kaldığı sorusuna sonunda bir yanıt buldu: Oyuncaklar.

Araştırmacılar her iki kültürün çocuklarının bir zamanlar oynadıkları oyuncakları inceledi. İskandinav yerleşimlerinden 72, benzer çevresel koşullarda bulunan İnuit yerleşimlerinden ise 2 bin 397 oyuncak çıktı.

İnuit çocuklarının oyuncakları daha fazla çeşitlilik gösteriyordu. Örneğin, İskandinav çocuklarının sadece oyuncak ok, balta ve kılıçları varken İnuit çocuklarının oyuncak yayları, arbaletleri, dartları, zıpkınları, mızrakları da vardı.

Benzer bir eğilim, tüm oyuncak kategorileri için de geçerliydi. Zamanla denizde avlanmayla ilişkili oyuncaklar İnuitler arasında daha yaygın hale gelirken İskandinavlar çocuklarına at ve kuş figürleri vermeye devam etti.

Araştırmacılar İskandinav toplumunun çocuklarına yaşadıkları çevreyle uyumsuz oyuncaklar vermemelerinin yaratıcılığı körelttiğini ve sonunda İskandinavların Grönland'da hayatta kalmalarını sabote ettiğini savunuyor. Buna karşılık, İnuitlerin çeşitli ve yaşayla alakalı oyuncakları tercih etmeleri, çocuklarının daha yenilikçi ve uyumlu olmalarının yolunu açtı. Bu araştırma da ebeveynler için bir kıssa olsun... •

The Economist'ten alınmış, Oksijen tarafından çevrilerek lisanslı olarak yayınlanmıştır. Orijinal metne www.economist.com adresinden ulaşabilirsiniz.

COSMOPOLITAN

TÜRKİYE

En yakın arkadaşınla bitmeyen parti ışığı!

Yeni sayımız yine çok renkli. Yeniden tanışalım mı?

cosmopolitanurkiye.com.tr

cosmopolitanmag.com.tr

3 kapak seçeneği + Besties Shopping Guide

ABD'nin kötü adamı oldu

Trump'ın seçimi kazanmasında en büyük paya sahip olan ABD'li milyarder Elon Musk 'gölge başkan' gibi davranıyor, başka ülkelerdeki seçimlere fütursuzca karışıyor, Çin ve Rusya bağlantıları ise endişe yaratmaya devam ediyor

ALMAN GAZETESİ-NE SEÇİM MAKALESİ

ABD'de 20 Ocak'ta resmen başkanlığı devralacak yeni başkan Donald Trump kadar 'kankası' Elon Musk da tartışma yaratmaya devam ediyor. Yılbaşı kutlamasında Trump ile yan yana dans ederken görüntülenen Musk'ın seçimden bu yana Trump'ın Florida'daki malikanesinin yakınında geçtiği 2 bin dolar olan bir yerde kaldığı ortaya çıktı. Trump'ın seçim kampanyasına 277 milyon dolar harcayan Musk ile ilgili 'Gölge Başkan' iddiaları ABD'de manşetlere çıkmaya devam ederken servetine servet katan milyarderle ilgili tartışmalar ülke dışında da taşmış durumda. Bunun sebebi Musk'ın 23 Şubat'ta Almanya'da yapılacak olan seçim öncesinde, 'Almanya'yı ancak AfD (Almanya için Alternatif) kurtarır' tweetiyle birçok uzmanın 'Nazi yanlısı' olarak gördüğü Alman aşırı sağcılara desteğinin ardından ülkenin en prestijli gazetelerinden birinde yayınlanan yazısı. Musk'ın özetle Almanların neden AfD'ye oy vermesi gerektiğini anlattığı makalesi Welt am Sonntag gazetesinde yayınlandı. ABD'li milyarder makalede, "AfD'nin aşırı sağcı olarak gösterilmesi, partinin lideri Alice Weidel'in Sri Lankalı eşcinsel bir partneri olduğu düşünüldüğünde, açıkça yanlıştır! Bu size Hitler gibi mi geliyor? Lütfen!" ifadelerini kullandı.

Almanya "içişlerimiz karışıyor" diyor

'Hitler de vejetaryendi'

Axel Springer medya grubunun amiral gemisi olan gazete tarafından Almanca olarak yayınlanan yorum yazısının ardından görüş yazılarının yer aldığı bölümün editörü Eva Marie Kogel, X'te yorumun linkiyle birlikte istifasını sunduğunu yazdı. "Demokrasi ve gazetecilik ifade özgürlüğüyle gelişir. Bu, kutuplaştırıcı pozisyonlarla başa çıkmayı ve bunları gazetecilik açısından sınıflandırmayı da içerir" diyen gazetenin genel yayın yönetmeni Jan Philipp Burgard ve 1 Ocak'ta yayıncılık görevini devralacak olan Ulf Poschardt Reuters'a konuştu. Yayınlandıktan birkaç saat sonra yüzlerce yorum alan Musk'ın yazısıyla ilgili tartışmaların "çok açıklayıcı" olduğunu söylediler.

Gazete Musk'ın yorumunun altında Burgard'ın bir yanıtını yayınladı. Burgard, AfD'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma, Rusya ile yakınlaşma ve Çin'i

yatıştırma isteğine atıfta bulunarak, "Musk'ın teşhisi doğru, ancak Almanya'yı sadece AfD'nin kurtarabileceği şeklindeki tedavi edici yaklaşımı ölümcül derecede yanlıştır" diye yazdı.

Gazetenin köşe yazarlarından Franziska Zimmerer de, "Bu yazı neden yayınlanmamalıydı" başlığıyla yazdığı yazıda şu ifadeleri kullandı: Musk'ın AfD liderinin eşcinselliği ile ilgili sözleri "Ama Hitler vejetaryendi" demek gibi bir şey. Hangi partiden olursa olsun, bu tür çağrılarımızın bağımsız medyada yeri yoktur, bu durumda gelecekteki genel yayın yönetmenimizin verdiği net bir yanıt olsa bile. Gazetecilerin işi dürtülerle yönlendirilmiş yorumlarını filtresiz bir şekilde paylaşmak değil.

Başbakan-dan tepki

Almanya Başbakanı Olaf Scholz da ülkenin kaderinin "sosyal medya sahipleri" tarafından belirlenmeyeceğini söyledi. Scholz yılbaşı mesajında Musk ya da Trump'ın adını vermeden "Tartışmalarımızda bazen bir görüşün ne kadar aşırı olursa o kadar çok ilgi çekeceğini düşünmek affedilebilir. Ancak Almanya'nın geleceği makul ve düzgün insanların büyük çoğunluğuna bağlı olacak" ifadesini kullandı.

"Önemli yatırımları" nedeniyle Alman siyasetinde söz sahibi olma hakkını da savunan Musk'ın AfD'yi desteklemesi, partinin Alman siyasetinde yükselen etkisi nedeniyle tartışılıyor. AfD, son anketlere göre yüzde 18-19 oy oranıyla seçim sonrası anahtar parti konumunda olabilir.

'ELON MUSK BİR ULUSAL GÜVENLİK RİSKİ'

ABD Kongre Binası'na yönelik ayaklanma sonrası güvenliğinin gözden geçirilmesine öncülük eden Korgeneral Russel L. Honore, New York Times gazetesine yazdığı makalede Musk'ı 'ulusal güvenlik riski' olarak nitelendirdi. Korgeneral Honore, Musk'ın ABD'nin güvenliğini tehdit eden Rusya ve Çin'le çok yakın ilişkiler içerisinde olmasının ABD'li milyarderli riskli konuma getirdiğini yazdığı makalede şu ifadeleri kullandı: Musk; Hava Kuvvetleri, Savunma Bakanlığı Genel Müfettişlik Ofisi ve İstihbarat ve Güvenlikten Sorumlu Savunma Bakanlığı Müsteşarı tarafından, yabancı liderlerle yaptığı görüşmelerin ayrıntılarını vermediği ve ulusal güvenlik kurallarını diğer potansiyel ihlalleri nedeniyle federal incelemelerle karşı karşıya. İddia edilen bu ihlaller endişelerimin sadece başlangıcı. Musk'ın iş girişimleri büyük ölçüde Çin'e bağımlı. Tesla'nın 2024'ün üçüncü çeyreğindeki küresel teslimatlarının yarısından fazlasından sorumlu olan Şangay fab-

rikasının inşasına yardımcı olmak için Çin hükümeti tarafından kontrol edilen bankalardan en az 1.4 milyar dolar kredi aldı.

Ülkenin yasaları, Komünist Parti'nin Çin'de iş yapan herhangi bir şirketten, ülke pazarlarına katılma karşılığında istihbarat talep edebileceğini öngörüyor. Bu da Musk'ın Çin'deki iş anlaşmalarının, ya ticari çıkarları ya da seçilmiş Başkan Donald Trump'a yakınlığı sayesinde öğrendiği hassas gizli bilgileri teslim etmesini gerektirebileceği anlamına geliyor. Hiçbir federal kurum Musk'ı bu tür bilgileri ifşa etmekle suçlamadı ancak Çin, ABD şirketlerinin kararsız olduğunu fark etmiş durumda. "Şi Cing'ing 'zıpla' derse, onlar da 'Ne kadar yükseğe?' diye soracaktır.

Çin liderine övgüler

Musk'ın Çin liderleriyle olan ilişkisi, SpaceX'in ABD'nin roket fırlatmalarında neredeyse tekel olduğu düşünüldüğünde, Amerika'nın ulusal güvenliği için bir sorun teşkil edebilir. Musk'ın Çin Komünist Partisi'ni memnun etme konusunda zaten bir geçmişi var. Partinin 100. yıldönümünü anmak için Şi'ye övgüler yağdırdı. 2022'de Çinli yetkililerin teşekkürlerini kazanarak Tayvan'ın Çin'in özel bir idari bölgesi olması gerektiğini savunup parti için mücadele etti. Komünist rejimin internet sansür ajansı tarafından yönetilen bir dergi olan China Cyberspace'e bir makale ile katkıda bulunan ilk yabancı oldu.

Trump'ın ulusal istihbarat direktörü olarak atamayı düşündüğü Cumhuriyetçi eski kongre üyesi ve Temsilciler Meclisi İstihbarat Komitesinin kıdemli üyesi Chris Stewart, bir keresinde Bay Musk'ın Çin bağlantıları hakkında kapalı kapılar ardında brifingler verilmesi için bastırılmıştı. Daha önce Tesla'yı Çin Komünist Partisi'ni korumakla suçlayan Trump'ın Dışişleri Bakanı adayı Senatör Marco Rubio, NASA ve diğer federal kurumların Çin ya da Rusya ile bağlantılı şirketlerle sözleşme yapmasını engellemek için bir yasa tasarısı sundu. Şimdi asıl soru, göreve gelen Trump yönetiminin bu riski ciddiye alıp almayacağı. Kasım ayında Başsavcı Merrick Garland ve Pentagon'un genel müfettişine gönderdikleri mektupta iki Demokrat senatör, Vladimir Putin ve diğer Rus yetkililerle yaptığı bildirilen görüşmeler nedeniyle Musk'ın "bir devlet yüklenicisi ve yetki sahibi olarak güvenilirliğini" araştırmalarını istedi.

ÇİN'DEKİ 'GİZLİ SİLAHI' ANNESİ

Musk'ın 'ulusal güvenlik riski' olarak görülmesine bile sebep olan

Çin'le yakın ilişkilerinde çok konuşulan bir isim kendisine eşlik ediyor. O kişi annesi Maye Musk. Dünyanın en zengin adamının annesi olmanın yanı sıra, birçoğu Çin'de olmak üzere çeşitli göz alıcı etkinlikler arasında mekik dokuyor. Sadece aralık ayında Hangzhou'da bir gala yemeğine katıldı, Wuhan'da bir kozmetik şirketi için kırmızı halıda yürüdü ve Çin'de "en çok satılan" listesine giren kitabı A Woman Makes a Plan'ın Çince baskısının kopyalarını imzaladı.

Guardian'ın haberine göre Maye Musk, 'neredeyse her ay' ziyaret ettiğini iddia ettiği ülkede çok seviliyor. Kendisi Musk'ın Çin'deki gizli silahı olarak tanımlanıyor. Bu da onu oğlunun giderek artan küresel iş ve siyasi hırsları için iyi konumlanmış bir figür haline getiriyor. 76 yaşındaki anne Musk, manken ve diyetisyen olarak başarılı bir kariyere sahip. Ancak oğlunun Çin'deki kapsamlı iş anlaşmaları -

otomobil şirketi Tesla'nın en büyük fabrikası Şangay'da ve kendisi de ülkeyi sık sık ziyaret ediyor - onu kol-larını açarak karşılayan yeni bir hayran kitlesine kapı açtı. Hikayesi Çin'de giderek daha iyi tanınıyor. Kanada'da doğmuş ve Güney Afrika'da büyümüş, kariyeri ve ailesi için dünyayı dolaşmış.

Çin markasının küresel elçisi

Geçen yıl Çinli tüketici elektroniği şirketi Oppo'nun küresel elçisi oldu. Bu yıl, temsil ettiği şirketler listesine yatak şirketi AISE Baobao'yu da ekledi ve markanın kasım ayında Şanghay'daki mağaza açılışına katıldı. Ayrıca Çinli moda markası JNBY için Hangzhou'da podyumda yürüdü ve spor giyim markası Fila için bir etkinliğe katıldı. Ekim ayında, İtalyan lüks moda markası Moncler'in Şanghay'daki bir partisine katıldı ve Rihanna ve AŞAP Rocky ile poz verdiği fotoğrafları Çin'deki sosyal medya hesaplarında paylaştı. Özellikle genç kadınlar arasında popüler olan Instagram benzeri bir platform olan Xiaohongshu'da 577 bin TikTok'un Çin'deki kardeş şirketi Douyin'de ise 356 bin takipçisi var. Maye Musk'ın Xiaohongshu'daki takipçilerinin

GETTY IMAGES

yaklaşık %85'inin kadın olduğuna dikkat çeken Çinli gözlemciler, "Y kuşağı ve Z kuşağı, 60'lı ve 90'lı yaşlarında olup zarif bir şekilde yaşlanan kişileri örnek alıyor" diyor.

Maye Musk'ın yakında Çin'de muhtemelen sağlıklı yaşam veya fitness ile ilgili kendi markasını kuracağı ve "kendisinin ve Elon'un oradaki popülaritesinden para kazanmaya devam edeceği" öngörülüyor. Gerçekten de, Çin'deki kariyerine sadece son birkaç yıl içinde başlamış olmasına rağmen, 1970'lerde Washington'da Pekin'le yakınlaşmasına aracılık eden ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger gibi ABD-Çin ilişkilerinin emektaşları için normalde ayrılmış olan kutsal terimlerle anılmaya başlandı bile. Weibo'da bir yorumcu Maye Musk'ın Çin'in 'lao pengyou'su ya da "eski dostu" olduğunu yazdı. •

Aşırı sağcı Almanya için Alternatif (AfD) partisinin lideri Alice Weidel'in ABD'li milyarder Elon Musk ile online bir görüşme için somut planlar yaptığı sözcüsü tarafından doğrulandı. Sözcü Daniel Tapp Spiegel dergisine ve dpa'ya yaptığı açıklamada "İkili arasında bir X Space sohbeti için temas halindeyiz" dedi. Musk da "Alice ve ben bir X Spaces sohbeti yapana kadar bekleyin. Akıllarını kaybedecekler" diye yazdı.

Anne Maye Musk Çin'de adeta bir fenomen

The New York Times

Thomas L. Friedman

THE NEW YORK TIMES

Bu ay müstakbel ABD Başkanı Donald Trump'ın yemin töreni için Çin Devlet Başkanı Şi Cinqing'i Washington'a davet etmesine şüpheli ve alaycı yaklaşan birçok kişi oldu. Normalde ABD başkanlarının yemin törenlerine yabancı liderlerin katılmadığı doğru ama bence Trump'ın daveti oldukça isabetliydi. Çin'den yeni döndüm ve şu an iki ülke arasındaki ilişkilerin resmini yapacak olsam bir pipetin içinden birbirine bakan iki fil çizebilirim.

Bu iyi bir durum değil. Çünkü ABD ve Çin'in ticaret ve Tayvan dışında, hatta 21. yüzyılın tartışmasız ağır sıklet şampiyonunun kim olduğu dışında acilen konuşması gereken birçok konu var.

Dünya yeni bir döneme yol açabilecek üç büyük sınavla karşı karşıya: Dizginlenemeyen yapay zeka, iklim değişikliği ve çöken devletlerin yaydığı kargaşa. ABD ve Çin yapay zeka konusunda dünyanın süper güçleri. Aynı zamanda dünyada en çok karbon emisyonuna yol açan iki ülke durumundalar. Dünyanın en büyük iki deniz gücüne sahipler ve güçlerini küresel ölçekte gösterebiliyorlar. Başka bir deyişle, yapay zekayı, süper fırtınaları ve başarısız devletlerdeki az sayıda öfkeli adamı zapt etmek için tek umudumuz bu iki gücün bir araya gelip hareket etmesi.

Bu yüzden de Richard Nixon 1972 yılında Mao Zedong'u görmek için Çin'e gittiğinde imzalanan, ABD-Çin ilişkisini normalleşme parametrelerini belirleyen Şanghay Bildirisi'nin güncellenmiş bir versiyonuna ihtiyacımız var. Şu an maalesef normalikten uzaklaşıyoruz. İki ülke her açıdan giderek birbirinden ayrılıyor. Otuz yıldır Pekin ve Şanghay'a giderim. İlk kez kendimi Çin'deki tek Amerikalıymış gibi hissettim.

Gençler Amerika'dan korkuyor

Tabii ki yalnız değildim ama normalde Şanghay'ın büyük tren garında veya Pekin'deki otel lobilerinde duyulan Amerikan aksanının etkisi dikkat çekiciydi. Çinli ebeveynlere göre birçok aile çocuklarının artık eğitim için ABD'ye gitmesini istemiyor çünkü tehlikeli hale geldiğini düşünüyorlar. Onlara göre gençler ABD'deyken FBI tarafından izleniyor, ülkelerine döndüklerinde ise Çin hükümetinin şüphesini çekiyorlar. Şu anda bu durum Çin'deki Amerikalı öğrenciler için de geçerli. Çin'de yabancı öğrencilerle çalışan bir akademisyen bana bazı Amerikalıların artık dönemlik eğitimler için yurtdışına gitmek istemediklerini söyledi. Bunun bir sebebi müthiş disiplinli Çinli lisans öğrencileriyle rekabet etmek istememeleri. Bugünlerdeki bir diğer sebepten Çin'de okumuş veya çalışmış olmalarına potansiyel ABD'li

27 Şubat 1972 akşamı Richard Nixon ile Çin Başbakanı Zhou Enlai'nin Şanghay Bildirisi'ni imzaladığı Jin Jiang Hotel. Friedman "Bunlar gerçekten yaşandı mı diye sormaktan kendimi alamıyorum" diyor. © GETTY IMAGES

Çin'de Marksist'ten çok Muskist var

The New York Times'ın tecrübeli yazarı, Çin gezisinde gördüklerini anlatıyor: Çinliler bizi Marksizm'e geçirmek değil kendi sahamız olan kapitalizmde yenmek istiyor. Gençler Musk gibi olmak istiyor

ışverenler tarafından güvenlik konusunda şüpheli bakılacağı endişesi.

Çin-ABD soğuk savaşından bahsedilse de Pekin'deki ABD Büyükelçiliği'ne göre şu an Amerika'da hala 270 binden fazla Çinli öğrenci var. Öte yandan Çin'de okuyan Amerikalı üniversite öğrencilerinin sayısı 1100'e kadar indi. On yıl önce bu rakam 15 bin civarındaydı. Bugünkü trendler devam ederse Çince konuşan yeni nesil Amerikalı akademisyen ve diplomatları nereden bulacağız? ABD'yi anlayabilen Çinliler nereden yetişecek?

5 milyon turist ne oldu?

Pekin'de ABD'nin Çin Büyükelçisi Nicholas Burns'le görüştim. "En büyük rakibimiz olduğu için Çin'le rekabet etmemiz şart. Ama karşılık bir gerçek daha var. İklim değişikliği, fentanil ve diğer meselelerde daha istikrarlı bir dünya kurmak için Çin'le birlikte çalışmamız da şart. Dolayısıyla Çince konuşan ve genç Çinlilerle dostluk kuran genç Amerikalılara ihtiyacımız var. İlişkinin dengeleyicisi onlar olacak. Geçmişte iki ülke arasında 5 milyon turist gelip gidiyordu. Bugünkü rakamlar bunun yanında çok küçük" diyor.

Kovboy kapitalizmi

Trump Çin Büyükelçisi olarak 2015-2021 dönemi Georgia senatö-

rü David Perdue'yu görevlendirecek. Perdue Senato'ya girmeden önce Doğu Asya'da iş yapmış becerikli biri. Ama Eylül 2024'te Washington Examiner'da yayınlanan yazısında Çin Komünist Partisi için şöyle yazmıştı: "Kaderinin dünya düzeninin egemenliğini ele alarak tarihsel pozisyonunu geri kazanmak ve dünyayı Marksizm'e geçirmek olduğuna yürekte inanıyor."

"Farenin rengine bakılmaz"

Bilemedim. Egemenlik mevzusuna bir şey demem ama "dünyayı Marksizm'e geçirmek" mi? Umarım Perdue yeni görevine başlamadan önce bugün Çin'de Marksist'ten çok Muskist, yani Elon Musk gibi olmak isteyen gençler olduğunu anlar. Çinliler bizi Marksizm'e geçirmek değil kendi sahamız olan kapitalizmde yenmek istiyor.

1980'lerin sonundan beri Komünist Parti'nin Çin'i sıkı kontrol altında tuttuğu doğru. Ama sadece adı komünist. Teşvik ettiği ideoloji ise devlet güdümlü kapitalizm ile kovboy kapitalizminin kombinasyonu.

Konuştüğüm birçok Çinli iktisat uzmanının Demokratlar yerine Trump ile iş yapmayı tercih edebileceklerini söylemesi beni çok şaşırttı. Tsinghua Üniversitesi Dünya Ekonomisinde Çin Merkezi Direktörü ve "China's World View" ("Çin'in Dünya Görüşü") kitabının yazarı David Daokui Li'nin bana anlattığına göre "Çin'deki birçok kişi Trump'ı anladığını düşünüyor. Onu Deng Şiaoping'e benzetiyorlar. Trump ekonomiyi her şey olarak gördüğü için Çinliler onunla bağ kurabiliyor."

Eski devlet başkanı Deng Şiaoping pragmatik, ticaret odaklı ve pazarlıkçı yaklaşımıyla ünlüydü. Hiç de Marksist olmayan bir sloganla yola çıkarak Çin ekonomisini dünyaya açılmaya zorladı: "Fareleri yakaladıktan sonra kedinin siyah mı beyaz mı olduğuna bakılmaz." Bunların hiçbirini ABD ile Çin gibi iki büyük güç arasındaki stratejik rekabete engel teşkil etmiyor. Siber hacker'lıktan birbirlerinin uçak ve donanma gemilerini geride bırakmaya kadar her alanda rakipler. Çin bu alanlarda bize ne yaparsa umarım biz de karşılığını veririz. Ama her yıl karşılıklı ticaretten yaklaşık 600 milyar dolar kazanan ABD ve Çin (ABD'nin Çin'den ithalati 430 milyar dolar, Çin'e ihracatı ise 150 milyar dolar civarında) başka alanlarda ortak çıkarlara sahip. Bu yüzden Trump'ın kalıpları yıkıp Şi'yi Washington'a davet etmesini doğru bulduğumu söylüyorum.

İlk adım yapay zeka olmalı

Geçen ay Şanghay'dayken The New York Times Pekin bürosu şefi olan meslektaşım Keith Bradsher 27 Şubat 1972 akşamı Nixon ile Çin Başbakanı Zhou Enlai'nin Şanghay Bildirisi'ni imzaladığı Jin Jiang Hotel'e gitmeyi önerdi. Bildiride ABD Pekin'e Tayvan meselesinde ödün vererek tek Çin politikasını kabul ediyor ama Tayvan'ın geleceğine dair her kararın barışçıl olması gerektiğini ortaya koyuyordu. Taraflar ayrıca ekonomik ve bireysel ilişki hedeflerini de belirtmişti. Bildirinin imzalandığı salonun duvarları Nixon ve Zhou'nun samimi bir şekilde kadeh kaldırdığı anın solgun fotoğraflarıyla süslü. Bugün o fotoğraflara bakınca

"Bunlar gerçekten yaşandı mı?" diye sormaktan kendimi alamıyorum.

Yeni bir Şanghay Bildirisi hem iki ülkenin hem de dünyanın karşı karşıya olduğu yeni gerçekliklerin idaresine yardımcı olabilir. İlk gerçek, Amerikalı ve Çinli teknoloji firmalarının yapay genel zeka yarışı. Yapay genel zeka beş ila yedi yıl sonra ortaya çıkacaksa Pekin ile Washington'ın hem yapay zekayı yönetmek hem de dünyanın geri kalanını uymasını sağlamak için bir dizi kural üzerine anlaşmaya varması gerekiyor.

İlk kural tüm yapay zeka sistemlerine söz konusu sistemin kötü niyetli kişiler tarafından yıkıcı amaçlarla kullanılmasını ve kendisini inşa eden insanları yok etmek için kendi başına harekete geçmesini önleyecek algoritmalar yerleştirmek olmalı.

İklim değişikliğinin idaresinde ise dünyanın en çok karbon salan ülkesi Çin ve ikinci sıradaki ABD 2050 yılına kadar gezegeni net sıfır karbon emisyonuna taşıyacak stratejiler üzerinde mutabakata varmalı.

Yeni ortak düşman: Kargaşa

Çin'de konuştuğum insanlara hep aynı şeyi anlatmaya çalıştım: Birbirimizin düşmanı olduğumuzu sanıyoruz. Belki öyledir ama aynı zamanda büyük bir ortak düşmanımız var. Tıpkı 1972'de olduğu gibi. Ama bu sefer o düşman Rusya değil kargaşa. Dağılıp kargaşaya kapılan ve kendi insanlarını güvenli bölgelere ulaşma derindeki göçmenlere dönüştüren ulus devletlerin sayısı giderek artıyor.

Kargaşa sadece Orta Doğu'daki Libya, Yemen, Sudan, Lübnan, Suriye ve Somali gibi ülkeleri vuruyor. Venezuela, Zimbabve ve Myanmar gibi, Çin'in Küresel Güney'deki en yakın dostlarından bazıları da düzensizlik hakim. Üstelik Sri Lanka, Arjantin, Kenya, Malezya, Pakistan, Karadağ ve Tanzanya gibi, Çin'in Bir Kuşak Bir Yol Projesi'ne katılan ve Çin'den milyarlarca dolar borç almış ülkeler de bocalıyor. Pekin şimdilerde bu ülkelere verdiği borçları geri istemeye başladı ve kredilerini kısıtı. Ama bu durum bazılarındaki krizleri daha da beter hale getiriyor.

Sadece ABD ve Çin, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası ile birlikte hareket ederek bu kargaşayı belli ölçüde durduracak kaynak, güç ve nüfusa sahip.

Çin'in Vladimir Putin gibi eli kanlı, hırslı ve kargaşa saçan birinin, bir başka kargaşa meraklısı olan köktenci İran'ın veya Küresel Güney'in, ya da sadece Çin'in değerleriyle biçimlenmiş bir dünyada büyüüp başanlı olacağı fikri çilgınlıktan başka bir şey değil.

Trump'ın yerinde olsam bir "Nixon Çin yolcusu" hamlesi yapardım. Böylece ABD ile Çin'i yeniden birbirine yakınlaştıran Rusya ve İran'ı tamamen dışarıda bırakırdım. Ukrayna savaşını bitirmenin, İran'ın Orta Doğu'daki nüfuzunu azaltmanın ve Pekin'le tansiyonu bir hamlede düşürmenin yolu buradan geçiyor. Trump böyle bir şeyi kalkışacak kadar öngörülemeyen birisi.

Her halükarda istikrarlı bir 21. yüzyıl istiyorsak Çin ile Amerika birlikte hareket etmek zorunda. Rekabet ve işbirliği yerini tamamen cepheleşmeye bırakırsa iki ülkeyi de kargaşa dolu bir 21. yüzyıl bekliyor. •

©2024 The New York Times Company

Kazalar endişeleri tetikledi: Uçmak ne kadar güvenli?

Bir haftada dört ayrı uçağın yaptığı kaza, havacılık için kötü giden yıla korkunç bir final yaptırdı. Ancak araştırmalara göre hâlâ bir uçak kazasında ölmeye ihtimaliniz çok düşük. Hatta uzmanlar, arabayla havalimanına giderken bile tehlikenin daha yüksek olduğunu söylüyor

Geçen hafta Güney Kore'de Muan Uluslararası Havalimanı'nda kaza yapan Boeing 737-800'de 179 kişi hayatını kaybetti.

Endişeli uçular 2024'ü, yaşanan birçok uçak kazasıyla hatırlayacak. Geçen hafta Güney Kore, Norveç Kanada ve Azerbaycan'dan havayolu şirketlerinin uçaklarının yoğun seyahat döneminde kaza yapması endişeleri körükledi. Ancak istatistikler ticari uçuşlarda ölüm veya sakatlık olasılığının çok düşük olduğunu gösteriyor.

Dünyadaki havayolu şirketlerinin ticari birliği olan Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği'nin (IATA) son verilerine göre, her yıl yapılan on milyonlarca ticari uçuşta ölümcül ya da başka türlü kazaların meydana gelmesi pek olası değil.

2023'te bu türde 30 kaza yaşandı; kayıtlara en çok kazanın geçtiği yıl olmuştu. IATA'ya göre bu her 1.26 milyon uçuşta bir kaza anlamına geliyor. 2022'de ise her 770 bin uçuşta bir kaza yaşanmıştı. New Jersey'deki Embry-Riddle Aeronautical Üniversitesi'nde ha-

vacılık güvenliği profesörü olan Anthony Brickhouse CNN'e verdiği demeçte, "Havacılığın arabayla giderken bir uçakta uçtuğunuzdan daha fazla risk altındasınız" dedi; "Dünyanın bazı bölgelerinde, yürüyen merdivenlerde bir uçaktakinden daha fazla tehlikeyesiniz."

14 milyonda bir

Massachusetts Institute of Technology'de istatistik profesörü olan Arnold Barnett tarafından kaleme alınan bir havayolu güvenliği araştırması, 2018-2022 yılları arasında dünya genelinde uçağa binmiş başına ölüm riskinin 13.7 milyonda bir olduğunu ortaya koydu.

Başka bir deyişle, rastgele bir uçuş seçip o zaman diliminde uçağa binerseniz, bir uçak kazasında veya terör eyleminde ölmeye şansınız 14 milyonda bir seviyesindedir. Ancak geçmişte güçlü bir güvenlik siciline sahip olmak ge-

lecekte de aynısını garanti etmiyor ve son dönemde yaşanan ölümcül kazalar göz önüne alındığında yolcuların yeni endişeleri olabilir. Sadece son birkaç gün içinde 200'den fazla kişinin hayatını kaybetmesi, ticari havacılık kazalarının neden olduğu ölüm sayısını 2023 yılında IATA'nın kaydettiği 72 sayısının çok üzerine çıkaracak.

IATA Genel Müdürü Willie Walsh, sektör grubunun şubat ayında yayınlanan en son yıllık güvenlik raporunda, 2023'ün güvenlik performansının "uçmanın en güvenli ulaşım şekli olduğunu göstermeye devam ettiğini" söyledi. Bununla birlikte, "Güvenliği asla hafife alamayız" dedi ve "2024'ün ilk ayında meydana gelen iki yüksek profilli kaza, uçmak bir insanın yapabileceği en güvenli faaliyetler arasında yer alsa bile, havacılığın her zaman geliştirilecek bir alan olduğunu gösteriyor" dedi. •

Gazze'de *direnışin* *sembolü* olan doktor

Gazze'de devam eden insanlık dramının en çarpıcı karelerinden biri yıkıntılar arasında İsrail tankına ilerleyen Dr. Hussem Abu Safiya'nın görüntüsü oldu. İsrail'in 'Boşaltın' dediği hastaneyi terk etmeyi reddedip oğlunu kurban veren doktor şimdi gözaltında

Pıyanist filminin afişini andıran görüntü İsrail'in 1 yılı aşkın süredir devam eden Gazze operasyonu için sembol karelerden biri oldu. 'Hastaların babası' olarak anılan Dr. Hussem Abu Safiya bu görüntünün çekilmesinden kısa bir süre sonra İsrail ordusu tarafından gözaltına alındı. Nerede olduğu bilinmiyor. Dr. Safiya, İsrail tarafından zorla tahliye edilene kadar Gazze'nin kuzeyindeki Kamal Adwan Hastanesi'nin müdürüydü.

Aynı zamanda bir insan hakları savunucusu olan çocuk doktoru, geçen aya kadar Gazze'nin kuzeyinde zar zor faaliyet gösteren son hastanelerden biri olan ve sadece iki doktorun kaldığı Kamal Adwan Hastanesi'nde görev yapıyordu. Filistinli doktor İsrail'in Gazze'deki operasyonunun başlamasından bu yana, hastalarını terk etme korkusuyla İsrail askeri güçlerinin emrettiği şekilde hastaneyi boşaltmayı reddetti.

25 Ekim 2024'te İsrail ordusu acımasızca hastaneye saldırdı, bina-

ları bombaladı, birçok hastayı ve tüm hastane personelini gözaltına aldı ve doktorun hastaneyi terk etmeyi reddetmesinin bir sonucu olarak Hussem Abu Safiya'nın oğlunu öldürdü. Gözleri önünde öldürülen evladı, ailesiyle birlikte hastanede barınırken bir insansız hava aracı tarafından hedef alındı.

Oğlunun mezarını kazdı

Hussem yaşadıklarını anlatırken, "İsrail ordusu ne istediğini bilmiyor. Beni birkaç saat gözaltında tuttular ve hastanenin içinde savaşı olup olmadığı konusunda sorguladılar ve hastaneyi tamamen boşaltmamı istediler, ancak reddettim ve hastanede sadece hastalar olduğumu söyledim.

Ancak hastanenin sağlık personelinin 57'si gözaltına alındı. Bu yüzden başta cerrahlar olmak üzere ciddi bir doktor sıkıntısı çekiyorduk. Şu anda sadece çocuk doktorlarımız var - bu koşullar altında çalışmak büyük bir zorluk. Hastaneden ayrılmayı ve hastalarını feda etmeyi reddettim, bu yüzden ordu beni oğlumu öldürerek cezalandırdı. Giriş kapısında öldüğünü gördüm - bu büyük bir şoktu. Bana yakın kalabilmesi için hastanenin duvarlarından birinin yanında ona bir mezar kazdım" dedi.

Kampanya başlatıldı

İsrail ordusu, olayın ardından hastaneyi yerle bir etti. Dr. Safiya hastanesiz kalsa da Gazze'nin kuzeyindeki Filistinlilerin yardımına koşmaya devam etti. Ta ki yılbaşından birkaç gün önce yıkıntılarla dolu bir sokaktan hemen karşısında bir İsrail tankı olmasına rağmen bir hastaya ulaşmaya çalışırken çekilmiş videosuna kadar. Son görüldüğü an bu oldu. İddiaya göre Filistinli doktor, bu görüntüden saniyeler sonra İsrail askerleri tarafından zorla gözaltına alındı ve Sde Teiman hapisanesine götürüldü. Uluslararası insan hakları savunucusu Front Line Defenders Örgütü, İsrail'e yönelik direnişin sembol isimlerinden biri olan doktorun serbest kalması için kampanya yürütüyor. •

Dünyanın dört bir yanındaki doktorlar Dr. Safiya'nın serbest kalması için kampanyaya destek veriyor.

AB savaş suçuna ortak olmakla suçlanıyor

İspanya ve İrlanda'nın talebiyle hazırlanan AB raporu İsrail'in Gazze'de savaş suçu işlediğini belgeledi. Yapılan oylamada İsrail'e silah ambargosu uygulanması reddedilince rapor sızdırıldı. AB'li siyasetçiler gelecekte savaş suçuna destekten yargılanabilir

Avrupa Birliği dışişleri bakanları, The Intercept tarafından elde edilen bir iç değerlendirme kendilerine sunulan savaş suçları ve potansiyel olarak soykırım ile ilgili artan kanıtlara rağmen, geçen ay İsrail'e silah satışını durdurma çağrısını reddetti. Avukatlar, uzmanlar ve siyasi liderlere göre, daha önce bilinmeyen 35 sayfalık gizli değerlendirme içeriği, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarında suç ortaklığı yaptıkları gerekçesiyle AB'li siyasetçilerin gelecekte savaş suçu davalarında yargılanmalarına yol açabilir.

Değerlendirme, AB'nin insan haklarından sorumlu özel temsilcisi Olof Skoog tarafından kaleme alındı ve AB dış politikası başkanının İsrail ile siyasi diyalogu askıya alma önerisinin bir parçası olarak 18 Kasım'daki kony toplantısı öncesinde AB bakanlarına gönderildi. Öneri AB üyesi ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşan kony tarafından reddedildi.

BM, o tarihten bu yana Gazze'de yarısından fazlası kadın ve çocuk olmak üzere yaklaşık 45 bin kişinin öldüğünü tahmin ediyor.

'Soykırımı teşvik'

Değerlendirmede Hamas ve Hizbullah'a yer verilmezken, en sert ifadeler İsrail ordusu için kullanıldı. "Savaşın kuralları vardır" diyen raporda "Yüksek düzeydeki sivil kayıplar ve insani acılar göz önüne alındığında, iddialar esas olarak İsrail ordusu da dahil olmak üzere yetkililerin sivil ve savaşılar arasında ayırım yapmakta ve sivil nesnelere saldırıların etkilerine karşı korumak için mümkün olan tüm önlemleri almakta, uluslararası insancıl hukukun temel ilkelerini ihlal etmekte nasıl başarısız olduğuna odaklanmaktadır" diyor. Skoog, İsraili siyasi ve askeri liderler tarafından "insanlıktan çıkarıcı dil" kullanımının arttığı ve bunun soykırım yapma "niyetinin kanıtlanmasına katkıda bulunabileceğini" belirtiyor: "İsraili yetkililer tarafından yapılan açıklamalarda olduğu gibi ayrımcılık, düşmanlık veya şiddete teşvik, uluslararası insan hakları hukukunun ciddi bir ihlalini teşkil eder ve uluslararası soykırım teşvik suçu anlamına gelebilir."

Reddeden 3 ülke

Almanya, İtalya ve Fransa gibi İsrail'e silah ihraç eden ülkelerin üst düzey yetkilileri için bu durumun ne anlamı geldiği, Yunanistan'ın eski maliye bakanı ve Avrupa'da Demokrasi Hareketi 2025'in genel sekreteri Yanis Varoufa-

kis'in tepkisine sebep oldu. Varoufakis Intercept'e verdiği demeçte, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin İsraili yetkilileri savaş suçlarından suçlu bulması halinde, raporun AB bakanlarına dağıtılmasının önem taşıdığını çünkü Avrupalıların bilgisizliklerini iddia edemeyeceklerini söyledi. Varoufakis, "Dikkate almakla yükümlü oldukları AB özel temsilcisinin raporunun içeriği göz önüne alındığında gerçeklerden haberdar olduklarını inkar edemezler" dedi ve ekledi: "Dünya artık uluslararası hukuku ihlal ettiklerini bildiklerini biliyor çünkü AB'nin kendi insan hakları özel temsilcisi tarafından kendilerine açıkça böyle söylendi. Tarih onları sert bir şekilde yargılayacaktır. Belki Uluslararası Ceza Mahkemesi de gereğini yapacaktır."

46.8 milyar dolar ticaret

Çalışma, İspanya ve İrlanda'nın şubat ayında İsrail'in Gazze'deki savaşının, diğer hususların yanı sıra 2022 yılında 46.8 milyar avro luk ticarete olanak sağlayan AB-İsrail Ortaklık Anlaşması'ndaki insan hakları maddelerini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesi talebiyle ortaya çıktı. İhlal durumunda, anlaşmanın uygulanmasını İsrail'e yönelik özellikle silah ticaretinin sonlanmasını gündeme getirecekti. Ancak Komis-

yon'un İsrail yanlısı Başkanı Ursula von der Leyen harekete geçmeyi reddetti. Bunun üzerine Skoog, Avrupa Dış Eylem Servisi tarafından oluşturulmuş görevlendirildi. Temmuz ayında bir ilk değerlendirme hazırlandı. Daha önce rapor edilmemiş olan belge, AB dışişlerinin İsrail ile ilişkilerin tek yönü olan "siyasi diyalogu" askıya alma önerisinin bir parçası olarak

kendi içinde tartışıldı; Skoog'un raporu diyalogun dondurulması planını etkin bir şekilde destekledi. Ancak bu öneri AB bakanları tarafından reddedildi. Rapor, Gazze'deki ölü sayısının bölgedeki sivil nüfusun demografik dağılımı nedeniyle, öldürme modelinin savaş suçu teşkil edebilecek "ayrım gözetmeyen saldırılara" işaret ettiğini, sivil nüfusa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak görüldüğünde insanlığa karşı suçları da içerebileceğini ortaya koydu. Skoog, AB ülkelerine "ihraç edilecek askeri teknoloji ya da teçhizatın uluslararası insani hukukun ciddi şekilde ihlal edilmesinde kullanılabileceğine dair açık risk varsa" ihracat lisansını reddetme çağrısında bulundu: "Avrupa'daki hukukular yakından izliyor ve muhtemelen ulusal ve uluslararası hesap verebilirlik mekanizmaları başlatacaklar." •

Suriye'de 8 Aralık günü Heyet Tahrir el-Şam liderliğindeki muhalif kuvvetlerin iktidarı almasından bu yana Esad ailesinin de mensubu olduğu Alevilerin hedef alınma ihtimali endişe yarattı.

Aleviler Suriye'nin 24 milyonluk nüfusunun yüzde 10'unu oluşturuyor. Çoğunlukla kıyı şeridindeki Lazkiye ve Tartus'ta yaşarlar da Şam ve Humus'ta da çok sayıda Alevi bulunuyor. Esad iktidarı boyunca birçok yüksek rütbeli asker ve istihbarat pozisyonuna Alevi toplumdandan isimler getirildi. Nüfusun bir bölümü, Esad hükümetinin Alevilere ayrıcalıklı davrandığını savundu. The New York Times'a konuşan Aleviler, sosyal medyadan tehdit mesajları aldıklarını ve bazı kişilerin Esad'ı destekledikleri için cezalandırılmaları gerektiğini söylediğini aktardı.

Gazetenin aktardığına göre Şara, Esad'ın devrilmesinden sonra Alevilerin

Suriyeli Aleviler korku içinde

Ülkede bir Alevi türbesi yakıldı. Esad ailesinin de mensubu olduğu azınlık yaşanan rejim değişikliğinin ardından tehditler aldıklarını ve evlerinin yağmalandığını söylüyor

yoğunlukta olduğu Kardaşa'ya bir temsilci gönderdi. Toplantı iyi geçse de devam eden günlerde farklı muhalif gruplardan insanlar Alevi köylerinden arabalar çaldı ve evleri yağmaladı. Bu olaydan sonra hükümet, bölgedeki korumayı artırdı. Geçen hafta Alevilerin türbesine yapılan bir saldırının videosunun yayılmasının ardından çeşitli noktalarda protestolar düzenlendi. Yeni hükümet, dolaşıma sokulan videonun eski olduğunu söyledi.

Ayrıca sosyal medyada Alevilerin HTŞ mensupları veya yeni hükümetin güçleri tarafından dövüldüğünü veya küçük düşürüldüğünü gösterdiği iddia edilen

videolar paylaşıldı. Axios, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bu iddiaları incelediklerini kendilerine bildirdiğini aktardı. Haber sitesine göre ABD'li diplomat Daniel Rubenstein geçen pazar günü Şam'a giderek geçici hükümetin Dışişleri Bakanı Esad Hasan Şabani ile görüştü ve azınlıklara yönelik intikamcı davranışların durması gerektiğini söyledi. İki ABD'li yetkilie göre Şabani geçiş hükümetinin bu tür saldırılara karşı olduğunu ve olayların arkasındaki HTŞ değil, çoğunlukla başka muhalif gruplar olduğunu söyledi.

The New York Times'a konuşan Aleviler, Esad döneminde ayrıcalıklı bir

grup olduklarını iddia edenler olsa da kendilerinin de Esad yönetiminde diğer Suriyelilerin çektiği zorlukları çektiklerini söylediler. Aleviler, ayrıcalıklı bir sınıf oldukları iddia edildiğinde derme çatma evlerine ve düşük maaşlarına işaret ediyor. Suriye ordusuna katılıp iç savaşta Esad için savaştan birçok Alevi, orduya ideolojik gerekçelerden çok mali sıkıntılar nedeniyle katıldıklarını söylüyor. Kardaşa sakinlerine göre 13 yıllık iç savaşın ilk yıllarında Alevi nüfusunun yoğunluklu olduğu Batı kıyısında muhaliflerin sayısı artınca, Esad hükümeti buradaki bazı Alevilere silah dağıttı. Bu Alevilerden

bazıları Şam'ın düşmesinin ardından silahlarını yeni hükümetin temsilcilerine teslim etti. Ancak bazıları güvenlik garantileri almadan silahlarını teslim etmeyi reddediyor.

Ülkenin yeni lideri Ahmet el Şara azınlıkların hedef alınmayacağını belirten açıklamalar yapsa da, yeni yönetimde de Alevilerin eşit haklara sahip olmasını sorgulayanlar var. The New York Times'ın aktardığına göre yeni yönetimin bazı üyeleri Alevi toplumunun kendi şartlarını sunacak durumda olmadığını ve Esad'ın insanlığa karşı suçlarına taraf olduklarını savunuyor.

Halep'teki Adalet Sarayı'nın başına getirilen Ahmet Hilal, "En az bir yıl sessiz kalmalı ve herhangi bir talepte bulunmamalıdır. Hapishanede tutukluları öldürdüler. Bize merhamet göstermediler. Şimdi bu ulusun bir parçası olmanın mı söz ediyorlar? Neden sesleri çıkmadı?" dedi. •

2025: İklim kriziyle hesaplaşma yılı mı?

Hükümetler ve politika yapımcılar, kritik 1.5°C ısınma hedefi konusunda bölündü. Bir kesim bu eşğin 2°C'ye taşınması gerektiğini dillendiriyor.

Bu değişiklik sadece bir taviz değil; aynı zamanda tehlikeli bir emsal teşkil ediyor. 2025 yılında bu cephede geriye düşme riski yüksek

Hakan Bulgurlu

Beko Ceo'su. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) bünyesindeki İklim Liderleri CEO İttifakı'nın üyesi. Bulgurlu ayrıca Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'nin (WBCSD) icra kurulu üyesi.

2025, tarihin en kritik dönüm noktalarından biri olmaya aday. Azerbaycan'daki COP29 zirvesinde, özellikle küresel karbon piyasasının oluşturulması gibi bazı ilerlemeler kaydedilse de zirvenin çıktılarında devasa bir yaraya sadece pansuman yapıldı. İyimserliğin ölçüsüz olması, iklim krizi ile mücadelede sadece rahavet yaratıyor.

Hükümetler ve politika yapımcılar, kritik 1.5°C ısınma hedefi konusunda bölünmüş durumda ve bir kesim bu eşğin 2°C'ye taşınması gerektiğini dillendirmeye başladı. Bu değişiklik sadece bir taviz anlamına gelmiyor; aynı zamanda tehlikeli bir emsal teşkil ediyor.

Bağlayıcı düzenlemelerin ve küresel koordinasyonun yetersizliği, iklim kriziyle mücadelenin önünü tıkamaya devam ediyor. Jeopolitik gerginliklerin artması ve küreselleşmeye duyulan güvenin sarsılmasıyla 2025 yılında bu cephede geriye düşme riski bulunuyor. Trump yönetiminin iklim karşıtı politikaları ve Avrupa Birliği'nin ekonomide rekabetçiliğe odaklanması, yeşil dönüşümdeki kazanımları raydan çıkarabilir.

Geride bıraktığımız yılda, İspanya'dan ABD'ye, Bangladeş'ten Avusturya'ya pek çok ülkede can kaybı ve milyarlarca dolar maddi tahribata yol açan ekstrem hava olaylarına tanık olduk. Ancak küresel toplum ve politikacılar halen kısa vadeli bakış açısına sahip. Tarihin en sıcak yılını geride bırakırken, artık radikal ve kararlı bir eylem planı benimsememizin vakti geldi.

Yaklaşan tehdit: Buzullar beklemeyecek

İklim değişikliği genellikle sadece "küresel ısınma" kavramıyla sınırlanıyor; ancak çok daha katmanlı ve kompleks bir olgu söz konusu. Bir kere geçildiğinde geri dönüşü olmayan, zincirleme etki yaratan iklim eşik noktalarından (Tipping points) bahsediyorum.

Örneğin, Atlantik Okyanusu'nun akıntı sistemlerinden biri olan ve 2030'lar gibi erken bir

tarihte çökme olasılığı taşıyan Atlantik Meridyenel Devrilme Sirkülasyonu (AMOC), hava düzenlerini, ekosistemleri ve ekonomileri altüst edecek bir iklim kaosuyla yol açabilir. Bu, uzak bir gelecek senaryosu değil; bugün acil müdahale gerektiren bir durum.

Bunun yanında, Grönland ve Antarktika'daki buz tabakaları geri dönüşü olmayan bir erime sürecine girmiş durumda. Geçmiş ve günümüzdeki emisyonların istikrarsızlaştırdığı bu kadim sistemler, gezegenimizi ne kadar hızlı karbondan arındırsak arındırılm binlerce yıl boyunca deniz seviyesindeki artışı etkilemeye devam edecek. Rahatsız edici gerçek şu ki, küresel ısınmayı tersine çeviresek bile, çoktan harekete geçmiş olan varoluşsal tehditleri ortadan kaldıramayacağız.

Antarktika ve Grönland'daki buz tabakaları, küresel deniz seviyelerini metrelerce yükseltmeye yetecek kadar su barındırıyor. Hatta, okyanuslardaki ısınma gibi geri besleme döngüleriyle tetiklenen mütevazı bir erime bile, kıyı şeritlerini sular altında bırakabilir, on yıllar içinde milyonlarca insanı evlerinden edebilir.

Bugün sahip olduğumuz teknolojik yetkinlikler, küresel deniz seviyesindeki yükselişi durdurma veya tersine çevirmeye yeterli değil. Son bir yılda bu konuyu derinlemesine araştırmak amacıyla Antarktika'ya bir yolculuğa çıktım, 100'e yakın bilim insanı ve uzmanla konuştum, bilimsel makaleleri ve kitapları inceledim. Tüm bunların ışığında 2050 yılına kadar 50 santimetrelik bir artış öngörüsüne sahibim.

Bu seviyede bir artış, Amsterdam, Florida, Dakka veya Bangkok gibi şehirler için karanlık bir geleceğe işaret ediyor. Sadece bir çevre kriziyle karşı karşıya değiliz; bildiğimiz ekonomik yapıyı tehdit eden sistemik bir risk yaklaşıyor ve bu yeterince konuşulmuyor.

Cambridge Üniversitesi'nin 2023 tarihli "Kıyı Geleceği Raporu", günümüzde yaklaşık 900 milyon insanın alçak kıyı bölgelerinde, 2.15 milyar insanın ise kıyıya yakın bölgelerde yaşadığını belirtiyor. Mevcut projeksiyonlara göre bu sayılar sırasıyla 1.2 ve 2.9 milyara yükselecek. Yani dünya nüfusunun neredeyse üçte biri, deniz seviyesindeki yükselişten dolayı risk altında olacak.

Manşetlere hâkim olan kasırgaların veya sellerin aksine, yükselen deniz seviyeleri yavaş, sinsi ilerleyen bir felaket. Ancak uzun vadeli etkileri, gezegenin çehresini tamamen değiştirebilir.

Küresel deniz seviyesindeki

artış, ekonomik aktiviteyi tehdit ederken, küresel ticaret, enerji altyapısı ve finans sektörü üzerinde de ciddi etkiler gösterecek. Limanlar ve nükleer santraller gibi hayati altyapıların yanı sıra sigorta gibi sektörleri düşünün. Günümüzde refah ve varlıklar, gayrimenkullerle ölçülüyor. Deniz seviyesindeki yükseliş de dünyanın en değerli gayrimenkullerini, buna bağlı olan konut kredilerini ve sigorta sektörünü tehdit ediyor.

İklim krizi, tek başına sıcaklık artışından ibaret değil. Domino etkisiyle tüm ekosistemin etkilenmesi söz konusu.

Zaman daralıyor

Teknolojik atılımlar ve yeni uluslararası anlaşmalar umut verici olsa da tüm gayretlerimizi karbon emisyonlarını azaltmaya odaklamalıyız.

Hollanda, uzmanlığı ve bilimsel kurumlarıyla, yükselen deniz seviyelerine karşı küresel çabaya öncülük edecek konumda. Sekiz asırlık su yönetimi tecrübesiyle ülke, sulara teslim olmamak için inanılmaz dercede gelişmiş bir sistem kurmuş. Topraklarının yaklaşık %26'sı ortalama deniz seviyesinin altında bulunan Hollanda için bu bir varoluş meselesi.

Bu uzmanlık Singapur gibi ülkeler için de çok değerli. Bloomberg'in tahminlerine göre, 1.5°C'lik sıcaklık artışı Singapur'daki 50 milyar dolar değerindeki gayrimenkullerin yüksek sel riskine maruz kalmasına sebep olabilir. Singapur da bu bilinçle, kıyı savunmasını güçlendirmek için uzun vadeli planlarını hayata geçirmiş durumda.

Bizim de yüzyıllarca medeniyetini beşiği olan İstanbul'un deniz seviyesindeki artışı karşıya yaşadığı riskler için benzer bir aksiyon planını bugünden tartışarak gecikmeden hayata koymamız gerektiğine inanıyorum.

Teknolojinin sihirli bir değnek gibi bizi kurtarmasını bekleyemeyiz. Yatırımlar, iklim değişikliğine dayanıklı altyapıların inşasına, su ktlığına ve aşırı hava olaylarına karşı direnci artıracak çözümlere, sürdürülebilir şehir planlamasına ve iklim kaynaklı göç dalgalarına yönelik mekanizmaların oluşturulmasına yönlendirilmeli. Hem çevresel hem de ekonomik kaygıları dikkate alan bütüncül çözümler üretmeliyiz.

2025 yılı, bu gerçekleri cesaretle, aciliyetle ve küresel işbirliği anlayışıyla ele aldığımız yıl olmalı. Aksi takdirde kriz yönetimi döngüsüne hapsolürüz ve sorunlara kalıcı çözümler bulmak hayal olur. •

NEW YORK'UN ÜNLÜ BEŞİNCİ CADDESİ'NDE ÇOK BÜYÜK LÜKS DÜELLOSU VAR!

Kim Kardashian Louis Vuitton'a karşı

Beşinci Cadde'deki gelişme sadece New York'u ilgilendirecek basitlikte değil: Bir köşede yeni mağazasıyla caddeyi kilitleyen Kim Kardashian... Diğer köşede çikolatacısı ve yeni restoranıyla devasa bir 'pop-up' deneyimleten Louis Vuitton...

ALİ TUFAN KOÇ
NEW YORK'TAN MEKTUPLAR

Trump'ın Amerika'sına tekrar hoş geldiniz. New York'un atar damarı sayılan Beşinci Caddesi'nden bildiriyorum: Hayatın akışı, dört yıl önceki ilk Trump döneminden farklı. Sokakta denk geldiğiniz sarı peruklu, yanık turuncu ciltli Trump parodisi tipler artık protesto amaçlı değil; günlük yaşamda sokaktan geçenin yüzüne bir tebessüm gelmesi gayesiyle trafiğin ortasında 'şovmenlik' yapıyorlar. Zengin, zenginliğini saklamaktan sıkıldı; şimdi en güvürlü lüks perakende limuzininden inip fütursuz alışveriş heyecanında. 'Sessiz lüks' sessiz sedasız sahneden çekildi. Yerini bağıra çağıra, avaz avaz, pata küte bir lüks çağına bıraktı. Dünya daha karanlıklar bir yere döndükçe lüks perakende mağazalar ışıklı ampullerini biraz daha açıyor. Tüm bu dönüşümü tam ortasında, kalbinde yaşamak ve görmek için aralık ayı boyunca dünyada lüks alışveriş denince akla ilk gelen yerlerden Beşinci Cadde üzerinde uzun saatler geçirdim. Pandemi yıllarının travmasını, Biden döneminin psikolojik tıkanıklığını üstünden apar topar atarcasına hafiften çıldıran caddenin iki yeni 'muhtar'ı var şimdi. Tanıştıralım...

Belli bir süre açık kalacak olmasına rağmen içi de dışı da 'tam randımanlı' tasarlanmış mağaza, yeni Trump döneminde, 'lüks' kavramının, sıfat haliyle, her şeyin başına konacağı ilk Le Café Louis Vuitton'un konsepti 'luxury snacking'. En kibar haliyle, bi' şeyler atıştırmanın en lüks hali de diyebiliriz. Yürümenin, gezinmenin, bakınmanın, durmanın da en lüks hali, LV deneyimi paketinin içinde geliyor. İçeride iki büyük çekim merkezi var. Biri, çikolata projeleri Le Chocolat Maxime Frédéric; diğeri restoran kısmı LV Café... Lüks modanın ve perakendeciliğin her geçen gün biraz daha gastronomiye ve yeme-içme dünyasına sırtını dayaması artık trend değil, yeni gerçek.

LV LOGOLU RAVIOLİ VE HAVYARLI WAFFLE

Mağazayı lüks moda markalarına iletişim danışmanlığı veren bir arkadaşımın gezdim. Kıyafetlerden çok "gastronomik" deneyimlere gelenlerin bu kadar yoğun

olmasını uzman gözüyle şöyle açıkladı: Lüks ürünlerin etiket fiyatı, astronomik boyutları da aştı. Hâlâ o markayla bir ilişki kurmak isteyene daha ulaşılabilir bir seçenek sunuluyor. Böylece bir nevi "çanta alamıyorsanız pasta yiyin" dönemi başlıyor. TikTok'çu Marie Antoniette'lere de 'kolay ve ucuz yoldan'

lüks içerik fırsatı doğuyor.

Birkaç deneme sonrası, üçüncü ziyaretimde boş bir masa yakalayabildim. Kafe kısmı 70 kişi kapasiteli. LV monogramı, mutfağın her köşesinde, imza tabaklarını neredeyse hepsinde. LV monogramlı ve havyarlı waffle 48 dolar; sabah menüsünün en rağbet gören tabağı. Öğle menüsünün de bir başka LV monogramı bol bir tabağın popülerliğinden geçilmiyor: Yeşil ravioli. Üstü silme LV logolu çikolatalı tart, yan masadaki kadınların ve çantalarının favorisi: "Çantanın yanına ne kadar yakıştı, bakar mısın şunların tatlılığına... İkisini yan yana çekmem lazım..." Beş duyu arasında, tat duyusunun en geriden geldiği bir restoran burası. Göz alıcı bir zenginlik, havada çiçek bahçeleri arasında kaybolmuşluk kokusu ve dokunukça daha çok dokunmak isteyeceğiniz koltuklar, kanepeler, yastıklar... Koku-lardan, renklerden ve objelerden o esnada ne tattığınızı kayıt altına alabilmeniz zor. •

TADİLATTA Kİ BİNA DEVASA SANDIK OLDU

LV'nin New York'taki ilk mağazasını açtığı yıl 1898'di. Şehirle markanın 'sevime fasl' eskilere dayanıyor. New York'a, Beşinci Cadde'ye, her zaman en yakışan markalardan oldu. Cadde üzerindeki ana mağaza, uzun bir süredir tadilatla. Renovasyonun en az iki yıl içinde tamamlana-

cağı öngörülüyor. LV'nin cadde üzerindeki güç şölensinde aslında kademeli olarak, yaklaşık bir ay önce, Şükran Günü haftası başlamıştı. Tadilatteki gökdeleni devasa boyutlardaki ikonik sandıklarıyla giydirmeye projesi, binanın önünden geçenlere saykodelik çarpışmalar yaşattı.

KARDASHIAN'IN KUBRICKVARİ DÜKKANI

Kim Kardashian, ilk fiziksel ve kalıcı 'flagship' mağazasını Beşinci Cadde üzerinde, LV efsanesine birkaç blok ötede açtı. Açılış partisine kim varsa topladı: Paris Hilton, Cardi B, FKA Twigs... Hız kesmedi, ilerleyen günlerde, birkaç kez döndü mağazaya. Her geliş trafığı kilitledi, canlı 'story' çekmek isteyen yüzlerce turiste 'Noel mucizesi' yaşattı. Beş yılda değerini 4 milyar dolara çıkardığı SKIMS,

farklı ten renkleriyle ve vücut formlarıyla uyumlu iç çamaşırı ve rahat giyim markası. "Kapıda en uzun kuyruk" ödülünü fark atarak kazandı. Mağazanın içi, Kardashian'ın Instagram hesabında yüzme gibi. Kubrick yaşasaydı, modernize bir "The Shining" ile "Otomatik Portakal" karşımı bir film çekmek için Kardashian'dan küçük bir ricada bulunabilirdi. Yeni Trump Amerika'sına da böyle bir açılış yakıştırdı.

Bir aile 170 yıldır iş yaptığı sektörü niye burakır?

1850'lerden bu yana hayvancılığın içinde olan Kayhan Ailesi, büyük emek ve sermaye ile kurduğu Efeler Çiftliği'ni geçenlerde Altınmarka Gıda'ya satarak bu işten çıktı. 50 milyon dolar yatırım yapılan, 850 dönüm alana yayılan bu kurum neden satıldı? Çiftliğin kurucusu ve eski sahibi Hilmi Kayhan "İyi ki çıktık" diyor

İrfan Donat

irfandonat@gmail.com

Türkiye'de tarım sektörü 2024'te çok farklı tartışmalara sahne oldu. Ama özellikle et ve süt piyasasındaki gelişmeler üreticisinden tüketicisine kadar her kesimi olumsuz etkiledi.

Ve bu mesele sadece 2024'e özgü değildi. Yılların birikmiş ve kronikleşmiş sorunları artık bu işi yapanların da yavaş yavaş havlu atmasına neden oldu.

Efeler Çiftliği de onlardan biriydi. Nesiller boyu hayvancılıkla uğraşan Kayhan Ailesi, binbir emek ve ciddi bir sermaye ile girdikleri bu işten çıkma kararı aldı.

AB'nin ari işletme onayını ilk alan işletmelerden biri olan çiftlik, Türkiye'nin en modern, verim odaklı ve teknoloji adaptasyonu yüksek hayvancılık yatırımlarının başında geliyordu. Kendi yemini kendi üreten işletmede günlük 100 ton süt üretimi gerçekleştiriliyordu.

Peki, ne oldu da Kayhan Ailesi bu işten çıkma kararı aldı? Aydın'da tarımla uğraşan bir aileye kuşaklar boyu edinildiği birikim sonrası hayvancılıkta havlu attırır gelişmeler nelerdi?

Bu ve buna benzer merak ettiğimiz tüm soruları Efeler Çiftliği kurucusu ve eski sahibi Hilmi Kayhan'a sorduk.

Sizi hayvancılık yatırımına yönelten motivasyon neydi?

Biz aile olarak yaklaşık 1850'lerden beri, dedemin babası zamanından bu yana bu işin içindeyiz. Gerek koyun, gerek büyükbaş olsun bizim hep hayvanlarımız vardı. Dedem 1983'te vefat edince koyunları ve sağmal inekleri dağıttık. Fakat işten kopamadık. 2000'de abimle birlikte işe dönme kararı aldık. Önce model olsun diye küçük bir çiftlik kurduk. Sonra da 2005'ten itibaren Efeler Çiftliği'nin kuruluş hazırlıkları başladı. 2008-2009 döneminde üretime geçtik. Arada bir 10-15 senelik dönem hariç hayvancılığı hep yaptık. Ama devam ettirmek kısmet değilmiş.

Öncesinde bir fizibilite çalışması, saha araştırması yaptınız mı?

Yaptık... Biz bu yatırımı sıfır faizli beş yıl geri ödemesiz kredilerin, teşviklerin çıktığı dönemden önce yaptık. Yatırım öncesinde yaptığımız hesap ve kitaplar o zaman tutuyordu. Nitekim Efeler Çiftliği'nin ilk üç-dört yıllık çalışmasında alınan tüm krediler geri ödendi. Çok da iyi gidiyorduk...

"Sınırsız ithalat suni bir bollaşma yarattı"

Yatırım yerini ve büyüklüğünü neye göre belirlediniz?

Çiftliği kurarken düşüncemiz 3 bin 600 sağmal hayvanla işe başlayıp zamanla bunu 7 bin 200'e çıkarmaktı. Ve günde 230-240 ton süt üretimi hedefimiz vardı. Bu ölçeklere uygun böyle büyük bir araziyi Aydın Germencik'te bulduk. Çiftliğe uygun olmayan, üçüncü derece tarım arazileriydi. 850 dönüm bir alandı.

Ne kadarlık bir yatırım yaptınız?

O zaman 43 milyon dolar yatırım yapıldı. Buna arsa bedeli, çiftlik inşaatları ve tüm hayvanlar dahil. Fakat sonra da en az 6-7 milyon dolarlık iyileştirme yatırımları yapıldı. Kabaca toplamda 50 milyon dolarlık yatırımdan söz ediyoruz.

Hilmi Kayhan

Hayvancılık yatırımı yaparken sizleri en çok zorlayan konular nelerdi?

Hayvan tedariki oldu. Bir de o zamanlar bu ölçekte bir çiftlik Türkiye'de yoktu, hatta Avrupa'da bile pek yoktu. O yüzden Türkiye'de aldığımız destekler, yönlendirme vs. çok sınırlıydı. ABD'lilerle çalıştık. Çiftlik yöneticileri, danışmanlar dahi Amerikalıydı. Çünkü Türkiye'de bu çapta bir çiftlik kurup yönetme kültürü o zamanlar yoktu.

Çiftlik kurulduktan sonra ilk yıllar nasıl geçti?

2006-2007'de 50-55 milyon doları bulan bu yatırımları yapınca işi bitirdik ve 2011'de faizsiz krediler çıkmaya başladı. İlk zamanlar bunlar bize açıkçası yaradı

çünkü bu faizsiz kredilerle, sübvansiyonlarla herkes çiftlik aldı ya da yaptı ama ortada yeterli miktarda hayvan yoktu. Biz de o dönemde hayvanlarımızın bir kısmını yeni kurulan işletmelere satarak borçlarımızı kapadık. İlk yıllar çok güzel geçti. 2012'ye kadar iyi geldik fakat ondan sonra plansız üretimin de etkisiyle tarım politikaları değişmeye başladı. Biz açıkçası bu yatırımlarla beraber artan süt arzı sonucu kendi kendimize rakip olduk. Plansız artan üretim bu sefer fiyatı baskılar oldu. Dolayısıyla 2012-2018 arası aşağı gitmeye başladık. Ama 2018'den sonra da USK kararları, fiyat baskısı, maliyetlerin artması, hammadde tedarik sorunları ve hatta cumhuriyet tarihinde ilk saman ithalatı gibi gelişmeler başımıza geldi.

Sizin açınızdan kırılma noktası ne zamandı?

2012-2013 dönemindeki sınırsız ithalat bir süre sonra hem hayvanı hem eti hem de sütü piyasada suni olarak bollaştırdı. Bu sefer ne oldu? Gerçek bir arz fazlası oluştu. Sonra gün geldi fazlalık, gün geldi eksiklik... Plansız, dengesiz ve ithalata bağımlı üretim modeli işleri bu noktaya kadar getirdi.

Artık bu işten, sektörden çıkalmadığınız tarih ne zamandı?

Pandemiden sonra canımız iyice sıkıldı ve sakin kafayla düşündük.

Ekonomik olarak hesap kitap yapıp bu işten çıkmaya karar verdik ve küçülmeye başladık. Açıkçası ilk defa bir işten çıkmıyoruz, ilk defa da bir işe girmiyoruz. Geçmişteki kararlarımız çok daha hızlıydı ama bunda dört-beş sene bir duygusallık yaşandı. Acaba ben mi yanlış düşünüyorum, öbürü mü yanlış düşünüyorum gibi sürüncemede kaldık. Edebileceğimiz kadar zarar ettik.

Bu sektörden çıktığınız için üzülünüz mü? Yoksa iyi ki çıktık mı diyorsunuz?

İyi ki çıktık diye düşünüyorum. Süt fiyatı oluşuyor; fiyat oluşturan kurumdaki insanların birçoğunun hayvancılıkla alakası yok. Gerçek çiftçilerin, üreticilerin bir oyu yok orada. Bir süt konseyinin başkanı süt tozu üreten firmanın sahibi olursa sütçünün bundan memnun olma ihtimali nedir?

Böyle bir kararı ilk kez almıyoruz, geçmişte daha hızlı almıştık. Bu defa dört-beş yıl duygusallık yaşandı. "Acaba yanlış mı düşünüyorum yoksa öbürü mü haksız" diye arada kaldık. Ve edebileceğimiz kadar zarar ettik

Bunca tecrübe ve birikimden yola çıkarak Türkiye'de hayvancılık sektörü açısından üreticilerin en çok karşılaştığı sorunlar, sıkıntılar neler?

Sektör, yem hammaddesi tarafında yüzde 50 ithalata bağımlı durumda. Hayvanlar da ithal. Bu da aslında yabancı ülkelerin çiftçilerine yardım etmekten başka hiçbir işe yaramıyor. Canlı dışında karkas et de ithal ediliyor ama buna rağmen Türk halkı yine de ucuz et yemiyor. Başından beri şu bir türlü anlatılmadı ya da anlaşılamadı: Süt hayvancılığına doğru şekilde destek verirken et sorununu da çözersin. Vermezsen hayvanlar kesilir. "Düğünüm var bir tane keseyim, borcum var iki tane keseyim" diye Türkiye'de hayvancılık yapılamaz.

Bundan sonra tarımda nasıl bir yol izlenirse sorunlar aşılır? Sizce hangi adımlar atılırsa sektör yatırım açısın-

dan daha cazip hale gelir?

Liyakat... Gidip kendimizi anlatacağımız, derdimizi paylaşacağımız liyakatli yönetici bulmakta zorlandık. Kontaklarımızın tamamı kayboldu. Yeni gelen kontaklar da bugün mü kovulacağım, yarın mı görevden alınacağım diye düşünüyor. Elimizde aynı görevde bulunan farklı yöneticilerin o kadar çok kartviziti birikti ki... Biz artık yırtıp atmaktan bıktık.

"USK'da kediye ciğer emanet ediliyor"

Bugün sektöre yeniden giriş yapacak olsanız neleri farklı yaparsınız?

Girmezdim.

Damdan düşen biri olarak mevcut konjonktürde bu işe girmek isteyen yatırımcılara öneri ya da tavsiyeniz neler olur?

Birinci önerim bu işe girerken bir kuruluş borcu olmaması lazım. Çünkü bu işi yapabilmek için öyle zamanlar oluyor ki aylarca cebinizden para koyuyorsunuz. Bugünkü faiz/finansman şartlarıyla bu işi yapmak çok zor. Düveyi veresiye almış, yatırımı veresiye yapmışken inegün memesinden bu faiz gelirleri çıkmaz. İneğin memesi çok güzel süt verir ama faiz veremez. Hepimiz burada ekonomi mezunuyuz ama tarım bu noktada faizi kaldıracak bir iş değil... Özetle, bu işe girmeye niyetlenenlere önerim, borçla harçla değil cebindeki paraya göre iş yapınlar. Ayağını yorganına göre uzatsınlar.

Sizin örnekten yola çıkarak ölçek ekonomisi de pek işe yaramamış gözüküyor, ne dersiniz?

Kurulduğumuzdan bu yana Anadolu'daki ilk ari onaylı işletmelerin başında geliyoruz. Ölçek ekonomisinin işleyebilmesi için önce serbest piyasa ekonomisinin işliyor olması lazım. Şu an faize bakarak mi hareket edeceksiniz yoksa döviz kurlarına göre mi önlem alacaksınız? Her sektörde aynı şey var ama "Bugün satmak zorunda olduğunuz mali ben burada stoklayayım, fiyatı iyileşince satırım" diye düşünülecek bir hareket alanı da yok çığ süt işinde. O nedenle çok daha zor bir yapı var. Bugün bizim ovalarda bir dönüm tarlanın fiyatı 10 bin doların üzerinde ve biz ovada çiftlik için 5 bin dönüm arazi tahsis ettik. Buna rağmen günün sonunda bizim çığ süt fiyatımızı süt tozu yapanlar belirlediği zaman bizim bu işi yürütmemizin imkân ve ihtimali yok. Biz burada inancımızı da kaybettik. Adamın işi süt tozu... Adam zaten piyasada denge olsun istemez ki... Sürdürülebilir iş olsun istemez ki... Bu adam piyasada bolluk olsun, arz fazlası oluşsun ister ve toza yatmak ister. USK'nın başkanı süt tozu olursa bu iş yürümez. Kediye ciğer emanet etmişsiniz, imkanı yok yani...

"Üzülünüz ama doğru olan bunu yapmaktı"

Son olarak gelinen bu noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tabii, üzülünüz biraz... Çok emek verdiğimiz bir işti. Ama nihayetinde gelinen noktada doğru olan da buydu. Biz maalesef bir şekilde devam ettiremeyecektik. Son beş yılın gelişmeleri bize bunu gösteriyordu. Ama Efeler Çiftliği'ni alan grup çok farklı bir konumda. Altınmarka Gıda'ya bir sanayici gözüyle bakmamak lazım. Kahve Dünyası markasıyla ürünleri en nihai hale getiriyor. Yani sütü çikolata, kahvenin, unlu mamullerin ve dondurmanın içine koyuyor. İşin içine katma değer ve marka girince 17 TL'lik bir çığ süt kahvenin içine konulunca 100 TL oluyor. Ben zaten bu bakış açısı ve vizyonun dışındaki kişilerin, devletin bu mevcut politikasıyla bu işi devam ettirebileceğine inanmıyorum.

Piyasada adil rekabet yok

Hayvancılık desteklerinin sürece bir katkısı olmadı mı?

2019'dan 2023'e, bizim desteklerimiz dolar bazında aşağı yukarı beşte bire indi. Tarımsal destekler TL olarak aynı kaldı, dolar fazla kırdıramamasına rağmen enflasyonu hesaba katarsak destekler 10 kat düştü. Bu sadece hayvancılık tarafında böyle değil. Bizim pamuk üretimimiz de var. Pamuk 2-2,5 dolar iken 1 TL prim alıyorduk. Pamuk 1,5 dolara düştü ama beş yıl boyunca yine 1 TL prim aldık. Sonraki yıllarda ilgili kişi ve kurumlara ihtiyacımız olduğu dönemlerde ulaşamadık. Son yıllarımızda bizi ne arayan oldu ne de soran... Kısacası yalnız kaldık... Son dört-beş yılda da yönetim kurulunda bu işin artık sürdürülebilir olmadığını yönelik konuşmalar sıklaştı.

Çiftliğin en iyi olduğu dönemde kaç çalışmanız vardı?

İstihdamda 140 kişiye ulaştıktık. Kendi malimizi kendimiz dağıtıyorduk. Hatta katma değerli üretim ve kendi markamız için de çok çaba sarf ettik.

Üretim hep aynı ama bazen yetmiyor, bazen çöp oluyor

Kendi yem üretimini yapmak gibi bir strateji izlediniz. Bu kararın çiftliğin verimliliği ve maliyetleri üzerindeki etkileri nasıldı?

Kendi kaba yem ihtiyacımızın yüzde 50'sini üretecek bir arazi büyüklüğüne sahiptik. Yonca hariç her şeyi kendi arazilerimiz ve yakın çevremizdeki 15 köyden 100'e yakın müstahsil ile tedarik edebiliyorduk. Çiftliğe 10 kilometre uzaklıkta kesif yem fabrikamız vardı. Bu açıdan bakınca bizim ana sorunumuz maliyet yönetimi değil piyasalardaki öngörülemeyen şartlar oldu. Süt piyasasındaki plansız üretim ve fiyat dengesizliği önümüzü görmemizi engelledi. Genel manada tarımdaki politikasızlık, dalgalanan üretim ama sorun oldu. Sorsanız hep yılda 20 milyon ton süt üretiliyor ama bazı dönemlerde süt yerlere dökülüyor, bazen de piyasada süt bulunmuyor. Bu tür sorunlar bizim gibi işletmeleri çok zorladı ve yıprattı.

Çiftlikte hayvan başına günlük süt verimi ne kadardı?

Günlük 42 litrele ulaştık. Hayvan refahı açısından tüm yenilikleri takip ettik. Hayvanların konforu için kum yatağına geçtik. Havalandırma sistemi, sıcak aylarda soğutmalı barmaklar dahil her türlü yenilikçi yatırımları yaptık. Bu işi bilim ışığında ve teknolojiyi etkin şekilde kullanarak yaptık.

Sonuçta müşterilerimizle kavga eder hale geldik

Sonrasında süreç nasıl işledi?

Biz günün sonunda sanayiye bir ara mal üretiliyorduk. Son 10 yılda bizim sanayici ve müşterilerimiz tarafından olana bakarsak teknoloji çok ilerledi. Bugün süt kalitesi açısından ölüyü diriltecek düzeyde teknolojiler var. Bakteriyi ayırıyor, mikrobiyal temizlik sağlıyor. Sütü en kaliteli şekilde üretecek teknolojilerden bahsediyoruz. 15 yıl önce çiftlik sütü için bizler yüzde 35-40 civarında prim alırken şimdilerde yüzde 10-12'lere düştü. Sokak sütü satanlar aramızdaki fark yüzde 40 iken şimdi pek kalmadı. Ama buna karşın sertifikasyona para ödüyoruz. Veteriner, zootechnik ve gıda mühendislerimiz tüm haklarını koruyarak, gözeterek para ödedik. Ekstra maliyet yaratmasına rağmen kullandığımız hijyenik materyallerin en kalitesini aldık. Ama günün sonunda bu fark bizim aleyhimize olmaya başladı. Politikalar böyle olunca, son zamanda biz üretici olarak açıkçası müşterilerimizle kavga eder hale geldik.

Neden?

Bir fiyat açıklanıyor... Ben "Zarardayım" diyorum, aylarca USK'ya gidiyorum. USK, ha bu ay ha gelecek ay derken üç ay hiç oyalıyor. Sonra gün geliyor hesap yapıyor ve dielim ki fiyat 10 TL'den 15 TL'ye çıkıyor ama bugün alınan karar 45 gün sonra geçerli oluyor. E ben şimdi zarar ediyorsam neden 45 gün sonrasını bekleyeyim? Bu arada aynı anda beş-altı sanayiciye tanker bazında çalışıyorduk ve sanayici ona verdin bana vermedin diyor, benim sütümü artır, diyor. Bu sefer sanayiciyle kavga ediyoruz.

Genç tasarımcılar doğadan ve Anadolu'nun mirasından yola çıktı

19 yıldır İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği (İTHİB) tarafından düzenlenen Futuretex İstanbul Kumaş Tasarım Yarışması'nda genç yetenekler ödüllendirildi

Mersin'den İzmir'e farklı illerden genç kumaş tasarımcılarının kumaşları moda tasarımcısı Özlem Süer'in imza attığı bir defileyle de tanıtıldı

Geçtiğimiz hafta 19.'su gerçekleştirilen Futuretex İstanbul Kumaş Tasarım Yarışması'nın finaline katıldım. Türkiye'nin farklı yerlerinden güzel sanatlar fakültesi öğrencileri ve mezunlarının katıldığı, yüzlerce öğrencinin başvuruda bulunduğu ve son elemelerin gerçekleştiği final günü heyecanlı geçti.

Finale kalan 10 genç yarışmacının tasarımlarını inceleme ve onları tanıma fırsatı buldum. Şunu söyleyebilirim, insan gençlerle birlikte olunca onların yaratıcılığın ve odaklandıkları konulardan müthiş etkileniyor ve umutlanıyor. Ormanlar, okyanuslar, doğada yaratılan kirlilik, plastiksiz yaşam, İstanbul'un ilham verici semtleri Balat, Beyoğlu, Bebek ve Boğaz, geleneksel Anadolu kültürü ve sanatları genç tasarımcılara ilham vermişti.

Finale kalan gençlerin büyük çoğunluğu ellerindeki kit olanaklara rağmen geri dönüşürmüş iplikler kullanmaya özen göstermişlerdi, doğanın korunmasından ilham almışlar, tasarımlarıyla kültürel geçmişi ve doğanın korunmasına yönelik mesajlar vermişlerdi. Yarışmaya hazırlanırken yarışmanın kumaş üretim danışmanı Filiz Tunca'nın yönlendirmeleriyle tasarımlarını hayata geçirme fırsatı bulan gençler, jüri üyelerinden tasarımcı Amor Gariboviç

Birinciliği orman yürüyüşünden ilham alarak kumaşlarını tasarlayan Aslı Aslan aldı.

ve Özlem Süer'in deneyimlerinden de yararlandılar. Sektörün deneyimli üreticilerinden Kemal Özhaseki, Ahmet Altınöz, Nejedet Ayaydın, kumaş danışmanı Filiz Tunca, tasarımcı Neslişah Yılmaz, Prof. Nesrin Türkmen de jüri üyeleri arasındaydı.

Gençleri dinlerken güzel sanatlar fakültelerine üretim için, tasarımların zenginleşmesi ve gençlerin yaratıcılıklarının

desteklenmesi için çok daha fazla malzeme desteği sağlanması gerektiği ortadaydı. Çünkü gençlerin hayallerini gerçekleştirmelerini sağlayacak malzemelere ve üretim teknolojilerine ulaşmaları maalesef sınırlıydı.

İşte bu yüzden de bu tip yarışmaların gençlerin yaratıcılıklarının desteklenmesi için büyük önemi var. Bu yarışmalar sayesinde gençler tasarımlarını

üretme şansı bulurken bir yandan da sektörün önemli temsilcilerini de tanıma fırsatı buluyorlar, belki de ilk defa üretimlerini bir defilede görüyorlar.

Gençlerin kumaş tasarımları bu yıl da moda tasarımcısı ve yarışmanın koçluğunu yapan Özlem Süer tarafından modern çizgilerle buluştu ve finalde özel bir defileyle izleyicilere sunuldu. Sektör temsilcilerinin katıldığı

törende TİM Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Gültepe, İTHİB Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Öksüz de Türkiye'de tekstil sektörünün içinden geçtiği zorlu koşullara rağmen rekabetçiliğini koruduğunun altını çizdiler. Yarışmada birinciliği Aslı Aslan, ikinciliği Seher Yıldırım, üçüncülüğü de Seda Nur Canbolat alırken, jüri özel ödülünü de Leyla Tadzhibaeva aldı.

Özlem Süer'in koçluğunda hazırlandılar

İTHİB Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve Fuarlar Komitesi Başkanı Fatih Bilici'nin jüri başkanlığını üstlendiği yarışmada birinci olan yarışmacıya 200 bin TL, ikinciyeye 150 bin TL ve üçüncüyeye 100 bin TL para ödülü verilirken, jürinin belirlediği İpekyol Özel Ödülü'nü alan yarışmacıya da 60 bin TL'lik özel onur ödülü verildi. İlk 3'e giren yarışmacılara 6 ay yabancı dil eğitimi imkanı, İTHİB tarafından belirlenen uluslararası bir fuar ziyareti fırsatı ve tüm finalistlere İstanbul Moda Akademisi'nde burslu ders imkanı da sağlanacak.

Özlem Süer

Tasarım ve yeni teknolojiler Türkiye tekstiline kaldıraç oluyor

TİM Başkanı Mustafa Gültepe: "Yüksek teknolojiyi kullanabilir, inovatif ürünler geliştirebilir, marka yaratabilir ve sürdürülebilir ürünler yapabiliriz. Bunların hepsi ürüne değer katar. İşte, tasarım da ürüne değer katan, hatta çoğu zaman değeri katlayan

kaldıraçlardan biri. Belki de en önemlisi. Tasarım gücünü geliştirme konusunda da tekstil sanayimiz, çok önemli işler yapıyor. Artık geleneksel Futuretex ile her yıl yeni genç yetenekler sektöre kazandırılıyor. Türkiye'deki 332 tasarım merkezinden 53'ü tekstil bünyesinde yer

alıyor. Sadece bu veri bile bize tekstilin tasarıma verdiği önemi göstermeye yetiyor. O merkezlerde, aslında nadide bir kumaş titizliğinde ilmek ilmek sektörün geleceği dokunuyor. Bilgili, donanımlı gençlerimizin önünü açmalıyız. Gençlere fırsat verelim."

İTHİB Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Öksüz: "Bu yarışma ile amacımız tasarımın dokunduğu her aşamada, değişimin temsilcisi genç tasarımcılarımızı teşvik etmek ve kumaşlarımızın uluslararası nitelik kazanarak markalaşması için bir kıvılcım yaratmak. Türkiye ve dünyanın

farklı coğrafyalarından finale kalan yarışmacılarımız, sadece kumaş bilgi ve becerilerini sergilemekle kalmıyor aynı zamanda farklı kültür, düşünce ve estetik anlayışlarını tasarımlarının gücüyle harmanlıyor. Ödül alan finalistlerimiz tasarım dünyasına katacakları değerlerin önemli birer simgesi olacak."

HAÇİKO ve Acil İhtiyaç Projesi'ne katkı sağlandı

Bu yıl Zorluteks Yılbaşı Pazarı'ndan elde edilen gelir Hayvanları Çaresizlik ve İlgisizlikten Koruma Derneği (HAÇİKO) ve Acil İhtiyaç Projesi Vakfı'na (AİP) aktarıldı

Yeni bir yıla girerken sevdiğiniz, yakınlarınızı sevindirmek, mutlu etmek için yapılan alışverişlerin de bir yarara dönüşmesi için farklı projelere katkı sağlandı. Bunlardan biri de Zorluteks tarafından iki farklı işbirliğiyle gerçekleştirildi. Zorluteks Yılbaşı Pazarı Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)'ndan "eşitsizliklerin azaltılması" ve "sürdürülebilir şehirler ve topluluklar" konularına odaklandı. Proje, sürdürülebilirlik

lik odaklı toplumsal meseleleri desteklemek amacıyla gelir yaratmayı hedeflerken, çalışanların aktif katılımıyla hem şirket içi dayanışmayı güçlendirmeyi hem de toplumsal fayda yaratmayı amaçladı.

24 Aralık tarihinde gerçekleştirilen etkinlikte, elde edilen gelir, bu sene Hayvanları Çaresizlik ve İlgisizlikten Koruma Derneği (HAÇİKO) ve Acil İhtiyaç Projesi Vakfı'na (AİP) aktarıldı. Taç, Linens ve Taç Kids&Teens markalarının yer

aldığı Yılbaşı Pazarı'nda, banyo ürünlerinden ev tekstiline, züccaciye gruplarından dekoratif tekstil ürünlerine kadar geniş bir ürün yelpazesi satışa sunuldu. Numune ürünlerin satışından elde edilen gelirin bir kısmı HAÇİKO'ya sahihsiz hayvanların bakım ve tedavileri için aktarılırken, gelirin diğer kısmı ise, Acil İhtiyaç Projesi Vakfı'nın (AİP) "Anadolu Sana Geliyoruz" projesi kapsamında, Anadolu'daki ihtiyaç sahibi öğrencilere ulaştırılmak üzere toplandı.

Alarko Holding'den yeşil adımlar

Türkiye'nin önde gelen holdingleri yeşil dönüşüm için adım atıyor. Hem iş yapış biçimlerini değiştiriyorlar hem de verimliliği artırmak için eşzamanlı birçok projeyi hayata geçiriyorlar. Bu dönüşüm yolculuğuna çıkan holdinglerden biri Alarko Holding. Bu yıl 70. yılını kutlayan holding, tüm tesislerinde enerji ve kaynak verimliliği ile yenilenebilir enerji kullanımını önceliklendirerek, her yıl yenilenebilir enerjiye dayalı Gold Karbon ve Yeşil Enerji

ji - IREC sertifikası yoluyla merkez yerleşkesinin karbon ayak izini dengelemeyi hedefliyor. Ekonomi, insan, teknoloji alanlarında yenilikçi teknolojiler, Ar-Ge yatırımları ve döngüsel iş modelleriyle düşük karbonlu ekonomiye destek veren holding, sağlıklı gıdaya erişimi desteklemek için sürdürülebilir tarım alanında yaptığı yatırımları artırmaya karar verdi.

Pestisitler ürün üretimine odaklandı

2023 yılında tarım sek-

törüne giriş yapan Alarko, modern seralarında jeotermal enerjinin sürdürülebilir gücünden yararlanıyor. Kullanılan jeotermal su, doğal döngüyü koruma prensibiyle yüzeye temas etmeden re-enjeksiyon yöntemiyle yer altındaki rezervlere geri kazandırılıyor. Son teknolojiye sahip akıllı tarım uygulamalarıyla üretilen pestisitler ürünler hem iç pazarda satılıyor hem de dış pazarlara ihraç ediliyor.

Alarko Tarım Grubu'nun Çankırı'da hayata geçirdiği Türkiye'nin ilk, Avrupa'nın ise en büyük hibrit mikro granül gübre fabrikasında yüzde 65 daha az enerji ve yüzde 70 daha az su kullanılarak, 1200 kWp kapasiteli güneş enerji sistemi enerji tüketiminin yüzde 35'ini karşılıyor. Alarko Enerji Grubu da yenilenebilir enerji kaynaklarına ve enerji depolama sistemlerine yatırım yaparak düşük karbonlu ekonomiye geçiş maksimum katkıyı sağlamak için yenilenebilir enerji kapasitesini önümüzdeki 5 yıl içerisinde 3,5 kat artıracak.

Robin Hood'un takımı büyükler sahnesine döndü

Herkes lider Liverpool'a bakıyor ama bu sezonun Premier Lig masalını Nottingham Forest yazıyor. Parıltılı bir geçmişi olan, bir dönem Avrupa'yı sarsan, sonra iflasa giden, derken Kuveytilerden Yunan bir armatöre geçen kulübün hikayesi ilgi çekici. Bir Robin Hood bulabilirlerse gelecek daha da ilginç olabilir

BAĞIŞ ERTAN

Hayatlarının en mutlu dönemiymiş. Bilmiyorlardı. İnsan yaşarken tarihin zirvesinde olduğunu zanneder ama hakikat çok nadiren öyledir. 1970'lerin sonunda, puslu bir spiker sesi tanıttı onları bize. Süt Kupası mıydı, yoksa Şampiyon Kulüpler mi? Hatırlamıyorum. Ama isimleri çok güzeldi: Nottingham Forest. Milliyet Çocuk'ta Robin Hood'un çizimlerini görmüştüm. Takım da onun takımı olmalıydı. Sherwood olsa olsa bu Nottingham ormanının içindedir, değil mi?

Peri masalı mümkün mü?

Futbolu sevmenin huyudur. O sezon kim ne yapıyor diye her lige bir mercek tutarsınız. Göz ucuyla da olsa takip edersiniz. Ve her sezon birileri çıkar, olmadık işler başarır, dikkatinizi çeker. Bu yılın bayrak taşıyıcısı Nottingham Forest. Hanilerin Forest'i. İnsan merak ediyor. Tabii ki 2015/16 sezonunda Leicester City'nin yazdığı peri masalını tekrarlamaları imkansız olabilir. Ama olmadık işler başarıyorlar bu kesin. Hafta içinde maç fazlasıyla da olsa Premier Lig'in ikincisi-

diler. Ligin dördüncü haftasında Liverpool'u, hani şu an İngiltere'yi ve hatta tüm Avrupa'yı kasıp kavuran Premier Lig liderini, hem de deplasmanda devirdiler. Peki nedir bu Nottingham Forest'in hikayesi? Geçmişle bağı var mı?

Biliyorsunuz, tarihin tekrarı etme konusunda mütemadi bir ısrarı vardır. O yüzden önce takvim yapıklarını biraz geri çevirelim. 1970'lerin sonuna gidelim. Liverpool'un harman olduğu yıllara. Bill Shankly'nin başlattığı devrim Bob Paisley ile şaha kalkmış, almadık kupa bırakmamışlardı. 1977 ve 1978'te Şampiyon Kulüpler Kupası müzelerinde. Art arda 9 (dokuz) sezon şampiyon olmamaları tamamen talihsizlik gibi duruyor. Sadece iki takım dur diyor onlara. Biri 1977'de Nottingham Forest, diğeri 1981'de Aston Villa.

Biz birincisiyle ilgileniyoruz. Çünkü o takım olmadık bir mucizeye imza atıyor. Önce 1977'de lig şampiyonu oluyorlar. Sonra Liverpool'u ilk turda devirip, devamında da Şampiyon Kulüpler Kupası'nı kazanıyorlar. En mesut zamanları. Kim bilir, belki de farkındalardı. Brian Clough ve Peter Taylor ikisi, biri Tek Adam, diğeri İkinci Adam, futbol tarihinin en büyük ziplamasını başardı o günlerde. Birkaç sezon önce bir alt ligdeydiler. Sonra en tepede, sonra tepelerin de en tepesinde.

Clough demişken... Futbolun edebiyatını, biraz da sinemasını takip edenler için tanıdık bir isim. David Peace'in The

Damned United (Lanet Takım) kitabından aynı adla sinemaya uyarlanan eser, Oscar ödüllü yönetmen Tom Hooper'ın ilk çıkışı yaptığı filmi. O çekme Ken Loach çekmişti sanki. Öyle güzel, öyle İngiliz ve de öylesine 70'lerdi ki herkesin dikkatini çekti. Hala da en iyi futbol filmlerinden biri olarak anılıyor.

Yoktular ama herkes bilirdi

İşte o filmin kahramanı olan Brian Clough'ın tam 18 sene başında olduğu takım Nottingham Forest. Yardımcısı Peter Taylor'la birlikte tarih yazdıkları kulüpten bahsediyoruz. Yeni futbol taktiklerinden antrenman performanslarına, oyuncuların özel yaşamından beslenmelerine dek her şeyde devrim yaptı bu ikili. Ama sonra futbol bir değişti, onların eserleri de tarihteki yerini alıverdi. Çocukluğu, gençliği hem futbola hem İngilizlere değen herkes için müstesna bir yerleri oldu bu yüzden. Esamisi okunmazdı, ama herkes bilirdi Nottingham Forrest'i.

Hikâyenin sonrasını ise Sky, Daily Mail ve The Athletic gibi kaynaklardan öğreniyoruz. 2001 yılında battı Forest. Dönemin yayın hakları sözleşmesinin batmasıyla onlar da yaşayamaz hale gelmişti. Birkaç yıl için üçüncü kümede buldular kendilerini. Tam 54 yıl sonra oraları görmüşlerdi. Sonra geri dönüşleri çok uzun sürdü. Yakından takip ettiğimi için biliyorum. Kaç sezon Premier Lig'e çıkma favorisiyken, Championship'te açık ara liderken başa-

ramadılar bunu. Deniyorlar, yaklaşıyorlar, olduramıyorlardı.

Ormana petrol geldi

Sonra ne mi oldu? Başkan Nigel Doughty öldü ve kulüp Kuveytli El-Hasavi ailesine satıldı. Sherwood Ormanları'na petrol bulaşmıştı. Ama o da getirmede şansını. Ta ki, Yunan kulübü Olimpiakos'un sahibi Evangelos Marinakis patron olana dek. İlginç bir adam o. Dünyanın en büyük armatörlerinin arasında. Yunanistan'ın en büyük medya gruplarından birinin sahibi. 2015 yılında Yunanistan'daki bahis şikâsi soruşturmasında adı geçmişti. 2018'de uyuşturucu kaçaklığıyla suçlandı. Ama tüm bunlar onun "futbol projelerine" engel olmadı.

İlk geldiğinde beş farklı teknik direktörün görev yaptığı dört sezonluk başarısızlık döneminde üst lige yükselmek hayal gibi görünüyordu. Daha sonra Steve Cooper'ın göreve gelişi inanılmaz bir dönüşü tetikledi. Cooper, Championship'in dibindeyken göreve geldikten sonra Forest'i terfiye götürmekle kalmadı, aynı zamanda antrenman üssünde ve kulübün sahası City Ground'da iyileştirmeler yapılmaya başlandı. Sahalar 2 milyon sterlin karşılığında değiştirildi. Veri analistlerinin sayısı üçe katlandı, soyunma odaları geliştirildi, iyileşme ve beslenme konularına daha fazla odaklanıldı. Cooper ayrıca akademi ürünü Brennan Johnson'ı 50 milyon sterlinlik bir futbolcuya dönüştürdü.

Philip Buckingham THE ATHLETIC

Manchester United taraftarları 2024'e iç karartıcı bir sonla 14. sırada veda etti. 20 takımlı Premier League'den üç takım düşüyor. Olmaz denilen olur da 1974-75 sezonundan beri İngiltere'nin en üst liginde bulunan kulüp küme düşerse bunun maliyeti ne olur?

Yayın gelirleri

United 2023-24 sezonunda 222 milyon sterlin yayın geliri elde etti. Bu rakam bazı Premier League ekiplerinin toplam cirosundan fazla. Gelirin yüzde 72.9'u Premier League'den. UEFA'nın yeni sezon düzenlemeleri sonrası Şampiyonlar Ligi'ne dönmek de gelirleri artırdı.

United kümede kalamazsa Premier League'den düşen kulüplere sağlanan parasüt ödemelerine bağımlı olacak ve ikinci küme olan Championship'teki ilk sezonunda en üst ligdeki eşit yayın payının yüzde 55'ini cebine koyacak. Üst lige dönmelerse bu oran ertesi sezon yüzde 45'e, bir sonraki yıl ise yüzde 20'ye düşecek. Bu senaryo küme düşen bir kulübün Championship'teki ilk sezonunda 43.6

Düşmek ManU'ya kaç patlar?

Olmaz demeyin, Kırmızı Şeytanlar yarım asırdır aralıksız yarıştığı ligden düşebilecek kadar kötü durumda. Bunun faturası yüz milyonlarca sterlin olur. İşte düşmenin bedeli

milyon sterlin kazanacağı anlamına geliyor ancak 2025-26 sezonundan itibaren Premier League'de yeni yayın sözleşmesi dönemi başlayacağı için bu rakam biraz artacak. Genele bakınca United'ın yayın gelirlerinin mevcut rakamın dörtte birine inmesi muhtemel. Şu anki performans bu sezonun bütçesini de etkileyecek. 35 yıldır ikinci kez Avrupa'ya gidememe riski var. Yıllık mali rapora göre son üç yılda Avrupa kupalarındaki yayın ve maç günü gelirleri toplam 166.3 milyon sterlin. Ayrıca Premier League'yi 14. bitirirlerse sıralama ödülü olarak yayın anlaşması kapsamında 3.1 milyon sterlin alacaklar.

Ticari gelirler

United modern dönemin ticari devlerinden biri ve son iki sezonda 300'er milyon sterlin gelir elde etti. Bu rakam geçen seneki yıllık cironun yüzde 46'sına denk. Küme düşmeleri halinde bütün ticari ortaklar kulübü terk etmese de mevcut

anlaşmaları sürdürmek muhtemelen zorlaşacak.

Adidas'la yapılan ve 2035'te sona erecek sözleşmede, "erkek A takımının Premier League'de oynamaması halinde o yılki ödemeler yüzde 50 oranında azaltılabilir" yazıyor. Küme düşme halinde Adidas yıllık 90 milyon sterlinlik sözleşmeyi bir sezon önceden haber vermek şartıyla feshetme opsiyonuna da sahip.

United'ın Qualcomm'a ait Snapdragon adlı teknoloji şirketiyle yaptığı üç yıllık forma sponsorluğu anlaşmasının değeri ise 180 milyon sterlin. Ancak forma sponsorluk anlaşmaları 2025'te biteceği için yeni anlaşmaya alt ligden girmek dezavantaj getirebilir.

Aston Villa 2015-16 sonunda küme düşme ticari gelirleri 28 milyon sterlinde 13 milyon sterline düşmüştü.

Maç günü gelirleri

United'ın üç ana gelir kaynağının en

küçüğü ve muhtemelen düşüştü en az etkilenen olanı bu. İngiltere'nin en çok taraftar çeken kulübünün Old Trafford'daki 73 bin seyirci ortalamasını alt ligde de sürdürmesi olası. Hatta Championship 46 hafta sürdüğünden içeride dört maç fazladan oynayacaklar.

Taraftarlar üye biletlerinin 66 sterline çıkarılmasına ve imtiyazlı fiyatların kaldırılmasına halihazırda itiraz etse de yeni zamlar muhtemel. Ama United stadi doldurmaya devam ederse 136 milyon sterlinlik maç günü gelirlerini büyük ölçüde koruyabilir.

Kârlılık

United son dönemde Premier League kârlılık ve sürdürülebilirlik kurallarını ihlal etmenin

eşiğinde. 2021-22 ve 2023-24 sezonundaki yüksek zararlar açıklandı. Kulübün üç yıllık dönem için 105 milyon sterlin zarar limiti getiren kuralları çiğnemeyeceğine dair güçlü bir inanç var ama Championship'te işler değişebilir. United 2025-26'da alt ligde olması halinde 83 milyon sterlin zarar etme hakkı olacak. Oyuncu satmak zorunda kalabilirler.

Oyuncu ve hoca sözleşmeleri

Takımlar alt lige inerse gelir kaybını dengelemek için oyuncu maaşları da yüzde 30 ila 50 oranında azalıyor. United'ın son yıllık maaş bütçesi 365 milyon sterlin ve Şampiyonlar Ligi'nde oynamak rakamları epey değiştiriyordu. Öte yandan United'ın yaptığı sözleşmelerde küme düşmeyle ilgili madde yok.

Sezon sonunda Christian Eriksen, Victor Lindelof, Jonny Evans, Tom Heaton, Harry Maguire ve Amad Diallo'nun sözleşmeleri sona eriyor. •

© 2024 The Athletic Media Company. Her hakkı saklıdır. The New York Times Licensing Group tarafından dağıtılmıştır. Bu makalenin orijinali The Athletic'te yayımlanmıştır.

Manchester United demirbaşlarından Harry Maguire.

Resmen Premier tarihinin en iyisi

Rakamlar Salah'ın takımına ve lige etkisini kanıtıyor: 18 maçta 17 gol atıp 13 de asist yapan Mısırlı her 52.7 dakikada bir gol katkısı veriyor. Bu da lig tarihinin en iyi performansı. Ancak Liverpool halen sözleşmesini yenilemedi

Andy Jones
Liam Tharme
THE ATHLETIC

Muhammed Salah şu an Premier League tarihinin en iyi forvet performansını sergiliyor. Bu kişisel bir görüş değil. Gerçek.

Haziran ayında 33 yaşına girecek olan Liverpool'lu yıldız Premier League'de dakika başına gol katkısı sıralamasında zirvede ve yavaşlamaya niyeti yok gibi.

18 maçta 30 gole katkı yapan Salah her 52.7 dakikada bir gol katkısı veriyor. Lig tarihinde ikinci sırada 2016-17 sezonunda 59.1 dakikayla Manchester City'den Gabriel Jesus var. En az bin dakika forma giyen oyuncular arasında yapılan listedeki en yakın takipçisi olan City santrforu Erling Haaland da geçen sezon aynı katkıyı yapmak için ortalama 10 dakika daha fazla süreye ihtiyaç duymuştu.

Slot: Neler yapabileceğini biliyoruz

Salah pazar günkü 5-0'lık West Ham United galibiyetinde attığı bir gol ve yaptığı iki asistle ligdeki rakamlarını 17 gol ve 13 asiste çıkardı.

Şu anki inanılmaz performansı bir nevi yeni normal haline geldi. Bu arada rekor üstüne rekor kırıyor. Daha önce bir Premier League sezonunda hem gol hem asist yaptığı maç sayısı yediyi aşan bir oyuncu yoktu. Salah bu sezon sadece 18 maçta sekiz kez bunu yapmayı başardı.

Rüya gibi devam eden sezon en kolay seviyede oynanan FIFA kariyer modlarını andırıyor. Gelgelelim bunu yapan kişi 32 yaşında, kariyerinin zirvesinde, hepsini gerçek hayatta yapıyor ve Liverpool'un şampiyonluk yarışına liderlik ediyor.

Takımın teknik direktörü Arne Slot Londra Stadyumu'ndaki West Ham galibiyetinin ardından muhabirlerle konuştu. Slot "Altı aydır 'Mo' ve 'olağanüstü' sözcüklerini sürekli birlikte duyuyorum ve bunu gerçekten hak ediyor. Muhtemelen sekiz yıldır hak ediyor. Bizi şaşırtmaya devam ediyor diyemeyiz çünkü nasıl bir oyuncu olduğunu ve neler yapabileceğini biliyoruz" ifadelerini kullandı.

Salah ayrıca 30 gol katkısına en erken

ulaşan oyuncu oldu. Önceki rekorun sahibi Liverpool'un eski yıldızlarından Luis Suarez'di ve bu başarıya 19 maçta ulaşmıştı. İki oyuncunun başka bir benzerliği de var. Top ne zaman ayaklarına gelse ya gol ya da pozisyon doğuyor.

Bir ustalık eseri daha sergiledi

Salah pazar günü Cody Gakpo'nun golündeki inanılmaz dokunuşu bilerek mi yaptı bilinmez ama büyüleyici olduğu kesin. Topu kurbanı Konstantinos Mavropanos'un bacak arasından geçirdikten sonra harika bir dribbling ile dans eder gibi süzülüyor ve Diogo Jota'ya verdiği pasla Liverpool'un beşinci golünü hazırladı. Mavropanos uzun süre Salah'ı görmek istemeyecektir. Salah ise müthiş bitiriciliğine eklediği bu yaratıcılıkla repertuarına bir ustalık eseri daha katmış oldu.

Salah'ın bireysel rakamları dünya çapında. Öte yandan teknik direktörler her zaman bireylerin parladığı ama sadece bireylere bağlı olmadıkları dengeli bir sistem kurmaya çalışır.

West Ham karşısındaki beş golün beş farklı oyuncudan gelmesini değerlendiren Slot "Bunu görmek güzel. Çünkü çok gol atan bir oyuncunuz olması ne kadar güzel olsa da sadece bir oyuncunun ayağına bakmak çoğu zaman iyi değildir" diye konuştu.

Bu sezon Liverpool'un gollerinin yüzde 38'i Salah'tan geldi. Sadece Nottingham Forest'tan Chris Wood (yüzde 42) ve City'den Haaland (yüzde 44) bu oranı geride bıraktı.

Mısırlı yıldız geçmiş yıllara göre hücumda daha fazla yük çekiyor. Liverpool'un gol beklentisinin ve net fırsatlarının üçte birinden fazlası Salah'tan geldi. En son 2020-21 sezonunda bu seviyelerdeydi. Öte yandan son altı sezon baz alındığında toplam şut sayısı aynı seyrediyor.

Kötü olduğunda da verimli bir oyuncu

Salah'ın düşünce yapısı ise zamanla gelişti ve olgunlaştı. Arsenal'in eski hocası Arsene Wenger'in maçın içinde kalması gerektiği yönündeki tavsiyesine kulak verdi ve iyi oynamadığı bölümlerde bile takımının en ihtiyaç duyduğu zamanda maçı kazandıracak şansı yaratabilen bir oyuncuya dönüştü.

Bu yaz gelen Slot'un sistemi de Salah'ın

Liverpool'un kendi evi Anfield'da oynadığı bir Wolverhampton maçından sonra Salah eşi Magi ve çocukları Makka ile Kayan'ı sahaya indirdi.

CHRIS BRUNSKILL / GETTY IMAGES

hücumda daha ileride pozisyon almasını sağladı. Ceza sahasının sağ koridorunda ve sağ kanadın taç çizgisine yakın bölgelerinde toplama sayılarının artması bunun kanıtı.

Tarihi sezonda katkısı olan faktörlerden biriyse hep boşa çıkma konusundaki istisnai becerisi. Slot'un santrforsuz sisteminde açıklarda Salah ile Gakpo var. Luis Diaz ise kağıt üzerinde 9 numara gibi gözükse de sürekli alan değiştiriyor. Bu da Salah'ı açık oyuncusundan ziyade kanat forvet yapıyor.

Slot Mısırlının iş ahlakını sürekli övse de onu tasarruflu kullanmaya özen gösteriyor. Oyuncunun enerjisini korumada bunun da payı olabilir. Bu sezon üçüncü bölgede sadece 113 dakikada bir top kapıyor. 2018-19'dan beri en düşük rakamı bu.

İkinci yarılarında parlıyor

Ne var ki Salah'tan çoğu zaman daha merkezde pres yapması ve rakip beki boş bırakması isteniyor. Bu durum onun işini başkalarının yaptığı anlamına gelmez de Dominik Szoboszlai veya Curtis Jones, Ryan Gravenberch ve Trent Alexander-Arnold aynı kanatta oynadığında Salah geriye gelmek yerine ileride kalabiliyor. West Ham maçının ilk dakikalarından itibaren bu yaklaşımın izleri görüldü.

Tesadüf müdür bilinmez ama Salah 17 golünden 15'ini maçların ikinci yarılarında kaydetti. Vücuduna çok iyi bakıyor, maçların son bölümlerinde rakiplerinden daha diri görünüyor ve bundan yararlanabiliyor.

şeklinde inişe geçen başarılı dribbling oranı bu sezon yüzde 49.2'yi buldu. Üstelik gerek içeriye gerekse taç çizgisine doğru top sürerek yaklaşımına çeşitlilik katıyor.

Ancak Liverpool yaratıcılık konusunda çok daha dengeli bir takım haline geldi. Salah'ın akan oyundaki orta ve dribbling sayıları yükselse de Liverpool'un asist beklentisinin sadece yüzde 16.3'ünü sağlıyor. Aslına bakılırsa 2018-19 sezonundan beri yüzde 13.7 ile 16 arasında gidip gelen bu rakamda fazla değişiklik yok. Öte yandan oyuncunun bu yıl Liverpool'un net pozisyonlarına katkısında küçük bir düşüş var. Verimlilik açısından bakınca Salah'ın daha fazla asist yapmasının sebebi yaratıcılık yükünü daha fazlasını sırtlaması değil takım arkadaşlarının pozisyonları çok iyi bitirmesi.

Salah: Anlaşmaya çok uzağız

Bütün bunlar düşünülünce laf dönüp dolaşıp sözleşme konusuna geliyor. Sürecin seyri zaman zaman iki tarafın ortaklığın daha yıllarca sürmesini istediğini ortaya koyuyor. Gelgelelim henüz anlaşmaya varılmış değil. Hatta oyuncuya göre henüz

karar verilmiş de değil.

West Ham maçından sonra yayıncı kuruluş Sky Sports'un sözleşmeye dair olumlu gelişmeler olup olmadığı sorusuna Salah'tan "Hayır, henüz o noktadan çok uzağız. Medyaya bir şeyler söyleyip insanlara bunu konuş-turmak istemiyorum ama gerçek anlamda bir mesafe katedilmedi. Şu an takıma odaklanmamış durumdayım. Umanım Premier League'i kazanırız" cevabı geldi.

Liverpool elbette bu harika sezonun Salah'ın kırmızı formayla son sezonu olmasına izin vermeyecektir. İlk teklif yapılmış olsa da geçen ayki haberlere bakılırsa süreç yavaş ilerliyor.

Mısırlı yıldız üst üste sekizinci sezonda da Liverpool formasıyla tüm kulvarlarda 20 gole ulaştı ve takım için önemini koruyor.

Görünüşe bakılırsa futboldan hiç bu kadar keyif almamıştı. Saha içinde ve dışında sürekli yüzü gülüyor. Bu eşsiz formunu sürdürürse mayıs ayında gülümserken elinde Premier League kupası olabilir. •

© 2024 The Athletic Media Company. Her hakkı saklıdır. The New York Times Licensing Group tarafından dağıtılmıştır. Bu makalenin orijinali The Athletic'te yayımlanmıştır.

CULTURE NEXT²⁰₂₅

Kültürel Değişim Konferansı

7 OCAK 2025

Geleceğe bugünden hazır ol.

M. Serdar Kuzuloğlu
Teknoloji Yazarı, Trend Avcısı

Toygun Yilmazer
TBWA Group İstanbul, CSO

Yasemin Özen Gürelli
IPSOS, CCO

Elif Ergu Demiral
Oksijen, Yazar

Taner Aksel
Belentepe Permakültür Çiftliği Kurucusu

Güzem Yılmaz Ertem
Oksijen, Yazar ve Stratejist

Prof. Dr. Selva Demiralp
Koç Üniversitesi, Ekonomi Profesörü

Zeynep Atmaca
Oksijen, Gazeteci

Nurgül Yeşilçay
Oyuncu

İlke Gürsoy
Oksijen TV, Direktör

Prof. Dr. Nebi Sümer
Sabancı Üniversitesi, İPM, Psikoloji Profesörü

Rafet Fatih Özgür
Turkish Airlines, Senior Vice President Communications

Mikayil Yusifov
SOCAR Türkiye İletişim ve Kamu İlişkileri Başkanı

Sebastian Strasser
Röklam ve Film Yönetmeni

İŞ ORTAKLARI

ANA SPONSOR

SPONSORLAR

+

zsa
zsa
zsu

HOME DECOR &
ACCESSORIES

ZSAZSAZSU.COM.TR

+